ትሕዞ መንእሰይ

ቃል ኣሰናዳኢ 2

ደሃይኩም 3

ጉዳያት መንእሰይ 4

- ታሪኽ ትማሊ ብታሪኽ ሎሚ ይኹላዕ
- 2015፡ ባብ ብሩህ መጻኢ
- ነቲ ቅኑዕ መገዲ ክብረት

ደሃይ ማሕበር 12

- ዞባዊ ርክብ ፈደረሽን ደሞክራሲያውያን...
- ቅነ ዞባ ጋሽባርካን ዞባ ከሰላ ሱዳንን
- ቅነ መንእሰያት ሳዋ

ለውጢ 20

- ምእላይ ዕፋፈት ኣብ ሓድሽ ዓመት

ሞያን ስራሕን 22

- መጻኢና ካባና!
- ብሉጽ ምርምርን ስራሕን

ሃበርም 27

- ዶ/ር ዑቕበይ ክፍለእየሱስ

ሕብረተሰብ መንእሰይ 30

- ዕዉት ዝምድና ንምምስራት
- እንታይ ትጽበዩ ኣለኺ?
- ኑዛዜ ፍቕሪ

ሕግን ስነ-ምግባርን 34

- "ኣይውላደይንዩ"
- ኣብ ጽምብል መርዓ ቀለቤት ምጥላቕ
- ስለምንታይ ካብ ሓዳር ወጻኢ ጾታዊ ርክብ?

ሓንቲ ሕቶ ኣላትኒ 39

- ሕማም ግዜ መገሻ ብኸመይ ንከላኸሎ?

ወግዒ ብሓሳባት 41

- ፈያሜታ
- ኣዶልፍ ሂትለር
- ቅዱስ ቶማስ ኣኲይናስ
- ዕዉታት ሰባት ከመይ ዝበሉዮም?

ሳይንስን ተክኖሎጂን 46

- ዕዉት ሂወታዊ ዋህዮ ብሶፍትዌር
- ስምዒታዊ መጽሓፍ
- ብሃይድሮጅን ዝሰርሕ ባትሪ
- ኣደናቒ ምንጪ ወርቂ ዓለምና
- ደረጃታት ምምሃር ቃላት ኣብ ህጻናት

ባህልን ስነ-ጥበባትን 48

- ዕላል ምስ ወይኒሓረግ ሃይለ

ስፖርት 54

- ቱር ደ ፍራንስ

መለሳ 56

ክልተ ወርሓዊት መጽሔት
ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተመሃሮን ኤርትራ

ለካቲት 2015 ቁ.45

መሸጢ ዋጋ ኣብ ኤርትራ ናቕፋ 10

ዋና ኣሰናዳኢ
መስፍን ገብረሂወት

ዲዛይን ገበር
መሓመድ ኢብራሂም

ስእሊ
ዮሃንስ በረኸት

ናብ'ዛ መጽሔት ክትሰዱዎ እትደልዩ ርእይቶ፡ ኣበርክቶ ይኹን ሃናጺ ነቐፌታ በዚ ዝስዕብ ኣድራሻ ክትልእኩልና ትኽእሉ።

መጽሔት "መንእሰይ"
ቁ.ሳ.ጶ 1042
ቁ.ስልኪ 202592
ፋክስ 291-1- 125981

ዘርጋሒ መጽሔት
ቁ.ስልኪ 200454

ቃል ኣሰናዳኢ

እቲ ቅድሚ 25 ዓመታት ኣብ ለካቲት 1990፡ ንምጽዋዕን ከበቢኣን ሓራ ዝገበረ "ስርሒት ፈንቅል" ዝተሰምየ ስትራተጂያዊ መጥቃዕቲ ሓርነታዊ ሰራዊት ኤርትራ፡ ኣብ ታሪኽ ወተሃደራዊ ግጥማት ዓለምና፡ ሒደት መዳርግቲ ጥራይ ዘርከቦ፡ ብመሬትን ባሕርን እጹብ ወተሃደራዊ ቅያ ዝተፈጸመሉ፡ ብውሕሉል ወተሃደራዊ ስልቲ፡ ብበርቃዊ ቕልጣፈኡን ስፍሓት ሽፈንኡን ንዓለም ዘገረመ፡ ኣብ ክሳድ መግዛእቲ ናይ መጨረሽታ መሸንቆቑ ብምድቃቑ፡ መግዛእቲ ፍርቂ ዘመን ፈንቂሉ፡ ጸሓይ ሓርነት ኣድሚቑ ዝሰልዐ፡ ዜጋታት'ዛ ሃገር፡ ብሓበንን ኩርዓትን ዝዝክርዎን ዘሕበንሉን ታሪኻዊ ስርሒት እዩ። ናይ ወርሒ ለካቲት መጽሔት መንእሰይ፡ "ፈንቅል፡ ጨረ ምሉእ ብርሃን" ኣብ ትሕቲ ዝብል ቴማ ጽንብል ብፋራዊ እየቤልዩ ስርሒት ፈንቅል ብደምቀት ኣብ ዝተባዕለሉ ወርሒ ትወጽእ ስለዝኾነ፡ ኣውራ ኣተኩሮኣ ገይራቶ'ላ።

ዓመት 2015፡ ማሰኮት ትሰፋው መድረኽ'ያ። መላእ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ኣጸደ ራህዋ ዜዒመሉ፡ እቲ ዝያዳ ዘበርከተን ብዝያዳ ተወፋይነት ዝሰርሐን ድማ ዝያዳ ጻማ ዝሓፍሰሉ ክትከውን ኣብ ርእሲ'ቲ ዝጸንሖ ሓያል ርእሱምትእምማን፡ ዝያዳ ምትእምማን ወሲኹ እዩ ዝኣትዋ ዘሎ። ኣዚ ዝምልከት ጽሑፍ ድማ ብቐልኣይ ተሰሪዑ ዘሎ ኣተኩሮ መጽሔት መንእሰይ እዩ። 2015፡ ባብ ብሩህ መጻኢ ብዝብል ኣርእስቲ ተዳልዩ ኣሎ።

ፍልሰት ኣህዛብ (Migration) ከምኡ'ውን ንግዲ ዘይሕጋዊ ምስግጋር ሰባት (Human traffiking) ሕብረ-ብዙሕ ደራኺ ጠንቅታት ዘለዎ እዩ። ኣዚ ዘበርህ ጽሑፍ ብመልክዕ ትንታነ ኣብ ዓምዲ ጉዳያት መንእሰይ ቀሪቡ ኣሎ።

ኣብ'ዚ ዘለናዮ እዋን ኩሉ መዳያዊ ንቕሓት፡ ቅድመ-ኩነት ንኽለንተናዊ ምዕባለ እዩ ክበሃል ይከኣል። ሰውራ ኤርትራ ብሓይሊ ብረትን ብዘሒ ሰብን ዘይኮነ ብሓያል ንቕሓትን ግብራዊ ተሳትፍኦትን ኩሉ ቀጻሊታት ሕብረተሰብ ብፍላይ ከኣ መንእሰያት ከዕወት ከም ዝኸኣለ ታሪኽ ምስክር'ዩ። ፖለቲካ ኣካል መዓልታዊ ሂወትና ምኳኑ ኩሉ ሰብ ዝፖገዝቦ ሓቂ እዩ። ካብ ፖለቲካ ተገሊልካ ምንባር ማለት፡ ካብ ሂወት ከብቢኻን ሕብረተሰብካን ሃገርካን ዓለምን ተፈሊኻ ምንባር ማለት'ዩ። መንእሰያት ኑቲ ህሉዊ መድረኽ ብዓቢኡ ክፖገዝቡኦ ንደሌታትን ጠለባትን ሕብረተሰቦም ብግቡእ ክምልሱን ፖለቲካዊ ንቕሓቶምን ተሳታፍኦቶምን ክዓዝዝ ልዑል ኣገዳሲነት ኣለዎ። ፖለቲካዊ ንቕሓት ንዘኽስቱ ፍጻሜታት ብመንጽር ሃገራዊን ህዝባዊን ረብሓታት ክትርድኦም ምኽኣል ከመልክት ከሎ፡ ፖለቲካዊ ተሳታፍነት ድማ፡ ነዞም ረብሓታት ንምዕቃብ ቀጥታውን ዘይቀጥታውን ተሳታፍነት ምህላው የመልክት።

ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተመሃሮን ኤርትራ፡ ፖለቲካዊ ንቕሓትን ተሳታፍነትን መንእሰያት ንምዕባይ ዝተፈላለዩ መደባት ከተግብር ጸኒሑ እዩ። ዝተፈላለዩ ዓበይቲ ሰሚናራት፡ ኣስተምህሮታትን ስልጠናታት ካድርን ኣዚ ዕላማ'ዚ ንምዕቃብ ብቐጻሊ ዝካየዱ መደባት እዮም። ሕጂ'ውን እንተኾነ፡ ሃገራዊ ማሕበር ኣብ ... ብተጻብኦቲ ንዘጋጥሙና ዘለዉ ብድሆታትን ተጻብኦታትን ብዐቕዓት ንምምካትን ንምጥጣምን፡ ፖለቲካዊ ንቕሓቶም ኩብ ኩብልን ተሳታፍኦቶም ኣብ ኩሉ መዳያት ክዓብን ሓደ ካብ ዓበይቲ መደባት ናይ 2015 እዩ። ማሕበር ናይ 2014 ስራሕ ብዕምቆት ድሕሪ ምግምጋም ዝበረ ብልጫታትን ድኻማትን ኣለልዩ፡ ኣብዚ ዓመት ዝትግበር ተዓቃኒ መደብ ስራሕን ባጀትን ኣጽዲቑ ኣሎ። ብዛዕባ'ዚ ንዝበረ ገምጋማዊ ኣኼባ ምርኩስ ብምግባር ኣብ ዓምዲ ደሃይ ማሕበር ተዳልዩ ኣሎ። ኣብ'ታ ዓምዲ ብዘወሳኸ፡ ኣብ መውዳእታ ዓመት 2014ን ምጅማር 2015ን ካብ ዝተሰላሰሉ ፍጻሜታት ናይ ሰለስተ ቀሪቦም ኣለዉ።

ዓምዲ "ሃበርም"፡ ካብ 1ይ ክሳዕ 5ይ ክፍሊ ኣብ መደብ ወይ ከኣ ኣብ እምኒ ኮፍ እናበሉ ይመሃሩ ካብ ዝነበሩ ብጾታ ወጺኡ፡ ኣብዚ እዋን'ዚ ኣብፅታዊት ዶክተር ክትከውን በቒዓስ ሞያዊ ኣበርክቶኣ ብትግሃትን ተወፋይነትን ኣብ ምሃብ ምስ እትርከብ ዶ/ር ዐቁበይ ክፍለእየሱስ ዝተኻየደ ዕላል ሒዛ ወጺኣ ኣላ። ንቑልዑን መንእሰያትን ተመሃሮ ብእወንታ ክትጸልዉን ቅዱስ ቅንኢ ክተሕድርን ድማ እምነት መጽሔት መንእሰይ እዩ።

ደራስን ጋዜጠኛን ተሰፋዬ ገብረኣብ ብደርፌ ንዘካየድ ስዑኣእምሮኣዊ ኩናት ኣመልኪቱ ብጭብጥ ኣብነታት ኣሰኒዩ ዘዳለዎ፡ ብሕልፊ ንመንእሰያት ዕዙዝ ኣገዳስነት ዘለዎ ጽሑፍ፡ ኣብታ ፍልስፍና ጠቓስ ሓሳባት ዝቐርበላ ዓምዲ "ወግዒ ብሓሳባት" ቀሪቡ ኣሎ።

ስኳርናብ ወይኒሓረግ፡ ንልዕሊ ሓደ ዓመት ብሰንኪ ዘጋጠመ ሕማም መንሽሮ ጡብ፡ ኣብ ወሽጢ ሃገር፡ ሱዳንን ምስሪን ሕክምና ክትክታተል ድሕሪ ምጽናሕ፡ ሕክምናኣ ዛዚማ ናብ ሃገራ ተመሊሳ ኣላ። ሕማም ወይኒሓረግ፡ ኣብ ህዝቢ ኣፍቅርታን ልዑል ሻቕሎት ፈጢሩ ዝጸንሐ ስለዝኾነ፡ ንኹነታት ጥዕናኣን ናይ ስኳርናብ ስርሓታን ኣመልኪትና ኣዕሊልናያ ኣሎና።

ፍትወቲ ዓምዲ "ዘልኩ ደኣ!" ናይ ሳንዲት ንለሚ ኣይክትህሉን'ያ። ሳንዲት ኣራኺቦ ኣይረኸበን፡ ኣብ ዝቐጸል ሕታም ግና ቅድሚ ኹሉም ኣበርክተቲ ከረክበና ምኳኑ ቃል ኣትዩልና ኣሎ፤ ኢንሻላህ!

ደሃይኩም

ኣብ ሂወት ከመይ እዩ ኣጠማምታና?

ሰላምን ጥዕናን እምኞልኩም ኣዳለውቲ መጽሔት መንእሰይ። ነዛ ብዙምሳል ዕምባብ ጽገሬዳ ተዳልያ ንሂወት እትፍትሽ ጽሑፍቲ፡ ኣብ ዓምድኹም ቦታ ክትህቡለይ ብምትስፋው እሰደልኩም ኣለኹ።

ዕምባብ ጽገሬዳ ካብ ኩሎም ዕምባባታት ብዓለም ደረጃ እታ ኣዚያ እተፈትወት ኢያ። ካብ ምፍታዋ ዝተላዕለ ድማ ንግስቲ ዕምባባታት (Qeen of flowers) ተባሂላ ትጽዋዕ። እቲ ዘገርም ነገር ግና ሰባት ብባህሪኦም እሾኽ ዘይፈትዉ ክነሶም፡ ነዛ እሾኽ ዘለዋ ዕምባብ ጽገሬዳ ክፈትዉዋን ከድንቅዋን ይረኣዩ። እቶም ዝፈትዉዋን ዘድንቅዋን ድማ ብኽልተ ዝተፈላለየ ኣረኣእያ ብምርኣይ እዮም። እቶም ሓደ ኣብ ከምዚአ ዝኣመሰለት ጥዑም መኣዛ፡ ጸቡቕ መልክዕ ዘለዋ ዕምባብ፡ ፈጣሪ እሾኽ ብምፍጣሩ እናነጸጉ የድንቅዋ። እቶም ካልኦት ከኣ ኣብ ከምዚ ዝኣመሰለ ተዋጋኢ እሾኽ ፈጣሪ ጽገሬዳ ትኣክል ዕምባብ ብምፍጣሩ እናኣመስገኑን እናተሓጎሱን የድንቅዋ። ዘገርም ነገር'ዩ።

እታ ንምምስጋንን ንምጉሃይን ትኽውን ዘላ ጽገሬዳ፡ ሓንቲ ክንሳ ኣብ ሰባት ግና ዝተፈላለዩ ስምዒታት ትፈጥር። እቶም ገሊኦም ቡቲ እሾኽ ገደሮም ነታ ጽገሬዳ ክርእዩ እንከለዉ፡ እቶም ገሊኦም ድማ ቡታ ጽገሬዳ ገደሮም ነታ እሾኽ ደርእዩ። እምበርከስ እቲ ፍልልይ ኣብ'ቶም ረኣይቲ ወይ ድማ ኣብ ኣረኣእያ ናይ'ቶም ሰባት እዩ ዘሎ።

ሂወት ኣብ'ዛ ምድሪ ልክዕ ከምዛ ጽገሬዳ ኢያ ትመስል። እቶም ኣብ'ዛ ምድሪ ዘለዉ ሰባት ድማ ቡቲ ኣብ'ዛ ሂወት ዘለዎም ኣረኣእያ ብኽልተ ዝተመቐሉ እዮም። እታ ሂወት ንኹሉ ሓንቲ ክንሳ ንገሊኦም ንመመስገኒ ምኽንያት ክትኮኖም ከሎ፡ ንገሊኦም ከኣ ንመጉሃይን ንመጉረምረምን

ምኽንያት ትኾኖም። እዚ ኸኣ እታ "ሂወት" ትብሃል ዝተፈጥረት ነገር ዘይኮነስ ኣብ ልዕሊ እታ ሂወት ዘለዎም ኣረኣእያ ዝፈጠሮ እዩ።

ከም ሂወት ኣብ ሂወት ናታ ዝኾነ እሾኽ ኣሎ። ኣብ መነባብሮና'ውን ናቱ ዝኾነ እሾኽ ኣሎ። ኣብ ዓለምና'ውን ከይተረፈ ናታ ዝኾነ እሾኽ ኣለዋ። ኑቶም ኣዒንቶም ዝተኸፍተ ግና ኣብ ውሽጢ እዚ እሾኽ ዕምባብ ኣሎ።

ንሕና ንነብስና ኣበየናይ ኮን ምመደብናያ? ምስ'ቶም ኣብ ውሽጢ እሾኽ ዕምባብ እናረኣዩ ዝመስግኑ ሰባትዶ ወይስ ምስ'ቶም ኣዒንቶም ዘይተኸፍተ ኑቲ እሾኽ እናረኣዩ ከጉረምርሙ ዝነብሩ ሰባት?

እስከ ነንብስና ንፈትሽ?

መልሲ ኣብ ዝመጽእ ሕታም መጽሔት መንእሰይ ክጸበ'የ።

ፍሊሞን ተወልደ (ዕምብረ)

ሰንዓፈ

ደብል ሕርያ

መጽሔት መንእሰይ ኣብ ዓምድታት ሃበርምን ባህልን ስነ-ጥበባትን ብእተምጽኦም ኣጋይሽ ኣዝዩ ዕጉብ'የ። ስለዝኾነ፡ ነዛ መጽሔት ምንባብ ክጅምራ እንከለኹ፡ በዘን ዓምድታት'የ ዝጅምር።

መጽሓፍ "ተረፍ" ዓዲገ ምስ ነቡበክዎ፡ ዝሓለፍክዎ መድረኻት ንእሰነተይ ብጥበባዊ መልክዕ ቅጅል ኣቢላ ስለዘዘኻኸረትኒ፡ ምስ ደራሲኣ ብኣካል ተራኺብ ከዕልል ዕድል ክረክብ ተመንየ ነይረ። ኣብ ዝሓለፈ ሕታም ዕዱም ጋሻ ዓምዲ ባህልን ስነ-ጥበባትን ናይ'ዛ መጽሔት ክኸውን ምሕራይኩም ገሪሙኒ። ደብል ሕርያ! እቲ ዕላል ሓያል ዕምቈት ዝነበሮ ምንባሩ ድማ ንመጽሔት መንእሰይን ንደራሲ ኣኽደርን መለሰ ኣድኒቐዮም። ደራሲ ኣኽደር ጥበባዊ ስርሑ ብምቕጻል፡ ንሂወት ናይ'ዚ ናይ ሕጂ ወለዶ መንእሰይ ዝገልጽ መጽሓፍ ኩዳልወልና ሓሲብሉ ክህሉ እትሰፎ።

ሓበን ኢሳያስ ካብ ኣስመራ

ብዘሎቶ ክትቅጽል

መጽሔት መንእሰይ ካብ ግዜ ናብ ግዜ እናተመሓየሸትን እናማዕበለትን ትመጽእ ዘላ'ያ።

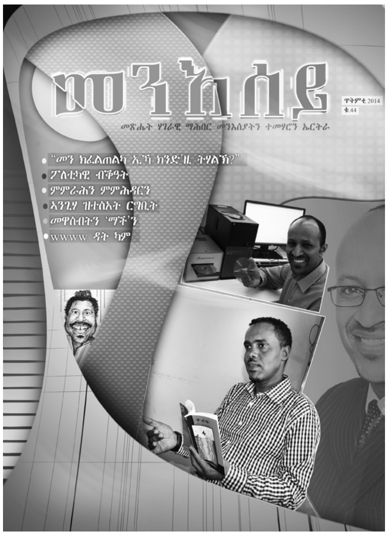

መንእሰያት ኣብ ምንቃሕ ትጻውቶ ዘላ ተራ'ውን ኣቕሊልካ ዝረኣ ኣይኮነን። በዚ ሒዛቶ ዘላ ክትቅጽል ድማ ለበዋይ ኣመሓላልፍ።

ሓጎስ ሃይለ ካብ ዓሱብ (ረፋይነሪ)

ምስጉን ገብረወልድ ካብ ባረንቱ

ዘይትብተኽ ምራን

ዕዙዝን ምዉቕን ሰላምታይ ተቐበሉኒ። ኣብ ኩሉ ስርሓትኩም ኣሳልጦ እምኞልኩም። መጽሔት መንእሰይ ኣብ ፖለቲካዊ ይኹን ማሕበራዊ ትጉብር ዘላ ስራሕ ኣዝዩ ዝኣድ'ዩ። መመሊሳ ክትሰውድን ክትሕይልን ድማ በዓል ምሉእ ተስፋ'የ። ሽሕኳ ሎሚ ተሳታፊ 'ዛ ዝፈትዋ መጽሔት ክኸውን ተበግሶ እንተወሰድኩ፡ ካብ'ታ ፋልመይቲ ሕታም ኣትሒዘ'የ ከንብባን ክሰዕባን ጀሚረ።

እምበኣር ነዛ "ዘይትብተኽ ምራን" ዘርእስታ ግጥሚ እልእከልኩም ኣለኹ፡ ቦታ ክትህብዋ ድማ እምነተይ እዩ።

ኣቲ መጽሔት መንእሰይ ናይ ኣእምሮይ ልብሲ
እዛ ኑብሰይ ከይትኸውን መፍቶ ድኽነት ቁርሲ
ናይ ሰብ ጽግዕተኛ ኮይና ድንቁርና ከይተሳሲ
ድሕሪሰብ ከይትተርፍ መታን ከይትሓንኽ ትቕልሲ
ደረተይ ነፊሐ ክኑብር ምህሮኺ ተኾልሲ
ናይ ሕልናይ ልጓም ዘይናተይ ከይጥምት
ተምዕጉኒ ቀለም ከኾነልኪ ሓየት
ግራት ኣእምሮይ ኣለሳሊስኪ ተትሕዝኒ ኣርዑት
ብዘሎኒ ክሕጎስ ናይ ትምኒተይ ልጓም
ዓባይ ቀለቤት ንእስነተይ ናይ ትማል ቅድሚ ትማል
ዋላ ጽባሕ ተሳልይኒ ዘይትብተኺ ምራን
ቀለምኪ ኣይተህፍፊ ከይሓስመኒ መታን

ጀማል ስራጅ ካብ ኣኽርያ

ጉዳያት መንእሰይ

ታሪኽ ትማሊ - ብታሪኽ ሎሚ ይኹላዕ

ሃገራዊ ታሪኽ፡ መግለጺ ሚዛንን ክብረትን ሓደ ህዝቢ እዩ፡፡ ብዓይኒ ታሪኽ፡ ኩሎም ህዝብታት ሓደ ዓይነት ሚዛን ዝወሃቦም ኣይኮኑን፡፡ ብመጠን ዝገጠሞም ብድሆታትን ንዕኡ ንምስጋር ዝሓለፍዎ ታሪኽ፡ ዘጥረይዎ ክብርታትን ዝፈጸምዎ ቅያታትን፡ ርዝነቶም ኣዝዩ ዝተፈላለየ እዩ፡፡

ህዝቢ ኤርትራ፡ ዓማጺን ተጻባኢን ባህርይ ዘይብሉ፡ ናቱ እምበር ዘይናቱ ዘይደሊ ወረጃ ህዝቢ እኳ እንተኾነ፡ ብሰንኪ ዓይኒ ዝስሕብ ስትራተጂያዊ ኣቀማምጣን ጸጋታትን ሃገሩ፡ ጉቡእ ፖለሲ ርእሱ-ሓያላን፡ ከም ሃገርን ህዝብን ካብ ካርታ ዓለም ክሕከኽ ፈሪድዎ ነይሩ እዩ፡፡ ኣብ ባይታ ግን፡ ኤርትራዊ ሃገራዊ መንፈስ ብቐሊሉ ዝሕከኽ ኮይኑ ኣይተረኽበን፡፡ ህዝቢ ኤርትራ፡ ጂኦ-ፖለቲካዊ ስትራተጂ ዓበይቲ ሓይልታት ዓለምና ንምርዋይ ተባዚሉ፡ ሕጋዊ መሰሉ ንናጽነት ምስ ተኸልአ፡ ጥንካረን ኣዳማዊ ወሃቢት ፈንጢሱ፡ ዝተመንዘዐ መሰሉ ብቐልጽሙ ንምርግጋጽ፡ ኣብ ዘመናዊ ዓለምና ሓደ ካብቶም ዝጸንከሩ ነዊሕን መሪርን ሓርነታዊ ተጋድሎ ክካይድ ተገዲዱ እዩ፡፡ እዚ ነዊሕ ኩናትዚ ድማ፡ መዛና ኣልቦ ቅያን ጅግንነትን ኤርትራውያን ዝምስክር ድንቂ ፍጻመታት ዝሓቘፈ እዩ፡፡

ሓደ ካብ'ቶም ጉሊሖም ዝጥቀሱ ጅግንነታዊ ፍጻመታት ሓርነታዊ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ፡ እቲ ቅድሚ 25 ዓመታት ኣብ ለካቲት 1990፡ ንምጽዋዕን ከባቢኣን ሓራ ዝገበረ፡ "ስርሒት ፈንቅል" ዝተሰምየ ስትራተጂያዊ መጥቃዕቲ ሓርነታዊ ሰራዊት ኤርትራ ኣብ ልዕሊ ሰራዊት መግዛእቲ ኢትዮጵያ እዩ፡፡

ስርሒት ፈንቅል፡ ኣብ ታሪኽ ወተሃደራዊ ግጥማት ዓለምና፡ ሐደት መዳርግቲ ጥራይ ዘርከቦ፡ ብመሬትን ባሕርን እጹብ ወተሃደራዊ ቅያ ዝተፈጸመሉ፡ ብውሕሉል ወተሃደራዊ ስልቱ፡ ብበርቃዊ ቕልጣፈኡን ስፍሓት ሸፈነኡን ንዓለም ዘገረመ፡ ኣብ ክሳድ መግዛእቲ ናይ መጨረሽታ መሸንቀቒ ብምድቃናቑ፡ መግዛእቲ ፍርቂ ዘመን ፈንቂሉ፡ ጸሓይ ሓርነት ኣድሚቒ ዝኸፈለ፡ ዜጋታት'ዛ ሃገር፡ ብሓበንን ኩርዓትን ዝዝንቶ-እሉት ዝዘክርዎን ዝሕበኑሉን ታሪኻዊ ስርሒት እዩ፡፡

እዚ ኣብ ውሽጢ 72 ሰዓታት ዝተፈጸመ ማስተንክር ቅያ'ዚ፡ ኣብ ወተሃደራዊ ግጥማት ሓርነታዊ ቃልስና ጎሊሑ ዝሰፈረ ብርቂ ፍጻመ ይኹን እምበር፡ ናይ እዋን ገድሊ ኤርትራዊ መንእሰይ፡ ናብ ከም'ዚ ዝዓይነቱ ዝፍን ስትራተጂያውን መጥቃዕቲ ክሰጋገር ቅድሚኡ ዘቐደዶ ምርብራብ እቲ ዝወሓዘ ዝበርተዐ ሓያል ጽንዓት ዝሓተተን እዩ ነይሩ፡፡ ስርሒት ፈንቅል እምበኣር፡ ድምር ወጽኢት ናይቲ ኣብ እምባታት ናቕፋ፡ ሰሜናዊ ምብራቕ ሳሕል፡ ባርካን ኣብ ኩሉ ከባቢታት ሃገርን ካብ 1978 እዋን ስትራተጂያዊ ምዝላቕ ጀሚሩ ን12 ዓመታት መመላእታ ብዘይ እስትንፋስ ዝተኻየደ፡ ግዝኣቲ ኢትዮጵያን ርእሱ-ሓያላን ዘራያቶምን ኣላሽ ዝበልሉ ማእለያ ዘይብሉ ናይ ምርብራብ ግጥማት እዩ፡፡

ሓርነት ምጽዋዕ፡ ድኅ መግዛእቲ ገለሁ፡ ፍናን ናይ'ቲ ኣብ ውሽጢ ሃገርን ወጻኢን ዝነበረ መላእ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ዝበረኸ ጥርዚ ብምድያቡ፡ ንኩዕዞ ናብ ምሉእ ኣግእዞ ብርቱዕ ናህሪ'ዩ ደሊቡሉ፡፡ ድሕሪ ስርሒት ፈንቅል፡ ሓርነት ኤርትራ ፍጹም ዘጠራጥር ክስተት ምኻኑ

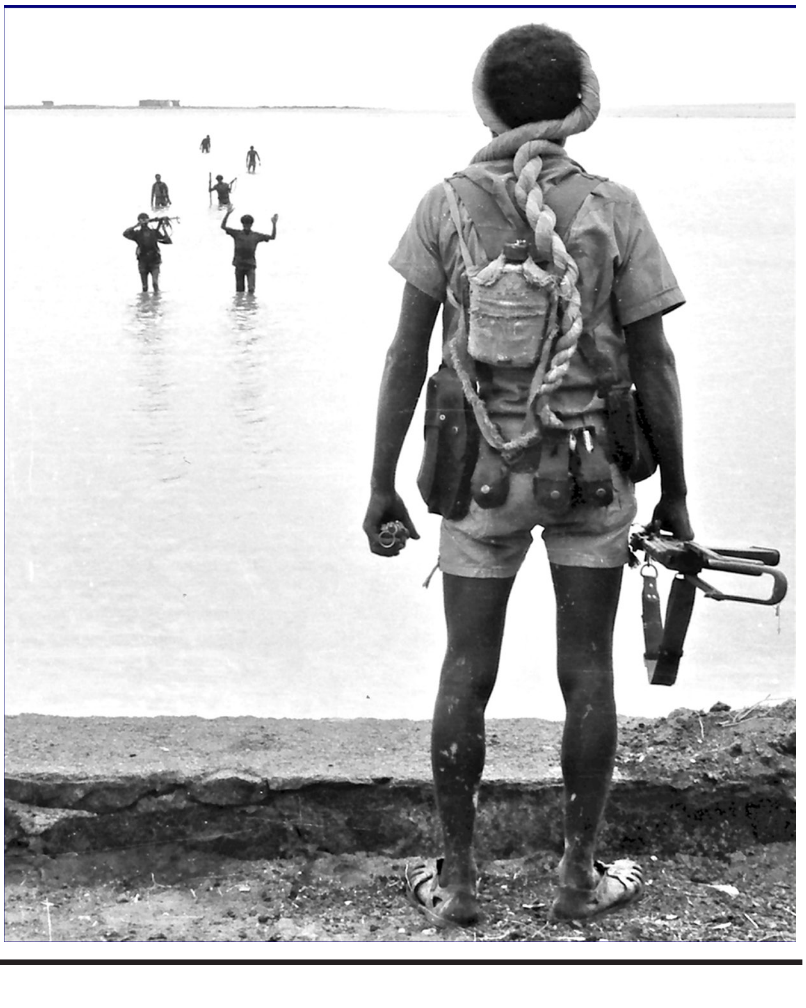

ግሁድ እኳ እንተነበረ፡ ዓሻ ግን ክሳብ ገቦጣ ዝውዳእ ስለዘጻውት፡ ግዝኣቲ ኢትዮጵያ፡ ስዕረቶም ተኣሚናዎም፡ ካብ ሓሙኽሽቲ ኩናት 30 ዓመት ዝተረፈ ሰብኣዊን ንዋታዊን ጸጋታቶም ኣብ ክንዲ ምእርናብ፡ ኣብ ጸወታ ቅብጸት እዮም ቀጺሎም። እንተኾነ፡ ሕሉቕ ብዘይካ ዓፍራ ካልእ ስለዘይወጽእ፡ ኣብ ከበባ እትዮም እንክለው፡ ኣብ ግንባራት ጊንዳዕን ደቡብን ዝነበርዎ ዝለዑ ምዕልባጥ፡ ዘፍጸሞ ለውጢ ኣይነበረን። ነዊሕ ኣብ ዘይኮነ ግዜ ድማ፡ ህዝባዊ ሰራዊት፡ ንመላእ ኤርትራ ኣብ ትሕቲ ቁጽጽሩ ብምእታው፡ ቃልሲ ንናጽነት ኣብ ምዕራፉ ኣብጺሕዎ።

እዚ ዘሕኩርዕ ሃገራዊ ታሪኽ፡ በቲ ልዑል ፍቕሪ ሃገርን ህዝቢን፡ ሓያል እምነት ኣብ ዕላማ፡ መዳርግቲ ኣልቦ ጽንዓት፡ ጅግንነት፡ ተወፋይነት፡ ርእሰ ምትእምማን ዝመለለይኡ፡ ክንዮ ውልቃዊ ጣዕሚ፡ ረቡሓ መጻኢቲ ወለዶታት ዘቐደም ተወፋይነት ኤርትራውያን መንእሰያት ዝተኻደቐ እዩ። እቲ ቀንዲ ሓይሊ ህዝቢ ኤርትራ፡ እዚ ዝተገልጸ ሃገራዊ መንፈስን ሞራልን መንእሰያቱ እዩ። ሚዛኑን ክብረቱን ኣብ ቅድሚ ማሕበረሰብ ዓለም ኣዝዩ ረዚንን ብቐለሉ ዘይልዓልን ዝገበሮ ረቛሒ ድማ፡ እቲ ብመንእሰያቱ ዝተሰርሐ ዘለኣለማዊ ታሪኹ እዩ።

ከም ስርሒት ፈንቅል ዝኣመሰሉ ንኽቡር ታሪኽና ዘዘኻኽሩ ሃገራዊ ጽምብላት፡ እምበኣር፡ ህላወና ንምርግጋጽ ኣብ ዘኻየድናዮ ነዊሕ ምርብራብ ዝሓደቕናዮ ዘሕኩርዕ ሃገራዊ ታሪኽ ብምዕቃብ፡ ንኽብረት ዘበቕዕ ሃገራዊ ሞራልን ክብርታትን ወትሩ ኣብ ቦታኡ ምህላው ንምርግጋጽ፡ መላእ ህዝቢ፡ ኣውራ ድማ መንእሰያት ናይዚ መድረኽ'ዚ ቃልና እንሕደሰሉ ኣጋጣሚታት እዮም። ምኽንያቱ ዘለዓለማዊ ሃገራዊ ታሪኽ፡ ካብ ህዝቢ ዝረጋገጽ፡ ንዕኡ ዝሃንጹ ጅግንነት፡ ባህልን ክብርታትን ከይተበረዘ እናተወራረሰ ምስዝቕጽል፡ እቲ ደረኺ ዕላማ ድማ ሽቶኡ ምስዝወቕዕ እዩ። ጽምብል ስርሒት ፈንቅል ኮነ ካልኦት ተመሳሳሊ ጽምብላት ሃገራዊ ታሪኽና፡ ነቲ ኣዝዩ ክቡርን ዘሕኩርዕን ሃገራዊ ታሪኽና ብምግላጽ፡ ወትሩ ህያው ኮይኑ ክነብር ዘኽእሉ ብምዃኖም፡ መንእሰያት ጅግንነት ኣቦታቶምን ኣደታቶምን ዘድንቕሉ፡ ናይ ሓበንን ኩርዓትን ዝኾኑታት እዮም። ከመይሲ፡ ዘሕኩርዕ ሃገራዊ ታሪኽ - ዋንኡ ናይ ሰራሕቱ ዘይኮነ ብቐንዱ ናይ ወረስቱ እዩ። ከመይሲ እቶም ነዚ ዘሕኩርዕ ታሪኽ ዝሰርሑ፡ ንመጻኢቲ ወለዶታት ክብረት ኣጓንጺፎም ሓሊፎም እዮም። ሓርበኛ ኣይነበርን እዩ፡ ታሪኹ እዩ ነባሪ!

ብኸምዚ ዝኣመሰለ፡ እምብዛ ዘለዓለማዊን ዘሕኩርዕን ጅግንነታዊ ታሪኽ፡ ሓርነቱ ብጠዝዒ ቅልጽሙ ዘጨበጠ ገድላዊ ህዝቢ ኤርትራ፡ ንናጽነት ከም ቅድመ ኩነት ንምህናጽ ፍትሓውን ራህዋን ዝሰፈኖ ሰላማዊ ሕብረተሰብ እምበር፡ ከም ናይ መወዳእታ ዕላማ ጠሚቱዎ ኣይፈልጥን። በዚ ድማ ድሕሪ ሓርነት፡ ረመጽ ሓርነታዊ ኩናት ኣጥፊኡ፡ በቲ ኩናት ኣሕውዩ፡ ብዘተዓጻጸፈ ጻዕርን ህርኩትናን ኣብ ጎደና ሰላማዊ ንኽጽንበር፡ ኣብ ዳግማይ ገድሊ ንህንጻትን ልምዓትን ሃገር ተጸሚዱ ደርኪቡ። ተረኺቡቲ ወለዶ ድማ፡ ብመጠን ዘለዓለማዊ ታሪኽ ወለድና፡ ኣብ ምክልኻል ልኡላውነት ሃገር ኮነ ኣብ ልምዓታዊ ተጋድሎ፡ ብርቂን ኣብነታዊን ቅያታት ኣብ ምፍጻም ንርከብ ኣለና።

ራእይን ዕላማን ሰማእታት ፈንቅል ኮነ ኩሎም ናይ ቅድሚ ናጽነትን ድሕሪ ናጽነትን ሰውኣትና... ሓርነት እዩ። ሓርነቱ ብሓርነቱ ዝለዓለ ዕያር ናይ ሓርነት። ኩለንተናዊን ምሉእን ሓርነት። ናጽነት፡ ዝበረኸ ሃገራዊ ዕላማ ንምጭባጥ ከም መሰረት ዜገልግልና ባይታ ጥራይ እዩ ነይሩ። እቲ ዝበረኸ ዕላማና መንፈሳዊን ነገራዊን ጠለባት ዜጋታት ብምልኣት ዘረጋግጽ፡ ምዕሩይ ፖለቲካዊ፡ ቁጠባዊ፡ ባህላዊን ማሕበራዊን ዕብየት ምርግጋጽ እዩ። ባህጊ ህዝቢ ኤርትራ ንሱ እዩ። እዚ ባህጊ'ዚ፡ ሎሚ እውን ከም ትማሊ ብጻዕሪ ተረኺቡ ሕድሪ ወለዶ እዩ ዘሰምር። ስለዚ ድማ'ዩ ጻዕርና ጻዕሪ ናይዚ መድረኽ'ዚ መንእሰያት ካብ ምንጪ ዘለዓለማዊ ታሪኽና ጽዓት እናሰተኹ፡ ክሳብ መወዳእታ ማይል ዜሓልፍ ክይበለ ክቕጽል ዘለዎ። ታሪኽ ትማሊ ብታሪኽ ሎሚ ስለዘዕቀብናን ስለዝኾላዕናን፡ ክብሪን ሞገስን ኑኡም ሃገራዊ ክብረት ዘኽናጸፉና ጀጋኑ ኣሕዋትናን ወለድናን! የሃና ንቲ ትብዓቱን ጅግንነቱን መለክዒ ዘይርከቦ ሰራሕ ተኣምር መንእሰይ ኤርትራ!!

2015፡ ባብ ብሩህ መጻኢ

ልቢ ኤርትራውያን መንእሰያት ዝሰለበ ባህጊ ናጽነትን ምዕባለ ሃገርን፡ ሓይሉን መጠኑን ክትልክዮን ክትገልጾን ዘጸግም እዩ። በዚ ድማ፡ ቃልሲ ምርግጋጽ ልኡላውነትን ህንጸት ሃገርን እንተውሓደ ንኽልተ ወለዶታት ኤርትራ ማለት ንወለዶ ገድሊን ወለዶ ናጽነትን ኣብ ብርቱዕ ዕጥቃዊን ፖለቲካዊን ገድሊ ከምኡ’ውን ኣብ ከቢድ ዕዮ ዳግመ-ህንጸት ሃገር ጸሚዱዎም ጸኒሑ ኣሎ። ብርቱዕ ባህጊ፡ ብርቱዕ ሰብ ስለዝፈጥር ከኣ፡ ናጽነት ንምርካብ ጥራይ ዘይኮነ ድሕሪ ናጽነት’ውን ልኡላውነት ሃገር ከይድፈር፡ በሰላታት ኲናት ብምሕዋይ ኣብ ጎደና ልምዓት ንምጽንባር ዝተራእየ ውፉይ ጻዕሪ ኤርትራውያን ብኡ መጠን ኣብ ኲናትን ዳግመ ህንጸትን ዝተሰርሐ ቅያ፡ “ተኣምራት” ኢልካ ጥራይ ዝሕለፍ ዛንታ እዩ።

ከም መቐጸልታ ናይዚ ቅያታት’ዚ፡ ዓመተ 2014፡ ኣብ ምዕራባዊ ዞባ ልምዓትን ከበሳን ኣብ ምህናጽ ስትራተጂያውያን ክበሃሉ ዝኽእሉ ሓጽብታትን ማእከሎት ዲጋታትን፡ ምጽፋሕን ምምድማድን መሬት ሕርሻ፡ ምንጻፍ መስኖኣዊ ትሕተ-ቅርጺ፡ ምርግጋጽ ቀረብ ጸዓትን ምዝርጋሕ መስመራት ኤለትሪክን ሰፊሕ ስርሓት ዝተተግበረላ ዓመት እያ ነይራ። በዚ ድማ፡ ዝጸንሐ ማሕንቖታት ቀስ ብቐስ እናተፈትሐ፡ ሕርሻዊ ንጥፈትና ናብ ዘመናዊ መስኖኣዊ ኣገባብ ንምቕያር ዘኽእል፡ ፍልማዊን መሰረታዊን ስራሕ ብርኡይ ሰጉሙ ኣሎ ክበሃል ይከኣል። እዚ ኣብ ውሽጣዊ ዓቕምና ተሞርኪስና፡ ብጻዕርና ኣንጺፍናዮ ዘለና ባይታ፡ ንሓዋሩ ብመገቢ ርእስና ኣብ ምኽኣል ከይተሓጸርና፡ ንሰደድ ዚቐንዐ፡ ቡብዓይነቱ ሕርሻዊ ምህርቲ ከነደንፍዕን ሃብቲ እንሰሳን ውጽኢቱን ከነሰስንን ዘለና ዕቑርን ገዚፍን ተኽእሎ ናብ ተጨባጢ ውጽኢት ዝቕይር እዩ። ዓመተ 2015 ድማ፡ እዚ ብኸቢድ ጻዕሪ ዝተሰላሰለ ስራሕ ዝፈጥሮ ሰፊሕ ዕድላት ኣነጺራ እተኣምተልና ከፋቲት በሪ ብሩህ መጻኢ ከምእትኸውን ዘጠራጥር ኣይኮነን።

ኣብ ዝሓለፈ ዓመታት፡ ህዝቢ ኤርትራ ምስናይ ዝገጠሞ ከቢድ ተጻብኦታት፡ ንሒደት ጸጋታት ሃገሩ፡ ብሓያል ድሌትን ተዋፋይነትን ኣራቢሑ ንሱር በተኽ ቁጠባዊ ዕብየት መሰረት ዝኸውን ጥጡሕ ባይታ ኣብ ምንጻፍ ዘሰላሰሎ ስራሕ ቀሊል ኣይኮነን። ነዚ ተጋድሎ’ዚ ኣብ ምስልሳል መሪሕ ተራ ክጻወት ዝጸንሐን ዘሎን ድማ፡ ብቐንዱ መንእሰይ ወለዶ እዩ። መንእሰይ ብሃገራዊ ኣገልግሎት፡ ኣብ ሰራዊት ይኹን ኣብ ሃገራውያን ኩባንያታት ህንጻን ዝተፈላለዩ መንግስታዊን ምምሕዳራዊን ትካላት ተሰሊፉ፡ ብልዑል ትግሃትን ህርኩትናን ብዝፈጸሞ ዕዮ፡ ኣብ በበይኑ ከባቢታት ሃገር፡ ሕርሻዊ ጸጋታት ብብቑዓት ንምምዝማዝ ዘኽእል መሰረታዊ መንጸፍ ብምውዳድ፡ ነቲ ዕማም ኣብ መድረኽ መቐይሮ ኩብጽሖ ክኢሉ ኣሎ። ኣብ ኩሉ ከባቢታት ሃገር ጽርግያታት፡ ቀረብ ጽሩይ ዝስተ ማይ፡ ቀረብ ጸዓት፡ ኣገልግሎት መጓዓዝያን መራኸቢታትን ብምዕሩይነት ንምርግጋጽ ኣብ ዝተዓመ ስርሓት እውን፡ መንእሰይ መሪሕ ግደ’ዩ ተጻዊቱ። ሳላ ውሁድ ጻዕሩ ድማ፡ ርሑቕ ዝበሃል ዝነበረ ከባቢታት ሃገር ብናይ ሒደት ሰዓታት ጉዕዞ ከምዝብጻሕ ኮይኑ፡ ኩሉ ከባቢታት ሃገር፡ ምስ ዕዳጋታት ማእከል ሃገርን ወጻኢን ዝራኸቦ ባብ ተራሕዩሉ። እዚ ብግዲኡ ንወፍሪ፡ ከምኡ’ውን ንዝተፈላለየ ንግዳዊ፡ ሕርሻዊን ቁጠባዊን ንጥፈታት ምቹእ ባይታ ፈጢሩ ይርከብ።

ድኽነት ነበረ’ያ ነበረ ንምግባር፡ ልዑል ተወፋይነትን መስዋእቲን ኣብ ዝጥለበሉ እዋን፡ ነዚ ሓላፍነት’ዚ ብዝግባእ ተረዲኡን ኣስተማቒሩን፡ ዉፈር ከይተባህለ ዝወፍር፡ መራሒ ግብርን ሓሳብን ኮይኑ ኣብ ድርብራብ ዕማማት ዝዋሳእ፡ ኣበጋሲን ፈጻሚን ልምዓታዊ ዕዮታት ብምዃን መሪሕ ግደ ዝጻወት ውፉይ መንእሰይ ወለዶ ምርካብ እምበኣር፡ ንከም ሕብረተሰብ ኤርትራ ዝኣመሰለ ናይ ምዕባለ ሸዉሃቱ ከርዊ ዝጋደል ሕብረተሰብ ዓቢ ዕድሎት እዩ። ብሓባራዊ መረዳእታ ዝተማእከለ፡ መንፈስ ሃገራዉነት ኣማዕቢሉ ንዕቤትን ድሕነትን ሃገር ዝሃልኽ መንእሰይ ምርካብ፡ እቲ ካብ ኩሉ ናይ ምዕባለ ረቛሒታት በሪኹ ዝቕመጥ ጸጋ እዩ። በዚ መንጽር’ዚ ክረአ እንከሎ፡ መድረኻዊ ሓላፍነቱ ብዝግባእ ተገንዚቡ፡ ንህንጸት ሃገር ዝረባረብ ዘሎ ኤርትራዊ መንእሰይ፡ ርእሰማል እፎይታ እዩ ክበሃል ይከኣል።

ብግብሪ ብዓይንና ኣብ ባይታ ከምእንዕዘቦ ዘለና፡ ኣብ ኤርትራ፡ ወሳኒ ግደ መንእሰያትና ዘይተንጸባረቐሉ ናይ ልምዓት ግንባር የልቦን። መንእሰይ ኤርትራ ካብ መግዛእቲ ዝተወርሰ ማሕበረ-ቁጠባዊ በሰላታት ሃገር ንምሕዋይ፡ ኣብ ወፍሪ ህንጸት ሃገር መሪሕ ብምዃን፡ ናይ ልምዓት ጅግና ምዃኑ ብግብሪ ኣመስኪሩን ገና የመስክርን ኣሎ። መንእሰይ ኤርትራ፡ ከሎ ገና፡ ዓሰቢ ኣበርክቶኡ ካብ ውጽኢት ስርሑ ከምዝረኽቦ ኣሚኑ፡ ቅድሚ ውልቃዊ ረብሓ፡ ሃገራዊ ረብሓን ህዝባዊ ሓላፍነትን ኣቐዲሙ፡ ኣእምሮኣዉን ጉልበታዉን ጸዓቱ ልዕሊ ንቡር መጢጡ፡ ክውፈ ጸኒሑን ገና ይወፈን ኣሎ። ፍረ ናይ ሎሚ ዕዮኡ፡ ጽባሕ ወለዶታት ዝሓሸ መነባብሮ ዝረኽቡላ ሃገር ምፍጣር ምዃኑ ብምግንዛብ፡ ልዑል ሓቦን ኒሕን ተቐኒቱ፡ ዓበይቲ ዕዮታት ብምስልሳል፡ ሃገር ትሰፋዉ መጻኢ ኣብ እተማዕድወሉ ቀረባ ርሕቀት ኣብጺሕዋ ኣሎ።

ኣብዚ ዘለናዮ እዋን፡ መትኒ ዘመናዊ መነባብሮ ቁጠባዊ ሓርነት እዩ። ቀላሲ ቁጠባኻ ንምዃን ዘብቅዓካ ናጽነት ምዉናን ድማ እንትርፎ ብመትከል ርእሰ-ምርኮሳ ብኻልእ ዘይጭበጥ ደርቢ ሓርነት እዩ። ክንዲ ዝኾነ ቀንዲ ዕላማ ገበትቲ ሓይልታት ነዚ ክብሪ’ዚ ካብ ኣእምሮ መንእሰያት ባሕጉግካ ብምልጋስ፡ ጽግዕተኛነት ዝኹስኩሱ ተደለይቲ ዘይኮኑ ክብርታት ምስራጽ እዩ። እዚ እከይ ሸርሒ’ዚ ኣብ ብዙሕ ከባቢታት ተዓዊቶምሉ እዮም። ታሪኽ ናይቶም ኣብ ብዙሕ ከባቢታት ዓለም ስማዊ ካባ ሓርነት ለቢሶም፡ ኣማእዘንቲ መጻኢኦም ከይኮኑ ዝተረፉን ብናይ ርሕቀት መቆጻጸሪ ዝመሓደሩን ህዝብታት ጉሉሕ

መርኣያ ናይቲ መጻወድያ እዩ። ስለዚ ድማ፡ እዚ ኩነት'ዚ፡ ኣብ ሃገርና ክድገም የብሉን። ከመይሲ ንምሉእ ሓርነት ረዚን ዋጋ ዝኸፈልና ህዝቢ ኢና። በዚ ድማ፡ እቲ ንቑሕ መንእሰይ ኤርትራ፡ ሓቀኛ ናጽነትን ምሉእ ሓርነትን ንምርግጋጽ፡ ኣብቲ መንግስቲ ኤርትራ ዝኽተሎ ሓራ ቁጠባዊን ፖለቲካዊን መስመር ረጊጹ ይዓዩ ኣሎ። ማሕበራዊ፡ ባህላዊ፡ ፖለቲካዊን ቁጠባዊን ሓርነትና፡ ከይተደፍረ ዝቕጽል ዘሎ ከኣ፡ ሳላ'ቲ ያታ ቀዳሞት ኣያታቱ ኣጽኒዑ ዝሓዘ መንእሰይ'ዩ።

ህዝቢ ኤርትራ፡ ነዊሕን መሪርን ቃልሲ ኣካይዱ፡ ብዙሕ መስዋእቲ ኸፊሉ ድሕሪ ምዕዋቱ፡ ብማዕረ'ቲ ንናጽነት ዝኸፈሎ ክቡር ዋጋ፡ ሓቀኛ ናጽነት ዘስተማቕረላ፡ ንባህጉን ትጽቢቱን እተንጸባርቕ ክብርቲን ስልጥንቲን ሃገር ክትህልዎ'ዩ ብሂጉ። ናይ እዋን ገድሊ ኤርትራውያን መንእሰያት፡ እዚ ባህጊ'ዚ ኣብ ኣእምሮኦም ቀሪጾም፡ ኩሉ ካብኦም ዝጦለብ፡ እንተላይ ናይ ህይወት መስዋእትነት እናወፈዩ ተቓሊሶም። ናይ ድሕሪ ናጽነት መንእሰያት ድማ፡ ነዚ ባህሊ'ዚ ብምርዓም፡ ኣብቲ ረዚን መስዋእቲ ዝተኸፍሎ ራእይ ብምስማር፡ ንሓያሎ ዓመታት፡ ብሓደ ወገን ልኡላውነት ሃገር ካብ ወረርቲ እናተኸላኸሉ፡ በቲ ካልእ ወገን ዝተፈላለየ ፖለቲካዊን ቁጠባዊን ሸርሒታት እናመከቱ፡ ባህጎም እንትርፎ ብስራሕ፡ ብዝኾነ ካልእ መገዲ ክጭበጥ ከምዘይክእል ብምእማን፡ መንግስቲ ኤርትራ፡ ቁጠባዊ ሓርነት ንምርግጋጽ ኣብ ዝሓንጸጾ ናይ ርእሰ ምርኩሳ መደባት ልምዓት፡ ብልዑል ድሌትን እምነትን ተወፍዮም ይጽዕቱ ኣለው።

ነፍሲ ወከፍ ወለዶ ነናቱ ታሪኽ ኣለዎ። ኣያታትናን ኣቦታትናን ናይ ንእስነት ዕድመኦም ንሃገራዊ ናጽነት ወፍዮም፡ ናጻን ዘሐብንን ታሪኽ ዘለዋን ሃገር ኣረኪቦምና እዮም። ራእዮም ራእይና፡ ባህጎም ባህግና ስለዝኾነ ከኣ፡ ንሕና ናይዚ መድረኽ'ዚ መንእሰያት፡ ኣብ ኣሰሮም ረጊጽና፡ ራእዮም ኣብ ምዕራፉ ንምብጻሕ ብዝገበርናዮ ዘይሕለል ጻዕሪ፡ ድልዱል ልምዓታዊ ባይታ ብምንጻፍ፡ ንውሑስን ቅልጡፍን ቁጠባዊ ዕብየት መገዲ ጸሪግና ኣሎና። እዚ ልምዓታዊ ቅያታት'ዚ፡ ብቐንዱ ነባሪ ሓወልቲ ታሪኽና እዩ።

ከም ውጽኢት ናይዚ ጻዕሪ'ዚ፡ ሎሚ ኤርትራ ናብ ቅልጡፍ ቁጠባዊ ዕብየት ኣብ ዘሰጋግር መድረኽ ክትበጽሕ በቒዓ ኣላ። እዚ ድማ፡ ብቐንዱ ጻማ ህርኩትና ህዝቢን መንግስቲን ብሓፈሻ፡ ጻማ ናይቶም ንዓመታት ብተወፋይነት ንልምዓት ሃገር ዘገልገሉ ንቑሓትን ጻዕራማትን መንእሰያት ናይዚ መድረኽ'ዚ እዩ። እቲ ጉዕዞ ግን ልሙጽ ኣይነበረን። ብዙሕ ሓጎጽጎጽን ዓቕሊ ዝጽንቅቕ ሃዋህውን ከምዝነበሮ ኩልና እንፈልጦ እዩ። ኣብዚ ጽንኩር ጉዕዞ ድማ ጸኒዑ ደው ዝበለን ክጸንዕ ዘይክኣለን ነይሩ'ዩ።

ብመንጽር ንቕሓተ-ሕልና፡ ኣብ ዝኾነ ሕብረተሰብ ክልተ ዓይነት ዜጋታት ይርከቡ። እዚ ፍልልያት'ዚ፡ ኣብ መንእሰይ ክፋል ሕብረተሰብ ዝያዳ ጎሊሑ ይርኣ። ብርኽ ዝበለ ንቕሓትን ሰፊሕ ኣጠማምታን ዘለዎም መንእሰያት፡ ወትሩ ብምዕባለ ህዝቢን ሃገርን ስለዝሓስቡ፡ ካብ ውልቃዊ ዕላማን ጥቕሚን ንላዕሊ ሓባራዊ ዕላማ የገድሶም፡ ወይ ይምስጦም። እቶም ብመንጽር ንቕሓት ኣብ ካልኣይ ደረጃ ዝሰርዑ ድማ፡ ዝያዳ ኣብ ውልቃዊ ህይወቶምን ስርሖምን የድህቡ። እቲ ዝያዳ ካልኦት ሃገራዊ ዝበሃል መንእሰይ እምበኣር፡ እቲ ብንቕሓት፡ ልቦናን ትብዓትን ኣብ ዝበረኸ ጽፍሒ ሓኹሩ፡ ብፍልጠቱን

ጉልበቱን ምዕባለ ሕብረተሰብ ኣብ ምድራኽ ዓቢ ግደ ወይ መሪሕ ተራ ዝጻወት መንእሰይ እዩ። ከምዚ ዓይነት መንእሰይ፡ ካብ ውልቃዊ ህይወቱ ንላዕሊ፡ ሓባራዊ ባህጊን ዕላማን ስለዘገድሶ፡ ኣብ ዝኸበረን ዝበለጸን ዕማም ተጸሚዱ፡ ብዘይ ብቑ ጉልበቱን ኣእምሮኡን ጥራይ ዘይኮነ፡ ህይወት ኣብ ዝጥለበሉ እውን፡ እታ ዘይትትካእ ህይወቱ ዘወፊ ብሉጽ ዜጋ እዩ። መሰረት ህላው፡ ቀጻልነትን ምዕባለን ሕብረተሰቡ፡ ናይ ከምዚኦም ዝኣመሰሉ ሓባራዊ ዕብየትን ስልጣነን ዘገድሶም እልፊ ኣእላፍ ሃገራውያን መንእሰያት ዕዮ እዩ።

ክሳብ ሕጂ ዝሓለፍናዮ መድረኽ እምበኣር፡ መንእሰይ መሰዋእቲ እናኸፈለ ንልምዓት ሃገር ክረባረበሉ ዝጸንሐ ናይ ቃልሲን ተወፋይነትን መድረኽ እዩ። ማል ክትእክብ፡ ሃብቲ ክትድልብ እንተኺንካ፡ ጣዕሚን ምቾትን ከይደለኻ፡ ተጸሚምካ፡ ኩብድኻ ከይመላእካ ክትሰርሕ ስለዘለካ፡ ዝርካቡ ጸጋታት ሃገር፡ ኣብ ምስራሕ ጽርግያታት፡ ኣብ ምድንፋዕ ኣፍራይነት፡ ምውዳድ ትሕተ ቅርጺን ኣገልግሎታትን ካልእ ልምዓታዊ መደባትን እዩ ክውዕል ጸኒሑን ዘሎን። ምኽንያቱ ብኸምዚ ዓይነት መስዋእቲ ጥራይ ኢኻ ኣብ መወዳእታ ዝኣክል ሃብቲ ደሊብካ ከም ህዝቢን ሃገርን ኣብ ዝሓሸን ዝበለጸን ባይታ ክትነብር ትኽእል። መስዋእቲ ከይከፈልካ ዝርከብ ረብሓ ወይ ዝልወጥ መንበሮ ስለዘየለ። ስለዚ እቲ ሃገራዊ መንእሰይ ዝኸፍሎ ዘሎ መስዋእቲ ምእንቲ ምዕባለ ሃገር እዩ። ሃገራዊ መንእሰይ፡ ነዚ ግዴታ'ዚ ዘልዕል ዘሎ፡ ሓላፍነት ህዝቢን ሃገርን ዝስከም ንቕሓት ሕልና ስለዘለዎ እዩ።

የግዳስ፡ ንስለ ሃገርን ህዝቢን ብዙሕ ጾዒርካ፡ ደኺምካ፡ ናይ ግዜን ዕድላትን መስዋእቲ ከፊልካ፡ ብዘይ ገለ ጻማ ንዓመታት ጉልበትካን ኣእምሮኻን ወፊኻ.....ኣብ መወዳእታ እንታይ'ዩ ሞሳኻ? ንምዕባለ ሃገርን ህዝብን ብኹለንተናኡ ዝተወፈየ መንእሰይ፡ ኣብ መወዳእታ እንታይ'ዩ ዝረብሕ? ርግጽ'ዩ ካብ ባህግኻ ምፍጻምን ዕላማኻ ምውቃዕን ዝዓቢ ረብሓ የለን። ካብኡ ንላዕሊ ዕግበትን ባህታን ክፈጥር ዝኽእል ነገራዊ ረብሓ እውን የለን። እንተኾነ ግን ረብሓ ውፉያት፡ ምዕባለ ሕብረተሰቦም ዝፈጥረሎም ባህታን ዕግበትን ጥራይ ድዩ? ጻማኦም ወትሩ ዝዝከር ታሪኽ ምስራሕ ጥራይ ድዩ? ኣብ መወዳእታ'ኸ ፍረ ጻዕሪን ተወፋይነትን ሃገራውያን ኣብ ዝሕፈሰሉ፡ ሃገር ንዝተፈወየን ካብ ጻዕሪ ህንጸት ሃገር ንዝግለለን ብማዕረ ድያ ትብጽሖም? ወይስ ሓለፋ ዘበርከተ ኣብ ምሕፋስ ምህርቲ እውን ሓለፋ ኣለዎ? እዚ ከሎ ገና ንጹር መልሲ ክርከበሉ ዝግባእ ሕቶ'ዩ።

ንከምዚ ዝዓይነቱ ከቢድ ናይ ቃልሲ እዋን ብንቕሓት ብትብዓትን ጽንዓትን ሰጊሩ፡ ልምዓትን ብልጽግናን ሕብረተሰብ ዘረጋገጸ ሃገራዊ መንእሰይ፡ ኣብ መወዳእታ፡ ብሓባር ጥራይ ዘይኮነ ብውልቂ እውን ሓለፋ ሞሳ ክህልዎ ግዴታ እዩ። ሓለፋ ዘበርከተ ሓለፋ ሞሳ ኣለዎ ምባል፡ መግለጺ ለውሃት፡ ወይ መርኣያ ልግሲ ወይ ጽቡቕ ድሌት ናይ መንግስቲን ሕብረተሰብን ኣይኮነን። ናይ መሰል ጉዳይ እዩ። ብሞንታዊ ዓይኒ እውን፡ ኣብ ሓደ ሃገር ዝነብሩ ዜጋታት፡ እቶም ዝሰርሑን ዘይሰርሑን ማዕረ መሰል ክህልዎም ኣይክእልን እዩ። ኣብ ፈታኒ እዋናት፡ ሃገርን ህዝቢን ከይውጻዕ ኣነ ክውጻዕ ኢሉ፡ ኩሉ ዕድላቱ ሰዊኡ ንሃገር ሓለፋ ዝሰርሐ ዜጋ፡ ንጽድቂ ኢቕጸረልካ እዩ ክበሃል ኣይከኣልን። ማዕረ'ቲ ዝሰርሖ መሰሉ ክረክብ ግዴታ እዩ። መንግስቲን ሕብረተሰብን ደንጊጾም ዝሁብዎ መሰል ኣይኮነን። እቲ ዝሕፈስ ምህርቲ ብቐንዱ ጻማ ተወፋይነቱ ስለዝኾነ፡ ቀዳማይ ተረባሒ ክኸውን ዝግባእ ንሱ እዩ።

ኩልና ከምእንፈልጦ፡ ምስቲ ንሰግሮ ዘለና ከቢድ ፈተነ ተኣሳሲሩ ብዙሓት መንእሰያት፡ ንነዊሕ ዓመታት ኣብ ሃገራዊ ኣገልግሎት ተጸሚዶም እዮም ኣሕሊፎሞ። ንሃገር ዝሃብዎ ኣገልግሎት መጠኑ ክትልክዮ እውን ዘጸግም፡ እምብዛ ብዙሕ እዩ። ብሓጺሩ ህይወቶምን ኩሉ ዕድላቶምን ንሃገር ወፍዮም እዮም። ስለዚ ሃገር ምህርቱ ክሓፍስ ካብ ዝጀምረሉ እዋን ኣትሒዙ፡ ሞሳኦም እናዓበየ ዝኸደሉ ስርዓት ክወጻሉ ግዴታ እዩ። መሰል ናይቲ ሓለፋ ዘበርከተ ብሕጊ ፍሉጥ ክኸውንን ንዕኡ ዝምልከት ንጹር ስትራተጂን ፖሊሲን ክንጸርን ናይ ግድን እዩ።

"መንግስቲ ንኸንደይ ኣማኢት ኣሽሓት መንእሰያት ኢሉ እዚ መሰልን ረብሓን'ዚ ከረጋግጸሎም ይኽእል?" ዝብል ሕቶን ጥርጣረን ክለዓል ይኽእል ይኸውን። ኣብዚ ሕጂ ዘሎ መድረኽ ኳንካ ክትርእዮ ምናልባት እቲ ዓቕሚ ድሩት ስለዝመስል፡ ትግባረኡ ዘይክኣል ይመስል ይኸውን። ነዊሕ ኣብ ዘይኮነ ግዜ ግን፡ ኣዝዩ ልዑል ሃገራዊ ዓቕሚ ክጥረ እዩ። ምኽንያቱ ኣብዚ ሃገር'ዚ ዘሎ ጸጋታት ቀሊል ኣይኮነን። ነዚ ህዝቢ'ዚ ኣኺሉ ዝተርፍ ኣመና ብዙሕ ሃብቲ እዩ ዘሎ። እቲ ዝያዳ ዘበርከተ ጥራይ ዘይኮነ፡ መላእ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ኣጸደ ራህዋ ዜዒመሉ እዋን ርሑቕ ኣይኮነን። ድሕሪ ሓጺር ግዜ፡ ኩሉ ዜጋ ዓይነት ህይወቱ ኣብ ዝበለጸ ደረጃ ክሰጋገር እዩ። የግዳስ፡ ኣብ ዝኾነ ደረጃ ምዕባለን ብልጽግናን ኣብ ኣነባብራ ሕብረተሰብ መስርዕ ከምዝለዎ ክፍለጥ ዘለዎ እዩ። እቲ ቅድሚት ዝሰራዕን ዝያዳ ረብሓን መሰልን ዝህልዎን ድማ፡ ኩሉ ሳዕ እቲ ዝያዳ ዘበርከተ እዩ።

ሓዳስ ዓመት

ኣሸንይ በለይ ሆየና ሆየ
መቓልሕ ዕልልታና
ልብና ካብ ዘመረ
ድሃይኪ ሃቢ ሓዳስ ዓመት
ልሳንኪ ራእዩ ዘዜመ
የሃና ሓዳስ መርዓትና
ተሓጺንኩ ልብታትና
ደምበኺ ክዓስሎ ሽሻይና
ትርግታና ስምዒ ክትኮኒ ባህግና
ኣውሎ ክንብለልኪ ማሰ
ሰላምኪ ክውሕዝ ናዝረየ
መብጽዓና ክፍልም ሕድሪ ዘንበረ
ስምኪ ይቀደስ ራእዩና ዝሰኒደ
ሓዳስ ዓመት
ላም ኩንልና ጸባ ክንሰቲ
መዓር ፈልፍሊ ክንበርብር ቁፎኺ
ጻማና ክንሓፍስ ንሰኺ ዓውዲ
ጸሓይ ብራቕ ካዕቦ ሰውዲ
ማህደርኪ ገናጺልኪ እዋንኪ ባርኺ
ስጉምና ክሰፍና እልልታኺ
ምሳኺ ክንደምቕ ምሳና ዕሰሊ
ሓርኮት ክንፍልም ንቕሎና መርቒ!

ሚከኤል ሃብተ (ኦርትንደኮርን)
ካብ ዓዲ ጓዕዳድ

ተንታነ

‘ቲ ቅኑዕ መገዲ ክብረት

መንእሰይ፡ ግዜ ብዘምጽኦ ተርእዮታትን ሓሳባዊ ንፋሳትን ኣዝዩ ዝጽሎ ክፋል ሕብረተሰብ’ዩ። ኣብ 60ታትን 70ታትን፡ መንእሰያት ዓለምና፡ ኣውራ መንእሰያት ናይ’ቶም ኣብ ትሑት ደረጃ ምዕባለ ዝነበሩ ህዝብታት፡ ብሰነ-ሓሳብ ዴስነት ኣመና ዝተጸልውሉ መድረኽ’ዩ ነይሩ። በዚ ድማ፡ ብዙሓት መንእሰያት፡ ንውልቃውነት ከም ትሑት ንቕሓት ጠሚቶም፡ ረብሓ ሓፋሽን ሃገራዊን ዕላማታትን ብምቕዳም፡ ምዝመዛ ርእሰማላዊ ዓለም ኣብ ልዕሊ ካልኦት ከብቅዕ፡ ሓርነታዊ ቃልሲ ኣጉሃሂሮም፡ ዝኣምንሉ ስነሓሳብ ንምዕዋት፡ ሓያል ቃልሲ ዘካይድሉ ዝነበሩ እዋን’ዩ ነይሩ። ኣብቲ ግዜ’ቲ፡ “ማዕርነት፡ ሓርነት፡ ብጻይነት!” ዘይብል መንእሰይ፡ መንእሰይ ይበሃል ኣይነበረን። እቲ ንፋስ ከምኡ’ዩ ነይሩ።

እዚ፡ ፍትሒን ሓርነትን ዘብህግ ጥዑይ ንፋስ ግን፡ ምስ ፍሽለት ደምበ ማሕበርነት ተኣሳሲሩ ክቕጽል ኣይከኣለን። ሓደ ቁጥባዊ ሓድሽ ዓለማዊ ስርዓት ከኣ፡ ነቲ ተፈጢሩ ዝነበረ ሓያል መንፈስ መንእሰያት ዘዳኽም ካልእ ግናይ ንፋስ ሒዙ መጺኡ። ኣብ ኣእምሮ መንእሰያት ውልቃውነት ከም መንፍዓት፡ ንረብሓ ህዝቢን ሃገርን ምውፋይ ከም ዕሽነት ገይሩ ዝርኢ ስንኩል ሓሳብ ኬሰርጽ ብዙሕ ጽዒሩ። እዚ ግናይ ንፋስ’ዚ፡ ከም ስነ-ሓሳብ ዴስነት ንኹሎም መንእሰያት ዝጸለወ’ዩ እኳ እንተዘይተባህለ፡ ኣእምሮ ሓያሎ መንእሰያት ግን ኣናዊጹ እዩ። በዚ ስነ-ኣእምሮኣዊ ነውጺ’ዚ ተደሪኾም ድማ፡ ዝዓበይሉ መሬት፡ ስድራቤቶምን ህዝቦምን ራሕሪሖም፡ ኣብ መወዳእታ ግዳይ ፍልሰት፡ ዘይሕጋዊ ምስግጋር ሰባት፡ ስደትን ጊላነትን ኮይኖም፡ ኣብ ኤውሮጳን ኣመሪካን ካልኦት ሃገራትን ተጸበይቲ ትኳቦ (ዌልፌር) ዝኾኑ፡ ኣብ ኣዝዩ ሕሱር ስራሕ ዝተዋፈሩ መንእሰያት ውሑዳት ኣይኮነን።

ካብ 2000 ዓ.ም. ንድሓር ኣብዚ ዝሓለፈ 15 ዓመታት፡ ኣስታት 10 ሚልዮን ኣፍሪቃውያን ሙብዛሕትኦም ሰብ ምሉእ ጉልበት መንእሰያት፡ ካብ ሃገራት ማእከላይ፡ ደቡብ፡ ምዕራብን ምብራቕን ኣፍሪቃ፡ ናብ’ቲ “ምድረ-ገነት” ኢሎም ዝሓልምዎ፡ ምድረ-ኤውሮጳን ኣመሪካን ንምስጋር፡ ዘይተኣደነ ገንዘብ ንኣሰጋገርቲ እናኸፈሉ፡ ናብ ዝተፈላለየ ማእዝን ከምዝሳገሙ ዝተፈላለዩ ጸብጻባት የመልክቱ። ልዕሊ 50,000 ዝኾኑ ካልኦት ድማ ሲናይ ቀሪጾም ናብ እስራኤል ከምዝኣተው ይፍለጥ። ኣብ 2014፡ ማእከላይ ባሕሪ ሰንጢቖም፡ ናብ ሃገር ኢጣልያ ጥራይ ኣስታት 170,000 መንእሰያት ከምዝኣተዉ ኣብ’ዚ ቀረባ ግዜ ዝወጸ ጸብጻብ ይገልጽ። ላዕለዋይ ኮምሽን ስደተኛታት ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ናይ 2014 ጸብጻቡ ከምዝገለጾ፡ ኣብ መላእ ዓለም 17 ሚልዮን መረበቶም ዝለቐቑ መንእሰያት ብስደት ኣብ ዝተፈላለያ ሃገራት ወረቐት ንምርካብ ቀንፈዘው ይብሉ ኣለዉ።

እዚ ግናይ ንፋስ’ዚ፡ ገና ብምልኣት ዘይተገልጸን ዘይተነግረሉን ኣዝዩ ብዙሕን እምብዛ ዘሕዝንን ናይ ህልቂት ታሪኽ ዘሰዓበ እዩ። እዚ ሓደገኛ ንፋስ’ዚ፡ ኣብ ልዕሊ ደቂ-ኣዳም፡ ብዝያዳ ድማ፡ ኣብ ልዕሊ መንእሰያት ዘውርዶ ዘሎ መከራ፡ ጭንቅን መቕዘፍቲን ጸዊኻ ኣይውዳእን። እዚ ኩነት’ዚ፡ ኣብ ልዕሊ ዜጋታት ኣፍሪቃ ብፍላይ ዘውርዶ ዘሎ ሃሰያ ብቐሊል ዝግመት ኣይኮነን። “ዘይሕጋውያን ስደተኛታት ዝጸዓነት ጃልባ ጥሒላ፤ ክንዲ’ዚ ዝኣኽሉ መንእሰያት፡ ኣብ ኣጻምእ ምድረ-በዳ ሞይቶም ተረኺቦም፤ ክንዲ’ዚ ዝኣኽሉ ብኣሰጋገርቲ ጀሆ ተታሒዞም...” ዝብል ዜናታት ዳርጋ ዕለታዊ ዝስማዕ እዩ። ጸብጻባት ከምዘመልክትዎ፡ ካብ’ቶም ብዘይሕጋዊ መገዲ፡ ብኣሰጋገርቲ ንኤውሮጳ ክኣትዉ ዝህቅኑ መንእሰያት ኣስታት 40% ብዝተፈላለየ ሓደጋታት ህይወቶም ይስእኑ።

እዚ ጠገለ ዘይብሉ ዋሕዚ ስደተኛታት፡ ንሃገራት ኣፍሪቃ ጥራይ ዘይኮነ፡ ነተን ሕሱር ጉልበት ስደተኛታት ምምዝማዝ ዝመቀረንን ክሳብ ዝኣኽለን ዝተበለጻሉን ሃገራት ኤውሮጳ’ውን እንተኾነ ልዕሊ ዓቐን ኮይኑወን፡ እምብዛ ኣጨኒቑወን ይርከብ። ምስ ማእከላይ ባሕሪ ዝዳወባ ሃገራት ኤውሮጳ፡ መእተዊ ቪዛ ብምኽልካል ኮነ፡ ኣብ ገማግም ባሕሪን ዶባትን ብብዝሒ ሓለዋ ኣዋፊረን ጽኑዕ ምቁጽጻር ብምግባር እውን እቲ ዋሕዚ ክዓግትኦ ኣይከኣላን። ፓርላማ ኤውሮጳ በዚ ጉዳይ’ዚ ብዙሕ ግዜ ተኣኪቡስ መፍትሒኡ ጨኒቕዎ ይርከብ። ኣብ ዝሓለፈ ሕዳር፡ ጉዳይ ፍልሰትን ንግዲ ዘይሕጋዊ ምስግጋር ሰባትን ዝግትኣሉ መገዲ ንምንዳይ፡ ሚኒስተራት ሃገራት ኣፍሪቃን ኤውሮጳዊ ሕብረትን ዝሳተፍዎ ዋዕላ፡ ኣብ ርእሰ ከተማ ኢጣልያ፡ ሮማ ከምዝተኻየደ ዝዝከር እዩ።

ፍልሰት ኣህዛብ (Migration) ይኹን ንግዲ ዘይሕጋዊ ምስግጋር ሰባት (Human traffiking) ሕብረ-ብዙሕ ደራኺ ጠንቅታት ዘለዎ እዩ። ቀዳማይን መሰረታዊን ጠንቂ ፍልሰት፡ ድኽነት ምዃኑ ዘካትዕ ኣይኮነን። ታሪኻዊ ድሕረ-ባይታ ድኽነትን ድሕረትን ከኣ፡ ቅድምን ድሕርን መግዛእቲ ኣብ ዓለምና ሰፊኑ ዝጸንሐ መዘማዚን ገባቲን ቁጠባዊ ፖሊሲታት እምበር፡ ድኻምን ስንፍናን ናይዞም ግዳይ ኮይኖም ዝርከቡ ኣህዛብ ኣይኮነን። ጠንቂ ፍልሰት፡ ብቐንዱ እዚ ዝተጠቕሰ ረጃሒ ይኹን’ምበር፡ ነዚ ኩነት’ዚ ብምምዝማዝ ኣብ ዝተፈላለየ ከባቢታት ዝተዘርግሐ

መርበባት ንግዲ ዘይሕጋዊ ምስግጋር ሰባት (Human trafficking) እውን ተወሳኺ መጋደዲ ረቛሒ ኮይኑ ይርከብ። ኣብ ርእሲ'ዚ፡ ንፖለቲካዊ ዕላማታት ተባሂሉ፡ ንከም ኤርትራ ዝኣመሰላ፡ ብጽቡቕ ኣብነት ንኻልኦት ኣርኣያ ኮይኮና ከም ስግኣት ዝጥመታ ኣዝየን ውሱናት ሃገራት ዒላማ ብምግባር፡ ብገለ ሃገራትን ተሓባበርቲ ትካላትን ዝፍጸም ኣእምሮን ጉልበትን ናይ ምምጻይን ምምካንን ሽርሒታት እውን ናቱ ኣበርክቶ ኣለዎ። ዝያዳ ኹሉ ግን፡ ባህላዊን ስነ-ኣእምሮኣዊን ዘመተ ኣብ መንእሰያት ዝፈጥሮ፡ ዘይቅኑዕ ርድኢትን ዘይክውንነታዊ ባህጊን ሕልሚን እዩ፡ እቲ ቀንዲ ጸገም። ህድማ ካብ ሓቂን ክውንነትን እንተተባህለ እውን ምግናን ዘይኮነ ንሓቂ ምምስካር ጥራይ እዩ።

ሓደ ኣቓድም ኣቢሉ፡ ናብ ኤውሮጳ ዝሰገረ ኣፍሪቃዊ መንእሰይ፡ ሰብኣዊ ክብረቱ ሸይጡ፡ ኣብ ኣዝዩ ሕሱር ስራሕ ተዋፊሩ ዝረኸበን ሒደት ዶላራት ሒዙ፡ ገለ ጨርቀ-መርቂን ኤለክትሮኒካዊ ህያባትን ተማሊኡ፡ ብኤውሮጳዊ ቅዲ ኣለባብሳ ዓዱ ንምርኣይ ክመጽእ እንከሎ፡ ምስቲ መንእሰያት ኣፍሪቃ ኣብ ፊልምታት ሆሊዉድ ዝዕዘብዎ ምርኢት ተዛሚዱ ዝፈጥሮ ቅንኢን ስነ-ኣእምሮኣዊ ነውጺን ቀሊል ኣይኮነን። በዚ ድማ ንሰደት ኬድካ ቀልጢፍካ ገንዘብ ሓፊስካ፡ ንደቂ ዓድኻ ናይ ምቕናእ ዕሽላዊ ህርፋን፡ ስሰዐን ዘይክውንነታዊ ሕልሚን ኣብ መንእሰያት ጥራይ ዘይኮነ እንተላይ ኣብ ስድራቤቶም ከምዝፈጠረ ዝከሓድ ኣይኮነን። ህሩፍ ድማ ከመዛዝን ዝኽእል ኣእምሮ የብሉን።

ርግጽ'ዩ፡ ኣብ ኣፍሪቃ ይኹን ኣብ ዝተፈላለየ ገና ኣብ ምምዕባል ዝርከባ ሃገራት፡ ድኽነት ዝጠንቁ ብዙሕ ጸገማት ኣሎ። ታሪኽ ዓለምና ምስ እነንብብ ግና፡ በዚ መገዲ'ዚ ዘይሓለፈ ሕብረተሰብ ወይ ሃገር የለን። እዚ ሕጂ ንብዙሓት መንእሰያት ሃገራት ኣፍሪቃ፡ ብቐደሙ ምድረ-ገነት ኮይኑ ዝተፈጥረ ዝመስሎም ኤውሮጳን ኣመሪካን፡ ካብዚ ንኣፍሪቃ ዘሸግራ ዘሎ ጸገማት ኣዝዩ ዝኸበደ፡ ማለት ከቢድ ኲናት፡ ዘስካሕክሕ ጥሜትን ሽግርን ዝሓለፈ፡ ማእለያ ዘይብሉ ናይ ሕሰም ዛንታታት ዝሰተረ እዩ። እቲ ጸገም ግና ብህድማ ካብ ሓቂን ክውንነትን ኣይተፈትንሐን። ብቓልሲን ስራሕን ምብልሓትን እምበር. . .። ንመላእ ኤውሮጳ ናብ ዓይኒ ዓራት ቀይሩዋ ዝርከብ፡ ጽርግያታትን ናይ ባቡር መስመራትን ገለርያታትን፡ እዞም ናይ ሕጂ ወለዶ፡ “ኣቦታትና 5 ቅርሺ ንሰሙን እናተኸፍሉ እዮም ሃኒጾምልና” እናበሉ ብሓበን ክዕልሉን ንትብዓት፡ ጽንዓትን ሓያልነትን ናይቶም ቀዳሞት ኣቦታቶም ከድንቑን እዮም ዝሰምዑ። ብርግጽ ድማ፡ እቶም ብብልሒ ኣእምሮኦም፡ ኢንዱስትሪያዊ ሰውራ ዝፈጠሩ፡ ብምህዞኦም መንብሮ ህዝቢ ኤውሮጳ ብመሰረቱ ዝለወጡ፡ ብደረጃ ዓለም እውን ብዙሕ ስነ-ፍልጠታዊን ማሕበራዊን ምርምራት ኣካይዶም ዓቢ ኣበርክቶ ዝገበሩ ሊቃውንቲ ኤውሮጳውያን፡ ዳርጋ ኩሎም ነዛ ዓለም ብድኽነት ከምዝሓለፍዋ እዩ ታሪኽ ህይወቶም ዝነግረና። ንሳቶም ከይጥዓሞም ሓሊፎም። በቲ ዝኸፈልዎ ዋጋ ግና፡ መጻእቲ ወለዶታት መቺእዎም ዝነበርሉ፡ ከምዚ እንዕዘቦ ዘለና ደቂ ወጻኢ ከይተረፈ ብባርነት ክነብርሉ ዝብህግዎ ምዕቡል ስፍራ ኣጣጢሖም።

ኤውሮጳን ኣመሪካን ካልኦት ኣብ ዝለዓለ ደረጃ ምዕባለ ዝርከባ ሃገራትን ምስቲ ጂኦግራፊያዊ ኣቀማምጣኦን ዝፈጥሮ ዘይምቹእ ክሊማ፡ ኣብዚ ዘለውኦ ደረጃ ክበጽሓ፡ ህዝበን ዝሰገሮ ሕሰም፡ ዘፍሰሶ ርሃጽን ዝኸፈሎ መስዋእትነትን ብሓቂ ቀሊል ኣይነበረን። ምስ ሃገራት ኤውሮጳን ካልኦትን ብምንጽጻር፡ ኣፍሪቃ ባህርይ ኣብዚሐሉ ጸጋታት ዝዓደላ፡ ብተፈጥሮኣ ንወዲሰብ ዝሰማማዕ ክሊማ እትውንን፡ ብቕሩብ ስራሕን ምጽማምን ቀልጢፉ ክትልወጥ እትኽእል ኣህጉር እያ። ኣፍሪቃውያን ዓዶም፡ ማዕረ ኤውሮጳን ካልኦትን ከብጽሕዋ፡ ክንዲ'ቲ ህዝብታት ኤውሮጳን ኣመሪካን ዝሰገርዎ ሕሰም ምስጋር ከምዘየድልዮም እውን ርዱእ እዩ። እቲ ናይ ካልኦት ክፍለ-ዓለማት ምዕባለ ዘለዎ ጽልዋ ዓቢ ብምዃኑ ድማ፡ ንጾር ኣፍሪቃውያን እምብዛ ዘፋኹስ እዩ። እሞ'ኸ ድኣ፡ ኣፍሪቃውያን ነዚ ምስ ታሪኽ ምዕባለ ካልኦት ህዝብታት ክነጻጸር እንከሎ፡ እምብዛ ከቢድ ክኸውን ዘይክእል ግዝያዊ ጸገም ንምስጋር ትብዓት ስኢኖም፡ ናብ ዓዲ ጓኖት ከምርሑ፡ ብዓይኒ ካልኦት ኣይንዕቐምን'ዶ?

እቲ ካብ ኩሉ ዘሕዝን፡ ራእይ ኣፍሪቃውያን መንእሰያት ዘጸልምት ዘሎ ጉዳይ፡ ናይቶም ኣፍሪቃ ዘፍረየቶም ምሁራት ስንኩል ኣተሓሳስባ እዩ። ቀዳሞት ምሁራት ኤውሮጳውያን ክሳብ ክንደይ ዋጋ ከፊሎም ሕብረተሰቦም ከምዝለውጡ ርኢና ኢና። ኣብ ኣፍሪቃ ዝርከቡ ምሁራት ግዳ፡ ንእሸቶ ዋጋ ከፊሎም ብምርምርን ጻዕርን ብምህዞን ዝሓሸ ሓሳባትን፡ ነቲ ዘምሃሮም ሕብረተሰብ መሪሖምን ኣብነት ኮይኖምን ከማዕብልዎ ኒሕ ዘይብሎም ምዃኖም ንህዝብታት ኣፍሪቃ ዓቢ ዕዳ እዩ። ናይ ዝኾነ ዓይነት ዓውዲ ወይ ሞያ ምሁር ኣፍሪቃዊ፡ ኣብ ውሽጢ ዓዱ እንተሎ፡ ከመይ ገይሩ በታ ሞያኡ፡ ካብ ገዛእ ህዝቡ ቀልጢፉ ገንዘብ መጅሪጡ፡ ወይ ኣብ ኤን.ጂ.ኦ. ተዓሲቡ ሺላ የስርሕን ብልጽቲ መኪና ይዕድግን እምበር፡ ከመይ ገይሩ ነቲ ዘምሃሮ ሕብረተሰብ፡ የማዕብልን ካብ ድኽነትን ድሕረትን የገላግልን ዝሓስብ ኣይኮነን። ነቲ ካባኻ ብዙሕ ዝጽበ ሕብረተሰብ ራሕሪሕካ፡ ኣብ ዩኒቨርሲቲታት ኤውሮጳን ኣመሪካን መምህር ኮይንካ ምዕሳብ፡ ኣብ ኣፍሪቃ ንዘሎ ጸገማት እናጋነንካ ብምቕራብ፡ ተስፋ መንእሰያትን ፈተውቲ ዓዶምን ምጽልማት ከኣ፡ ቀንዲ መለለዩ ኣፍሪቃውያን ምሁራትን ኣብ ስደት ዝርከቡ ፖለቲከኛታት ኢና በሃልቲን ኮይኑ ይርከብ። ምስ ሽግር ገጢምካ ብትብዓትን ብልሓትን ሽግራት ናይ ምፍታሕ ኒሕ ምስተሳእኒ፡ ህድማኻ ንምምኽናይ ዝግበር ዘመተታት ድማ እዩ።

ጠንቂ ናይዚ ኣብ መንእሰያት ኣፍሪቃ ተኸሲቱ ዘሎ፡ ብጎደና ሞት ናብ ስደት ዝድርኽ፡ ኣብ መወዳእታ ድማ፡ ናብ ባርነትን ሰብኣዊ ሕሰረትን ዘምርሕ፡ ዘይክውንነታዊ ሕልሚን ጠገለ ኣልቦ ስሰዐን ህርፋነ-ንዋይን ዝፈጠሮ ስነ-ኣእምሮኣዊ ነውጺ እምበኣር፡ ብኽብደት መነባብሮን ስእነትን ዝምኽነ ኣይኮነን። ርግጽ እዩ ከቢድ ባህርያዊን ሰብ ኣምጽኦን ሽግራት፡ ከም ደርቂ፡ ጥሜት፡ ኲናት ወዘተ. ተኸሲቱ፡ ዝቑርጠም ጥረ

ኣብ ዝሰኣነሉ ወይ ህይወት ንኽቢድ ሓደጋ ኣብ እትቃልዓሉ እዋን፡ ሰባት ካብ ምጽናት ንምድሓን፡ ርስቶም ለቒቆም ናብ ስደት ከምርሑ፡ ኣብ ታሪኽ ዓለምና ካብ ጥንቲ ኣትሒዙ ዝነበረ ተርእዮ እዩ። እንተኾነ እቲ ኣብዚ እዋን'ዚ ዘሎ ናይ መንእሰያት ኣፍሪቃ ስደት፡ ምስቲ ናይ ቀደም ስደት ፍጹም ዝመሳሰል ኣይኮነን። ብዕምቈት ንዝተመልከቶ እውን ጠንቂ ናይዚ እዋን'ዚ ስደት፡ ሕሱም ድኽነት ወይ ስእነት ወይ ንህይወት ኣብ ሓደጋ ዘውድእ ከቢድ ሰግኣት ከምዘይኮነ ርኡይ እዩ። ሓቂ'ዩ ኣብ ገለ ከባቢታት ኣህጉር ኣፍሪቃ፡ ሓሓሊፉ ስእነትን ጥሜትን ኩናትን ግጭታትን ከጓንፍ ጸኒሑ እዩ። ኣብ ከምዚ ዓይነት ኩነታት ህዝቢ ናብ ስደት ከምርሕ ይኽእል ይኸውን። እንተኾነ ምስቲ ዓለምና በጺሓቶ ዘላ ደረጃ ምዕባለ፡ ከምዚ ዝዓይነቱ ጸገም ንዘጓነፎ ህዝቢ እውን ሰናይ ተበግሶን ድሌትን ማሕበረሰብ ዓለም እንተሎ፡ ዓዱን ርስቱን ከይለቐቐ ኣብ ቦታኡ ኬድካ ምርድኡ ጸገም ዘለዎ ኣይኮነን።

እንተ ሽግር መነባብሮ ግን፡ መሬትካን ርስትኻን ከይለቐቕካ፡ ምስ እተፍቅሮም ኣሕዋትካ፡ ስድራቤትካ፡ መተዓብይትኻን ህዝብኻን፡ ብኽብረት እናነበርካ፡ ብስራሕን ጻዕርን እምበር ብስደት ክፍታሕ ኣይተራእየን። ብኡ ኣቢልካ ክትጠፍእ እንተዘይኮይኑ፡ መፍትሒ ኣይኮነን። ኣዒንቲ ዘዕውር ባህላዊን ስነኣእምሮኣዊን ዘመተ ዓብሊሉ ድኣ እምበር፡ ክንደይ ካብቶም እተሰዱ ኮን እዮም ሓሊፉሎም፡ ሃብቲሞም ዓዶም ዝምለሱ? ሒደት ብኣጻብዕ ዝቚጸሩ እንተተመልሱ እኳ፡ እቶም ዝበዝሑስ ዝምለስሉ ዕድል የብሎምን። ንገዛእ ርእሶም ህይወቶም ንባርነት ኣሕሊፎም ሂቦም ከይኣክል፡ ኣብኡ ተወሊዶም ንዕኦም ዝትክኡ ካልኦት ገላዩ ኣፍርዮም እታ ሓጻር ህይወቶም ብዘይ ክብረት ከሕልፍዋ እዮም ዝርኣዩ። እቶም ዕድል ዝገበሩ ሬሳኦም ንዓዲ ክምለስ እንተዘይኮይኑ፡ ዓዲ ስደት ከይዱ ሃብቲሙ ሓሊፉሉ ዝተመልሰ ብዙሕ ኣይኮነን። ካን ኣኺልዎም ብዝኸድዎ እዮም ዝጠፍኡ። እቶም ዝበዝሑ።

ብሓያሎ መንእሰያት ኣፍሪቃ ከም መንፍዓት ዝውሰድ ዘሎ፡ ርስትኻ ናይ ምልቃቕ ተርእዮ እምበኣር፡ መግለጺ ስንፍና፡ ህድማ ካብ ሓቒን ክውንነትን እምበር መግለጺ ንጥፈት ወይ ብርትዐ ኣይኮነን። መንፍዓትሲ፡ ብርሃጽካን ጻዕርኻን መሬትካን ርስትኻን ኣጸቢቕካን ኣልሚዕካን፡ ንኹሉ ሽግራት በዲህካ፡ ደቅኻን ደቂ-ደቅኻን ኣብ ዓዶም ብኽብረትን ጣዕምን ዝነብርሉ ስራሕ ምስራሕ፡ ምእንቲ ለውጢን ምዕባለን ዝሕተት ዋጋን መስዋእቲን ምኽፋል እዩ። ሰብ ንስራሕ ስለዝተፈጥረ። ኩሉ ሰብ ባህርይ ክልወጥ ዘኽእሎ ዓቕሚ ስለእተዋህቦ፡ ብእኡ ስለዝዓግብ። ብእኡ ስለዝሕበን። ንሱ ጥራይ ዘይኮነ ግን ፍታሕ ዘረጋግጽ ካልእ መገዲ እውን ስለዘየልቦ። እቲ ቅኑዕ መገዲ ክብረት ንሱ ጥራይ ስለዝኾነ!

"ኣብ ዘይዓዱ ዝኸደ እንተለጎምዎ ፈረስ እንተጽዓንዎ ኣድጊ" ዝብል ምስላ ሓጎታት፡ ንሓቀኛ ህይወት ኣብ ዓዲ ጓና ዝሰፈረ ሰብን ንኣጠማምኣ ኤርትራውያን ኣብ ልዕሊ ስደትን ዝጉልሕ እዩ። በዚ ድማ፡ እቲ ቀደም ግዜ ኤርትራውያን ዘይጽወርን ዘይሰገርን ሽግር ክገጥሞም እንከሎ እንተዘይኮይኑ፡ ዓዶምን ርስቶምን ራሕሪሖም ናብ ስደት ምጥማት ይሓስብዎ ኣይነበሩን። ኣብ ዓድታት ኤርትራ፡ ንእዋን ጥሜት ይኹን ካልእ ሕሱም እዋን፡ ርስቱ ከይለቐቐ ብሓያል ተጻዋርነትን ተበላሓትነትን ዝሰግሮ ሰብ፡ እቲ ኣዝዩ ዝኸበረ ሰብ እዩ። ብኣንጻሩ ንስደት ዘምርሕ ከም ሰነፍን ድኹምን ሰብ እዩ ዝጥመት ነይሩ። "ምስ ህዝብኻ ጸበባ ዳርጋ ጸባ" ዝብል ምስላ ኣብ መንጎ ህዝብኻን ወገንካን ምንባር ዘለዎ ጣዕሚ ዝጉልሕ ካልእ ፍሉጥ ምስላ ኤርትራውያን እዩ። ነዚ ኣተሓሳስባ'ዚ፡ ዘንጸባርቕ ብዙሕ ኣብነታት ክቐርብ ይኽእል እዩ። ኣብ እዋን ሓርነታዊ ቃልሲ፡ ንትምህርቲ ናብ ኤውሮጳን ካልኦት ክፍለዓለማትን ክኸዱ ዕድል ዝረኸቡ መንእሰያት ኤርትራ፡ ገሊኦም ትምህርቶም ዛዚሞም፡ ገሊኦም ድማ ትምህርቶም ኣብ መንጎ ኣቋሪጾም፡ ኩሉ ውልቃዊ መደባቶምን ባህግታቶምን ወንዚፎም፡ ንትምህርቲ ኢሎም ዝኸድዎ ዓዲ-ጓና ጠንጢኖም፡ ናብቲ ጽንኩር ገድላዊ ህይወት ንምጽንባር ናብ ሜዳ ይውሕዙ ምንባሮም ምስ እንርኢ፡ ነቲ ኣብ ኤርትራውያን ዘሎ ሓያል ፍቕሪ ህዝቢን መሬትን ባህጊ ሰብኣዊ ክብረትን ሓርነትን እዩ ዘጉልሕ። ብርግጽ ድማ፡ ሰብኣዊ ክብረት በዘይካ ኣብ መሬትካ ምስ ህዝብኻ ኣብ ካልእ ቦታ ዘይርከብ ጸጋ እዩ።

እዚ ማለት ግና፡ ኣብ እዋን ቃልሲ፡ ካብዚ ዘሐብን ባህልን ልምድን ዝወጸ ስንፍናን ዕርበተ-ሕልናን ኣይነበረን ማለት ኣይኮነን። እቶም ኣርሒቖም ዝሓስቡ በላሕትን ተባዓትን መንእሰያት ካብ በይንኻ ጽጋብን እፎይታን ኣብ ትሕቲ ሕስረት፡ ምስ ህዝብኻ ጸበባ ኣብ ትሕቲ ክብረት መሪጾም፡ ካብቲ ብመጠኑ ቁራስ እንጌራን ውልቃዊ ሰላምን ክረኽብሉ ዘኽእሉ ርሑቕ ሃገር፡ ናብቲ መሪር ገድላዊ ህይወት ክውሕዙ እንከለው፡ ገለ ብዘይካ ጣዕሚ ውልቃዊ ህይወቶም ካልእ ዘይርኣዮም፡ ኣርሒቖም ክሓስቡ ዘይክእሉ ወይ ክንዮ ግዝያዊ ጸገማት ካብ ዘይምጥማት ዓቕሊ ዝጽበቡ፡ ነቲ ቃልሲ ራሕሪሖም፡ ሰብኣዊ ክብረት ደርብዮም ናብ ስደት የምርሑ ነይሮም እዮም። ከምቲ ቀደም ዝነበረ ተርእዮታት፡ ኣብዚ ግዜ'ዚ እውን፡ ኣብ ገለ መንእሰያት ናይ ስንፋን ባህርያት ምኽሳቱ ኣይተረፈን። ኩሉ ሰብ ሓደ ዓይነት ትብዓትን ተጻዋርነትን ክህልዎ ትጽቢት ስለዘይግበር ግዳ፡ ከም ተርእዮ ዘገርምን ዘሰክፍን ኣይኮነን። ሃገራዊ ባህርያት በቶም ዝበዝሑ ስለዝምእዘን።

ህዝቢ ኤርትራ ሳላ'ቲ ኣብ ዝበዝሑን ዝበለጹን ዜጋታቱ ዝሰረተ ዘኹርዕ ናይ ጽንዓትን ተጻዋርነትን ባህሊ እዩ ብኣንጸባራቒ ታሪኽ ሓርነታዊ ቃልሱ ኣዐዊቱ። ኣብ'ዚ ሕጂ እዋን ከኣ፡ ናጽነቱ ብልምዓት ደሪዑ፡ ንሰብ ዝበቅዕ ህይወት ክፈጥር ኣብ ካልኣይ ተጋድሎ ማለት ኣብ ልምዓታዊ ገድሊ ተጸሚዱ ይርከብ። እቲ ኣብ ርስትኻ ጸኒዕካ፡ ምስ ህዝብኻ፡ ንጽንኩር እዋን ብትብዓት፡ ምትሕልላይን ተበላሓትነትን ሰጊርካ፡ ኣብ ዓወት ናይ ምብጻሕ ዘኹርዕ ባህሊ ኤርትራውያን፡ ሕጂ እውን ኣብዚ ካልኣይ ገድሊ፡ ገድሊ ልምዓት፡ ብዝበዝሑ መንእሰያት ተወሪሱ ይቕጽል ምህላው ድማ ኣዝዩ ዘሐብን እዩ።

ደሃይ ማሕበር

ሃማመተኤ ገምጋም ስራሕ ብምኽያድ ሓድሽ ውጥን ስራሕ ኣጽዲቑ

ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተመሃሮን ኤርትራ ካብ 26-27 ጥሪ "መንእሰይ ይንቃሕ፣ ይወደብ ይተዓጠቕ" ኣብ ትሕቲ ዝብል ቴማ ኣብ እምባትካላ ኣዳራሽ ማእከል ትካላዊ ብቕዓት ኤርትራ ዓመታዊ ገምጋም ስራሕ ኣካይዱን ናይ ዝቕጽል ዓመት ውጥን ስራሕ ሓንጺጹን።

ኣቦ'ቲ ኣስታት 300 ዝኾኑ ሓለፍቲ፣ ካድራትን ወከልቲ መንእሰያትን ዝተሳተፍዎ ኣኼቡ፣ እቲ ማሕበር ፖለቲካዊ ንቕሓትን ተሳታፍነትን መንእሰያት ንምሕያልን ብቑዓት ሓላፍነታውያን ካድራት ንምምልማልን ዘተኻየደ ስርሓት፣ ሃገራዊ ክብርታት ንምዕቃብን ምምዕባልን ዝተሳለጡ ንጥፈታት፣ ኣብ ኣብያተ ትምህርቲን ኮሌጃትን ኣብ ምስልጣንን ምክትታልን ሕመረታት፣ ካድራትን ኣካየድቲ ኣካልን ዝተዓመ መደባት፣ ናይ ኑቡሩምርኮሳ ተወዳደርነት መንፈስ ንምዕባይን ሞያዊ ብቕዓቶም ንምሕያልን እተኻየዱ ስልጠናታት፣ ዝምድናታት ንምሕያል ኣብ ዞባውን ኣህጉራውን መዳይ ዝተሰላሰሉ ስርሓት ብደቂቕ ተገምጊሙ።

እቲ ብሓለፍቲ ዞባታትን ክፍልታትን ዝተገብረ ገምጋማዊ ጸብጻብ፣ ማሕበር ኣብ ዝሓለፈ ዓመት ክካይዶም ንዘወጠኖም ስርሓት፣ ዝተተግበሩን ዘይተተግበሩን ብምንጻጻር፣ ኑቶም ብኸፊል ዘይተዓወተሉም ንጥፈታት ብምልላይ ንዝተራእዩ ድኽመት ዓቢስካ ንቕጻሊ ብኣድማዕነት ንምዕያይ ብዝሕግዝ ኣገባብ ቀሪቡ።

ሃማመተኤ ናይ 2014 ስራሕ ብዕምቖት ድሕሪ ምግምጋም ዝበረ ብልጫታትን ድኽመትን ኣለልዩ፣ ኣብዚ ዓመት'ዚ፣ ዓይነታውያን መንእሰያት ንምህናጽን ብቑዓት ሓላፍነታውያን ካድራት ንምምልማልን ብዕቱብ ክሰርሕ፣ ተሳትፎ መንእሰያት ኣብ ቁጠባዊ ልምዓትን ሃገራዊ ኣገልግሎትን ካልእ ሃገራዊ ጉዳያትን ዝሓይል ንጥፈታት ክካየድ፣ ምስልጣን ሕመረታት ካድራትን ኣካየድቲ ኣካልን ብዝሓየለ ክድፊኣሉ፣ ክሰብት መራሕን ሚኒመድያን ኣብ ኩለን ጨናፍር 2ይ ደረጃ ኣብያተ-ትምህርቲ ክቐሙ፣ ምሕያል ዓቕሚ ኣባላት ክሰርሓሉ ዝብሉን ካልኦትን መደባት ሓዚ ተበጊሱ ከም ዘሎ ኣቦ'ቲ ኣኼባ ተገሊጹ።

ሓላፊ ማእከላይ ቤት ጽሕፈት ሃማመተኤ ብጻይ ዑቕባይ በርሀ፣ ኣብ ዝተሓንጸጸ ሓድሽ መደብ ስራሕ፣ ክፍልታት ማእከላይ ቤት ጽሕፈትን ዞባታትን ማሕበር ብዝሓየለን ኣድማዕን ወህደት ተዓቃቢ ስራሕ ንምዕማም ዘኽእል ኣገባብ ስራሕ ዝሓዘ ኣሳታፊ ወረቐት ኣቕሪቡ።

ሓላፊ ፖለቲካዊ ጉዳያት ህዝባዊ ግንባር ንደሞክራስን ፍትሕን ብጻይ የማነ ገብረኣብ ንተሳተፍቲ ኣኼባ ኣብ ዘካየዶ ሰሚናር፣ ኤርትራ ናጻ ሉኣላዊት፣ ብልጽግቲ፣ ክብረት ዜጋታታ እተወሓሰ፣ ኣብ ዞባኣን ዓለምን ዕዙዝ ተራ ዘለዋ፣ ድሌት ዜጋታታ እተማልእን ክትከውን ክካየድ ኣብ ዝጸንሐን ዘሎን ቃልሲ፣ መንእሰያት መሪሕ ተራ ክጻወቱ ኣዘኻኺሩ።

ዝሓለፈ 15 ዓመታት ወረር ዝመጽኣና፣ ተጻብኦ ዝበዝሓና፣ ቁጠባና ዝተዳኸመሉ፣ ኣብ ገለ መንእሰያትና

ኣብ መኣዝናም ሕቶታት ዝተራእየሉ ጽንኩር ግዜ ምንባሩ ዝገለጸ ብጻይ የማነ፣ ኣብ'ዚ 2015 ግና ሽሕ'ኳ መለእና ሰገርናዮ ኢና እንተዘይተባህለ፣ ናብ ራህዋ ጊዜና ክንጥምት ኣብ እንኽእለሉ ሓድሽ መድረኽ በጺሕና ከም ዘሎና ኣረዲኡ።

ብጻይ የማነ ገብረኣብ ኣብ መወዳእታ፣ ሃማመተኤ ሒዝዎ ዘሎ መደባት ስራሕ ብደረጃ ሃገር ዓቢ ቁላሕታን ጠመተን ዝዋበረሉ ምኽኒት ጠቒሱ፣ ኣብ ዝካየድ ዘሎ መስርሕ ቁጠባዊ ልምዓት ኣፍራይነት ዝዋሰኦሉ፣ ኣብ ምምልማል ካድራት ድማ ዓይነታዊ ዝኾኑሉ ሜላታት ከተኣታቱ ብምልባው፣ ሃማመተኤ ሒዝዎ ዘሎ መደብ ስራሕ ሰፊሕ ብምኽኒት ንዝያዳ ኣድማዕነት ምስ መሻርኽቲ ተወሃሂዱ ክሰርሕ ኣዘኻኺሩ። ካብ ተሳተፍቲ ንዝቐረቡሉ ሕቶታት'ውን መሊሱ።

ኣብ መዛዘሚ ኣኼባ ኣቦመንበር ሃማመተኤ ብጻይ ሳልሕ ኣሕመዲን ኣብ ዝተኻየደ ገምጋማዊ ጸብጻብ ስራሕን ሓድሽ ውጥንን ዝበረ ተሳታፍነት ብምንኣድ፣ ናይ'ዚ ዓመት ኣውራ ኣተኩሮ ስራሕ ነጥቢ ብነጥቢ ኣብሪሁ። ብጻይ ሳልሕ ኣብ መወዳእታ፣ ሕቶ መንእሰይ ዝዓበየ ሕቶ ሃገር ምኻኑ ጠቒሱ፣ ማሕበር መንእሰይ ንምንቃሕ፣ ምውዳብን ምዕጣቕን ሒዝዎ ኣብ ዘሎ ሰፋሕቲ መደባት፣ ኩሎም መሻርኽቲ ማሕበራት፣ ግንባር፣ ኣካላት መንግስትን ሕብረተሰብን ምትሕብባርም ክዘይዱ ተላቢዩ።

ዞባዊ ርክብ ፈደረሽን ደሞክራስያውያን መንእሰያት ዓለም - ኮሚሽን ኣፍሪቃ ኣብ ኣስመራ ተቓኒዑ

ለይላ ኻልድ

ርክብ ፈደረሽን ደሞክራሲያውያን መንእሰያት ዓለም (WFDY) ኮሚሽን ኣፍሪቃ ካብ 21 ክሳብ 23 ጥሪ ኣብ ሆቴል ኣስመራ ፓላስ ብዓወት ተቓኒዑ። እቲ 'መንእሰያት ኣፍሪቃ ንሰላም፡ ዘላቒ ምዕባለን ቃልሲ ኣንጻር ሃጸይነትን ይሓብሩ!' ኣብ ትሕቲ ዝብል ቴማ ዝተኣንገደ ርክብ ፈደረሽን ደሞክራሲያውያን መንእሰያት ዓለም ኣብ ኤርትራ ክካየድ ንመጀመርታ እዋን እዩ። ፈደረሽን ደሞክራሲያውያን መንእሰያት ዓለም፡ ድሕሪ ካልኣይ ኩናት ዓለም ካልእ ሓደጋ ኩናት ንኸይክሰት ዝቐመ ኣህጉራዊ ተቓላሲ ውድብ እዩ። ካብ 1945 ኣትሒዙ ንሰላም፡ ሓርነት፡ ልኡላውነት፡ ደሞክራሲ፡ ማሕበራዊ ገስጋስን ዝሰርሕ ዘሎ፡ ከምኡ'ውን ኣብ ቃልሲ ኣንጻር ሃጸይነትን ኣብ ምፍጣር ዓለማዊ ምሕዝነትን ወሳኒ ተራ ካብ ዘለዎም ኣህጉራውያን ውድባት እዩ።

ኣብቲ ዞባዊ ርክብ፡ ኤርትራ ትርከበን ሸሞንተ ሃገራት ማለት ናሚብያ፡ ሱዳን፡ ሞዛብቢክ፡ ሊብያ፡ ደቡብ ኣፍሪቃ፡ ደቡብ ሱዳንን ግብጽን ዝውክሉ 25 ወከልቲ መንእሰያት ተሳቲፎም። እቲ ርክብ ሚኒስተራት፡ ሓለፍቲ ግንባር፡ ዲፕሎማሰኛታት፡ ኣባላት ሃገራዊ ማሕበር መንእሰያትን ተመሃሮን ኤርትራ፡ ብጾት ኣባላት እቲ ፈደረሽን፡ ዕዱማት ኣጋይሽ፡ ከምኡ'ውን ኣስታት 200 ዝበጽሑ ወከልቲ መንእሰያት ኣብ ዝተረኽብሉ ኣጋጣሚ ብ21 ጥሪ ኣብ ሰዓታት ቅድሚ ቀትሪ ኣብ ኣዳራሽ ኣስመራ ፓላስ ብኽብ ዝበለ መዓርግ ተኸፊቱ።

ኣብ'ቲ ናይ መኽፈቲ ስነ-ስርዓት ኣቦ-መንበር ሃማመተኤ ብጻይ ሳልሕ

ኣሕመዲን ናይ እንቋዕ ደሓን መጻእኩም ቃል ኣስሚዑ። ኣብ ቃሉ ፈደረሽን ደሞክራሲያውያን መንእሰያት ዓለም ኣብ ዝሓለፈ 70 ዓመታት ኣንጻር ፋሽሽታውን ሃጸያውን ዕብለላን ግበታን ብልዑል ተራ ክቃለስ ብምጽንሑ፡ ብተመሳሳሊ ሃማመተኤ ኣብ መስርሕ ናይ'ቲ ህዝቢ ኤርትራ ብሃጸያውያን ዝተመንዘዐ መሰሉ ኣብ ምምላስ ዘካየዶ ቃልሲ ዝተወልደ ምንቅስቓስ ብምዃኑ፡ ምስ ፈደረሽን ደሞክራሲያውያን መንእሰያት ዓለም ብርክት ዝበሉ ናይ ሓባር ክብርታትን መትከላትን ከምዝዉንን ኣብሪሁ። ኣፍሪቃ ምስ ውሁብ ጸጋታታ፡ ሎሚ ናይ ዝኸፍአ ሰብኣዊ ትራጀዲ መድረኽ ክትከውን ዝገበራ ምኽንያት፡ ብኣፍልጦ ወይ ብሸለልትነት፡ ውህሉል ክብርታትናን ልምድታትናን ኣብ ምፍታሕ ውሽጣውን ግዳማውን ሽግራትና ክንጥቀመሉ ብዘይምኽኣልና እዩ ክብል ገሊጹ። ኣብ መወዳእታ ድማ ብጻይ ሳልሕ ብስም ሃማመተኤ፡ መንእሰይ ኣፍሪቃ ንሓባራዊ ረብሓን ዘላቒ ምዕባለን ሰረት ዘንጽፍ ባይታ ሓባራዊ ርድኢት ኣብ ምፍጣር ልዑል ሓላፍነት ክስከም ብምዝኽኻር ንውሽጣዊ ኣፍሪቃዊ ጽባቐ ከድንቕን መጻኢ ወለዶታት ኣብ ግምት ዘእተውን

ኣገዳሲ ውሳነ ክወስድን ተማሕጺኑ።

ምክትል ፕረዚደንት ፈደረሽን ደሞክራሲያውያን መንእሰያት ዓለም ብጻይ ዳልፊኖ ሆስተር ብወገኑ እቲ ዞባዊ ርክብ፡ ኣብ'ታ ንሃጺያዊ ዕብለላ ንበይና ጸኒዓ ዝተቓለሰትን ዝሰዓረትን ኤርትራ ይካየድ ብምህላዉ ሓበን ከም ዝሰምዖ ጠቒሱ፡ ምስ መንእሰያት ኤርትራ ዘለዎም ርክብ ዘደንፍዕሉን ውህደቶም ዘረጋግጽሉን ኣጋጣሚ ከምዝኾነ ኣነጺሩ። እቲ ብጻይ ብተወሳኺ መርገጺታት እቲ ፈደረሽን ኣብ ልዕሊ እገዳ ኤርትራ ቅኑዕን እወታውን ምዃኑን ንምልዓሉ ብቓጻሊ ክጽውዕ ምጽንሑን ጻውዒቱ ቀጻሊ ምዃኑን ብቓሉ ኣረጋጊጹ። ብድሕር'ዚ ኣምባሳደር ሪፓብሊክ ደቡብ ኣፍሪቃ ኣብ ኤርትራ ፕሮፌሰር ኢቕባል ዛኸብሃይ ምሕዝነታዊ ሰላምታን መልእኽቲ ደገፍን ክንፊ መንእሰያት ኣፍሪቃዊ ሃገራዊ ባይቶ (AN-CYL) ኣብጺሐ።

ቀጺሉ ናይ መኽፈቲ ቃሉ ዘሰምዐ ሓላፊ ፖለቲካዊ ጉዳያት ህግደፍ ብጻይ የማነ ገብረኣብ እዩ። ኣብ ጉዳያት ሰላም፡ ገስጋስ ምዕባለ ይኹን ኣብ ቃልሲ ኣንጻር ሃጸይነት፡ ተራ መንእሰይ ወሳኒ ምዃኑ ዝገለጸ ብጻይ የማነ፡ እዋናዊ ኣበርክቶ መንእሰያት ዋሕስ ነባሪ ዕቤት ምዃኑ ኣስሚሩሉ። ኤርትራ ኣብ ታሪኻ ብዓብላሊ ተራ መንእሰያት ኣብ ቃልሲ ዝተወልደት ሃገር ብምዃና፡ እቲ ኣጋጣሚ ኤርትራውያን መንእሰያት ንዘለዎም ምቕሉል ተመኩሮ ዘካፍልሉን ተሳተፍቲ ድማ ትዕዝብቶምን ተመኩሮ ሓድሕድ ዝለዋወጥሉን መድረኽ ክኸውን እምንቶኡ ገሊጹ።

ኣብ ዝቕጽለ ሰዓታት ንመንእሰያትን ቃልሲ ኣንጻር ሓድሽ መልክዕ መግዛእትን፡ ብፍሉይ ድማ ተሞኩሮ ኤርትራ ኣብ'ዚ ጉዳይን ዝምልከት ሰፊሕ ሰሚናር ብብጻይ የማነ ገብረኣብ ቀሪቡ። ኣብቲ ሰሚናር ንህዝባዊ ግንባር ዘሰጎምዎ መሰረታውያን ዓንድታት ከምኡ'ውን ኤርትራ ኣብ ህንጸት ሃገር እትኽተሎም መርሓታትን ትሓልፎም ዘላ ብድሆታትን ብዝርዝር በሪሆም። ኣብ ውሽጢ እዚ፡ እቶም ሰለስተ ዓንድታት መደባት ሃገራዊ ልምዓት መሪሕነት፡ ቁጠባን፡ ቅኑዕ ስነ-ሓሳባዊ መስመርን ምዃናም ዘነጸረ ብጻይ የማነ፡ ኤርትራ ዋላ'ኳ ገና ቁጠባዊ ሓርነታ እንተ ዘየረጋገጸት ካብ ቃልሲ ብዘዋህለለቶ ተሞኩሮ ብቕኑዕ መስመር ንቕጻሊ ኣብ ዘርብሕዋ ዓውድታት ኣውፊራ ትሰርሕ ምህላዋን ንእትበጽሖ ጭቡጥ ራኢ ምህላዋን ገሊጹ። ንዘጋጥሙ ማሕለኻታት እናኣለኻ ንረብሓ ህዝብን ሃገርን ዝውፈ ዜጋ ዝወነነት፡ ምዕሩይ ዝርግሐ ጸጋታትን ዕድላትን ዝተረጋገጸላ ንምግባራ፡ ንቑሕን ዝተወደበን ዓቕሚ ሰብ ምፍራይ ልዑል ትኹረት ተዋሂብዎ ይስረሓሉ ከም ዘሎ ሓቢሩ። ብጻይ የማነ፡ መግዛእቲ ኣካል ታሪኽ ኣፍሪቃ ምዃኑ፡ ዜጋታት ሃገራት ኣፍሪቃ ብሓፈሻ፡ ግዳይ ድሕረ-መግዛእታዊ ምትእትታው ዝኾኑ ዜጋታት ከኣ ብፍላይ፡ ኣበርክትኦም ኣብ ምፍታሕ ሽግር ኣህጉሮም ዘዕዝዙሉ መንገዲ ንምፍጣር፡ ኣብ ኣፍሪቃ ዝርከባ ምንቅስቓሳት መንእሰያት ብዕቱብ ጠሚተን ክሰርሓሉ ከምዝግባእ ኣስሚሩሉ። ብተወሳኺ ኤርትራ ንዞባዊ ምትሕብባርን ሽርክነትን ቅርብቲ ምዃናን ኣብ ምፍጣር ዞባዊ ሰላም ትገብሮ ጻዕርታት ድማ መርኣያ ናይ'ዚ ምዃኑ ጠቒሱ። ኣብ መወዳእታ ድማ ንዝቐረቡሉ ሕቶታትን ርእይቶታን ተሳተፍቲ ብኽፉት ዘትይሎም። ኣብ'ቲ ናይ መኽፈቲ ስነ-ስርዓት ብጉጅለ ባህሊ ማእገር ዝቐረበ ባህላዊ ምርኢት ነቲ ኣጋጣሚ ድምቀት ዝውሰኸ ነይሩ።

ብድሕር'ዚ ወከልቲ ኣባላት ንሓደ ምሉእ መዓልቲ ዝቐጸለ ዕጹው ውሽጣዊ ርክብ ኣካይዶም። እቲ ፈደረሽን ኣብ ርክቡ ንፖለቲካውን ውድባውን ስርሓቱ ገምጊሙን ከሊሱን። ብተወሳኺ ኣብ'ቲ ብምኽንያት መበል 70 ዓመት ምምስራት እቲ ውድብ፡ ኣብ ወርሒ ግንቦት 2015 ብደረጃ ኣህጉር ኣብ ናሚብያ ዝእንገድ ፈስቲቫል መንእሰያት፡ ንመንእሰያት ኣፍሪቃ ዝውክል ተሳትፎ ንምውሓስ ዝሕግዙ ኣጀንዳታት ዘትዩን ኣብ ዝቐረበ ንድፌ ኣፍሪቃዊ ፖለቲካዊ ጉዳያት ውሳነኡ ኣጽዲቑን።

ኣብ 23 ጥሪ ኣብ ዝተኻየደ ብርክት ዝበሉ ላዕለዎት ሰበ-ስልጣን፡ ዕዱማት ኣጋይሽን

ወከልቲ መንእሰያትን ዝተረኽቡሉ ናይ መዕጸዊ ስነ-ስርዓት፡ መንእሰያት ኣፍሪቃ ንሰላም፡ ምዕባለን ቃልሲ ኣንጻር ሃጸይነትን ይሓብሩ! ንዝብል ቴማ ዝምልከት ሰሚናር ብዳይረክተር ማእከል ህንጸት ሰላም ዞባ ቀርኒ ኣፍሪቃ፡ ፕሮፌሰር ተይሲር ዓሊ ቀሪቡ። ፕሮፌሰር ተይሲር ንኣገዳስነት ውህደትን ሕብረትን ሃገራት ኣፍሪቃ ኣብ ጉዳይ ሰላምን ትዕዝብትታቱ ኣብ ጠንቅታት ዘይምርግጋእን ኣህጉርናን ኣተኩሩ ገሊጹ። ኣብ ምምዕባል ሰላም ሃገራዊ መርሓን ኩሉ መዳያዊ ፍታሕን ወሳኒ ምዃኑ ዝገለጸ ፕሮፌሰር፡ ንተመኩሮታት ኤርትራ ከም ኣብነት ብምውሳድ ኣብሪሁ።

ብድሕር'ዚ ተራ ዕደና ኣብ ህንጸት ሃገር ዘርእስቱ ሰሚናር ብዳይረክተር ጀነራል ክፍሊ ዕደና ሚኒስትሪ ጸዓትን ማዕድንን ብጻይ ኣለም ክብረኣብ ቀሪቡ። ብጻይ ኣለም ንማዕድናዊ ጸጋታት ኤርትራ፡ ኣበጋግሳን ገስጋስን፡ ዕደና ኣብዚ ግዜ እዚ በጺሕዎ ዘሎ ደረጃን ድሕሪ ምብርሁ፡ ንኣተሓሕዛ መስርሕ ዕደናን ዕዙዝነት ተርኡ ኣብ ኩሉ መዳያዊ ህንጸት ሃገርን ብዝርዝራዊ መንገዲ ኣቕሪቡ። ብተሳተፍቲ ንዝቐረቡ ብርክት ዝበሉ ሕቶታትን ርእይቶታትን ድማ መልሲ ተዋሂቡሎም።

እቲ ዕዉት ዞባዊ ርኽብ ብ23 ጥሪ ኣጋምሸት ብወግዒ ድሕሪ ምዝዛሙ፡ ንተሳተፍትን ዕዱማት ኣጋይሽን ብባህላዊ ምርኢት ጉጅለ ባህሊ ስብራት ዝተሰነየ ናይ መፋነዊ እንግዶት ተገይርሎም። ኣብ ዝቐጸሉ መዓልታት ድማ ተሳተፍቲ ኣብ ከባቢ ኣስመራን ነፋሲትን ቱሪዝማዊ ሃብቲ ዘላሊ ዑደት ኣካይዶም። ንጸጋታትን ባህልን ህዝቢ ኤርትራ ድማ ብኸፊል ክላለዩ በቒዖም። ድሕር'ቲ ዕዉት ዞባዊ ርኽብን ተመክሮ ናይ ምልውዋጥ ኣጋጣምን፡ ተሳተፍቲ ብጾት ብቓላቶም ኣብ ዝሃብዎ ምስክርነት፡ ካብ ኤርትራ ዘይርሳዕ ተመክሮ ደሊቦም፡ እቲ ሓቀኛ ምስሊ ኤርትራ ሒዞም ምስ ማሕበርን መንእሰያትን ኤርትራ ድማ ዝደልደለ ምሕዝነታዊ ምትእስሳርን ገስጋሳዊ ውህደትን ፈጢሮም ከምዝኸዱ ገሊጾም። ኣብ ጻንሖቶም ብመንእሰያት ኤርትራ ንዝተገብረሎም ምቕሉል ኣቀባብላን እንግዶትን ድማ ኣመስጊኖም።

“ሱብከ ይቕዳሕ ደዩ?”

ሃብቶም እዮብ

ቀዳም 17 ጥሪ ኣብ ሰዓታት ቅድሚ ቀትሪ ኣብ ከተማ ባረንቱ ካብ ናብ ምንቅስቓስ ንኣሽቱ መኻይን ተወዛዊዚሕ ናይ መንእሰያት ምስ ረኣኻ ገለ ሓድሽ ነገር ከምዝሎ ብቐሊሉ ዘረድእ ሃዋህው እዩ ነይሩ። እዚ ኹሉ ፍሽኽታ ናይ'ታ ከተማ ብዘይ ምኽንያት ከም ዘይኮነ ከመይ ገይርካ ትስሕቶ?

ኮሳ ድማ ወሀድ ቅነ መንእሰያት ዞባ ጋሽ ባርካ ኤርትራን ዞባ ከሰላ ሱዳንን ኣብ ሰዓታት ድሕሪ ቐትሪ መጋረጃኡ ቀንጠጠ። እቲ ቅነ ብመንእሰያት ዞባ ጋሽ ባርካ ብዘተዳለወ ምርኢት ኤግዚቢሽን ሓለፍቲ መንግስቲ፡ ግንባርን ማሕበራትን ወከልቲ መንእሰያት ክልቲኡ ዞባታትን ኣብ ዝተረኽብሉ ኣብ ቀጽሪ ቤት ጽሕፈት ምምሕዳር ዞባ ጋሽ ባርካ'ዩ ፈሊሙ።

ብድሕሪ እዚ ኣወሃሃዲት ናይ'ቲ ቅነ ወግዓዊ ምጅማር እቲ ጽንብል ኣበሲሮም። ምሉእ ናይ ላዕልን ናይ ታሕትን ቀይሕ ዝሕብሩ ክዳን ዝወደዩ ቈልዑ ቀያሕቲ ዕምባባ ሃገራዊ መዝሙር ኤርትራ ዘሚሮም። ብድሕሪ ቀያሕቲ ዕምባባ ስነጥበባዊ ምርኢት ሰዲቦ። ሃይለ ናቲ ኣጦንጋልኡ ሓዘ ምስ ተቐልቀለ ጣቕዒትን ፋጻን ተቐቢልዎ። ኣጦንጋልኡ ምንቃው ጀሚሩ፡ ሰባት ከኣ ናብ መድረኽ ዓሰሎም። ኣብቲ ህሞት መን ወዲ ጋሽ ባርካ መን ወዲ ከሰላ ብሕብሪ ገጽ ብኣሰዓሰዓ ሓደ ካብቲ ሓደ ክትፈልዮ ኣይትኽእልን። ሱዳናውያን ኣሕዋት ንኣጦንጋላ ኢጋይሽ ዘይምፍላጦም ቡቲ ምስ ህርመታ ዝኸይድ ድንቂ ኣሰዓስዕኦም ይርድኣካ። ወናም ካብ ወዲ ደቂ ጋሽ ይሰንፍ ኣይነበረን። ሃይለ ናቲ ከም ኣመጻጽኡ ብጣቕዒትን ፋጻን ካብ መድረኽ ተፋነዩ።

ድሕሪ ኣጦንጋላ ደርፌ ብቛንቋ ትግረ ካብ መንእሰያት ዞባ ከሰላ ቀሪቡ። እቶም ኣቕዲሞም ተሃኒም ዘውጽኡ ዝማሰሉ ዝበሩ ነጋድያን እቲ ቕነ ኸኣ እንደገና ናብ መድረኽ ተመሊሶም። ብፍላይ ሰፎም እናኣወዛወዙ ዝሰዕሰዑ ዝበሩ መንእሰያት ልቢ ኩልና ሰሊቦም። ንኡብሰይ ወዲ ናይ ሳዕሰዒት ከም ዘይብላ እየ ዝፈልጣ ነይረ ትማሊ ግን ብዘይልበይ ምስ'ቲ ዝወዛወዝ ዝበረ ሴፍ ተለሃይቲ ተሃዊሂው። ኣብ ማእከሎም ኣትየ ከምኦም ክቁጸጸ ደልየ ግና “ትደልይኣኣ እሞ ይዘንግዖኽን” ኮይኑኒስ ኣብ ዘለኹዎ ጥራይ ኮይነ ተሃሪይ ኣውጺኦ።

ብድሕሪ እታ ዕምርቲ ደርፌ ካብ ዞባ ጋሽባርካ ኣቦ መንበር ምምሕዳርኤን ጹሓፊ ህግደፍ ዞባ ጋሽ ባርካን ዝርከብዎም ሓለፍቲ ንመንእሰያት ዞባ ከሰላ እንቋዕ ደሓን መጻኩም ኢሎም። ወከልቲ መንእሰያት ዞባ ከሰላ እውን ቃል ኣሰሚዖም። ብድሕሪዚ እቲ ስነ ጥበባዊ ምርኢት ቀጺሉ።

ብፍላይ ውልዶ ሱዳናዊ መንእሰይ የኑስ ክደርፍ ምስ ጀመረ ኩሎም ነጋድያን ኑበሶም ክይተቐጻጸሩ ክሰሃዩ ምስ ረኣኻ ክሳብ ጫፍ ጥርዚ ስምዒቶም ከም ዝበጽሑ ይስወጠካ። እቲ ሃዋሁው እናረሰነ ከይዱ፡ “መዚቃ ኣድማሳዊ ቋንቋ” ዝብልኹምሲ ከምዚ እዩ። ብጺታ ወዲ የብሉ ጓል፡ ብዕድመ ዓቢ ይኹን ንእሹቶ፡ ኣብ መድረኽ ኩሉ ብፍሰሁ ገጽ ሓቢሩ ወዲ የውጽእ። መድረኽ ብሳዕሳዕቲ እናመልአ ኸይዱ ናብቲ ኮፍ መበሊ ሰድያታት ገጹ ኸኣ ተመጣጠ። ብድሕሪኡስ ኩላ እታ ቀጽሪ ናይ ሳዕሰዒት መድረኽ ኮይና። ኣኣብ ዘለኻዮ ሓፍ ኢልካ ምስዕሳዕ ድማ ኮነ። ዚ ንምዕዛብ ዝዘረፉ መንእሰያት ኣብ መንደቕ ናይ'ቲ ቀጽሪ ተሰቒልካ ምርኣይ ከም ዝሓየሸ ወሲኖም። እንተኾነ ብኣኦም ስለ ዝተኸወሉ ግን ከኣ እቲ ምርኢት ከምልጦም ዘይደለዩ'ውን ነይሮም። እዚኣቶም ከኣ ካብ'ቲ ቀጽሪ ወጺኦ ብጺጋማይ ወገን ናብ ዝበረ ኆ ብምድያብ ብቐሊሉ ክርእዩም ዝኽእል ቦታ ረኺቡ። ገለ ገለ ሕሉፋት ከኣ ኣብ ኣግራብ ጠልጠል ኢሎም ይዕዘቡ። ወዲ ዝብልኹምሲ ከምዚ እዩ። ከምዚ ዝበለ ኩነት ሳሕቲ ዘጋጥሞም ግዲ ኮይኑስ ኤርትራውያንን ሱዳናውያንን ሰኣልቲ (ናይ ደረቕን ተንቀሳቓሰን) ብጉያ ናብ ዝበረኸ ቦታ ብምድያብ ክስእልዎ ኣምሰዮም። እቲ ኣብ ገጾም ዝበረ ሓጎስ “ኣዳኡ ዝመረቖቶ ዝበኣስ ስጋ ዝተጻዕኑ ኣድጊ ተጓንፎ” ዝብል ዝበረ ኮይኑ ይስመዓኒ።

ኣብቲ ዕለት ንታሪኻዊ ዝምድናን ሕውነት ክልቲኡ ዞባታት ዘንጸባርቕ ድራማታት ብመንእሰያት ንኡስ ዞባ ኣቑርደትን መንእሰያት ዞባ ከሰላን ቀሪቡ ነይሩ። ኣብ ድሕሪት ኮይነ ድራማ ይዕዘበሉ ኣብ ዝበርኩ እዋን ሓደ ዝሓለፈ ወርሒ ማስተረም ብስራሕ ምምህርና ኣብ ባረንቱ ዝተመደበ ፈላጥየይ “እዛም

ዝዋሰኡ ዘለዉ ናይ ከሰላ ደየም ናይ ጋሽባርካ?" ሓቲቱኒ። ናብ'ቲ ቦታ ድሕር ኣሉ እዩ መጺኡ።

"እዚኦም ደኣ ናይ ከሰላ እዮም" መለሰለ።

"እዋእ" ብመልሰይ ከም ዘይዓገበ ኣብ ገጹ ይንበብ ነይሩ።

ጽንሕ ኣለ "ወደይ ጋሽ ባርካ እዮም" ኢልዮ እናተጠራጠርኩ።

"ለከ እንዶ ግዱ። ብፍላይ እቲ ብጺጋም (ናይቲ መድረኽ ማለቱ እዩ) ዘሎ ወቓሕ ኢሉኒ" በሉኒ ከይተረድኦ ድምጹ ኣብርኽ ኣበሉ።

ድሕሪና ከም ዘረጋገጽናዮ ግን እታ ድራማ ናይ መንእሰያት ከሰላ እያ ነይራ። መን ካብ መን ብምንታይ ክትፈልዮ ይከኣል። ኣብ ኣከዳድናኦም ትርኢቶም፣ ኣቃውማኦም ኮታ ኩልንትናኦም ኣይ ሓደ እንድዮም። በቲ ዝበረ ወዲ ነጋድያን እቲ መደብ ምሉእ ለይቲ ክቕጽል ምሓደረ፣ ግን ንኹሉ ገደብ ስለ ዘለዎ ኣማኢያኡስ እቲ መደብ ተዛዚሙ ድኣ።

ንጽባሒቱ ንገሆ መደብ ምግራብ ስለ ዘበረ ገዕዞ ናብ መካነ መቓብር ሓርበኛታት ባረንቱ ኮይኑ። ኣብኡ ድማ ሓለፍቲ ክልቲኡ ወገናት ኣብ ዝተረኽብሉ ፈልሲ ገረብ ተተኺሉ። ብድሕሪ እዚ ዝቕጽለ መደብ ሓብራዊ መኣዲ ሰጥቡብ እዩ። ዝሓለፉ ክንዲ ፍቕዲ ኣጸብዕቲ ናይ ሓንቲ ኢድ ኣብ ዝኾነ ዓመታት ኣብ ሽዱሽቲኤን ዞባታት ሃገርና በጺሐ እዩ። መኣዲ ሰጥቡብ ተዓዚበን ተሳቲፈን። ምስ ምሕዋስ ሓደስቲ ሰባት (ካብ ከሰላ) ግለ ርእየ ዘይፈልጥ ነገራት ክርኢ ተኸሲቱ። ሓደሽ ወዲ እምበር ሓደሽ ነገርሲ ኣይረኣኹን። "ክሳብ ክንደዚ ዲና እንመሳሰል?" ንኡብሰይ ሓቲተያ። እዚ ንሓደ ካብ ወከልቲ መንእሰያት ዞባ ከሰላ መንእሰይ ማሕሙድ ኣድረሰ፣ "ንሕና ብመሰረቱ ኣሕዋት ኢና። እዚ ዶብ ኤውሮጳውያን ንጥቕሞም ኢሎም ዝገበርዎ ሕንጻጽ እዩ። እዚ ሕንጻጽ ከም መፈላለይና ክንወስዶ ኣይከኣልናን። እቲ ካብ ቀደም ዝጀመረ ሕውነትና ቀጺሉ እዩ። ኣነ ከምቲ ንሱዳን ሃገረይ ዝበሎ ንኤርትራ እውን ሃገረይ እያ ዝብላ። ትርእዮ ኣለኻ ብባህሊ ቋንቋ ወላ ካልእ ወላ ሓንቲ ዝፈላሊ የብልናን" ዝበለኒ ዘረባ ዘራጉድ ኮይኑ ረኺበዮ።

ሰንበት ድሕሪ ቀትሪ ስፖርታዊ ንጥፈታት እዩ ተኻይዱ። ጋንታ ሰሉማ ናይ ዞባ ጋሽ ባርካ ምስ ጋንታ መንእሰያት ከሰላ ተጻዊታ። እቲ መሳጢ ጸወታ ዝተራእየሉ ግጥም ብዓወት ሰሉማ እዩ ክልተ ብሓደ ተዛዚሙ። ኣብቲ ኣጋጣሚ ተጻወትቲ ከሰላ ብዙሓት ዝፈልጥዎም ደቂ ባረንቱ ስለ ዝረኸቡ፣ ተተሰኣኦም ቅርበት ሌልኦም ብዘርኢ

ፈለጥቶም ደስዕሙ ነይሮም። ብፍላይ ሓላዊ ልዓት ናይ ከሰላ ኸኣ'ሞ ሓለፉ ነይርዎ። ወላ ደኣ ቋቋ ዓረብ ኣይሰምዕ እምበር ብዘዕባ ሕሉፍ እዋን የዕልሎም ምንባሩ ኣይሰሓትኩዎን።

ሓብራዊ ቅነ መንእሰያት ዞባ ጋሽ ባርካን ዞባ ከሰላን ብኸሉ ነገራቱ ክትርእዮ ከለኻ ቅነ ክልተ ኣሕዋት እንተረሓቐ ኸኣ ቅነ ደቂ ገዛውቲ ክትብሎ ትኽእል ኢኻ። ብዛዕባ እዚ ምስ ሓደ ዓርከይ ምሽት ኣብ ከተማ ዘወር እናበልና ከለና ዝዘተራርብናዮ ኣሎ።

"እዝስ ምምስሳል ናይ ማናቱ ዶ ክንብሎ ንኽእል" ናይ ዓርከይ ዘረባ እዩ።

"ምስሊ ደቂ ጋሽ ኣብ ደቂ ከሰላ፣ ምስሊ ደቂ ከሰላ ከኣ ኣብ ደቂ ጋሽ ኣሎ" ምስ በልኩዎ ኣየወድኣንን።

"እሞ እቶም ሓደ ከም ምስሊ ማስትያት ናይቲ ሓደ ክግለጹ ይኽእሉ ማለትካ ድዩ?" ሓቲቱኒ።

"ናይ ማስትያት ምስሊ ድኣ ኣብ ቅድሚኦም እንታይ ኣሎ? ናይ ማስትያት ምስልና እንተ ውሓደ ክልተ ጸጋማት ኣለዎ። እቲ ሓደ ኣብ ማስትያት ከሉ መሓውርና ጺጋም ኮይኑ እዩ ዝርኣየና። እቲ ካልኣይ ድማ ትንፋስ/ህይወት የብሉን"

"እሞ እንታይ ድኣልካ ክትብል ደሊኻ?

"ኣነስ ወደይ ከምዚ ጽሑፍ ወይ ስእሊ ልክዕ ቅዳሕ (photo copy) ዝኾኑ ኮይናም እዮም ዝስምዑኒ"

"ስብከ ቅዳሕ ኣለዎ ድዩ?" ናይ ዋዛ እናሰሓቕኩ።

"ኣይ ንሱ እንድዩ ዝገርመኒ ዘሎ። እናረኣኻ ክትክሕዶ እትኽእል ነገር ግን ዘሎ ኣይመስለንን።" እናተበዛሕልና ናብ መደቀሲና ገጽና ኣምራሕና። እንተ እታ "ሰብከ ይቕዳሕ ድዩ" እትብል ሓሳብ ግን ክሳብ ሕጂ ካብ ሓንጎለይ ኣይወጸትን።

"ሰብ ከ ይቕዳሕ ድዩ?"

ዉዕዉዕ ቅነ ኣብ ከተማ ወናማት

ኣብርሃም የሃንስ (ወዲ ዕቋር)

ብመስርዕ ብመስርዕ ሕጂ'ዉን ኣለና

ብጋንታ ብጋንታ ሕጂ'ውን ኣለና ...

ብብርጌድ ብብርጌድ ሕጂ'ውን ኣለና

ከም ኣሕዋት ከም ኣሕዋት ሕጂ'ውን ኣለና

ከይተፈላለና

ንጻወትሞ ንትሓዋወስ'የ ዘመን ክምለሰየ

ሕመረት ኩሎም ዓውት ዘንቀሎም ዜማታት'ያ። ኣንጻር ጋንታኻ ንዘገጥሙ ፍናን ጋንታኻ ኣበሪኽካ ፍናኑ መታን ክተዳኽም ስም ሓይልኻ ብዓውታ ትድርግሖ። ታይገር፡ ሲነር፡ ዛግረ፡ ሆሚብ፡ ብላክስታር ወዘተ መወዳእትኡ እታ ዕላማ ሓንቲ; እቲ ዘራኽብ ዕማም'ውን ሓደ ስለ ዝኾነ ብሓባር፦

"ከም ኣሕዋት ከም ኣሕዋት ሕጂ'ውን ኣለና ከይተፈላለና" ትብል።

ንጹሓይ ሳዋ ዝሰዕራ ሞራል ተዓለምታ'ዩ። እቲ ድምጺ እኩብ ጸዓት ይፈጥር። ንእስነት ዝሸትት ረሃጽ ካብ መታልሖም ይወርድ። ንሕናባ ንሰዕር ንሕናባ ንሰዕር እናበሉ ክፈኻኸሩ ጸኒሖምሲ በቲ ናይ'ቲ ሓደ ዓወት ኩሎም ይሕጎሱ። ሓድነቶም ዝረኣየ ደበና ድማ ጥምረት ሓይሊ'ዩ ብምባል ንጹሓይ ሳዋ ይዓግታ። ተፈጥሮ'ውን ካብ መንእሰያት ሳዋ ይምሃር'ዩ።

እታ ምሉእ ውክላ ንእስነት ዝርከባ እንኮ ከተማ ሳዋ'ያ። ጎይዩ ዝደክም ኮይኑ ዘይሰምዖ ምሉእ ጸዓት ዝተዓደለ ሸባብ፡ ንቑናንን ሓንኳልን ዘቐንዕ መንእሰይ፥ እቲ ዝሃንጽ እቲ ዝሀንጽ መንእሰይ ዝርከበላ ቦታ ሳዋ'ያ። ኣብ ሳዋ ኣየራ ተሸተትካ መንእሰይ፥ ተሃንጠስካ መንእሰይ። እሞ ነዚ ከምዚ ዝበለ መንእሰይ ቅነ 'ተዘይተገበረሉ ንመን ይግበረሉ።

ኣብ ክንዲ ግልብጭ ጀበጀብ ተቖኒና

ኣብ ክንዲ ጅንስ ረንጀር ለቢሳ

ኣብ ክንዲ ታኬት ሽዳ ወድያ

ኣሃ'የ ንሳዋ ምውራዳስ ኔርዋ ዕላማ

እቲ ሳዋን ደቃን ዝተሓንገጥዎ ዕላማ ብትምህርትን ብዲስፕሊንን ብፖለቲካን ብተዓለምን ምሉእ ሰብ ኮይንካ ንውልቃውን ሃገራውን ሽቶ ኣብ ግቡእ ቦትኡ ምብጻሕ'ዩ። ነዚ ዕላማ ክዉን ክኸውን ድማ ጥምረትን ሓድነትን ወሳኒ'ዩ። ቅነ-ተመሃሮ መንእሰያት ዋርሳይ ይከኣሎ እምበኣር ነዚ ጥምረት ንምፍጣር'ዩ ብበዓሉ ኣብ ሳዋ ዝቃናዕ።

ናይ ሎሚዘበን ቅነ ተመሃሮ ዋርሳይ ይከኣሎ ድማ ካብ ዕለት 19-21 ታሕሳስ 2014 "መንእሰይ ብቑሊ ትማል፡ ፍረ ሎሚ፡ ሓበን ጽባሕ" ብዝብል ቴማ ተቓኒዑ።

ኣብ'ቲ ብዕለት 19 ዝተኻየደ ናይ መኽፈቲ ስነ-ስርዓት፡ መምህራን ኣዘዝቲ ሰራዊት ሳዋን ሓለፍቲ ሃማመተኤን ተረኺቦም ኔሮም። ጸሓይ ሳዋ ንጋሻ ተሰንፎ'ያ። እቶም ደቃ ግን ንሓለጥ ኢና ስለ ዝብልዋ፡ ግዲ ከይገበሩ "ሆ" እናበሉ ናብ'ቲ ናይ መኽፈቲ ስነ-

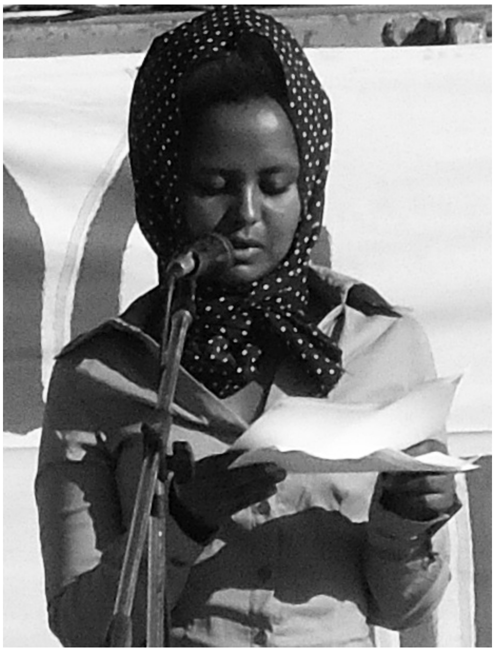

ስርዓት ድሺዛኦም ወድዮም በጦታኦም ሓዘ። መደብ ድማ ብሃገራዊ መዝሙር ተኸፍተ። ብድሕር'ዚ ጥቡብ 28 ዙርያ ዝሓለፎ ስነ-ጥበባዊ ስርሓት ንመድረኽ ተቘጻጸሮ። ተመሃራይ ኣቤል "ሃምበል" ብዝምባል ወኒ መምህርቱ ኣበራብረ። ብድሕርዚ ሓደ ድሕሪ ሓደ ግጥምታት ወሓዘ። ነዚ ተኸቲላ ሓላፊት ሃማመተኤ ዞባ ሳዋን ላዕለዋይ ትካላት ትምህርትን ብጺይቲ መንሱራ እስማዒል ናይ መኽፈቲ ቃል ኣስምዐት። ብጺይቲ መንሱራ ኣብ ቃላ፡ መንእሰያት ሳዋ ኣብ ኣተኩሮ ማሕበር ጥራይ ዘይኮነ ኣብ ኣተኩሮ ኩለን ማሕበራትን ትካላትን ሳዋ ከም ምዃኖም መጠን ብኹሉ ኣካል ዝለዓለ ጠመተ ተገይሩሎም ክሰርሑ ጸኒሖም። ሃማመተኤ ብሓፈሻ ኣብ ዓመተ 2014 ዝያዳ ኣተኩሮኡ ብምንጻር፡ ኣብ ትሕቲ "መንእሰይ ይንቃሕ፡ ይወደብ ይተዓጠቕ" ዝብል ተልእኾ ክሰርሕ ምጃንሖኑ፡ እዚ ቅነ'ውን ከም ኣካል ናቱ ምዃኑ ሓቢራ።

ብድሕርዚ ቃል ዘስምዐ ዳይረክተር ቤት ትምህርቲ ዋርሳይ ይከኣሎ ኣቶ ቀሊት ግርማይ'ዩ። ኣቶ ቀሊት መንእሰይ ብግቡእ ምስ እተማእዘነ ናብ ደርማስ ሓይሊ ይልወጥ። ስለዚ'ዩ ኸኣ ኩሉ ማሕበረ-ሰብ ሳዋ ዓቕሙ ኣወሃሂዱ ናብኦም ዘውፍር ድሕሪ ምባል ያታዊ ስፖርት ኣብ ዝመጽእ ኣቓልቦ ክውሃቦ ተላብዩ።

ብድሕርዚ ኣእዳው ቀባእቲ 28 ዙሓለፎም ቅብኣታት ቅርዓቶም ከፊቶም እንህና በሉ። ሕድሕድ ዘይሰናኸፍ ሞያ፡ ትምህርቲ፡ ሃገራውነት ዝዓሰሎም ቅብኣታት'ዮም። ኣብ'ቲ ቀጽሪ ብተመሃራይ ፊልሞን ኪሮስ ዝተማህዘት ስራሕ ኣቓልቦ ኩሉ ከም ዝግዕዘ ጌራቶ'ያ። ፊልሞን ምህዘኡ ክገልጽ ከሎ ንሕጽረታት እትሽፍን ዘመናዊት ክራር ምስ ሚክሰራ ኮይና፡ ብጀራታን ስፒከር እቲ ካልእ ከኣ ብስልክን ብፅንጩይትን ከም ዝሰንዓ ይሕብር።

ንጽባሒቱ ዕለት 20 ወርሒ 12 ተምሃሮ ሳዋ ናብ ትምህርታውን ባህላውን ውድድራትዮም ተጸሚዶም። ዕምቆት ዘለዎ ኣገላልጻን ወኒ ዝሰልብ ምንቅስቓስን ንተዓዘብቲ ጥርዚ ስምዒት ንኽሓኸሩ ዝገደዱ'ዮም። ወንን ክእለትን ዘለዎ ኣነ'ኸ እንታይ ግደይ ዝብል ወድድሮዩ።

ብድሕርዚ እቲ ብተማሃሮ ሳዋ ልዑል ተቐባልነት ዘለዎ ጥቡብ ደቀንስትዮ ተመሃሮ ሳዋ ዝሓለፎ ውድድር ፋሽን ሽው'ዩ ተኣንጊዱ። እቲ ዝለበስኦ ካብ ላሙሲያ ዝተሰንዐ ምዃኑ ምስ ተዓዘብካ ኪኖ ምምሳጥ ቃል ይረኽቦሉ'የ እንተ ኢልካ "ዕድለኛ" ዝብል ጥቡብ'ዩ።

ሰንበት ዕለት 21ታሕሳስ ገና ጸሓይ ንመሬት ሓደርኪ ከይበለታ መንእሰያት ሳዋ ሮኬት ጉበለል ናይ መዓስከር፡ እተን ዛግረኽ፡ እስታር ከለናኸ፡ ንሕና'ባ ሆሚብ እናበሉ ሜዳ ኩዕሶ ዓሰልዎ። ኣዛዚ ማእከል ስልጠና ሃገራዊ ኣገልግሎት ሳዋ ኮሎኔል ደቦሳይ ግደ ድማ ሪባን ብምቑራጽ መደብ ከፈቶ። ብድሕርዚ ግጥማት ኩዕሶ እግርን ጉያ እግርን ቀጺሉ። ኣንጠልጣሊ ጸወታ ብምንባሩ ደገፍቲ ዓወት ጋንትኦም ከውሕሱ ድምጾም ክሳብ እቲ ክበጽሖ ዝኽእል ብራኸ "ሆ" በሉ። ግዜ ቆጺሩ ድማ ጸወታ ተዛዚሙስ ናብ ምዕዳል ሽልማት ተሰጋጊሩ። 4ይ ክፍለ ሰራዊት ድማ ጉበለል ቅነ-ተመሃሮ ዋርሳይ ይከኣሎ ብምዃን ካብ ኢድ ናይ ክቡሪ ዕዱም ሽልማታ ተቐቢላ። ተመሃሮ ድማ ከከም ኣመጻጽእኦም "ሆ" እናበሉ በጦትኦም ከዱ።

ለውጢ

ምእላይ ዕፋፈት ኣብ ሓድሽ ዓመት

ኤርምያስ ሰሎሞን

ኣብዛ ሓዳስ ዓመት
'ታይ ኣምሲለ 'ዕመት
መስተ የለ ሽጋራ
ጥዕያ ኑብሲ... ተቐዩራ
ኣቢይከ ነይረ... እቲ ቐደም
ባዕልኻዶ ንሞት ትቀዳደም?
ሕጂ'ውን ክምብል በለ'ምበር...
ክልወጥ'የ ገና... ክበራብር

ኣብ ሓድሽ ዓመት መብጽዓ ምእታው የድሊ ድዩ? ሓድሽ ዓመት ዝብሃል ኣሎ ድዩ? ነፍሲወከፍ መዓልቲ ንባዕላ ሓዳስ እንድያ... ንምንታይ ኢና ንኽንልወጥ ሓድሽ ዓመት ንጸበ ወዘተ. ዝብሉ፣ ንብዙሕ ዓመታት ኣብ ክትዕ ዝጸንሑ ዛዕባታት ስለ ዝኾኑ፣ ብዛዕባኦም ኣይከውንናን ክንዛተ።

እንታይ ደኣ ፍልስፍናዊ ትሕዝቶታት ናይ'ዚ ክትዕ ንጐድኒ ገዲፍና፣ ኑቶም ሓድሽ ዓመት ከም መወከሲ ለውጢ ክኾኑልና ዝመረጽናዮ ሰባት ልብታትና ንፈትሽ።

ምጅማርን ምቕራጽን

"ወልፍታት ክቁርጽ እየ!" ዝሕመረቶም መብጽዓታት ሓድሽ ዓመት ኣዝዮም ብዙሓት እዮም። 'ግናይ' ወልፊ ክቁርጽ እየ መደብ እዩ። 'ጥዑይ' ወልፊ ክፍልም እየ እውን ከምኡ ርእሱ ዝኸኣለ መደብ እዩ። 'ግናይ' ነገር ምቕራጽ እንተ ኢልና፣ እቲ ኻልእ ገጹ፣ ዝሓሸ ህይወት ምምራሕ ክጅምር እየ የስምዕ እዩ። ግና ኸኣ ማዕረ'ቲ ሓድሽ ነገር ምጅማር ይሰራዕ ማለት ኣይኮነን።

ሓድሽ ዓመት ንወዲ ሓደ ዓመት ህጻን ጥራይ እዩ ሓድሽ ዝኾኖ እምበር፣ ኣብኡ ንንጾ 2፣ 3፣ 4... እናበሉ፣ ዓሰርተታት ሓድሽ ዓመታት ርእይና ኢና። እሞ እንታይ ጌርና!? እዩ እቲ ቐም-ነገር።

ዓሚ ብምኽንያት ሓድሽ ዓመት ናይ ባንክ ሕሳብ (ቡክ) ዝኸፈተ ዓርክና፣ ኣብ'ዚ ቕንያት ሓድሽ ዓመት ረኺበዮ። "ምውህላል ገንዘብ ቀጺልካዮዶ?" ሓቲተዮ። 'ድሕሪ'ቲ ፈለማ ዝኸድኩዎ፣ ናብ ባንክ ገጸይ'ኳ ጠሚተ ኣይፈልጥን' ኢሉኒ። ገንዘብ ስለ ዘይረኸበ ኣይኮነን ናብ ባንክ ዘይከደ፣ እንታይ ደኣ ባህርይኡ ስለ ዘይለወጠ እምበር። ንሱ፣ ቡክ ናይ ካፊታት ኣስመራ ምህጣር እዩ ቐንዲ ሞያኡ።

ገንዘብ ኣብ ባንክ ምውህላል ማለት፣ ናይ ምሕሻሽ ባህርይኻ ምልዋጥ ወይ እውን ናይ ምቝጣብ ዓቕምኻ ምህጣር ማለት እዩ። እምበር ዝረኸብካያ 'ቕርሺ' ሒዝካያ ናብ ባንክ ዘብ-ዘብ ምባል ማለት ኣይኮነን። ጥቕምታት ምቝጣብ ገንዘብ ምዝርዛር ኣገዳሲ ኣይኮነን። ምኽንያቱ፣ ምስ ቁልዑ ዘይኮንና ምስ መንእሰያት ኢና ነዕልል ዘለና።

***

ሽጋራን መስተን ምቕራጽ ምስ ገንዘብ ምቝጣብ ጥራይ እንተ ኣተሓሒዝናዮ፣ ኩሉ ሃብታም ኩትክኽን ክሰትን ኣሎዎ ከስምዕ ይኽእል እዩ። ስለዚ፣ ሓድሽ ዓመት ምኽንያት ብምግባር መስተን ሽጋራን ክቁርጽ እየ እንተ ኢልና፣ ብቐንዱ ከምኡ ብምግባርና እንረኽቦ ረብሓ ክስወጠና ይግባእ። እቲ ውሳነ ድማ ናትና'ዩ። ብጥዕናና ዲና ንግደስ ዘለና ዋላስ ብገንዘብና? ወይ'ውን መስተ ምብዛሕ ትርጉም ከም ዘይብሉን ዋላ ሓንቲ ከም ዘይጠቕመናን ድዩ ተረዲኡና ወዘተ. እቲ ምስጢር ካብ ውሽጥና ዝተበገሰ ክኸውን ይግባእ። እምበር፣ ሰብ-ገበሮ ኢልና መብጽዓ ሓድሽ ዓመት ምእታው ትርጉም የብሉን ጥራይ ዘይኮነ እንተላይ የምዝኖ እዩ።

ኣብ ባር ኴንካ፣ መስተ እናሰተኻ "ካብ ጽባሕ ንንጾ መስተ ኣይጥዕማን'የ" ኢልካ መለኪያ ኣረቂ ናብ መሬት ምስ ኣፍሰስካያ፣ ንመደብካ ዝተቐበሉ መሳትይትኻ ሽዓ ንሻዓ 'ቺርስ ንመደብካ' ኢሎም ጠራሙዝ ኣናጉያም መስተ እዮም ዘቖጽሉኻ።

ንምንታይከ'ባ መስተ ይኹን ሽጋራ ተቋርጾ? ባህ ዝበለካ እንተኾይኑ ጨልጦ እምበር!... ኣብ ህይወትካ ዋላ ሓደ ጸገም ኣምጺኡልካ ዘይፈልጥ እንተኾይኑ፣ ከም ዘየምጽኣልካ'ውን ትተኣማመን እንተኾንካ ተብትቦ'ምበር 'ታይ ገዲሱካ እሞ ትገድፎ። ጥራይ ከም ዝጠቕመካ ርግጸኛ ኹን። እምበር ሰብ ስታይ ስለ ዝበለካ ወይ'ውን ገንዘብ ስለ ዝሰኣንካ ክትገድፎ ኣይግባእን። ምኽንያቱ፣ ሰብ ደኣ እንታይ ከ ዘይብል። ገንዘብ ድማ ሎሚ ትስእን ጽባሕ ድማ ትረኽቦ። ብፍላይ "ንመስተን ሽጋራን ዝኸውን ገንዘብ ኣይሰኣንን እዩ" እዮም ዝብሉ እቶም ምኮራት!

***

ኣብ ዝሓለፈ ዓመታት
ዝኸበረ... ውጥናት
ጌጋ ግዲ ነይሩ
ቀልጢፉ ተሰይሩ
እንድዒ... ምኳን ኣብዩኒ
ሕጂ ግን... ተረዲኡኒ !
ኣብ ክንዲ መደባት ምብዛሕ
ልዕሊ ዓቕምኻ ምዝርጋሕ
ዕላማኻ ንጽር ዝበለ
መደብካ ውርጽጽ ዘለ

እንተኾይኑ...
ትዕወት 'መስለኒ
እንድዒ ኸኣ ንስኹም ትብሉኒ !

ውጥንን ትግባረን

መደባት ብጺጋታት እዮም ዝትግበሩ። ጺጋታት ድማ ዝጭበጡን ዘይጭበጡን ኩይኖም ኣዝዮም ብዙሓት እዮም። ምንጪ ገንዘብ ዘይብልካ ክንስኻ ብገንዘብ ዝትግበር መደብ ኣይተውጽእን ኢኻ፡ መደብካ ገንዘብ ምርኩብ እንተኾይኑ ድማ ጉልበትካ፡ ኣእምሮኻ፡ ግዜኻን ካልኦትን እቶም ቀንዲ ጺጋታትካ እዮም። ብዘኾነ መደባት ውልቀ-ሰባት ኣዝዮም ብዙሓት ስለ ዝኾኑ፡ እዚየን እተን ኢልካ ምትንታኖም ኣሸጋሪ እዩ። እዚ ኾይኑ እቲ ግና ቅድሚ ዝኾነ ነገር ምውጣንና ጺጋታትና ብዝግባእ ክንመዝን ይግባእ።

ዓቕምና ናይ ፈረስ ክንሱ፡ ብጻጸ ክሰርሕ ዝኽእል ውጥን ምውጻእ ጌጋ እዩ። ምኽንያቱ፡ ጺጋታትና ንኸንቱ ይባኽን ኣሎ ማለት እዩ። ብኣንጻሩ'ውን ንሓንቲ ለይቲ ዘየሕድር ሰንቂ ሒዝካ ንዓመት ኣይግዓዝን እዩ። "በየናይ ኣእጋር-ኣሰጋጋር" እዩ ነገሩ። ስለዚ ጺጋታትናን ውጥናትናን ክሰማማዕ ኣሎዎ።

ካልእ ድማ ጻዕቂ ዘኸትሎ መዘዝ እዩ። ንፋዕ ሰብ ሽሕ ግዜ ይንፋዕ ሰብ ምኳኑ ኣይተርፎን እዩ። ሰብ ስለ ዝኾነ ይደክም፤ ሰብ ስለ ዝኾነ ይዕንቀፍ፤ ሰብ ስለ ዝኾነ... ዓቕሙ ድሩት እዩ። ስለዚ ብዘይ መጠን ብዙሓት መደባት ምውጻእ ዓቕልኻ ኣጽቢቡ ከም ዘይተድምዕ ይገብር እዩ። ስለዚ ኣብዚ'ውን ጥንቃቐ ምግባር። ምኽንያቱ፡ ሓድሽ ዓመት ሎሚ ጥራይ ኣይኮነን። ንዓመታ ኣሎ፤ ድሕሪኡ'ውን ኣሎ። እምበር ነተን ብኸንቱ ዝሓለፋኻ 'ሓደስቲ' ዓመታት ንኸትትክእ ክትገብሮ ኣብ ዘይትኽእል ጻዕቂ መደባት ኣይትውሓጥ። ኣብዚ ዓመት ክትገብሮ ዝመደብካዮ ብመንጽር ቀዳምነታትካ ትሰርዖ'ሞ፡ ትገብሮ ድማ። ምኽንያቱ፡ ህይወት ኣብ ሓደ ሓድሽ ዓመት ንእለቱ ኣይቅየርን እዩ። ብርግጽ ግና ምቕያር ትጅምር ኢኻ።

ባህርያዊ ለውጢ

ምስጢር ናይ ዝኾነ ምስ ኑበስኻ እትኣትዎ ሙብጽዓ ምምጻእ ባህርያዊ ለውጢ እዩ። እምበር ጥር ኢልካ ዝመጽእ ለውጢ የለን። ባህርያዊ ለውጢ ድማ ከም ቃል ደኣ'ዩ ቀሊል ዝመስል እምበር ከም ኣምር ኣዝዩ-ኣዝዩ ከቢድን ዝተሓላለኸን እዩ። ምኽንያቱ፡ ባህርይኻ ምቕያር ማለት ብጥሪኡ ካልእ ሰብ ምኳን ማለት እዩ። ካልእ ሰብ ምኳን ማለት ድማ ሃንደበት ዝመጽእ ክስተት ኣይኮነን። ዋጋ ትኸፍለሉ ኣምር እዩ። ስምዒታትካ ምቕታል ኣሎ፤ ብጾትካ ምኽሳር ኣሎ፤ ብሰብ ምንጻል ኣሎ፤ ክሳዕ ትለማመዶ ኣብ ጸቕጥን ንኡስ-መጠን ጭንቀትን ምእታው ኣሎ... ክንደይ'ሞ ክንብሎ። ስለዚ ትብዓት ይሓትት። እምበር ሱቕ ኢልካ 'ርሑስ ሓድሽ ዓመት ይግበረልና' ጥራይ እናተበሃሃልካ ተዛኺኻ ዝመጽእ ለውጢ የሎን።

ትማል ምሸት ሰታይ ዝነበረ
ኣሻብ ደኣ ሎሚ ተቐየረ!
ናይ ሓቂ ይግበሮ!

ትማል-ትማል እንድዩ ቀጣፊ ነይሩ!

እዋይ ፈጢርሉ... ተቐዩሩ!

እዚ ደኣ ዓሚ ዶ ሃጓይ ኣይነበረን
ኣጻብዕቱ'ምበኣር ስራሕ ጀሚሩለን
እዋይ ተዓዲሉ!

ኩሱቶ ዓርከይ...
ዘውዓሎ ዝውዕል፡ ኣብ ዘምሰዮ ዝሓድር
እዱብ ኩይኑ ኢሎሞ፡ ብመደብ ዝወፍር
ኣሰይ! ኣሰይ!

ንስኻ ኸኣ ኣታ ኣንባቢ
ንእስ ኢልካ ዲኻ ዋላ ዓቢ?
ንገረና'ባ ናይ 'ኒው የር' መደብካ
ንዓመታ መታን ክንሓተካ
ንዓኻ ኢና... 'ታይ ደኣ ኣስጊልካ!

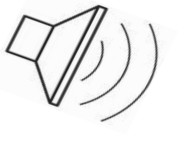

ቋንቋ ጥቕሲ

"ንነብስኻ ብኣዕሩኽ ደኣ'ምበር፡
ብሓጹር ኣይትከላኸለላ።"
ቸክ

ሰብ ጥዑምዩ፤ ጽምዋ ሕሱምዩ። ካብ ሰብ ተኸዊልካ ምንባር ኣይከኣልን። ብሓቂ'ውን ተመራጺ ኣይኮነን። ሰብ ብሰቡ፡ ትርግታ ልብኻ ዘሰምዑ ብጓሂኻ ዚሓዝኑ ብሓጎስካ ዚፍስሁ ምስ ዚኸውኑ ዝያዳ ትመርጽ። ክትጉዝጎዞ ትብህጊ ብጺይካ ድማ ትገብር።

ብኣንጻሩ፡ ሓድሓደ እዋን ባህ ዘይብሉ ሰባት ትርኢ'ሞ፡ ፍጥረት ሰብ ትጸልእ፡ "ኣየ ሰብ..!" ተድምጽ። እንተኾነ፡ ብሰንኪ ገለ ውሑዳት ንኹሉ ሰብ ጸሊእካ፡ ካብ ሰባት ክትርሕቕ ኣይግባእን። ሰብ ከይቀርበካ ኑብስኻ ክትገልል፣ ኣይ ናይ ጥዕይ ኣእምሮን!!

ብዙሓት ኣዕሩኽ እንተ ኣጥሪኻ፡ ጎድንኻ ርጉእ፡ ኣእምሮኻ ኸኣ ቅሱንዩ ዚኸውን። እቲ ምንታይ፣ ሓቀኛታት ኣዕሩኽ፡ ካብ ጸላእትኻ ዋልታ ኮይኖም ዘኻላኸሉልካ፡ ኣብ እዋን ሽግርካ ጸግዒ ዝኾኑኻ፡ ኣብ ዘመን ራህዎኻ ድማ ንሓገስካ ዘራጉዱ ፍጡራትዮም።

ስለዚ፡ ምኡዝ ሂወት ክተስተማቕርን መሰናኽሉት ክትብድህን ንኑብስኻ መሓዙት ደኣ ፍጠረላ'ምበር፡ ካብ ሰባት ፈሪሕካ ኣብ ደልሃመት ኣይተንብራ።

"ንኑብስኻ ብኣዕሩኽ ደኣ'ምበር፡ ብሓጹር ኣይትከላኸለላ።"

ሞያን ስራሕን

መጻኢና ካባና!

ኢንጅ. ምሉእብርሃን ሃብታይ

ኣብ'ቲ ልሙድ መዓልታዊ ሃለኽለኽ ዝወዓለት ኑብሲ፣ ዝለመደቶ ክትገብር ብምውዓላ ግዜያዊ ዕግበት እናተሰምዓ፣ ናይ ለይቲ ዕረፍቲ ስጋ ተመንያ። ቁሩብ ሰለም ድሕሪ ምባላ ግን፣ ሓደ ሓያልን ኣሰምባድን ድምጺ ኣበራበርዋ። "ካብ'ዞም ዝመጹ ዘለዉ ዓመታት ሓደ መዓልቲ፣ ወይ ኣብ ዓቢ ዕጋበትን ተምሳጥን ክትርከብ ኢኻ፣ ወይ ድማ ብፍጹም ናይ ህይወት ጣዕሳን ሓዘንን ክትሳቐ ኢኻ። እዚ ድማ ሕጂ... ሕጂ... ባዕልኻ፣ ባዕልኻ ... ትውሰኖ ዘለኻ ውሳነ እዩ፣" ክብል ንኸበሮ ኣእዛና ብዘሕፋታተን ሓይሊ ኣገባዕቢዑ።

"ኡፍፍፍ ... እንታይ ዓይነት ኣሰምባዲ ሕልሙ ደኣሉ'ዚ? ናይ ቀደም ጥዑማት ሕልምታተይ ናበይ እዮም ኣቢሎም? ልዋም ድቃስ ዝኸልእ፣ እንታይ እየ ኣቢሰ ዘለኹ...?" ክብል ኣህተፍቲፉ። ምሉእ ብምሉእ ስለዘይተበራበርኩ ግን፣ እንደገና ናብ'ቲ ቁጽጽር ኣልቦ ሕልመይ ተመሊሰ።

ኣብ ምድሪ ቤት ናይ ሓደ ብውቁባት ኣዕኑድ ዝጌጸ ኣዝዩ ሰፊሕ ኣዳራሽ፣ መርገጺ እግሪ ክሳብ ዝሰኣኖ፣ ኣዝዩ ብዙሕ ህዝቢ ጎድኒ ንጎድኒ ተሊጋጊቡ ደቂሱ...፣ ተራእዩኒ። ኑብሰይ'ውን ምስ ህዝባ ኣብ ሓደ ኩርናዕ ዕምጽጽ ኢላ ረኺቢያ። ብሃንደበት፣ ንኹልና ከሰምዕ ብዝኸእል ዓቕን 'ጠቓዕ ጠቓዕ' ዝብል ድምጺ ተሰሚዑሰ፣ ኩሉ ሰብ ኣብ መመንጸፉ ኮፍ ኢሉ። የማነይ፣ ጸጋመይ፣ ቅድመይ፣ ድሕረይ፣ ተጠዋውዩ እንተስተውዓልኩ፣ ዝተፈላለዩ ሕብረታት ዘለዎም ሰባት ከቢቦምኒ።።

ብርዒን ወረቐትን ኣብ መተርኣሱ ዘቐመጠ ጨጓር መንእሰይ፣ ምርኩሰንን መቑጸርያአንን ከይመልቁን ኣትሪረን ዝሓዛ ኣረጊት ፈላሲት፣ ካራባታኦምን ባድላኦምን ከየውረዱ ዝደቀሱ ኳዕናን ሰብኣይ፣ ዕጥቁ ካብ ማእገሩ ዘይፈትሐ ወተሃደር፣ ከንበባ ዝወዓለ ጋዜጣ ዝተተርኣሰ በዓል ጽሩይ ካምቻ፣ ኣብ መዳቑሰአን ኑቲ ጸቢብ መሬት ኣተኣኻኺለን ቡነን ኣፍሊሐን ዘዋግዓ ኣንስቲ፣ ጻዕዳ ጋውን ካብ ዝባኑ ዘየውረደ ሓኪም፣ ላፕቶፕ ሓቝፉ ዝደቀሰት መንእሰይ፣ ማርቴሎኡን ረሳሕ ኮምፕላስዮኑን ካብ ኑብሱ ዘይፈለየ ጽሙእ ገጽ፣ ኣፍራዛን ባዴላን ብጎድኑ ኣጋዲሙ ምስ ሓመዱ ዝደቀሰ ወዲ፣ ኣቐሸሽቶምን መሻይኾምን ክፈላልዮም ዘይከኣልኩ ሰብ ጻዕዳ ማዕዱ፣ ቦርሳ ናይ ጥራውዝቶም ካብ ዝባናም ዘየውረዱ ተማሃሮ፣ መውረዲ ማዮን ጀራካን ኣጸጊዐን ልውየተን ካብ ኑብሰን ከይወድቐ ኣትሪረን ዝኣሰራ ወይዘሮ፣ ጠራሙዝ ናይ ቢራ ብየማን ጸጋሙ ጨሪሑ ዝደቀሰ በዓል ገዚፍ ከብዲ ...ወዘተ፣ ገለ ካብ'ቶም ካብ'ቲ ጻት ንጻት መሊኡ ዝነበረ ዝተሓዋወሰ ሕብረታት፣ ብቐረባ ክቕልበሎም ዝኸኣልኩ እዮም።

ኣብ ማእከል ናይ'ቲ ኣዳራሽ፣ እቲ ንምትንሳእ ኩልና ጠንቂ ዝኾነ፣ ቅርጺ ሰብ እዩ ዝበልክዎ ነዊሕ ምስሊ፣ ካብ ጫፍ ርእሱ ክሳብ ጽፍሪ እግሩ ብጻዕዳ ዓለባ ተሸፊኑ፣ ረኣኹ። ኣዒንቲ ከምዘለዋኦ ንኽለሊ ክልተ ነኳላት ኣብ ከባቢ ርእሱ ኣስተውዒለ። ኣፍ ስለዘኸበሮ ኸኣ ከይደንጎየ ክዛረብ ጀሚሩ። "ትሰምዑ'ዶ ኣለኹም? ኣእዛንኩም ኣይትዕጸዉ! ንኽተለልዩኒ ኣነ ግዜ ይብሃል። 2015 ከኣ በጺሐ ኣለኹ። ኣነ ርሑቕን ዘይብጻሕን መሲለኩም ንጽባሕ እናበልኩም፣ ይተግበር ኣይተግበር ብዘየገድስ ከም ሻሙ መብጽዓታት ትድርድሩ'ዶ ኔርኩም ሓቀይ? እሞ፣ ኣነ መዓስ ይዓጅበኒ፣ ሎሚ ኮይነ ከኣ መጺአኩኹም። ከም'ቲ ዓሚ ዝነበርክሞ ብትንፋስ ክትጸንሑ ምኽኣልኩም ጥራይ፣ ከም ሰባት ዘዕግበኩም ኣይመስለንን። እቲ ትማሊ ቅኑዕ ዝመሰለኩም ዝነበረ ነገር ሕጂ"ኸ ከም ቀደሙ ቅኑዕ'ዶ ኣሎ? እስከ ከም እንደገና ዕድል ክህበኩም ገምግሙ። ንምንባር ዝፈርሃ ጥራሕ እዩ፣ 'ኣይትሕተቱኒ!' ዝብል። ሕሉፍኩም ብሓቂ ንምግምጋም ኣይትጽልኡ፣ ህሉው ኩነታትኩም ንምዕራይ ነግ-ፈረግ ኣይተብዝሑ፣...ዋእ። ኣነ ግዜ ኣነ፣ ንትምህርቲ ዝኸውን ዝኣክል ዕድል ሂበኩም ከለኹ ገጊጋኹም ኣቐኒዕኩም፣ ኣብ መመስመርኩም እተዉ....."

ኣእዳዉ ንየማንን ጸጋምን እናወዛወዘ፣ ብኣዒንቱ ናብ ኩሉ ኩርናዓት እናተኳለለ፣ ድምጹ ኣበሪኹ ኣብ ትካዘ ኣእተዩና። ካባና፣ እንትርፎ ርእሰኻ ኣድኒንካ ምስማዕ፣ ክምልስ ወይ ክትንስእ ብኣጋ ምዕይ ዝበለ ኣይተረኽበን። ኩልና ግዜ ዝብለና ክንሰምዕ እምበር፣ ንግዜ ክንምልሰሉ ወይ ክንገጥሞ ዘይተዳለና ኮይኑ ተሰሚዑኒ።

ንሱ ቀጺሉ፣ "ቅድሚ ሕጂ ካብ ዝተማሃርኩሞ እስከ፣ እንታይ ትዝክሩ? ምህላው ማለት፣ ካብ'ቲ ተረፍ ናይ ትማልን፣ ጸጋታት ናይ ሎሚን፣ ደማሚርካን ኣራቢሕካን፣ ብዛዕባ ጽባሕ ገለ ተስፋ ዘለዎ ስእሊ ክትሕዝ ምኽኣል እዩ።" ኢለኩም'ዶ ኔረ ሓቀይ?"

"እወ" ወይ "ኣይፋል" ክንብል ዕድል ከይሃበ ከኣ፣ "እቲ ብዛዕባ መጻኢ'ኹም ዘለኩም ስእሊ ባህ ዘይብለኩም ትሕዝቶ እንተልዩዎ፣ ብዓቕምኹም ክትቅይርዎን ክተማዓራርይዎን ምህቃን ባህሪ ወዲ ሰብ እዩ። ምኽንያቱ ሓቂ ይንበር ጥራሕ ኣይኮነን፣ ሓቂ ይመሃዘ እዩ። ነቲ ትኣምኑሉ ሓቂ፣ ክንዲ ትጽበይዎ፣ ናባኹም ተምጽእዎ። ንስኻትኩም ብእወንታ ትልወጡ እሞ፣ ንለውጢ ናባኻትኩም ተምጽእዋ። እቲ ብዓቕምኹም ዘቐየርክሞ ወይ ዝፈጠርክሞ ነገር ከኣ ንዓኻትኩም ሓቂ ይኸውን። ንኻልኦት ድማ፣ ገና ዘይፍታሕ ሕልሚ ክመስል ይኽእል። ኣለኹም'ዶ'ታ?"

ኣብ ከባቢያይ ደቂሱ ዝጸንሐ ሰብኣይ፣ "ዋጋ ከምዘይብልና፣ ረጋጊጹ እምበር ወዲኡና እዚ ግዜ ዝብልዎ፣ እንታይ ዘይገበርና እዩ ክንድዚ ዝዋራዘዩልና? ሰብ ሕሉፍ ኩብርታቱ ንኺደርስዕ ዝከኣለና ጽዒርና.." ኩብል ኣብ'ቲ ከባቢና ሕሹኽ ኩብልን፣ "ትም በል! ሓሳዊ! ንዘዕበየካ ኩብርታት ንበረሉ፣ ንኩብሰኻ ተመራሓሉ፣ ኢኻ ተባሂልካ እምበር፣ ዘይተቓጸየ ህርመት ጌርካ ኣእዛን ሰብ ኣጽምም'ዶ ተባሂልካ ኢኻ?" ዝብል ድምጺ ንኣእዛንና ክፍትኽንን፣ ኣእጋር ግዜ ኣብ እንግድዓ እቲ ሰብኣይ ክዓልባን ሓደ ኮነ።

"በዓል ንስኻ፣ ዓበይቲ ክትብሃሉ ዲኹም? ምሂርኩም ትኽእልዎ እንተትኾኑ፣ ተቐሊዓ ዝመጸት ኩዕሶ ብኸመይ ትመሓላለፍ ትፈልጡ እንተትኾኑ፣ ብዛዕባ ኣተዓብብያን ስነ-ኣእምሮን ቆልዑ ገለ ክእለት እንተዝህልወኩም...፣ እዚ ኹሉ ዘረባ መድለዩና መስለካ? ንሕሉፍ፣ ንህሉውን ንመጻኢን ምዝማድ ዲንቂ። ካባይ ኣብ ግዜ ግን ኣይህድምን እዩ። ኣነ ናይ'ቲ ትማሊ ዝነበረ ሓድጊ እየ። ጽባሕ ከኣ ፍረ ናይ'ዚ ሎሚ ትገብርዎ ዘለኹም ሓዲገልኩም ክኸይድ እየ። ገሊኹም ግን ብዛዕባ ሕሉፍ ጥራይ ምውጋዕ ዝተበራሃኩም ኢኹም ትመስሉ። እቲ ኣርእስቲ፣ ናባይን ናብ'ቲ ብድሕረይ ዝመጽእን ገጹ እንተሰጊሩ ክትዕለብጡ ጀሚርኩም ኣለኹም። እዚ፣ ናይ ሓደ ነገር ምልክት ምኳኑ ኣይትረስዑ። ናይ ሎሚ ስራሕኩም ኣየዕገበኩምን፣ የሕፍረኩም ኣሎ። ምስ'ቲ ረዚን ትማሊኹም ምውህሃድ ይኣብዮኩም ኣሎ። ብዛዕባ ጽባሕ'ውን ከቢድ ስግኣት ዘሕደርኩም ትመስሉ። ግብሪ ግን ትጎድለኩም። ቡቲ ንወዲ-ሰብ ዝተዋህበ ባህሪ መሰረት፣ ንኩነታት ጽባሕካ ተማዓራርዮ ኢኻ። ራዕዲ እናተሰምዖ፣ ትም ኢሉ ናብ ጸላም ክኣቱ ዝደሊ ፍጡር መቸም የለን። ኢሂ ሓቀይ ደየ ሓሰየ?"

"ኣይ! ተማዒትዎም በል ዝዎም ሰባት፣ ኣይሓደገሎምን..." ዝብል ድምጺ ካብ'ቲ ሓደ ኩርናዕ ዝነበሩ ነኣሽቱ መንእሰያት፣ ብጭራቓምራቑ ተሰንዩ ተሰምዐ። "ትም በል! ኣንታ ወይጦ!" ክመጸካ እየ ንዓኻ'ውን ዝምሕረካ ከይመስለካ፣ ገና ክፍትነካ እየ። እንተኽኢልካ ሕጂ ስማዕ፣ ተማሃር!" ኢሉ ናብኣቶም ገጹ ግልጽ ኩብልን፣ ኣርዑዲ መንፈሱ ነዛ ንምርኣዩ ከቢድዎም፣ ገለ ካብኣቶም ብትሕቲ ማዕጾን መሳኹቲን ናይ'ቲ ኣዳራሽ ከም ኣናጹ መመሊቖም ካብ'ቲ ህንጻ ንኽወጹ ፋሕተርተር ኩብሉን ሓደ ኮነ። ግዜ ዘይብሉ ካልእ ህንጻ እንተረኽቡ ያኢ።

"ኣባኻ እየ ዘለኹ፣ ኣይወዳእኩን ኣንታ ዓቢ እየ በሃሊ። ኣስተውዕል! ንኣብኡት ትማሊ፣ ሓደ ከቢድ ጥቡብ ዘመስለካ ዝነበረ ነገር፣ ዓቢ ብልሓትን ምትሕልላኽን ኣሰኒኻ ትሰርሐ ዝነበርካ ስራሕ፣ ሎሚ ናብ ንቑሕ ውነኻ ምስተመለስካ፣ ትርጉም ክትሰእነሉ ትኽእል ኢኻ። ገሊኡ ኣሉታዊ ተግባራት ምኳኑ'ውን ክስወጠካ ይኽእል እዩ። እቲ ትማሊ ዝገበርካዮ ነገር፣ ምስ'ቲ ዘዕበየካ ጥዑም ሕልሚ ዘይከቃዶ ይኽእል። ኣብ ሎሚ ኮንካ፣ ነቲ ናይ ብቐድሚ ትማሊ ንስኻ ክትናፍቖ ትኽእል፣ ነቲ ናይ ትማሊ ባህርያትካ ከኣ ክትፍንፍኖ ትኽእል ኢኻ። ብውሽጥኻ፣ ጽቡቕ ዝኾነ ናይ ጣዕሳ ስምዒት እንተተላዒሉካ ተሓጎስ። እዚ...፣ ትልወጥ ከምዘለኻ፣ ትዓቢ ከምዘለኻ፣ ዘርኢ ጽቡቕ ኣብነት እዩ። እዚ ዓይነት ናይ ጣዕሳ ስምዒት፣ ይፍቶ እምበር ኣይጽላእን እዩ። ሳላ ብህይወት ዝጸናሕካ ንለውጢ ክትርኢ በቒዕካ። ቺድ... እዚ ይኣኽለካ እዩ። ትምህርቲ ፍቶ፣ ኣብ ሓደ ዓንኬል ዕንክይክይ ክትብል ኣይትእረግ፣ ምዕባይ ኣይተቋርጽ፣ ዓቢ ሰብ ኣይርኩብን እዩ።"

"እዚ ግዜ፣ ነዚ ሰብኣይ ከዘንብሉ ዝጸንሐ ሰሚዕካዮ'ዶ? ሕራይ ገበሮ፣ እዚ'ኳ ኣውሒዱሉ፣" ኩብል ካልእ ሰብኣይ እየ በሃሊ፣ ካብ'ቲ ስግሩ ሕሹኽ ኩብል ከሎ፣ "ኣፍካ ሓዝ፣ ኣንታ ሰነፍ!" ግዜ ድሮ ናብኡ ሰጊሩ ተግሳጽ ጀሚሩ። "ገለ ከም'ዚ ከማኻ ከኣ ኣሎ ... ሓላፍነት ክስከም ዘይደሊ። ንኹሉ ውድቀታቱ ንኻልኦት ዘሰክም። 'በዓል እከለ እየም ጸያይቖም መንገዲና ኣስሒቶምና እምበር፣ ኣነ ደኣ ተውሳኺይ...' ዚ'ቃላቱ። ካልኦት ገበነኛታት፣ ንሱ ግን ጻድቕ ከምዝኾነ ኣምሲሉ ዘረድእ። ንኸም'ዚ ከማኻ፣ ናይ ሕጊ ክኢላታት ከም ዝብልዎ፣ "ሕጊ ናይ ምንባርን ምንብባርን ዘይምፍላጥካ ካብ ተሓታትነት ኣየድሕንን እዩ!" እንተብልናኻ ይኣኽለካ ዶኾን ይኸውን? ንናይ ሓባር ስራሕ፣ ንናይ ሓባር ህይወት፣ ናይ ሓባር ጻዕሪ ከምዝሓትት፣ ጌጋ እንተተፈጺሙ ከኣ ናይ ኩልኻ በዓል ብርኪ ምኳኑን፣ ሳዕቤኑ ናብ ኩልኻ ምኳኑን፣ ልዕሌኻ መን ክፈልጥ ትደሊ? ሰባት ኪጋገዩ ከለዉ፣ ዓንቢብ ንምባል ትፈርህ፣ ብሓደ ጸግዒ ኳንካ ከኣ ትስሕቕ። እዚ ልቦና ኣይሰመን! እቶም ዝተጋገዩስ ስለዝሰርሑ እኳ፣ ንስኻኸ...? ዝተጸንዐ ጌጋ እንተልዩ'ሞ፣ ንምጽጋኑ ጸዓት እንተተሓቲትኩም ከኣ፣ ካብ ሓባር እዩ ክዋጻእ ዘለዎ። ምኽንያቱ፣ ነቲ ጥዑምን ነቲ ሕሱምን ሓቢርኩም ክትቋደስዎ ከለኹም'ዩ...፣ እቲ ህይወት። ብፍላይ ከኣ...፣ እቲ ብጽቡቕ ዘዕበየኩም። ሕጂ እንታይ ሓድሽ ትምህርቲ የድልየካ ንዓኻ፣ ብዘይካ ምንሳሕ...፣" ኢሉ፣ ብእግሩ ርግጽ ኣቢልዎ ናብ ካልኡ ኣበለ፣ እቲ ፈታዒ ግዜ።

ግዜ፣ እንደገና 'ጠቓዕ ጠቓዕ' ኣቢሉ፣ መደረኡ ብዓውታ ቀጸለ። "ኩሉኹም ብሓባር ስምዑ፣ ቡቲ ግምጣሉ፣ ካልእ ዓይነት ሕማም ከኣ ኣሎ። ብዛዕባ ሕሉፍን ህሉውን ክዛረብ ዝጸልእ። ብዛዕባ ሕሉፍ ኣይተገደስካን! ኣነ ሎሚ እንታይ ይብል ኣለኹ ኣየስተውዓልካን! በቓ ኣኺሉ ብዛዕባ ጽባሕ ዝኾነ ተጨባጢ ስእሊ ክትህብ ኣይትኽእልን ኢኻ። ሕልምኻ ባዶን ዘይጭብጦን እዩ። ኣብኡ ከለኻ ብሃውሪ፣ 'እዚ ግዜ እንታይ ኮይኑ እዩ፣ ከም'ዚ ዝኸውን ዘሎ?' እናበልካ ትጭነቕ። ኣነ ባዕለይ፣ ጥር ኢለ ካብ ሓደ መድረኽ ናብ ካልእ መድረኽ ክሰግረልካ ትምነ። ብኸመይ እሞ ክቕየረልካ እየ? ዝጭበጥ ነገር ሒዝካ ዘይቀረብካ! ወዲ ሰብ ኣብ ውሽጡ፣ "ተረፍ፣" ስለዘለዎ፣ ብዛዕባ ሕሉፍ ተማራመር።"

"ብፍላይ እቶም መንእሰያት ትብሃሉ ኣስተውዕሉ!" እናበለ ናባና ገጹ ጥውይ ኩብል፣ ኣብ'ቲ ከባቢ ደቂሶም ካብ ዝነበሩ ሓደ መንእሰይ ዓንቂፉ ሰንከልከል ኣቢልዎ...፣ ንግዜ። "ወዲ'ኣይተ'ኸ! ኣታ ሰብ ዲኻ ኩቡቲ? ተንስእ!" እናበለ ነቲ ሽፋኑ ቀሊዑ እንተረኣየስ

ሰለስተ ኣርባዕተ ኮቦርታታት ዝተደራረበ፣ ኩሉ ዝተባህለ ኣጥዒዩ ዘይሰምዐ፣ ጎበዝ፡፡ "እእ… እንታይ ኢልካ ግዜ ሓወይ? ዘይተደቀስና እንታይ ጌርናካ፣ ክትጨርም … ደሊኻ ዲኻ?" ኣብ መስተን ሳዕሳዒትን ዘምሰየ እዩ ዝመስል፡፡ ግዜ ብወገኑ ኣቃውማ እቲ ወዲ ባህ ምባል ግዲ ኣብይዎ፣ "ትም በል፣ ከማኻ ከም ኣድጊ ሓጋይ ምህላልን ምንግርጋርን ዝዕየኡ ሓው የብለይን፡፡ መሳቱኻ ብቑሪ ተገሪፎም እናሃለዉ፣ እዚ ኩሉ ኮቦርታታት እንታይ ክትገብር ደራሪብካዮ? ዘርግሓዮ! ኣይትጠቕልሎ! ወዲ ሰብ ብኾቦርታ ጥራሕ ዘይኮነስ፣ ብሃሩ ትንፋስ ናይ መዳቕስቱ ዝያዳ ከምዝመውቕ ኣይትፈልጥን ዲኻ? ዘርግሓዮ ቀልጥፍ፣ …!" ግዜ ጸርፌ ተወዲእዎ ግዲ ኮይኑ፣ ተኣልይሉ፡፡ ካብኡ ቁሩብ ሕልፍ ኩብል ከኣ ካልእ፣ መሰንቆ ዝተተርኣሰ መንእሰይ ዓንቂፍዎ፡፡ ግዜ፣ ነታ መሰንቆ ቀሊዑ ናብ'ቲ መንደቕ ገጹ እናጋጨወ፣ "እዚኣ… ዓይኒ ንዘውድቕካላ ጓል ሄዋን ንመታለሊ ክትከውን ኢለ ዲየ ኣትሒዘካ? ድምጺ ብዙሓት ልቢታት ዘይተድምጽ እንተኾይና፣ ድሕሪ ሕጂ ንዓኻን ነተን ሰልክታትን ክበታትኸኩም'የ" ፈኪርሉ ሓሊፉ፡፡

ካብኣ'ቶም ተፈልዩ፣ ስጉም ኩብል እንደገና ካልእ ሰብ፣ መጽሓፍ ተተርኢሱ ዝደቀሰ ረኺበ እሞ፣ ነቲ መጽሓፍ ካብ ትርኣሱ ቀሊዑ፣ "ተንስእ ኣታ ተብራብር! መካበሪ ሕጊ ዝሓዘ መጽሓፍ'ሲ መተርኣስ ይኾውን፡፡ ኣየ ደቂ ሎሚ! … !" ነዊሕ ኣፋጽዩ፡፡ መሊሱ ግልጽ እንተበለ ኸኣ፣ እቲ ኣደራሽ፣ ቡቲ ደቀንስትዮ ዝዕረፋሉ ወገን መውጽኢ ከፉት ስለዝነበሮ፣ ሓንቲ ረጓድ ሰበይቲ፣ በጽሒ ጓላ ኣኹቲላ ካብ'ቲ ገዛ እናወጽኣት ረኣየ፡፡ "ኮፍ በሊ፣ ኣንቲ ሰበይቲ! መሳቱኺ ረጊጽኪ ናበይ ትወጺ? ሰበይቲ ክትብሃል እንተኾይና፣ ኣብ ኣሚና ጸኒዓ፣ ቤታ እንተኸፈተት እዩ…፣ ማዕርጋ፡፡ ቤትኪ ገዲፍኪ ናበይ ትወጺ፣ ዛንታ ኣዴታትኪን ዓባያታትኪን ናበይ ክትሓድግዮ ደሊኺ? ሰብኣይ ብዘይሰበይቲ መዕለቢ ዘይብሉ ኣሞራ ምኻኑ'ኸ ከመይ ኣቢልኪ ትስሕትዮ፡፡ ክብረትኪ ሓዲግኪ ካብ'ዚ ገዛ ክትወጺ እንተፈቲንኪ፣ ኣነ ግዜ ኣነ፣ ኣብ ዝኣተኽዮ ገዛ ክንራኸብ ኢና፣" ንዓኣ'ውን ፈኪሩላ፡፡

ኣስተምህሮ ዲና ክንብሎ ታህዲድ ቀጺሉ፣ "ኣንቱም መንእሰያት እትብሃሉ፣ ኣሉ፣ ኡብስኹም ፈትሹ፣ እቲ መልሲ ዝያዳ ካብኹም እየ ዝደልዮ፡፡ ትምህርቲ ክትመሃሩ፣ ህይወትኩም ክተማዕብሉ፣ ኣብ ታሪኽኩም እወንታዊ ቀለቤት ክትውስኹ፣ ንህይወትኩም ትርጉም ዘሁብ ፍረ ክትፈርዩ፣ ኢልኩም ኣብ እትሓስብሉ እዋን፣ ብዛዕባ ሕሉፍን ህሉውን ክሳብ ክንደይ ብጽሞና ትከታተሉ ወሳኒ እዩ፡፡ ናይ ብሓቂ እዝንኹም ጸሊኹም'ዶ ትሰምዑ? ዝግበርን ዝበሃልን ዘሎ ተስተውዕሉ'ዶ፣ ወይስ ብዱፋት ኣንቴና (ቻነል) ቀይርኩም ኢኹም? ንጉዳይኩም ጸማም እዝኒ እንተሂብኩሞ፣ ፍረ ዝርከቦ ስራሕ የለን፡፡ ኣብ ዓለም ዘዘዘራእካዮ ኢኻ እትዓጽድ፡፡ ብጋጣሚ ዝመጽእ ነገር የልቦን፡፡ ከከም ዝግበኣኩም ኢኹም ዘለኹም፡፡ ዓሰቢ ናይ'ቲ ትማሊ ዝወሰድክሞ ምርጫ፣ ሎሚ ኣብ'ዛ ዘሎኹማ ኩነታት ኣለኹም፡፡ እዛ ሎሚ ትዓይዋ ዘለኹም ከኣ፣ ንጽባሕ ኩተሐጉሰኩም እያ፣ ወይ ኣብ ከቢድ ጣዕሳ ክትሸመኩም እያ፡፡"

ዝጠፍኦ ነገር ዝደሊ እንክመስል፣ ኣብ ብምሉኡ እቲ ኣዳራሽ እናኾለለ፣ ነዊሕ መዲሩ፡፡ "ኣንታ ተማሂረ እየ እትብል፣ ከየፍረኻ ዓብየ እየ እትብል፣ በዓል መልሓስከ ኣበይ ኣሎኻ? ናብ'ቲ በዓል ኣነ ዝደቀስናሉ ከባቢ ስለዝቐረበ፣ ኑብሰይ ብፍርሂ ከንቀጥቅጥ ተፈሊጡኒ፡፡ ኣብ'ቲ ከባቢና ደው ኢሉ ኣስተምህሮኡ ስለዝቐጸለ ግን፣ ክሰምዕ ዕድል ረኺበ፡፡ "እቲ ዘሎካ ተኽኢካዊን ኣካላዊን ብቕዓት ኣብ ሓደ ንቡር ሃዋህው ብሰላም ኣሰራሑ ከንብረኒ ይኽእል እዩ፣ ትብል ትህሉ ትኾውን፡፡ ኣብ'ቲ ንቡር ከንብረካ ይኽእል ይኾውን፡፡ ኣነ፣ ልዕሊኡ እንተሓተትኩኻ'ኸ ትምልስ'ዶ? ኣብ ዝተመሓደረ ኣከባቢ ብዝተዳለወልካ ክትነብር ጥራሕ ዘይኮነስ፣ ብትምህርትኻን ብኣብነታዊ ኣበርክቶኻን ናይ ኣተሓሳስባ ለውጢ ኣምጺእካ፣ ሓድሽ ናተይ እትብሎ ምንባርን ታሪኽን ክትፈጥር እንተጠለብኩኻ'ኸ? ትገጥመኒ'ዶ ትሃድም?" ሕቶታት ኣዝኒቡ ቁሩብ ጸጥ ኢሉ፡፡

ድምጹ ቁሩብ ኣትሒት ኣቢሉ ኸኣ፣ "ትምህርቲ ክህልወካ ጽቡቕ እዩ፡፡ ንሓቂ ብስነ-ፍልጠታዊን ዘየጣዕስን መንገዲ ኩተምጽእ ይሕግዘካ፡፡ ካብ ጎጽን ሓይልን ዓመጽን ወጺእካ፣ ዘዕግብ ለውጢ ተምጽእ፡፡ ካልኦት ክዕምጹኻ እንተፈቲኖም ከኣ፣ ትምህርቲ የድሕነካ፡፡ ምኽንያቱ ዝተማህረ ሰብ፣ ጊላ ናይ ካልኦት ክኾውን ኣይብቅዕን እዩ፡፡ ስለ'ዚ ብዛዕባ ትምህርቲ እንተሓሰብና፣ ብዛዕባ ሸቂልካ ኩብድኻ ምዕንጋል ዘይኮነስ፣ ብዛዕባ ምስ ዓለም ገጢምካ ኑብስኻ እትመርሓሉ መሰረታዊ ባህርያዊ ለውጢ ኢና ነልዕል ዘሎና፡፡ ትሰምዑ'ዶ ኣለኹም? ክንደይ ሳዕ ክምህረኩም ትደልዩኒ ኣለኹም?"

እዚ ተግሳጽ ኣብኡ ኩብቅዕ ብምሉእ ልበይ እናጸለኹ፣ ግዜፍቲ ኣእጋር ኣብ ጥቓ ትርኣሰይ ዱብ ኢለን ዓለባ፡፡ ኩላ ኑብሰይ ከኣ ኣብ ውሽጢ'ቲ ብደጊኡ ክሪአ ዝጸናሕኩ ጻዕዳ ነገር ኣተወት፡፡ ኣብኡ ዝጸንሐት ብርዒ፣ ቡቲ ግዚፍ መራገጫኡ ጌሩ ጥሕን ጥሕን ኣቢልዋ፡፡ ኣሰናኑ ነኺሱ ከኣ፣ "ንስኻስ እንታይ ፋይዳ ክትባቑጠሉ ብርዒ ሒዝካዮ? መምህር እየ ንኽትብል? ንዓይ ንግዜ ንጎድኒ ገዲፍካ መምልኢ ወረቐት ዝኾውን ጽውጽዋያት ክትሓናጥጥ! ኣንታ ፈራህን ቡርጡጥን፣ ካባይ ካብ ግዜ ተሓቢእካስ ያኢ ክትፈሪ!" ከም'ቶም ብጾተይ ብሓደ ክልተ ጸርፍታት ክሓልፈለይ እናተጸበኹ፣ ግዘፍቲ ኣእጋር ግዜ ኣብ ክሳደይ ዓሊበን ምትንፋስ ከልኣኒ፡፡ "ኣንታ ግዜ.. ተደሊኻ ዋላ ውሰደና፣ ኣብ መዓልታዊ ውልቃዊ ናይ መካብሮ ሃለኽለኽ ተጸሚድና እናሃሎና እሞ፣ ብዛዕባ ለውጢን ዘይለውጢን ኣበይ ኢና ክንርክበሉ? ብፍርቂ ኩብድና እናሓደርና፣ ሓንቲ ካምቻ ከይቀየርና፣ ከም ሰብና ናብራን ሓዳርን ክንነብር እኳ ከይበቃዕና፣ እስከ ረኣየና! ገሊኦም ከኣ፣ ለውጢ ማለት ኩብድኻ መሊእካ ምሕዳር ማለት'ዩ፣ ኢሎም ይምህሩ ኣለዉ፡፡ ምስ'ቲ ናትና እናተጋጨወ፣ ብምንታይ ብልሓት ከምንምህር ጠፊኡና" ዝገበረ ክጉብር ኢለ መሊሰሉ፡፡ ዋላ ክሳደይ ረጊጹ እንተሓሰየኒ፣ ክቕበሎ ወሲነ'የ፡፡

"ኩብድኻ ምዕንጋል፣ ዝኾነ ዓይነት እንስሳ ዝገብሮ፣ ካብ ዓቕሚ ወዲ ሰብ ንታሕቲ፣ ተራ ነገር ምኳኑ ትምህር ኣንታ ቦጅባጅ! ብዘይካ'ዞም ካምቻን ካራባታን እናቐያየሩ ናብ'ዛ ገዛ እትው ውጽእ ዙብዝሐ ዘለዉ፣ ንስኻ ምስ'ቶም ኣብ ውሽጢ ገዛ ዝሓሸ ዕድል ትምህርቲን መጻሕፍቲን ዝረኸቡ ኢኻ ትጽብጸብ፡፡ ብዛዕባ መዓልታዊ ሃልኪ ጥራይ እንተሓሲብኩም፣ ሞያውነት እንተኣጥፊእኩም፣ እቲ መዓልታዊ ዝበሃል'ውን ሓደ መዓልቲ ክትሰእንዎ ከምእትኽእሉ…፣ ጥዑይ ጌርካ ትምህር፡፡"

ዝወረደ ይውረድ ኢለ ተመላሊሰዮ፣

“ገለ ሰባት ክሰምዑ ከይተጸበዩ፣ ‘ንሕና ናይ ምንባር ሕቶ ከቢዱና እናሃለው፣ ብዛዕባ ሞያን ዘይሞያን ከኣ ኣርኪብኩም?’ ዝብል ስላዕ ዘረባ ድርብይ ኣቢሎምልና ይዕዘሩ። ኣርኪብካ ክትምልሰሎም እንተፈተንካ ከኣ ዕድል ኣይህቡኻን። ኣእዛኖም ይሃድማኻ። እቲ ካብ ሽግር ከውጽኣና እዩ ዝብልዎ ልሙድ ዝኾነ ጉያኦም ይቕጽሉ። ንኩቦሶም ካብ ምሕሳብ ክቑጥብዋ ይፍትኑ። ንዘይምሕሳብ ከም ግዜያዊ መፀገሲ ከኒና ክጥቀምሉ ይጋደሉ። ካብ ሓሳብ መላቐቒ መደንዝዝ የናድዩ…፣ እንታይ ግበሩ ኢኻ ትብለና፣ ግዜ…! እዛ ረቃቕ ኣንሶላ ትርኢያ’ዶ ኣለኻ? ከም ሰብና ሓንቲ ኮቦርታ ዘይብልና…” ግዜ ንእስነቱይ ሪኡ ክድንግጸለይ ተጸብዩ። ንሱ ግን፣ ኣብ ክሳደይ ዝኸበረ ጸቕጢ ኣትሪሩ፣ ምፍጣረይ ክሳብ ዝጸልእ ገበረኒ።

“ካብ’ዚ ዘሎናዮ መድረኽ ንኽንላቐቕ እዩ፣ ሕይሊ ዝበለ ሞያ ዘድልየና ዘሎ፣ ብቑዕ ኣፍራዪ ዓቕሚ ዝሓተና ዘሎ፣ ፍረ ዘለዎ ስራሕ ንኽንሰርሕ፣ ሕጊ ናይ ስራሕን ምንባርን ንኽንፈልጥ፣ ካብ ውዕል ሕድር ክንወጽእ… ወዘተ እናበልካ ብዝተፈላለየ ጥበባት ትምህር። ቃላት ምምልላስ ደኣ ኣበይ ከይጠፍኣካ፣ ኣይ ቀላቢ ቃላት እንዲኻ፣ ካልእ ዕዮ ዘየብልካ፣ ፈጠራውነት ዘይብልካ! እስከ ሓደ እዋን ዝመሃርኩኻ ብዛዕባ ‘ኣተሓላልዋ ቤትካ!’ ሕጂ ድገመለይ፣” መጨረሽታኡ ጸቕጢ ኣእጋሩ ካብ ክሳደይ ቁሩብ ኣፍኩሶ ኣቢሉ ንኽዛረብ ዕድል ሃበኒ።

“ንኹብዲ መዐንገሊ ዝኸውን ገለ-መለ ክተናዲ፣ ገዛኻ ኣይዕጹው ኣይግፋቱን ገዲፍካዮ እንተወጺእካ፣ ከምዝሓሰብኮዮ ምስላጥ ኣብዩካ ከይተመለስካዮ ድማ ምስእትሓድር፣ ካልኦት ናይ’ዛ ዓለም ጥቡብ ዝተማህሩ ሰባት፣ ኑቲ ባዶ ዝረኸብዎ ገዛኻ ኣሐዲሶም ንኽትነብር ዘህርፍ ቤት ይገብርዎ። ሽዑኡ ብደገ ኴንካ፣ ኣነ ወዲ እከለ እየ፣ እዚ ገዛ ውርሻይ ስለዝኾነ ውጽኡለይ ክትብል ኣይትኽእልን ኢኻ። ንዓለም ብጎደሎ ጥቡብ ኮሊልካ ኮሊልካ መርገጺ እግሪ ምስ ሰኣንካላ፣ ቤትካ ከኣ ብሰብ ሞያን ጥቡባትን ተወሪሱን ማዕሪጉን ምስ ጸንሓካ፣ ናበይ ተብል? ሎሚ ኣብ ዓለም፣ ‘እዚ ናተይ ናይ በይነይ እዩ፣ ኣቦይን ኣቦሓጎይን ስለዝገደፉለይ ዝትንከፈለይ የለን፣’ ክትብል ኣይትኽእልን ኢኻ። ሰራሕካን ተማራማሪካን ዘይተማሓደሮ እንተኺንካ፣ ሰብ ሞያ ክወርስዎ እዮም። ንሓንቲ ንብረት እቲ ዝያዳ ዘፍርየላን ኣጽኒዑ ዝሓዛን እዩ ዝወርሳ። እቲ ዝተወልደ ኣይኮነን። ነዚ’ታት ንሸነዛምድ እዩ ከኣ፣ ምስ’ዚ ሕጂ ዘሎ ረቂቕ ዓለም ዝዳረግ ናይ ህይወት ብልሓት ዝሓትት።” ኢልካኒ ኔርካ።

“ወስኽሉ! ዓውለማ ዝተባህለ ከኣ፣ እቶም ሰብ ጥቡብ በቤቶም ምስ ኣመሓደሩ፣ ኑቲ ናይ ቤቶም ሽሻይ ወዲኦም ናብ ምልእቲ ዓለም ክዞሩ ምስደለዩ፣ ዓለም ሓንቲ እያ ክብሉ ጀሚሮም። ቀቁሩብ ቀለም ዝጠዓመ ድማ፣ ቡቲ ገርሂ ልቡ ሰሚዕዎም። ናብ’ቲ መሬቱ መእተዊ መንገዲ ከፊትሎም። እዘን ግድል ዘይፈትሓ ቁሩብ ቁራቦ ቀለም’ሲ ብኻ እኳ ተሪፈን! ዛጊት፣ እንታይ እየን ፈይደን? እስከ፣ ነንቡብ ንሕሰብ፣ ንወስኽለን! ትብሎም። ዓውለማ፣ ኑቶም ታሕተዎት ሽሻዮም ዘሚቱ፣ ኑቶም ተወዳዲሮም ክኑብሩ ዝኽእሉ ጥራሕ ዕድል ዝህብ ምኺኑ ተብርህ። ክትምህር እንተፈቲንካ ጥዑይ ጌርካ ምሃር፣ ኣይትሰልኪ! እንተዘየሎ ኣነ ግዜ ኣነ፣ ከምዛ ብርዒ፣ ኣእዳውካ ክሕምሽሽን እየ። ድሕሪ ሕጂ መምልኢ ወረቐት ዝኸውን ጽሑፍ እሞ ኣርእየኒ…! እዘን ናይ ስነ ልቦና ቓላት ከኣ ትቕላልበን እንዲኻ፣ ኣብ ምትግባር ደኣልካ በትኪ እምበር፣ ሓደ ግዜ እንታይ ኢና ተበሃሂልና ዝነበርና?”

ናይ ክሳደይ ጸቕጢ መሊሱ ስለዝትረረለይ፣ ብወጥሪ ተለፋሊፈ። “ኣብ ጁባኻ ሓንቲ ድልወት እምኒ ሓቢእካ ብዛዕባ ሰላምን ዘተን ከምዘይሕሰብ፣ ካብ መኣዲ ኣሕዋት ርሒቕካ ብዛዕባ ፍቕሪ ስድራ ከምዘይለዓል፣ ካብ’ቲ መኣዲ ኣሕዋት ሓንቲ ዝያዳ ባኒ ሓቢእካ ብሰላም ከምዘይትብላዕ፣…ወዘተ ከምኡ’ታት’ዩ። እንድዕሉ በጃኻ…፣ ኣንታ ኣብ መንጎኡ እባ ትንፋሰና ከይተሕልፋ!”

“ኣይትኾላልፎ! ‘እዛ ጎደና ሓርነት፣ ሓንትን ፍልጥትን እያ፣ ተጋጊ የብላን። ካብ ሻቕላን ስክፍታን ክንድሕን ብኣኣ ንመላለስ። ነገራዊ ብልሓት ምስ’ቲ መንፈሳዊን ማሕበራዊን ህይወት እንተዘይተዛሚዱ፣ ብላሽ ምኳኑ ትምህር። ብፍላይ ከኣ ንዓና፣ ኣብ ማሙቕ ዝኾነ ቤተ-ሰባዊን ሕብረተ-ሰባዊን ጓህሪ እናሰሓንና ንዘዓበና፣ ዘይትመን ዋጋ ንዘተኸፍለልና….፣ ፍቕሪ ቀደምና ይሕሽና፣ ነንሕድሕድና ንረኣኣ። ዝተወንዘፈ ሕቶታት ህይወት፣ ምስ’ቲ ምሉስ ኣይቅመጥን እዩ፣ ወዘተ’ እናበልካ ትጽሕፍ። ጥዑይ ጌርካ ጸሓፍ”

“ስለ’ዚ ኩልኹም ዝዓበኹም ኩኑ ዝከኣለኩም፣ ትሰምዑ ኣለኹም፣” ድምጹ ሓፍ ኣቢሉ ንበሙሉእና ከስምዕ ብዝኽእል ድምጺ፣ መዘዘሚ ጌሩልና። ኣእጋሩ ካብ ክሳደይ ስለዘልዓለለይ፣ ኣነ’ውን ከም ሰበይ ክተንፍስ ጀሚረ። “ብዛዕባ ትምህርቲን፣ ስራሕን፣ ለውጢን ክንሓስብ ከሎና፣ ብዛዕባ ውልቃዊ ንዋትን ሃብትን፣ ብዛዕባ ናይ ውልቀ ሰባት ስልጣንን ሸመትን፣ ኣይኮነን እቲ ዘረባ። ብዛዕባ ህይወት ወዲ ሰብ፣ ዕላማን ትርጉም ምንባር ኢና ነልዕል ዘሎና። ብዛዕባ’ቲ ትማሊ ዘዕበየኩም፣ ሎሚ ዘለኹሞን፣ ብዛዕባ ናይ መጻኢ ሕልምኹምን፣ ክትልውጥዎ ዝግበኣኩም ነገራትን፣ ምኳኑ እዩ። ነዚ ንኽትፈትሑ ከኣ፣ ኣብ ናይ ሓባር ግድል፣ ናይ ሓባር ኣበርክቶ ክህልወኩም ግድን እዩ። ፍረ-ጻማኹም ከኣ ብሓባር ትሓፍሱ። ገለ ሰባት ዘይሰጎምዎ፣ ሓደ ኣንጎሎ ጥውይ ስለዝበልካ ጥራይ፣ ልዕሊ ሰብካ ዝነገራሕካ ከይመስለካ። ኩሎም ሰባት ዕግበት ዝደልዩሉ ነናቶም ጥቡብ ኣለዎም። ካብ’ኡን ናብ’ኡን ግን፣ እቶም፣ ካብ ውልቀ ጉዳዮም ሰጊሮም ኣብ ናይ ሓባር መኣዲ ኢዶም ዝሕውሱ ዝለዓለ ዕግበት ይረኽቡ። ናብ መንገዲ ዓወት ክትሰጉሙ እንተኺንኩም፣ ንሱ ስለዝኾነ እቲ ቀዳማይ ምርጫ።

ንሕጂ፣ ኣብ’ዚ ይእከለና። እቲ መቐጸልታኡ ኣብ ወውሽጥኹም ስለዘሎ፣ ነኩበስኹም ፈቲሽኩም መልእዎ። “ቡቲ ዘዕበየኩም መዝሙር፣ መጻኢና ካባና!” ኢልኩም፣ ከከም ቋንቋኹም ቀጽልዎ። ናይ ሓባር መልክዕ ከኣ ኣልብስዎ። ብሩኽ ምዕልቲ!” ኢሉ ግዜ፣ ንኽንሓስብ ዕድል ሂቡና። ግዜ፣ እቲ ዓቢ መምህር!

ለይቲ ኣብቂዑ መሬት በርሃው ስለዝበለ፣ “ኣን’ታ ቀልዓ ደሓን’ዲኻ ደኣ ምሉእ ለይቲ ክተህተፍትፍ ሓዲርካ?” እናበለት ኣደይ ኣተንሲኣትኒ። ክድቕስ ከለኹ ኣብ ትርኣሰይ ዝነበራ ብርዒን መጽሓፍን፣ ኣብ ቦታኦን ብደሓን ስለዝረኣኽወን እየ፣ ሕልሚ ምኳኑ ዘረጋገጽኩ። ናብ መዓልታዊ ዋኒነይ ንኹብል ከኣ፣ ብንቑሕ ውኖ ሓሳብ ጀሚረ።

ብሉጽ ምርምርን ስራሕን ብኸመይ?

ዳንኤል ሰመረ

ምህር ስነ-ቁጽሪ ዶ/ር ሪቻርድ ሃሚንግ፡ ቅድሚ 25 ዓመታት ኣብሊ፡ ብሉጽ ምርምርን ስራሕን ብኸመይ ክሰላሰል ከምዝኽእል ኣገዳሲ ምኽርታት ሂቡ ነይሩ። ንሱ ኣብ 1986 “ንስኻን ምርምርካን” ኣብ ዝተሰምዐ መደርኡ፡ ናይ ልዕሊ ኣርብዓ ዓመታት ኣብ ኮምፒዩተር ሳይንስ ዝጸንሖ ምርምርን ወሃሉል ተሞክሮኡን ኣካፊሉ ነይሩ። ዛዕባ መደረኡ፡ ስለምንታይ ውሑዳት ሳይንቲስትን ተመራመርትን ጥራይ ዓበይቲ ስራሓት ክፍርዩ ይኽእሉ? ንዝብል ሕቶ ክምልስ ዝፈተነ እዩ ነይሩ። ንሓሳባቱ ብኸምዚ ዝስዕብ ኣብ ዓሰርተ ነጥብታት ክጥርንፍ ተፈቲኑ ኣሎ።

“ትሑት ትጸበት ኣውግድ”

ንጉበሸኻ “ብሉጽ ስራሕ ክሰርሕ እየ ዝደሊ” በሎ። ብዙሕ ግዜ ሕብረተሰብ ወጻኢ ዝበለ ብሉጽ ተበግሶ ከዩተብብዕ ይኽእል። እንተኾነ “ኣሰር ዝገድፍ ወሳኒ ስራሕ ክሰርሕ ኣለኒ” ኢልካ ክትብበሰ ይግባእ።

“እንምሮኻ ኣዳልዋ”

ብዙሓት ሰባት ዓበይቲ ስነ-ፍልጠታዊ ርኽበታት፡ ናይ ነገር ዕድል ክመስሎም ይኽእል ይኸውን። ዕድል ግን ካልእ ዘይኮነ፡ ዕድል ምስ ተበግሶ ምውሳድ ምውሳብ ማለት እዩ። ኣብዚ ነጥቢ ሃሚንግ ናይ ፓስተውር፡ “ዕድል ንድሉው ኣእምሮ ትመርጽ” ዝብል ምስላ ይጠቅስ።

“ዕድመን ግዜን ኣገዳስቲ የግን”

ኣይንሽታይን ብዙሕ ካብ ስራሓቱ ገና ንኡስ ከሎ እዩ ተግቢርዎም። ብዙሓት ናይ ኳንተም ፊዚክስ ሊቃውንቲ፡ ምሑራት ስነ-ቁጽርን ኣስትሮ-ፊዚክስን’ውን ኣብ ንእስነቶም ዓበይቲ ስራሕ ዝሰርሑ ኣለዉ። በቲ ካልእ ሸነኽ ክረአ ከሎ ግን ከም ኣብ መዳይ መዚቃ፡ ፖለቲካን ስነ-ጽሑፍን ብሉጽ ስራሕ መብዛሕትኡ ግዜ ድንጉይ ኢሉ ዝመጽእ እዩ።

“ርእሲ ጥራይ ኣኻሊ ኣይኮነን፡ ትብዓት’ውን የድሊ”

ዓበይቲ ሳይንቲስት ልዕሊ ኣእምሮ ዝውንንዎ ካልእ ብልጫታት ኣለዎም። ሃሚንግ ከምዝብሎ “ትብዓት ምስ ኣኪብካን ኣገዳሲ ስራሕ ከምትሰርሕ ምስ ኣመንካን ክትገብር ትኽእል። ከም ዘይትኽእል እንተ ኣሚንካ ግን ዳርጋ ርጉጻት ኮይንና ከምዘይትገብር ክንእምት ንኽእል። ዓበይቲ ምሁራትን ተመራመርትን ኣብ ዘገርም ኩነታት ንቅድሚት ይኸዱ። ካብ ምሕሳብ’ውን ኣየቋርጹን።”

“ኩነታት ስራሕካ ብዝበኦ ምጥቃም”

ሃሚንግ ከምዝብሎ መብዛሕትኡ ሰብ ግቡእ ርድኢት ኩነታት ስራሕ ኣለዎ። ምኽንያቱ ክገልጽ ከሎ ሰባት ዝያዳ ዝፍርዩ ኩነታት ስራሕ ምቹእ ኣብ ዘይኮነሉ ግዜ እዩ ይብል። ዓበይቲ ናይ ፊዚክስ ርኽበታት ኣብ ዘይምቹእ ናይ ስራሕ ኩነታት ዝተረኽቡ ምኳናም’ውን ይገልጽ። “እቲ ሰፍ ጥራይ እዩ ንመሳርሒታቱ ዝወቕሶ። እቲ ንፉዕ ሰራሕተኛ ስርሑ ይቕጽል፡ ብዘለዎ ኸኣ ዝበለጸ ወጽኢት ክረክብ ይጽዕር”።

“ብጽዕርን ኣድማዕነትን ስራሕ”

ከም መብዛሕትኦም ዕውታት ሳይንቲስት ዘካየድዎ ጻዕርን ዘለዎም ተበግሶን እንተዝህልወና ክሳብ ክንደይ ክፍሪ ከምንኽእል መገረመና። ሃሚንግ ዝ ኣብኡ ክሀብ ከሎ “ፍልጠትን ኣፍራይነትን ዝተኣሳሰረ’ዩ። ክልተ ሓደ ዓይነት ክእለት ዘለዎም ሰባት እንተዝህልዉ’ሞ እቲ ሓደ መዓልታዊ ንሓደ ሰዓት ዝያዳ ብዛዕባ ስርሑ ዝሓስብ እንተዝኸውን፡ ኣብ ናይ ሙሉእ ህይወቶም ፍርያምነት ዓቢ ፍልልይ ምሃለወ” ይብል።

“ንሓሳባትካ ኣብ ሓደ እዋን እመንን ተጠራጠርን”

ዓበይቲ ሳይንቲስት ንዘይብሩህ ነገራት ክጻወሩ ዓቕሚ ዘለዎም እዮም። ንሓደ ክልሰ-ሓሳብ ኣሚኖም ይበጽሑ፡ ንዘለዎ ሕጽረታት ብምጥርጣር ከኣ ናብ ዝሓሸ ክልሰ-ሓሳብ ይቕይርዎ። ሃሚንግ ከም ዘረድኦ “ሕጽረታት ምስ ነለለ ብጥንቃቐ ክንሰዕቦምን ክንምርምሮምን፡ ኣብ መወዳእታ ኸኣ ክንገልጾምን ክንቕይሮምን ኣለና። እቲ ዝዓበየ ስነ-ፍልጠታዊ ኣበርክቶ እዚ እዩ።”

ኣደህብኻ ኣብ ኣገደስቲ ግድላት ዓውዲ ስራሕኻ ይኹን

ሓደ ካብ ዘገርሙ ሓቅታት፡ ተመራመርቲ ብሉጽ ወጽኢት ኣብ ዘየምጽእ ስራሕ ብዙሕ ካብ ጸዓቶም ዘጥፍኡ ምኻኖም እዩ። በንጻሩ ዓቢ ስራሕ ክሰርሕ ዝደሊ ሰብ “ኣብ ዓውደይ እቲ ኣገዳሲ ግድል እንታይ እዩ? ኣበየናይ ግድል ይሰርሕ ኣለኹ?” ኢሉ ክሓትት ኣለዎ። ሃሚንግ ከምዝብሎ “እቲ ጉዳይ ቀሊል እዩ። ዓቢ ስራሕ ንኽትሰርሕ ኣብ ኣገደስቲ ግድላት ከተተኩር ኣለካ። ስለ’ዚ እዩ ኸኣ ‘ግዜ ንዓበይቲ ሓሳባት’ ዝብል ሕዙእ ግዜ ዘማዕብልኩ። ኩሉግዜ ዓርቢ ፋዱስ ብዛዕባ ንዓበይቲ ሓሳባት ንኻልእ ክዕልል ግዜ ክሀብ ኣይደልን። ንኣብነት ‘ኮምፒተራት ኣብ ሳይንስ ዝህልዎም ጽልዋ እንታይ እዩ?’ ኢለ እሓትት።

“ንግድላትካ ክትፈትሕ ወፋይ ኩን”

ግድላት ክፈትሕ ሙሉእ ተወፋይነት ዘይብሉ ተመራማሪ ብሉጽ ስራሕ ክፍሪ ኣይክእልን። ዝጠዘለ እዋን ናይ ፈጠራ ክእለት ኣብ ትሕትውነ ዝምዕበል ክእለት እዩ። ስለዚ ኣብ ግድላትካ ጥሒልካ ክትጸዱ ወይ’ውን ተወፊኻ ብቐጻሊ ክትሰርሕ ከለኻ፡ ትሕተ-ውናኻ ነቲ ግድል ኣብ ምፍታሕ እዩ ዝጽመድ። ሃሚንግ ጸቡቕ ጌሩ ከምዝገልጾ “ኣዝዩ ኣገዳሲ ግድል ክትፈትሕ፡ ኣተኩሮኻ፡ ውናኻን ሓሳብካን ብኻልእ ነገር ከምዝይዝረግ ይኸውን። ኣብ ከምዚ ኩነታት ዋላ ደቂስካ ከለኻ እቲ መልሲ ተሰሪሑ ይጸንሓካ”

“ማዕጾኻ ወትሩ ርሑው ይኹን”

ማዕጾኻ ዓጺኻ ምስራሕ ንሓጺር ግዜ ዕዉት ክገብረካ ይኽእል ይኸውን። ኣብ ዝተናውሐ ግዜ ግን ካብ ኣገደስቲ ግድላት ክርሕቐካ ይኽእል። ማዕጾኻ ኣርሒኻ ምስራሕ ግን ዋላ’ኳ ምኩልላፍ ዘስዕብ እንተኾነ፡ ኣገደስቲ ኣንፈታት ብቐጻሊ ዘምጽእ’ውን እዩ። “ማዕጾኦም ኣርሒዮም ዝሰርሑ እዮም ኣብ መወዳእታ ዓበይቲ ስራሕ ዘበርክቱ እዮም።” ይብል ሃሚንግ።

ኣብርሆ

“ኣብ መደብ ወይ ኣብ እምኒ ኮፍ እናበልና ንመሃር ነይርና..”

ዶ/ር ዑቑበይ ክፍለእየሱስ

ዓንዶም ግርማይ (ወዲ-ደረሰ)

ዶ/ር ዑቑበይ ክፍለእየሱስ ገብረስላሰ ብ1986 ደጉመመት ኣብ ዝብሃል ዓዲ ንኡስ ዞባ ዓረዛ ተወሊዳ። ናይ መባእታ ትምህርታ ኣብ ቤት ትምህርቲ ላዕላይ ዓዲ፣ ማእከለይ ደረጃ ኣብ ዓረዛ፣ ካልኣይ ደረጃ ድማ ኣብ ቤት ትምህርቲ ሳንጆርጆ-መንደፈራን ሳዋን ተኸታቲላ። ኣባል 17 ዙርያ ኮይን ሳዋ ዝወረደት ዶ/ር ዑቑበይ፣ ኣብ ሃገራዊ መልቀቒ ፈተና ማትሪክ ዝለዓለ ነጥቢ 3.88 ብምምዝጋብ ናብ ኮለጅ ዘእቱ ነጥቢ ሓሊፋ።

ዝቐጸለ ጉዕዞ ትምህርታ ድማ ናብ ኮለጅ ኣማዕደወት። ዝነበራ ልዑል ነጥቢ ተጠቒማ ድማ ናብቲ ጌና ብግዜ ህጻና እንከላ ሓኪም ናይ ምዃን ባህጋ ንምርዋይ ናብ ኮለጅ መዲላካል ዶክትረይት ኦሮታ-ኣስመራ ኩኑ። ድሕሪ ናይ 8 ዓመት ትምህርቲ ኣብ 2013 ብናይ ሓፈሻዊ ሕክምና ብዶክትሬት መዓርግ ተመሪቓ። ብድሕሪ መመረቕትኣ ናብ ዞባ ሰሜናዊ ቀይሕ ባሕሪ ሆስፒታል ኣፍዓበት ተመዲባ ን'ኽልተ ዓመት ሞይኣ ዝፈቕዶ ብተወፋይነት ኣገልጊላ።

ኣብዚ እዋን'ዚ ዶ/ር ዑቑበይ ናብ ኣስመራ ተመሊሳ ኣላ። ናይ ሎሚ ጋሻ ሰንበትና እያ። ሰናይ-ንባብ፦

*** ከም መእተዊ ክኸውና መዓስ ኢኺ ትምህርቲ ጀሚርኪ?**

- ኣብ 1992። ኣብ'ቲ እዋን ኣብ'ቲ ከባቢ ድሕሪ ናጽነት ንመጀመርታ ግዜ ትምህርቲ ይኽፈት ብምንባሩ፣ ቁጽሪ ወድን ጓልን ዝተመጣጠነ እዩ ነይሩ። ዝጀመርኩላ ቤት ትምህርቲ ላዕላይ ዓዲ ኣብ እትብሃል ዓዲ'ያ። እታ ዓዲ ማእከላይ ቦታ ናይ'ቲ ብዓዲ ሃርፊ ዝፍለጥ ከባቢታት ኩይና፣ 7-8 ዝኾና ዓድታት ድማ ተጠቓልል። ከምዚ ክብለካ እንከለኹ ግን ዝተሰርሐ ቤት ትምህርቲ ኣይነበረን።

*** ኣብ ምንታይ ድኣ ትመሃሩ? ነይርኩም?**

- ገለ ነብርቲ'ቲ ዓዲ ዝኾኑ'ሞ፣ ገዲፎሞ ንኸተማ ናይ ዝኣተዉ መንበሪ ገዛ ኴንና ኢና ንምሃር ነይርና። ብተወሳኺ ኸኣ ብኸሻሹ ዝተሰርሐ መምሃሪ ክፍሊ ተወሲኹልና። ኮፍ መበሊ ስለዘይነበረ'ውን ብሓመድ ኣብ ዝተሰርሐ መደብ ወይ ከኣ ኣብ እምኒ ኮፍ እናበልና ኢና ንመሃር ነይርና። ካብ 1-5 ክፍሊ ከኣ ብኸምኡ ተማሂረ። ቀጺለ ኣብ'ቲ እዋን ማእከላይ ደረጃ ዝብሃላ ን6ን 7ን ክፍሊ ዘጠቓልል'ዩ ነይሩ። ዝኣን ከኣ ኣብ ሓውሲ ከተማ ዓረዛ ምስ ምዕባይ ሓፍተይ ብምዃን ገዛ ተኻሪና እናተቐመጥና ኢና ተማሂርና። ቀዳመ ሰንበት ክኸውን ከሎ ግን ዓዲ ንኸይድ ነይርና። ናይ ካልኣይ ደረጃ ምስ ሓፍተይ መንደፈራ ቤት ትምህርቲ ሳንጆርጆ ተማሂርና። ስኮፕሊ ከኣ ካብ እግርና ኣይተፈልየትን።

*** ናብራ እስኮፕሊ'ሞ ከመይ ትገልጽዮ?**

- ሓቂ ንምዝራብ ምዕባይ ሓፍተይ፣ ኣኮይን ሓትነይን ወዲ-ሓትነይ 5 ኣባላት ሓንቲ ስድራ ብሓባር ኢና ንነብር ነይርና። ስለዝኾኑ ባዕላቶም እዮም ዝኣልዩኒ ነይሮም።

ምናልባት እዛ ሓፍተይ ምሳይ እንተዘይትኑበር ብዕድመ ንእሽቶይ ስለዝነበርኩ፥ 'እስኮፕሊ' ኴንካ ምምሃር ልዕሊ ዓቕመይ ምኾነ። ትምህርቲ ናይ ምቕጻልን ዘይምቕጻልን'ውን ኣብ ምልክት ሕቶ መእተዎ ነይሩ ኮይኑ ይስመዓኒ። ጥዑም ህይወት ሓሊፉ በጃኻ፣ ኣብ ሎሚ ኮይነ ክሓስቦ ከለኹ ኣዝዩ'የ ዝናፍቖ።

*** ኣብ'ቲ ግዜ'ቲ ዘይትርስዖ እንታይ ፍጻመ ትዝክሪ?**

- ዝገርመካ ኣብ'ቲ እዋን ዕድመይ 12 እዩ ነይሩ፥ ካብ ሰኑይ ክሳብ ዓርቢ ጽቡቕ ክመሃር እቕኒ'ሞ፥ ቀዳም ናብ ስድራይ ክኸይድ ምኽንያት ስለዝርዳኣ፥ ብምሕር ህንጥዮት ዝኣክል እበኪ። ምስኣም ቀንየ ሰንበት እንደገና ንዓረዛ ክምለስ ከለኹ ኸኣ ገዲፈዮም ኣለ እበኪ። እዘን ፍጻመታት እዚኣን ክሳብ ሎሚ ዘይርስዐን እየን።

*** ክንደይ ዙርያ'ኺ ሳዋ ወሪድኪ ዶ/ር ዑቝበይ?**

- ኣባል 17 ዙርያ።

*** ኣብ ትምህርትኺ ከመይ ነይርኪ'ባ?**

- 'እንዳቦይ ፍቓዱ ባዕሎም ይነኣዱ' ድኣ ከይከውኺ'ምበር፥ ኣዝዩ በላሕ'የ ነይረ። ሰረት መንፍዓተይ ከኣ ካብ'ቲ ኣቐዲመ ዝበልኩኺ ምጥፋእ መሃይምነት ናይ 3 ወርሒ ትምህርቲ'ዩ ዝጀምር። ቀዳማይ ክፍሊ ኣለ ምስ ጀመርኩ'ሞ ተሓዚ ኣይነበረንን። ኩሉ ዝወሃበኒ ፈተና ተጋሚዩ ኣይፈልጥን። ኣብ 1ይ ክፍሊ ኸኣ ካብ ክፍለይ ጥራይ ዘይኮነ እንተላይ ካብ ዩኒት ቀዳመይቲ ወጺአ። ትምህርተይ እንታይ ኢልካዮ ኢኻ፥ ኣዝዩ ንፍዕቲ እየ ነይረ። ከም ውጽኢቱ ድማ ብዘይካ ኣብ 10 ክፍሊ ንሳኳ 4ይቲ ተርታ ዝወጻእኩላ ዝተረፈ 11 ዓመታት ምስ ካብ ዩኒት ዝወጹ ደማሚርካ ቀዳመይትን ካልኣይትን እናኾንኩ ብልጫታት እናዓተርኩ'የ ወዲአ። ዝገርመካ ንወለደይ ብዘይካ ኣብ 1ይ ክፍሊ ንሳኳ ናይ መጀመርታ መእተዊ ኮይኑ፥ ዝተረፈ ዓመታት ጥራዙ፥ ፒሮ፥ ርሳስ ኮታ ናውቲ ትምህርቲ ኣሕሊየዮም ኣይፈልጥን።

*** ምስ ብዙሓት ንፉዓት ደቂ-ኣስትዮን ደቂ-ተባዕትዮን ተወዳዲርኪ ካብ ዩኒት ቀዳመይቲ ክትወጺ ከለኺ እንታይ ይስመዓኪ ነይሩ? ሓለፉ'ኺ ነይርዎ ዶ?**

- እወ ሓለፉ ነይርዎ። ብፍላይ ጓል-ኣንስተይቲ እንተድኣ ካብ ዩኒት ወጺኣ ፍሉይ ህያባትን ከምኡ'ውን ብርክት ዝበለ ናውቲ ትምህርቲ ይወሃባ ነይሩ እዩ። ብኸምዚ ኸኣ ብዙሕ ብልጫታት ዓቲረ እየ። ኣብ'ዚ ሓንቲ ነገር ኣላ ክሳብ ሕጂ ዘይርስዓ።

*** ቀጽሊ**

- ኣብ 6ይ ክፍሊ እዩ። ሓደ ኣዝዩ ንፉዕ መዋዳድርቲ መሓዛ ነይሩኒ። ሓደ መምህር ከኣ ኑቲ ዝነበረኒ መንፍዓት፥ 'እንታይ እሞ'ዩ፥ ደይ ክሳብ 8ይ ክፍሊ'ዩ። ድሕሪኡ ዘይጠኒስኪ ክትምለሲ ኢኺ' ምስ በለኒ ብልቢ'ዩ ተሰሚዑኒ። 'እንታይ'ሞ ዘይ ምስ ማሓዙተይ ኩተባእሲ ኢኻ'ምበር ዕደ ሓመቕኩ' ብምባል ኒሕ ሓዙኒ። እዚ ማለት ከኣ ምስ'ቲ መሓዛይ ብሓባር ነጸንዮ ዝነበርና ሎሚ ግን መታን ክቕድሞ ተሓቢአ ከጽንዕ'የ ማለት እዩ። ካብኡ ኑቲ መምህር፥ 'በል ሎሚ ዓመት ካብ ክፍልይን ዩኒትን 1ይቲ እንተዘይወጺአ ትምህርቲ ከቁርጽ ምኽንያይ ፍለጥ' ኢለዮ። ተፈኻኺርና መቸም። ሓሳብ ልበይ ሰሚሩለይ ንመወዳድርተይ ብብዙሕ ነጥቢ በሊጸ 1ይቲ ወጺአ።

*** ብልጽቲ እናኾንኪ ክትቕጽሊ እንታይን ከመይን ዝበለ ራኢ ስለዝነበረኪ እዩ?**

- ልክዕ ራኢ ነይሩኒ። እዚ ኸኣ ካብ ቅድሚ 1ይ ክፍሊ ካብ'ታ ናይ 3 ወርሒ ናይ ኣዚለ'ዩ ዝጀምር። ራእየይ ከኣ ዋላኳ ኣብ ዝተፈላለዩ መድረኻት ክኸውንም ዝደሊ ሓደስቲ ድሌታት ከም መምህር ናይ ቁጽሪ፥ ሲቪል ኢንጅነሪን … ናይ ምኳን ድሌታተይ ይኸሰቱ እንተነበሩ ሓኪም ናይ ምኳን ባህገይን ሕልመይን ግን ክሳብ መወዳእታ ኣይቀየረን።

*** ስለምንታይ ግን ካብ ኩሉ ምርጫ ድሌታትኪ እታ ሓኪም ወይ ዶክቶር ናይ ምኳን ሓሳብ ሰዓረ?**

- ከምቲ ኣቐዲመ ዝጠቐስኩልካ ሓኪም ናይ ምኳን ድሌተይ ከምቲ ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐስኩልካ እዩ። ኣብቲ እዋን ንመዕጸዊ ትምህርቲ ናይ'ተን 3 ወርሒ ተባሂላ ዝተዳለወት ድራማ ነይራ። ቀንዲ ትሕዝቶ'ታ ድራማ ኸኣ ብዛዕባ ትምህርቲ ዘይምምሃር ዘስዕቦ መዘዝ እትትርኽ እያ ነይራ። ንሱ ድማ ሓደ ሓረስታይ ወዲ ሓሚምዎ መድሃኒት ከምጽኣሉ ኢሉ ናብ ሕክምና ይኸይድ። ንእግሪ መንገዱ ኸኣ ዲዲት ይዕድግ። ብንባብ ክርዳእ ስለዘይክእል ሓንቲኣን ኣብ የማነይቲ ኢዱ፥ ሓንቲኣን ድማ ኣብ ጸጋመይቲ ኢዱ፥ 'እዚኣ ከፊና ናይ ወደይ፥ እዚ ዲዲት' እናበለ ንቤቱ እናተመልሰ፥ ኣብ መንገዲ ሓደ ሰብ ይረኽብ። ሰላም ክብል ከኣ ኑቲ ኣፋውስ ይሕውሶ። ንቤቱ ምስተመልሰ ኑቲ ዲዲት ይህቦ - እቲ ወዱ ይመውት። ካብዚ ግዜ'ዚ እዩ ጥቕሚ ትምህርቲ ዝርድኣኒ።

*** ኣብ 17 ዙሩያ ሃገራዊ ኣገልግሎት ኢኺ ሳዋ ወሪድኪ። ቅድሚ ናብ ሳዋ ምውራድኪ ግን ኣብ መንጎ ትምህርትኺ ስድራኺ ከመርዕዉኺ ሓሲቦም ኣይፈልጡን ነይሮም ማለት ድዩ?**

- ናይ ድሓን ድኣ በዛ ሰንካም ሕቶ መጺእካ? ምሉእ መዓልቲ ጽቡቕ ውዒልካ ሕጂ ግናይ ገይርካ። (ሰሓቕ)

ሕቶ መርዓ ገና ካብ 5ይ ክፍሊ ናብ 6ይ ምስ ሰገርኩ ጓል 12 ዓመት እንከለኹ'ዩ ዝጀምር። ሓድ-ሓደ እዋናት'ውን ኣነ ኣብ ዘየለኹሉ መዓልቲ፥ "ብፍላይ ወላዲተይ፥ ናተይ ምህላውን ዘይምህላን ከይዓጠጠ፥ 'ንዓይሲ ንኽምርያ መን ዶ ሓቲቱኒ ነይሩ'ዩ? ብምባል መዓልቲ መርዓይ ዝተቐጽረሉ እዋናት ነይሩ እዩ። ምስ ሕቶ መርዓ ዝተተሓሓዘ ብዙሕ መስገደል'ዩ ተሓሊፉ። ኣይተዘርዘርኩኒ ግዳ።

ወይለይ ዘይረሳዕክዎ'ባ፥ ሃማደኤ ኣብቲ እዋን ትሕቲ ዕድመ መርዓ ኣትረረን ይቃወማ ስለዝነበራ፥ ሓደ መዓልቲ ኣኼባ ተጉብረልና'ሞ፥ በስጉዳድ ስድራኽን ከመርዕዉኽን እንተድኣ ደልዮም ንገራና። ንሕና ኸኣ ክንጣበቐልክን ኢና' ምስ በላና፥ ኣነ ኸኣ በዛ ሓሳብ ተኣማሚነ ሕቶ መርዓ ምስ በዝሓኒ ንወላዲተይ ንሃማደኤ ክነግረልኪ'የ፥ ክትእሰሪ ኢኺ።' ምስ በልክዎ ብመጠኑ ጸዕቶት ተራጊፋለይ ይብለካ።

*** ናብ ሳዋ ምስ ወረድኪ ኩነታት ከመይ ጸኒሑኪ?**

- ቤት ትምህርቲ 2ይ ደረጃ ዋርሳይ ይከኣሎ ሳዋ ኣባና'ዩ ተጀሚሩ። ስክፍታታት ወለዲ ነይሩ እዩ። ኣባና ግን ምስ ብጾትካ

ተደፋፊእካ ስለትኸይድ ድሓን'ዩ ነይሩ። ሕጂ'ውን ሓፍተይን ወዲ ሓትነይን ምሳይ ስለዝበሩ ብሓባር ኢና ወሪድና። ኩሉ ነገር ክንቅበሎ ጸገም ኣይነበረናን። ኣብዚ'ውን መንፍዓተይ ኣይጉደለን። ካብ ክፍለይ ከኣ ቀዳመይቲ ወጺአ።

*** ማትሪክ ወይ ሃገራዊ መልቀቒ ፈተና ከመይ ትዝክርዮ?**

- ኣብቲ ግዜ'ቲ ናይ ክላስን ማትሪክን ካብ 100 ተደሚሩ እዩ ዝመጽኣካ ነይሩ። ምስ ተመቓለ ካብ 4 (ኣርባዕተ) 3.88 መጺኡለይ። ናይ ሳይኮሜትሪ ፈተና ገይርና ነይርና። ኣብኡ ኸኣ ኑቶም ዝቐረቡለይ ናይ 'መዲሰን' ሕቶታት ብዝግባእ ስለ ዝመለስክዎም መዲካል ዶክትራይት (MD) ክመርጽ ኣኽኢሉኒ።

*** ኣብ መውዳእታ 2013 ከምእተመረቕኪ ሓቢርኩኒ ነይርኪ። ድሕሪ መመረቕታኺ ድኣ ኣበይ ተመደብኪ?**

- ኣብ ዞባ ሰሜናዊ ቀይሕ ባሕሪ ሆስፒታል ኣፍዓበት'የ ተመዲበ። ኣብኡ ኸኣ ንኣስታት 2 ዓመት ዝኸውን ከም ሓፈሻዊ ሓኪም ዶክተር፣ መዲካል ዳይረክተር'ቲ ሆስፒታልን ሓላፊት ጥዕና'ቲ ንኡስ ዞባ ኩይነ ኣገልጊለ። እዘን ዓመታት ንዓይ ምቁራት እየን ነይረን።

*** ኣብቲ ከባቢ ዝነበሩ ሕብረተሰብ ኩሎም'ኳ እንተዘይበልና መብዛሕትኦም ግን ተዛረብቲ ቋንቋ ዓረብ ወይ ትግረ እዮም። ሓኪም ድማ ብኸልንትንኡ ንሕሙም መሰሉ'ዩ ክቐረብ ዘለዎ። ጉዳይ ቋንቋ ከመይ ትብድህዮ ኔርኪ?**

- ብመሰረቱ ቋንቋ ስለ ዝፈቱ ብዙሕ ኣይተሸገርኩን። ምሳይ ዝተመደቡ ዶክተራት ነይሮምኒ እዮም። ብዘይካዚ ቋንቋ ትግረ ዝፈልጥ ነርስ መሳርሕትና'ውን ይሕግዘና ነይሩ'ዩ። ክገርመካ ኣብዚ እዋን ግን ንፍዕቲ ተዛራቢት ቋንቋ ትግረ ክኸውን በቒዐ ኣለኹ። ዓረብ ከኣ ቀቁሩብ።

*** ኣብ ሆስፒታል ኣፍዓበት ንኽልተ ዓመት ሞያዊ ስራሕኪ ኣብ ዘካየድክሉ እዋን ብፍሉይ ትዝክርዮ እንተሎ? ካብ ዘሐጎሰኪ ወይ ዘሕዘነኪ ክኸውን ይኽእል።**

- ዘሐጎሰኒ ሓደ እዋን፡ ሓሚመ እንከለኹ፡ እሞ ድማ ካልእ ዶክተር ስለ ዘይነበረ፡ 12 ሕሙማት ኣብ ዓራተይ ደቂሰ ርእየ። ዘስደመመኒ ኸኣ ሓንቲ ብገመል ካብ ርሑቕ ቦታ ዝመጸት ነፍሰ-ጾር ሃንደበት መድመይቲ ኣጋጢምዋ ዝዓረፈት። እዘን ተዘክሮታት እዚኣን ናይ ኣፍዓበት እየን።

*** ኣብ ናይ ትምህርቲ እዋናትኪ ብፍሉይ ምስ መርዓ ዝተተሓሓዙ ጉዳይ ትዝክርዮ እንተሎ?**

- መቸስ ዝነበርካ ገይርካ ኩተዛርበኒ ሒኹ እንዲኻ ትብል ዘለኻ፡ ኣብ መውዳእታ 8ይ ዓመት ናይ ኮለጅ ትምህርተ'ዩ። ዶክተር ኮይነ ወዲአ እኳ'የ። ዓዲ ቀንየ ክምለስ ከለኹ ወላዲተይ፡ ጥሕኒ፡ ቀሎ ከይቋጸረት ኣይትሰደንን'ያ። ሕጂ ከም ቀደማ ኩተፋንወኒ ከላ፡ 'ሃንደበት እዋይ ኣንቲ ዕቑበይ ኋለይ! ኩሉሳዕ ሳንጣ ክትስከሚ፡' ትብለኒ። ኣበሃህልኣ ስለ ዘይተረደኣኒ ኣንቲ ኣደይ፡ ዘይበዓልኺ ዝቛጸርክለይ'ሞ፡ ተጣዒስኪ ዲኺ?' ኢለያ። 'ከምኡ ኣይኮነን። ካልኦት ዝባሃን ቈልዓ ይስከማሉ። ንስኺ ድማ 20 ዓመት ሳንጣ ክትስከምሉ። ኣቲ! ቁሩብ ኣይትሓስብን' ኣይትብለንን። (ሰሓቕ)

*** እሞ እንታይ ድኣ ተሰመዓኪ? ሕጂ ድማ እቲ ዝበጽሕ በጺሕክዮ ኣለኺ። ሕጂ'ኸ እንታይ ትሓስቢ?**

- ብልቢ ሕልናይ ተንኪፉኒ'ዩ። ትምህርቲ ኣይውዳእን'ዩ። ግና ገለ መዕለቢ ገይረ ስለዘለኹ፡ ገለ ክገብር ኣብ ውሳነ ዝበጻሕኩ'የ ዝመስል። እዕድመካ ኸኣ እኸውን።

*** መጻኢ መደባትኪ?**

- ናይ ህዝባዊ ጥዕናን ሕክምናዊ ስነ-ምምርምር ብቐዳማይ ደረጃ ስፔሻላይዝ ክበል። ቀጺለ ድማ ናይ መወልዳን ስፔሻሊስት ኩብል ከም መደብ ሰሪዐዮ ኣለኹ።

*** ኣብ መውዳእታ፡ ንስኺ ንተማሃሮ ኣሓትኪ እንታይ ኢኺ?**

- ካልኦት ብዙሓት ካብይ ንላዕሊ ኣብ ዝብጻሕ ዝበጽሓ ብሉጻት ኣሓት ደቂ-ኣንስትዮና መሊኣን እየን። ኣነ ድማ ኣብ'ዚ እዋን ኣብ'ቲ ናይ መጀመርታ መሳልል እየ ዘለኹ። የግዳ ብመጠኑ ከም ኣብኦት ክኾነን ባህ ምበለኒ። በዚ ኣጋጣሚ ወለዲ ድሌታት ውሉዶም ከንብቡ እጽውዕ።

*** የቐንየልና፡ ኣብ ትሓስብዮም መደባት ዓወት ንምነየልኪ!**

ኣነ ባድኣ የቐንየለይ!

ሕብረተሰብ መንእሰይ

ዕዉት ዝምድና ንምምስራት

ጆሜትራ ደጀን ተኽለ

መብዝሕትኡ ዝምድናታት ሕጉሳት ክንነብሩና ከም ዝኽእሉ ኢና ንሓስቦም። ኮይ ናይ ልቦና ሰብ ምስ ረኺብና ፍቕሪ ባዕሉ ከም ዝፃቢ ንኣምን። እንተኾነ ኣብ ዝምድና ኩሉ ነገር - ብደሆ፣ ሓጎስ፣ ዓወት፣ ውድቀት'ዩ ዝኾጥመና። ኣብ ህይወትና ካብ ንረኽቦ ተሞክሮን ትምህርትን ኣብ ዝምድና ንዘሎ ሓርጎጸጎጽ ብዒሁ ዝበለጸ ውጽኢት ዝርከቦ ዝምድና፣ ከመይ ገይርካ ከም ዝህዝጽ ዝሕብሩ ዳርጋ የለዉን። እዚ ኣርእስቲ ብተመኩሮ ማሕበራዊ ኣነብራና ብዘፈቐዶ መጠን ካብ ዕድሜና እንረኽቦ'ዩ። ነዚ መሰርሕ ንምጅማሩ ዝሕግዙ ነጥብታት፦

1. ዋሕዲ ዝምድና ዝበሃል የለን፦

ኣብ ዘሃለኻ ሃለ፣ ክትምስርቶም እትኽእል ዝምድናታት መውዳእታ የብሎምን። ብዙሓት ፍቕሪ ውሑድ'ዩ ዝብል ኣተሓሳስባ ስለ ዘለዎም ምስ ዝገጠሞም ሰብ ልሕግ ኢሎም ፍቕራዊ ህይወት ዝመርሑ ኣለዉ። እዚ ዓይነት ኣተሓሳስባ ሰባት ምስኦም ምስ ዘይሳነ መጻምድቲ ክእሰሩ ወይ ኣብ ኣሻኸ ናብራ ክወድቁ ዝገብር'ዩ። ዝምድናታት ብዙሓት ምኽንያም ምርዳእ ኣገዳሲ'ዩ። ዘይብልካ እንተኾንካ ክህልወካ ስለ ዘይደለኻ ወይ ከይመጸካ ትርሕቕ ብምህላውካ ጥራይ'ዩ። በይንኻ ምኳን ስለ ዘፍርሓካ ጥራይ ኣብ ዝምድና ክትእሰር ወይ ካብኡ ከይትወጽእ ክትቃለሰን ከኣ ንጥዕናኻ ጠቓሚ ከም ዘይኮነ ክኢላታት ይምስክሩ።

2. መን ምዃንካን ሓቀኛ ድሌታትካን ፍለጥ፦

ብዙሓት ፍቕሪ ክምስርቱ ከለዉ፣ መቐረት ህይወት ክረኽቡ ወይ ዝሓሸ ቅሳነት ክሰምዖም ኢሎም'ዮም ዝኣትውዎ። መጻምዶም ሓልዮት ክርእዮምን ሓልፍነት ክወሰዶምን ኣፍልጦን ክብርን ክህቦምን ዝደልዩ'ውን ኣይሳኣኑን። እንተኾኑ ኣብ ህይወት ዝለዓለ ኣገዳስነት ዘለዎ ነብስኻ ምፍላጥን ምኽባርን ብውልቅኻ ሕጉስ ምዃንን ክብርኻን ዕላማኻን ምፍላጥን'ዩ። እንተዘይኮኑ ኣብ እተኳይዶ ዝምድና መሳርሒ ካብ ምዃንን ተዋሒጥካ ካብ ምንባር ኣይክተምልጥም ኢኻ። ጥዑይ ዝምድና ብኽልተ ሰብ ዝግለጽ ኩይት ክልቲኦም ድማ ማዕረ ኣገዳስነትን ተሳታፍነትን ክህልዎም ይግባእ። ከምዚ ዓይነት ዝምድና ኩሉ ዘለካ ክትህብ፣ ክትወሰን ዘኽእልን ዝዕድምን ባይታ ኣለዎ።

3. ሓቀኛ ምብህሃል ኣዘውትር፦

ኣይፋል ናይ ምባል ክእለት ከየጥረኻ እወ ክትብል ኣይትኽእልን ኢኻ። ኣምሰሉ ኣይትኹን። ምኽንያቱ ብምስሉይነትካ ዝጸልኣካ ሰብ'ምበር ዝሕጉሰልካ ስለ ዘየለ። ንስለ ዕርክነት ጥራይ ጠቓሚኻ ዝኾነ ነገር ኣሕሊፍካ ኣይትሃብ። መሰረት ሕጉስ ዝምድና ክልተኣዊ ምክብባርን ክፉት፣ ምቕሉል ምውሕሓጥን ዝረኣዮ ምብህሃልን'ዩ። ንዓኻ ዘገድስ እንታይ ምዃኑ ሕተት። ንመጻምድኻ ዝሃሲ ነገር ኣይትግበር።

4. ንሰብ ክትቅይር ወይ ክተዋጥር ኣይትፈትን፦

ንገዛእ ነብስኻ ሓዊስካ ንሰብ ከም ምርጭኦ ክነብር ሕደግ። መብዝሕትና ንዘኾኑ ሰብ ንምቕያሩ ወይ ንምውጣሩ ህሩፋት ኢና። እዚ ዕርክነት ዘይኮነ ምዝመዛ'ዩ። ብዙሓት ንሓደ ሰብ መጠኑ ዝሓለፈ ክንክን እንተገይርካሉ፣ ብዘመስለካ መገዲ ክትሰንዮ ከም ዝክኣል'ዮም ክኢላታት ስነ-ልቦና ዝገልጹ። እዚ ኣተሓሳስባን እምነትን ቅኑዕ ኣይኮነን። ንሰብ ክተዕበዮ'ምበር ክትልውጦ ናትካ ስራሕ ኣይኮነን። እቲ ትቕርቦ ወይ ክትቀርቦ እትደሊ ሰብ ሓቀኛ መንነቱ ፈሊጥካ ተቐበሎ። ብገዛእ ነብሱ ዝኣምን ሰብ ንነብሱ ክልውጣ እንተደልዩ ባዕሉ ክልውጣ ስለ ዝኽእል ክትገዕጽጾ ኣይትፈትን።

5. ኣብ መንጎ ሓቀኛን ምስሉይን ዘሎ ፍልልይ ተረዳእ፦

ልዑል መወናወኒ ወይ ተሃራፊ፣ ወናኒ ወይ ጽግዕተኛ ሰብ ስምዒት እንተለካ ፍቕሪ ኣይኮነን። እዚ ካብ 'ፋንታዝያ ዝበገሰ ሃይነይታ፣ ኣንከታዊ ተመስጦ ወይ ጽግዕተኛነት'ዩ።' ምቕሃም ፋንታዝያ ዘይተርፍ መሰርሕ ምዃኑ ኸኣ ኣብ ከምዚ ዓይነት ሃዋህው ዝጸንሑ ሰባት ፍቕርም ከም ዘበቅዐ ይርድእዎ። እዚ ግና ምልክት ናይ ዘበቅዐ ፍቕሪ ዘይኮነስ ምልክት ምስሉይ ፍቕሪ'ዩ። ስለ'ዚ ኣብ መንጎ ሓቀኛን ምስሉይን ፍቕርን ፋንታዝያን ዘሎ ፍልልይ ክትመሃሮ ይግበኣካ።

6. ኣብ ካልኦትን ኣብኻ ዘሎ ጸጸቡቑ ተዓዘብ፦

ንሰባት ተርእዮ ኣቀራርባ እቲ ኣብኦም ትዕዘቦ'ዩ። ኣብ ኣሉታዊ ጉድኖም ተተኩር እንተኾንካ ኣብ'ቲ ዝምድና ኣሉታውነት ክዓቢ ግድን'ዩ። እቲ ሰብ ኣብ ዘለዎ ጽቡቕ ነገራት ምስ ተተኩር ከም ዘይትፈልጦ ምስ እትጉብርን ከኣ ዝበለጸ ውጽኢት ዝርከቦ ዝምድና ክትምስርት ትኽእል። ኣብ ገዛእ ነብሱ ዝሓሸ ርድኢት ዘለዎ ሰብ ኣሉታዊ ወይ ዘይትሰፉው ናይ ምዃን ተኽእሎኡ ዝውሓደ'ዩ። ክወድቕ ዘለዎ ተኽእሎ ኸኣ ኣዝዩ ድሩት'ዩ።

7. ሕጊ ልዕልና፦

ሰባት ክመጹና ከለዉ መርሓብ ንብሎም፣ እንተኸይዶም ግና ኣይንሰዕቦምን ኢና። ዝኾነ ዝምድና ዕምሩ ዝተወሰነ ምዃኑ ተረድኣዮ። ሓቢርኩም ኣብ እትጓዓዝሉ እዋን ኣብ ሓድሕድኩም ምክፋል፣ ታሕጓስን ታህዋክን ተማሂርኩም ኢኹም። እዚ ምንጸግ ኣይኮነን። እዚ ዕቤትን ለውጥን'ዩ። ለውጢ ዘይተርፍን ባህርያውን'ዩ። ንለውጢ ከም ውድቀት ኣይትርኣዮ። ከም ክሳራ'ውን ኣይትቑጸሮ። ኪድ ዝብል ሓሳብ ንዘመጾ ሰብ ክትመልሶ ኣይትሃቅን። መብልይትኻ ንዘኾኑ ሰብ ንግዚኡ ወላ እንተረሓቐካ ባዕሉ ምምላሱ ዘይተርፍ ምዃኑ ተገንዘብ። ኣብ ዝምድና እቲ ዝዓበየ ጥበብ ምስ ፈታዊኻ ብኸመይ ትፈላለ ምፍላጥ'ዩ። ሓደሽ ሰብ ኣብ ዝመጸካ እዋን መርሓብ ኢልካ ተቐበሎ። ካብኻ ክፍለ ኣብ ዝምረጸሉ ከኣ ምኽንያት ሓቲትካ፣ ንኹሉ ካብኡ ዝረኸብካዮ ብምምስጋን ድላዩ ክገብር ናጻ ግደፎ።

ዝዓም ሓሳባት ኣብ መዓልታዊ ናብራኻ ብምውህሃድ ንእትምስርቶ ዝምድና ኣብ ምምእዛን ተጠቐመሉ። ከም እትዕወት ድማ ክኢላታት ስነ-ልቦና ብርእሱተኣማንነት ይምስክሩ።

እንታይ ትጽበዩ ኣለኺ!?

ሰንበት ብምንባሩ ናብ መርዓን ካልእ ማሕበራዊ ኣጋጣሚታትን ዝሽዱ ደቂ ተባዕትዮ ብበድላን ጻዕዳ ክዳንን ማዕረኹም፣ ኣልባሶን ግሊብጮን ተሸብሊለን ብዘተፈላለየ ዝሕብሩ ዘርያን ጥልፍን ወቒበን ሽጎን ናይ ዝብላ ኣዴታትን ወይዛዝርትን ጸባቐ ከድንቕ ኑታ ብዘይዕረፍቲ ትዛረብ ዝበረት መሳርሕተይ፥ ከቕልበላ ኣይከኣልኩን። ጸባቐ መንእሰያትና እናተዓዘብኩ ሰቕ ክብል ኑብሰይ ስለዘይገበረለይ፥ ሰምዒታ ማዕረ ክንደይ ከምዝኸድኦ ከይተረደኣኒ ኑታ ብኣንጸጽሮት ትዛረብ ዝበረት መሳርሕተይ፣ "ኩሉ ሳዕ ሰንበት ዘይከውን ጓሊየ። ከምኡ እንተዘይኸውን'ዚ ኸኣ ምለመደናዮ'ዶ ኺ ጸባቐ'ዚ" ኢሊዩ። ካልኣ ዓዲዝዋ ዝበረ መሳርሕተይ ምንም ከይተገደሰት፥ "ኣንቲ እንታይ ገርናኪ ጓሊየ። ኣነ እኳ ኩልግዜ ጾም ክኸውን እየ ዝምህለል። ንሸኺ ኸኣ ኣርኪብኪ ጸባቐ ባህላዊ ክዳውንትና መታን ከተድንቒ ኢልኪስ ሂወትና ናብ ገሃም ክትቅይርየ።"

ሰንበትን ገሃምን ደኣ እንታይ ኣራኺብዎም ኢለ ኩሓታ እናተዳለኹ፥ መሳርሕተይ ከይተገደሰት ዕላላ ቀጺሉ። "ቢቃ ሕጂ ኸኣ ጾሙ-ታሕሳስ ተውዲኡ ኣይቀዶናን። ክገርመኪ ኣብ ውሽጢ እዚ ሒዝናዮ ዘለና ወርሒ ጥራይ፥ ሰለስተ ናይ ቀረባ ኣዝማድና መርዓ ክዝብሩ እዮም። ማማ ጨርቃ ክትድርቢ ቁሩብዩ ተሪፍዋ ዘሎ። ቢቃ ኣተኹ ወጺኣኩ፥ ተመርዓዊ ኮይኑ መውጽኢ ኣፋ።"

ነገራቱ ገሪሙኒ "እሞ ዘይተረድኣያ" ኢለ'ያ ነገራቱ ቀሊል መሰሉኒ። መሳርሕተይ ምሳይ ምዕላል ትርገም ከምዘይብሉ ግዲ ተረዲኣዋ ብጥርጣረ ጠሚታትኒ። ክፉኣዋ ደው ብዘበልኩ፥ ናብ'ቲ ሰንበት ሰንበት ኣምጊጋሮ መርዓ ዝትከሎ ገዛኣ ክትከይድ ከምዝይትደሊን እንተተኻኢሉ ምሳይ ናብ ገዛይ ክትከይድ ከምእትደሊን እናተሰከፈት ሓቲታትኒ። ንመሳርሕተይ ካልእ መደብ ከምዘለኒ ምስናይ ይቕሬታ ሓቢረ፥ ብዛዕባ እቲ ጉዳይ እናሓሰብኩ ጉዕዘይ ቀጺለ። ኣብ ጉዳይ መርዓ ደቂ ኣንስትዮ ኣዚና ወጹዓት ኢና እንተበልኩ ምግናን ኣይኮነን። ተፈጥሮን ባህልን ዘርዩና እዩ። ክንወልደሉ እንኽእል ናይ ግዜ ገደብ እቲ ቀንዲ ጸገም እዩ። ኣብ ርእሲኡ እውን ሕብረተሰብ ዝፈጥረልካ ጸቕጢ ክትጻወሮ ከቢድ እዩ።

ክሊ ዕድመ 20ታት ንመጻኢኻ ዘናብረካ ትምህርቲ ትቕስመሉን መናበሪኻ ዝኸውን ሞያ ትመርጸሉን ንመጻኢኻ ዝኸውን እምንመሰረት እተንብረሉ ኣገዳሲ ዕድመ እዩ። ኣብ'ዚ እዋን'ዚ ብዘተግበሮ ናይ ግዜ ገጽዘበን ሓንገልን ወፍሪ ብምግባር ተወፍዩ ሰሪሑ ሃብቲ ዝደለበ ወዲ፥ ብሕብረተሰብ ብሓፈሻ ብደቂ ኣንስትዮ ድማ ብፍላይ ከም ፍሉይ ሰብ ተሓሲቡ ክሕደን ብኹሉ ክምኸሸን ይረአ። ብተመሳሳሊ እታ ናይ መርዓን ውላድን መደብ ኣወዚፋ ተመሳሲሊ ዓወት ዘመዝገበት ጓል ኣንስተይቲ ግን ከም ጎደሎ፣ በሃምን ኣመዛዚና ዘይተሓሰበን ተቐጺራ ብኹሉ ትነቀፍ። ብሓጺሩ መማዚ ዓወት ደቂ ኣንስትዮን ደቂ ተባዕትዮን መፈላለዪ ሕንጻጽ ይግበረሉ። ንጓልኣንስተይቲ ተመርዒኻ ምውላድ ከም መግለጺ ዓወትን መንፈዓትን ክሕሰብ ከሎ፣ እቲ መዐየሪ ኣብ ደቂተባዕትዮ ግን ካልእ እዩ።

እቲ ካብ ኩሉ ዘተሓሳስብ ሕብረተሰብና ኣብ ልዕሊ ሓዳር ዘይብለን ደቂኣንስትዮ ዘርእዮ ኣድልዎን ጸቕጥን እዩ። ብፍላይ ከምዛ ልዕል ኢለ ዝጠቐስክዎ መሳርሕተይ 20ታት እንተኣፋሪቓ፣ ሰቦት ሰላምታ ጉዳፍም፥ ስለምንታይ ዘይተመርዓኺ ኢሎም ከጥጥሩኺ፥ ሰክፍታ ዝበሃል የብሎምን። ዝሓለፈ እዋን እንታይ ኬንኪ ዘይተመርዓኺ ምስ ተባሀሉት፣ ቅጭ ዝመጸ ጎረቤተይ፣ "ዘይካርንክናኒ ኳንክን" ክትብል በቲ ሕቶ ማዕረ ክንደይ ከምዝተሰቐቸውት ብዘዘዋዋሪ መንገዲ ክትሕብር ምስ ሰማዕክዋ እቲ ኣርእስቲ ንበዙሓት ደቂ ኣንስትዮ ማዕረ ክንደይ ኣሰልቻዊ ኮይኑ ከምዝሎ ክርዳእ ክኢሉ።

ሕብረተሰብና ኣብ ልዕሊ እታ ዘይተመርዓወት ጓል ኣንስተይቲ ርኡይ ተጽዕኖ ትሑት ክብሪ ከርኢ ብዙሕ እዋን ተዓዚበ ኣለኹ። ብዙሕ እዋን፥ ኣብዚ ጉዳይ ቀንዲ ተዋሳኢትን ሃንደስትን ደቂ ኣንስትዮ ባዕልና ምኻንና ድማ እቲ ዘገርምን ዘሕዝንን እዩ። ግዲ ሓቂ ክንዛረብ እንተኳንና፥ ወሊዳ ክትሰዕምን ምዉቕ ሓዳር ክተሕልፍን ዘይትደሊ ጓል ዳርጋ የላን። ብዘተፈላለየ ምኽንያታት፣ ኣብ'ቲ ብሳይንስን ሕብረተሰብን ምኹኑይ ዝኾነ ግዜ ክትምርዖ ዘይምውሳና ዝፈጥረላ ጸቕጢ ባዕላዊ ጣዕሳን ንውሽጣ እናሳቐያ እናሃለወ ግና፥ ሕብረተሰብ ኣብ ርእሲኣ ተወሳኺ ጸቕጢ ክጉብር ከሎ፣ ኣብ ልዕሊ እታ ጓል ኣንስተይቲ ዘስዕቦ ስነ-ኣእምሮኣዊ ነውጺ ኣብ ግምት ዘእትዎ ኣይመስለንን።

ተመዛሮ ኣብ ዝበርናሉ እዋን፣ ሓንቲ መማህርተይ ኣብ ዝጠልሰትሉ እዋን፣ ካብ ሰድራቤታን ከባቢኣን ዝወረዳ ተጽዕኖ ክሳብ ሕጂ እየ ዘይርስዖ። ኣብ'ዚ ሎሚ እዋን ግን ጥንሲ ቅድሚ መርዓ ከም ሓደሽ ቅዲን መግለጺ ብልሒ ሓንቲ ጓል ኣንስተይትን ኮይኑ ይርከብ። ሓያሎ ኣዴታት ንደቀን ጠለሰን ክምርዓዋ ብዘዘዋዋሪ መንገዲ ከተባብዑ መቸም ብዙሕ እዋን ተዓዚብኩም ትኾኑ። እዚ ግን ናይ ብሓቂ ብልሒ ድዩ። ኣብ'ዚ ሎሚ እዋን ጠለሰን ዝምርዓዋ ኣዋልድ ከም በላሕትን ንፉዓትን እየን ዝሕሰባ። እዚ መግለጺ ብልሒ ሓንቲ ሄዋን ክኸውን ምኽኑይ ድዩ? ብርግጽ ብዙሓት ደቂ ኣንስትዮ ምስ ኩሉ ሓይጋታቱን ሳዕቤናቱን ቅድሚ መርዓ ክጠንሳ ዘገድደን ኣብ ልዕሊኣን ዝወርድ ጸቕጢ ሕብረተሰብ እዩ።

ኣዴታት ኣብ ልዕሊ ደቀን ክምርዓዋ ዝያዳ ኣቦታት ጸቕጢ ዝገብራሉ ምኽንያት፣ ኣዴታት ባህርያት ደቂ ተባዕትዮ ኣድቂቐን ካብ ምፍላጥ ዝተላዕለ እዩ። ካብ ቤት ትምህርቲ ጀሚርም ን10ታት ዓመታት ከላል ከብሉኻ ሓሚዮም፣ ጥዑሎጂካዊ ሰዓትካ ክሳዕ ምስ ኣስተብሃሉ ልብኻ ሰበርም ዝሽረቡ ደቂ ተባዕትዮ ምረኣይ ልሙድ እዩ። ንጉኻ ሓዲግ ሰማይ ሓዲግ ምድሪ ገይሮም፣ ክወልድዋ ምስ ዘኽእሉ ተመሃሪት ካልኣይ ደረጃ ክምርዓዉ እናረኣያ እምበኣር እየን፣ ኣዴታትና ደቂ ኣንስትዮ ደቀን ቀልጢፈን ንኽምርዓዋ ዘይተኣደነ ጸቕጢ ክገብራ ዝረኣያ። ኣብ'ዚ ደቂ ተባዕትዮ ተሓተትቲ ንምግባር ኢለ ኣይኮንኩን። ዘርካ ዘርካ እቲ ጸገም ኣብና ኣብ ደቂ ኣንስትዮ ይዓዝዝ። ደቂ ኣንስትዮ ሓደ ካብቲ ዘይንቕበሎ፣ ወደና ወይ ሓውና ንእሽቶ ጓል እምበር መዛናኡ ወይ ምዕባዩ ክምርዖ ዘይምድላይና እዩ። መዛናኡ ንዝተመርዓወ ሓውና ወይ ወድና መቸም ነፊዓ ወይ ጸቡቕ ውሳኔ ወሰደካ ትብል ኣደ ወይ ሓፍቲ እንተሃለዋ ብኣጻብዕ ዝቑጸራ ጥራይ እየን ክኾና ዝኽእላ።

እቲ መፍትሒ እምበኣር ኣብ ኢድ እተን ንርእሲ ሰብኣይ ናብ ዝደሊየ መኣዝን ከቕንዕኦ ዝኽእላ ክሳድ ሓደ ሰብኣይ ዝኾና ኣዴታት እዩ ዘሎ። ደቕናን ኣሕዋትናን መዛናኦም ክምርዓዉ ዘለዎ ብልጫታት እናነገርና እንተኣዕቢናዮም እዚ ኣሻቓሊ ኮይኑ ዘሎ ጉዳይ ብመጠኑ ምተቓለለ።

ንምጥቕላል ብርግጽ ወለድና ካብ ጸቡቕ ድሌት ተበጊሶም እዮም ኣብ ልዕሊ ደቆም ጸቕጢ ዝገብሩ። ዘሰዕብዎ ዘለዉ ጸቕጢ ማዕረ ክንደይ ሃሳዪ ከምዝኾነ ክርድኡን፣ እታ ጓል እውን ካብኦም ብዘይሓልፍ ናይ መርዓን ውላድን ባህጊ ከምዘለዋ ክገንዘቡን ይግባእ። ምናልባት ከይርስዕዎ ምዝኽኻር የድሊ ይኸውን። ወግሐ ጸብሐ ምጭቕጫቕ ግን ንጽ ደኣ በልዎ።

ኢሲ ጉብረ

ኑዛዜ ፍቕሪ

ንብረት እምበር ኣካላት ፍቕሪ ፈቒድካ ንኻልእ ዚርከብ ኣይመስለንን ነይሩ። ብወረኪ ከይሰምዖስ ኣባይ ምስ ተፈጸመ ዝገብሮ ኣይነበረንን። ከምዚ ናተይ ግና ሓንሳእን ንሓዋሩን እንተዚኸውን ኢለ ተስፋ ገብር።

"ንሳምሶንሞ ዓድምዮ ብሓደ ከነምሲ... ዝዛረቦ ንእሽቶ ዘረባ ኣሎኒ፣" ምስ በልኩዋ፣ ኣስቴር ብዙሕ ዝተዋሕጠላ ኣይመሰለንን። ምስ ተጻባእየይ ኮይኑ ዘሎ ሰብ ብሓደ ኣምስየ እንታይ ክብሎ ከም ዝኽእል ክትግምት ኣሸጊሩዋ ይኸውን። ኣብ ሞንጎ፣ ባእሲ ኣልዓልና ናብ ዘየድሊ ሳዕቤን ከይንበጽሕ እውን ሰጊኣ ቸኺውን። ደጋጊመ ነገር ደሓን ምዃኑ ምስ ነገርኩዋ ግና ኣብታ ዝበልኩዋ ሰዓትን ቦታን ቆጺራቶ።

ሳምሶን ንኣስቴር ኪምርዓዋ ዚቀራረብ ዘሎ፣ ካብ ኣመሪካ ዝመጸ እዩ። ሓንሳእ ምስ ረኣያ ከም ዝፈተዋ እዩ ዚሕብር። ንኣኣ ፈቲኑ ዓርኪ ከም ዘሎዋ ምስ ሓበረቶ ድማ ናብ ስድራኣ ከይዱ። ከም ኣቦኣን ኣደኣን ኰይና ዘዕበየታ ኣደኣ እያ። ወዳኢት ነገራ ምዃና እውን ንኽልቴኣን ዝተኸወለ ኣይኮነን። ከም ኩሉ ወላዲ ጓለን ጽቡቕ ሓዳር ገይራ ካብቲ ዘደምበወን ሕሰም መነባብሮ ክተውጽኣን ሃንቀው ኢለን። ብኻልእ ግና ተቐርቂረን። ኣብ ሞንጎ ክልቴና ዘሎ ናይ መዋእልና ፍቕሪ ስለ ዝፈልጣ እንታይ ከም ዚምልሳ ጠፊኡወን። ካባይ ድማ ጓለን እንትርፎ በታ ክልቴና ዝሓለፍናያ ክርታትያ ናብራ ካልእ ቅያር ከም ዘይትረክብ ውዱእ እዩ። ይትርፍ ንሳስ ኣነ እውን ናብራይ ዘመሓይሽሉ መገዲ ሓሲበ ፍታሕ ክረክብ ኣይከኣልኩን። እዚ ምስ ኮነ፣ ኣደ ኣስቴር ኣብ ብርከይ ተደፊኣን ለሚነናኒ። "ክልቴኹም ማዕረ ደቀይ ኢኹም። ንዓናን ንዓኻን ክትከውን ተመርዕያ ወጻኢ ክትከይድ ፍቐደላ፣" ኢለን ብንብዓት እናተሓጽባ ተዛሪበናኒ። ከምኣ ሕማቕ መዓልቲ ውዒለ ኣይፈልጥን። ብወገነይ ፍቓደኛ ምዃነይ ዕረ እናጠዓመኒ ኣበሲረየን። ንሰን ንኣስቴርን ሳምሶንን ምስ ነገራኦም ድማ እቲ ነገር ብቕልጡፍ ኪሳልጥ ጀሚሩ። ሕጸ ከም ውዱእ ተወሲዱስ ጉዳይ መርዓ ኣብ ምቊጻር በጺሑ።

***

"ቦንሽታ እንዲኻ ኣውጺእካኒ ሓቀይ ... ናይ ፍቕሪ ቦንሽታ..." ኣይዋዛ ኣይኩራ ሌጣ ስምዒት ገይረ እየ ተዛሪበዮ። ኣብታ ክፍሊ ብዘይካ ሰለስቴና ካልእ ተወሳኺ ፍጡር ኣይነበረን። ካልእ ሰብ ከም ዘይሕወሰና እውን ካብቲ ገዛ ውሕስ ኑት ረኺብና ኢና።

"እንታይ መሲሉካ ሳምሶን፣ ሎሚ ምሸት ኣነ እየ ዓዲመካ ዘለኹ። ናተይን ናይ ኣስቴርን ርክብ ንሸኻ ጥራይ ዘይኮነስ ዝኾነ ሓላፍ መገዲ ዚፈልጦ እዩ። መኣስ ተፋቒርኩም ኣይትበለና። ብዕድመ መሳቱ ኢና። ጎረባብቲ ድማ ኢና። ካብ እንርአአን እንፋለጥን ኣትሒዝና ምስ ተፋቶና ኢና። ዝሓለፈ ናይ 14 ዓመት ጉዕዞና ብሓደ ኢና ኣሕሊፍናዮ። ሕጂ ንሸኻ ክትምርዓዋ ትቀራረብ ኣሎኻ። ንመርዓኹም እድግፎ እየ። ናጻ ኰይነ ክርእዮ እንተፈቲነ ኣነ ኣብ ቀረባ ዓመታት ክምርዖ ኣይክእልን እየ። መነባብሮ ገዛና ኣመና ትሑት እዩ። ስድራይ ድማ ንኣይ ከመርዕዉስ ይትረፍ ንባዕሎም እንታይ ከም ዚበልዑ እዩ ሓርቢቱዎም ዘሎ..."

ይከታተለኒ እንተሎ ከስተውዕለሉ ናብኡ ግልጽ በልኩ። ኣዒንቱ ዝያዳ ካልእ ግዜ ኣፍርዩ ምሉእ ኣቓልቦ ሂቡኒ ከም ዘሎ ኣረጋገጸለይ።

"እንታይ መሲሉካ... ናይ መፋነዊ ሓቢርና ከነዕልል እየ ጸዊዐካ። ምናልባት ከኣ ብዛዕባይን ብዛዕባ ኣስቴርን ክነግርካ ዝደሊ ነገራት ኣይሰኣንን ይኸውን። ናይ ክልቴና ኩነታት መነባብሮ ንፈልጦ ኢና። ሕጂ ንሸኻ ንኣስቴር ክትምርዓዋ ክትመጽእ ከሎኻ ከም ፍታሕን ጸበባን ኢና ንርእዮ። ሽሕ ግዜ ደኣ ክልቴና ንፋቐር እምበር፣ ንመጻኢ እንታይ ኣቕሚጥና ከም ዘሎና ንፈልጦ ኣይነበረን። ኻኸምስል ፍቕሪ ተመጊብና ክንከይድ ኢና እንተ በልኩ ኣጋንኖ ጥራይ እዩ ዚኸውን። ኣስቴርን ኣደኣን ድማ ኑቲ ዝሓለፋኦ ናብራ ኪደግማኦ ኣይደልያን እየን። እቲ ሓቂ፣ ሓቂ እዩ። ዋላ ጾምና ሓዲርና ብፍቕሪ ክንነብር እንተ በልናስ ኩሉ ግዜ ብድሆ ኣሎ። ኻኸምስል፣ ከናብራስ ኣካላተይ ሰሊዐ ክህባ እየ እንተ በልኩ እውን ድሕሪ ሰሙን ኣካላተይ ኪውዳእ ምዃኑ እፈልጥ እየ። እታ ሓንቲ ዘይትውዳእ ፍቕሪ እያ። ንሳ ድማ ዘልኣለም ክዕቅባ እየ።"

ኣሳሳዩት መጺኣ ጠለብና ሰሚዓ ከደት። ኣነን ኣስቴርን ከም ወትሩ ጻዕዳ ማኪያቶ ጠሊብና፣ ሳምሶን ግና "ዊስኪ" ኢሉ

"ዊስኪ እንዶ ስተ፣" ክምስ ኢሉ ተወኪሱኒ። "ናተይ እንግዶት እዩ" ከይስከፍ ዝፈርሐ ይመስል።

"መስተ ኣይሰትን እየ። ተስፋ እገብር መቸም ንሸኻ እውን ኣመና ሰታይ ከይትኸውን። ኣስቴር ዚሰቲ ሰብ ኣይትፈቱን እያ። ክትሓልየላ ጽቡቕ ይመስለኒ፣" በልኩዎ።

"ኖ... ደሓን እየ። ኣነ ከም እዞም ሰታያት ኣይኮንኩን። ኣብ ፍሉይ ኣጋጣሚታት እምበር፣ ቀጻሊ ኣይሰትን እየ። ደሓን ኣይትሰከፍ፣" ብኽምስታ መለሰለይ።

"ጽቡቕ። ቁሩብ ናይ ምጽሓፍ ዝንባለ ስለዘሎኒ፣ ኣብዛ ደብዳበ ነዊሕ ዛንታ ፍቕሪ ክልቴና ጽሒፈልካ ኣሎኹ። ዝበዝሐ ግና ኑቲ ናብራኹም እንተ ኣቃለሎ ኢለ ኣስቴር ትፈትዎን ትጸልኣን ነገራት... እንታይ እሞ ክብለካ ሓፈሻዊ ጠባያ ዘርዚረ ጽሒፈልካ ኣሎኹ።" ኢለ ነታ ደብዳበ ሃብኩዎ። ኪኸፍታ እኳ እንተ ፈተነ፣ ኣብ ገዛ ኽሸንብባ ሓተትኩዎ።

ኣስቴር ሓንሳእ ኮፍ ኢላ ምስ ደነነት፣ ንኽልቴና ክትጥምተና ኣይከኣለትን። እንታይ ክዛረብ ደልየ ንሳምሶን ከም ዝዓደምኩዎ ስለ ዘይፈለጠት እውን ብዙሕ ሻቕሎት ነይሩዋ ይኸውን።

"ኣነ ንኣስቴር ጽቡቕ ዕድል እየ ዝምነየላ። ከምኡ ስለ ዝኾነ ኸኣ ተመርዕያ ናብራኣ ከተመሓይሽ ፈቒደላ ኣለኹ። ንኣይ ናይ መ ጀመርታን መወዳእታን ኣፍቃሪተይ እያ። ኣልፋን ኦሜጋን ድዮም ዚብሉ ግሪኻውያን ... ኢለ ካብ መጻሕፍቲ ዘንበብኩዎ ወሰኽኩሉ። "ኣካላታ ካባይ እንተ ተፈልየ፣ ገና ብሓሳብ ምሳይ ክትነብር እያ።" ዝዛረቦ ዝነበርኩ ዘረባ ካብ መልሓሰይ ንውሽጢ ተሰትዩ ዓካር-ዓካሪቶይ ሃሪሙ ዚምለስ ዝነበረ እዩ መሲሉኒ። በየናይ ውነ እዛረብ ከም ዝነበርኩ ኣይፈልጥን። ኣነን ኣስቴርን ዘይንፈልጦ ጋኔን ወይ መልኣኽ ዘረባ

ተጻዊኑኒ ዝነበረ መሰለኒ።

ኣብ ሞንጎ ዘረባይ እቲ ዝዛረቦ ዝነበርኩ ኑዛዜ ፍቕሪ ኣንፈቱ ጠፍኣኒ። ከምዚ ኢለ ኣብ ቅድሚ ኣፍቃሪተይ ነበርን ሕጹያን ምዝራብይ ምስ መን ከም ዝምደብ ንነብሰይ ኣደናገረኒ። መልኣኽ ፍቕሪ ኰይነ ኣብ ዝለዓለ ጉነት ድየ ክስቀል ወይስ ሕማቕ ኣፍቃሪ ተባሂለ ኣብ ኩሉ ዕላላት ክጥቀስ። እንተ ብሕማቕ እንተ ብጽቡቕ መማሞቒ ወግዒ ጣውላታት ክኸውን ምኳነይ ኣይሰሓትኩዎን።

"እንታይ መሲሉካ ሳምሶን ንኣስቴር እንተ ክኢልካ ፊልምታት ክትርኢ ፍቕደላ። ፊልም ምርኣይ ስለ ትፈቱ፡ ኣብ ሰሙን ሰለስተ ግዜ ሲነማ ኽኸይድ ኔርና። ክልተ መዓልቲ ኸኣ በረኻ ወጺእና ኣብኡ ተናፊስና ንምለስ። ካብቲ ወትሩ እንብህጎ እዋናት ኣብቲ በረኻ ወሲደ ዓው ኢለ ዛንታታት ከንብበላ ከለኹ እዩ። ሕጂ ግና ከምቲ ነንብቦ ዝነበርና ዛንታት ፍቕሪ ኣይከውንን እዩ። ኣብ መጻሕፍቲ ዘሎ ፍጹም ፍቕሪ ኽንነረክብ ኢና ሃሰው ንብል ኔርና። ኪድገም ዘይከኣል እዋናት እዩ ሓሊፉ። ሰፈር ጻድቃናት ፍቕሪ እንተልዩስ ብዘይ ጥርጥር ምጸደቕና።"

ዘረባ ተዓጊተ ደው በልኩ። ንብዓት ከም ዝቖጸርኩ ተፈለጠኒ። ሳምሶን እውን ስምዒቱ ተተንኪፉ ኪኸውን ኣሎዎ፡ ደነነ። ንኣስቴር ሰሪቑ ምስ ጠመትኩዋ ገጻ ሓቢኣ ንብዓታ ግና ኣብ ክዳና ይንጥብ ነይሩ። ነቲ ኩነታት ናብ ዋዛ መሰል ወግዒ ክቕይሮ ፈተንኩ፡ ኣይኮነለይን። ዝሓለፍናዮ ምቁር መዋእል ተዘርዚሩ ኣብ ቅድመይ ተገተረ። ክምለሶ እንተ ዘይከኣልኩ ክጸውየሉ ግና ደፋፍኣኒ።

"ሳሚ ሕጂ ግብሪ ፍቕሪ ክፈል ክብለካ ኣይመጸእኩን። ብዕድመ ካባኻ ኣመና እንእስ እየ። ኣብዚ ሰዓትዚ ክንምርያ ከም ዘይኽእል ርዱእዩ። መነባብሮ ኣስቴር ኣይጠፍኣንን። ዝሓዝኩዎ ዘይብለይ፡ ዓመታት ኣጸኒሐያ። በደለይ ኣይኮነን። እቲ ግዜ እዩ ዘይሓገዘኒ። ሕጂ ዝህበካ ህያብ የብለይን። ኽኽልቴኹም ማለተይ እየ እምበር፡ ንኣኻስ ብዓቢኡ ንኣስቴር እየ ዝህበካ ዘሎኹ። ከም መግለጺ እምነተይ ግና ንሳን ክብረ ንጽህናኣን የረክበካ። ክሳዕ ግዜ መርዓና ከምኡ ኢልና ክንጸንሕ ኢና ወሲንና ኔርና፡ ኣይኮነልናን። ግና ኣየጣዕሰንን እዩ" ዘረባ ካብ ውሽጢ ተንኪፉካ እንተ ወጺኡ፡ ከመይ ዝበለ ሓይሊ ከም ዘህሉዎ ሽዑ እየ ፈሊጠ። ተዛሪበ ድምጻይ ነቲ ገዛ ኪመልኦ ከሎ "ብሓቂ ኣነ ድየ" እናበልኩ እጠራጠር።

"ጸገም የሎን ጆን። ከምዚ ጌርካ እባ ኣይተስተማስል። ገና ንእሽቶ እንዲኻ ዘሎኻ። ብሕጂ ድማ ብሩህ መጻኢ ኣለካ።"

"ጽቡቕ ኣሎኻ። ኣነ እውን ስምዓት ተንኪፉኒ እየ ከምዚ ኢለ እምበር፡ እዚ ናይ ምፍናው እዋን ናብ ሓዘን ኪቕየር ኣይሓሰብኩን። ብጽቡቕ መንፈስ ወዲእና፡ ንዘልኣለም ድማ ኣሕዋት ኴንና ክንቅጽል ብምባል እየ ጸዊዐካ። ንኣስቴር እውን ከምዚ ጌረ ኣብ ስምዒት ከእትዋ ድላይ የብለይን። ካብዚ ዝነበረቶ ዝበልጽ ፍቕሪ እየ ዝምነየላ። ይቕረታ ግና... ሶሪ።"

ዝኣዘዝናዮ ጠለብ መጺኡ፡ እናሰተና ቀባሕባሕ በልና። ኣርእስትና ኪቕይር ዚኽእል ኣይነበረን። ነቲ ወጥሪ እንተ ኣህዳእኩዎ ኢለ፡ "ድሕሪ ሕጂ እንታይ እመኽረካ መስለካ" በልኩ፡ ድምጸይ ኣመና ረጊኡ ምንባሩ ንኣይ እውን ተፈለጠኒ። "ኣስቴር ክትኩሪ እንከላ ዋዛ እየ ዝነግራ። ሓንቲ ዛንታ ኣላ ክልቴና እንፈልጣ። ንኣኣ ዘኪረ ኣብ እዝና እንተ ቈንጥየያ ትስሕቕ እያ።" ኢለ ኽርእዮ እዝና ተንከፍኩዎ እሞ፡ ዘይከም ካልእ እዋን ሓንሳእ ክምስ ኢላ ንብዓት ኣውሓዘት። ሳምሶን ግና ብመጠኑ ክምስ በለ።

"ሕጂ ብሓንሳብ ከለኹም መብጽዓ እተወለይ። ኣስቴር ትፈትዋ ስም ናሆም እያ። ቀዳማይ ውላድና ናሆም ክንብሎ ኢና ተሰማሚዕና ኔርና። ሕማቕ ኣጋጣሚ ኰይኑ ኣብኡ ኣይበጻሕናን። ሕጂ ግና ሓደራኻ ቦኽሪ ወድኹም ናሆም በሎ። ዕድል እንተ ሂብኩምኒን ርኺብና መታን ኪቕጽልን ኣብዚ እንተ ተወሊዱ፡ ባሊግኑት ክሕዞ ፍቕዱለይ፡" ምስ በልኩዎም ንነብሰይ ደንገጽኩላ። ክሳዕ ክንዳኡ ዘርባዕባዕ ዝብል ኣይመሰለንን። እናተዛረብኩ ግና ንብዓት ጸረር ኣበልኩ። እቲ ዘንብቦ መጻሕፍቲ ግዲ ደፊኡኒ ኣብ ውሽጠ መጽሓፍ ዘሎ ሓደ ጠባይ ገይረ ንነብሰይ ሓሰብኩዋ። ንሓንሳብ ከኣ ንመራሕቲ ኣቴና ካብ ጣኢታት መልእኽቲ ተቐቢላ ትትርጕመሎም ዝነበረት ሰንሰለት ሰብን ኣማልኽትን ዝኾንኩ መሰለኒ።

"ይቕረታ ዘረባ ኣንዊሐልኩም። ዘልኣለም ዝተጓዓዝኩዎ መገዲ፡ ሕጂ ሃንደበት ምኽኣል ስለ ዝሰኣንኩዎ እየ ክንዲዚ ዘርባዕባዕ ዝብል ዘለኹ። ሳምሶን ኣብ ቦታይ ኴንካ ክትርእዮ ፈትን። ሕጂ ግና Let Just Kiss and Say Good Bye' ድዩ ዝበለ ደራፊ። ንመጠረሽታ እዋን ብፍቓድካ ክስዕማ እሞ ካብኡ ንንዮ ናትካ እያ። ካብዛ ገዛ ክንወጽእ ከሎና እውን ክልቴኹም ኢኹም ብሓደ ቸኹዱ።"

ተንሲእና ተሰዓዓምና። ከንፈራ ምስ ለገብኩዎ ክፍለዮ ኣይከኣልኩን። ሕሉፍ፡ ህሉውን መጻእን ዓመታት ኣብ ሓደ ደቒቕ ዝተጠርነፉ መሰላኒ። ከይተረኽብና ክንደይ ዲና ጌርና? ንልዕሊ 200 ዓመት ተፈላሊና ዝነበርና ኰይኑ ተሰሚዑኒ። ኣብ ከናፈራ ደሪቕ ክነብር ወይ ድማ ምራቓ ኰይነ ጎርዓዕ ኣቢላ ክትውሕጠኒ ኣይጸላእኩን። እምበርዶ ምፍልላይ ክኽእሎ እየ? ከይተበገስኩ ሰንደልደል ኢለ። ሰብኣይ ኰይነ ዓጢቐ ከም ዘይተለዓልኩ፡ ሕልናይ ፈቒዱ ከሎ ኣካላተይ ምፍላይ ኣበየኒ። ኣስቴር እውን ከምኡ። እዚ ኹሉ ዓመታት ክንዳኣ እትምቅር ስዕማ ተሰዓዒምና ንፈልጥ ኣይመስለንን። እታ ናይ ደቓይቕ ናብ ዘልኣለም ክትቅየረልና ተመነኹ።

"ይቕረታ ጆን! ይቕረታ... ሶሪ... ይቕረታ ኣስቴር... ኣነ ፍቕርኹም ክሳዕ ክንድዚ ኣይመሰለንን ነይሩ።" ኢሉ ሕጂስ ይኣኽለኩም ዝእንፍት ዘረባ ሳምሶን ተዛሪቡኒ። ድምጹ እዩ ኣበራቢሩኒ እምበር ኣበይ ከም ዝነበርኩ ፈጺመ ዘንጊዐ ነይረ። ልዕሊ ዝተጸበኹዋ ንኣስቴር ከም ዝሰዓምኩዋን ምፍላይ ከም ዝኣበኹን ጸኒሑ ተረዲኣኒ።

ካብ ሕቝፊ ኣስቴር ፍልይ ኢለ ኽልቴኦም በብተራ ጠሚተዮም። ዘይሓሰብኩዎ ምሸት እየ ኣምስየ። ብሰላም ተፋኒና ሕውነትና ክንቅጽል ደኣ እምበር፡ ከምዚ ኢለ ምፍላይ ከቢዱኒ ዘርባዕባዕ ዝብል ኣይመስለንን ነይሩ። ውዑይ ምሸት ዝሓሰብኩዋ ዘይተጸበኹዋ ናብ ምስቁንቋን ምምራሓ ብደወይ ይቕረታ ሓቲተዮም። ብድሕሪኡ እንታይ ክገብር ከም ዝኽእል ሓሳብ ኣይነበረንን። ኣንፈተይ ንማዕጾ ቀኒዑ፡ ውሽጠይ ኽወጽእ ደፊኡኒ።

"እሞ ሳሚ... እዛ ፍቕርተይ ተኸናኸና ኢኻ። ሓደራ ኣቀባጥረላ ኢኻ። እንታይ እሞ ክብለካ ደሊኻ... ጽቡቕ ጌርካ ሓዛ፡" ኢለዮም መሊአ ከይተፋነኹዎም ማዕጾ ከፊተ ብድሕረይ ዓጽየዮ ወጻእኩ። ገና ዘይበልኩዎ ዝተረፈኒ ዘሎ ስለ ዝመሰለኒ ግና ዕድል ከይሃብኩ እንደገና ማዕጾ እታ ዝነበርናያ ክፍሊ ፍቕቕ ኣቢለ ብዝበረኸ ድምጺ ነዚኣ ደገምኩ፡-

"ሓደራኻ ተኸናኸና ኢኻ! ኣቀባጥረላ ኢኻ!"

ሕግን ስነ-ምግባርን

ሚኪኤል ጺጋይ

“ኣይውላደይን'ዩ”

ኣብ'ዛ “ዘይወለደ ተዘምተ” ዝበሃለላ፡ ዘይወለደ ዝቓዝነላ፡ ዝሕልሕል ዝበለ ህይወት ዘሕልፈላ ገለ ድማ ካብ ከምዚ ቅዛነት ንምግልጋል ብጡብነት ቈልዓ ኣዕብዩ ዉላዱ ዝሓቑፈላ ዓለም፡ ንዉላድ ብኣይናተይን ብናትካባ ዝማጐቱ ወገናት ምህላዎም'ውን ይስማዕ። ናይ ዉላድ ወይ ናይ ኣቦነት ክርክር ዝስዕብ ምትእምማን ካብ ዘይብሎም ሰብ ሓዳር ኣብ ዝውለዱ ህጻናት ወይ ድማ ሓሓሊፎም ጾታዊ ርክብ ካብ ዘዘውትሩ ዘይምርዕዋት ውላድ ምስ ዘጋጥም'ዩ።

ናይ ዉላድ ክርክር ብዕርቅን ስምምዕን ክድቀስ ዝኽእል'ኳ እንተኾነ፡ መብዛሕትኡ እዋን ኣብ ቤት ፍርዲ ብዝካየድ ምጉትን ብዝቐረብ መረዳእታን'ዩ ዝፍታሕ። ኣቦነት ናይ ህጻን ንምርግጋጽ ዝለዓል ክርክር ሲቪላዊ ጉዳይ ኰይኑ ናይ ላዕለዋይ ቤት ፍርዲ ስልጣን'ዩ።

ናይ ዉላድ ክርክር ሓደ ካብ'ቶም ንፈራዲኡ ይጭነቕ ዝበሃለሎም ዓይነት ክርክራት ምዃኑ ይፍለጥ። እቲ ምንታይሲ ጾታዊ ርክብ ብባህሪኡ ብሕቱው ወይ ስቱር ስለዝኾነ ብመሰኻኽር ዓይኒ ዘይርአን ክምስክር ዘይከኣልን'ዩ። ከም ስርቂ፡ ቅትለትን ካልኦት ገበናትን ድማ ብናይ ቦታ ፍጻመ ገበን መረዳእታታት ማለት ኣሰራት ወይ ዝወደቑ ነገራት ተሓጊዙካ ክፍታሕ ዝከኣል ኣይኮነን። ከም መርመራ ዲ.ኤን.ኤ ዝኣመሰሉ ናይ ሳይንስ መርመራታት ንምጥቃም ድማ መሳርሒ፡ ቀማማትን ክኢላታትን ምቕራብ የድሊ። በዚ ምኽንያት'ዚ ኣቦ ህጻን ንምንጻር ከቢድ ይኸውን። በዚ ይኹን በቲ ኣቦ ህጻን ክውሰን ስለዘለዎ ግን ኣብ ዉሳነ ይብጻሕ ኢዩ። ፍርዲ ስለዝተዋህበ ግን ዕግበት ተረኺቡ፡ ኣቦን ህጻንን ድማ ብቐሊሉ ስነ-ኣእምሮኣዊ ምትእሳሳር ፈጢሮም ማለት ኣይኮነን።

ብሄራት ኤርትራ ኣቦኡ ኣብ ዘይተፈልጠ ህጻን ዘለዎም ኣረኣእያ ካብቲ ዛጊት ተገይሩ ዘሎ ሓደ ሓደ ኣፈናዊ መጽናዕቲ ንምርዳእ ይከኣል'ዩ። በዚ መሰረት ድማ ዳርጋ ኩለን ብሄራት ኣቦኡ ዘይተፈልጠ ወይ ዘይተቐበሎ ህጻን ክህሉ የብሉን ናብ ዝብል ዝዛዘወ እዩ። ስለዚ ድማ ብቐሊል መርትዖ ማለት እታ ኣደ “እዚ'ዩ ኣቦኡ” ዝበለቶ ወዲ-ተባዕታይ ኣቦ ይኸውን። ኣብ ገለ ብሄራት ህጻን እንተድኣ ኣቦኡ ክንጸር ዘይተኻኢሉ ወዲ እቲ ዝተወልደሉ ቀቢላ ኰይኑ ይዓብን ምሉእ መሰል ይህልዎን።

ኣብ ዘመናዊ ሕግታት'ውን ኣቦነት ኣብ ምውሳን ዘሎ ኣረኣእያ ካብዚ ያታዊ እምነትን ኣመላኻኽታን ብዙሕ ዝፍለ ኣይኮነን። ኣብ ስራሕ ዘሎ ሲቪላዊ ሕግና ዉላድ ኣቦኡ ንኽንጸር ንምስክርነት ናይ'ታ ኣደ ዓቢ ግምት ይወሃቦ። ኣደ ቈልዓ ነቲ ከም ኣቦ ዝኸሰሰቶ ንምርታዕ ክልተ መረዳእታታት ጥራይ ትሕተት።

1. ኣቦ ናይ'ዚ ቆልዓ “እዚ ኢዩ” ኢላ ንኽትምስክር

2. ኣብ'ቲ ድቂ ዝሓዘትሉ እዋን እዚ ከም ኣቦ ዝጠቐሰቶ ሰብ ምስኣ ስጋዊ ርክብ ክፍጽም ኣጋጣሚ ከም ዝነበሮ ወይ ድማ ከም ዝፈጸመ ዝእንፍት ወይ ዝእምት መረዳእታ ከተቕርብ።

ብመሰረት ኣብ ቁጽሪ 2 ዘሎ መረዳእታ፡ ዝእምት መርተየ ማለት እቲ ከም ኣቦ ዝተረቆሐ ሰብ ኣብቲ እታ ኣደ ድቂ ዝሓዘትሉ እዋን ምስኣ ዝምድና ከም ዝነበሮ ዘረድእ መርተየ ማለት እዩ። እዚ ድማ ኣብቲ ዝተጠቕሰ እዋን ሓቢሮም ይዘሩ ከም ዝነበሩ ወይ ናብ ሓደ ናብ ገዛ ናይቲ ሓደ ይኸይድ እንተነይሩ ወይ ካልእ ምቅርራቦም ዘርኢ ነገራት (ፍቕሪ፡ ዕርክነት፡ ምልዉዋጥ ደብዳቤ...) ከም መረዳእታ እንተቐሪቡ ቤት ፍርዲ ዝእምት መርትየ ረኺቡ ኣሎ ማለት'ዩ። ስለዚ ምናልባት እቲ ኣቦ ንኑብሱ ክከላኸል ኣብ ዝተዋህቦ ዕድል ዝዓዘዘ መርትየ ኣቕሪቡ፡ ንምስክርነት ናይ'ታ ኣደ እንተዘይኣፍሪሰዎ፡ ቤት ፍርዲ ነቲ ክሱስ፡ ኣቦ ናይ'ቲ ህጻን ከም ዝኾነ ፍርዱ ይህብ።

ንምጉት ናይ'ታ ኣደ ዝሰዕር ብወገን ኣቦ ዝቐረብ ዝዓዘዘ መርተየኸ እንታይ ክኸውን ይኽእል? ኣቦነት ክቕበል ዝተኸሰሰ ወዲ ተባዕታይ ነዞም ዝስዕቡ ነጥብታት ወይ ንሓደ ካብኣቶም ናብ ቤት ፍርዲ ኣቕሪቡ ከረድእ እንተኽኢሉ እቲ መጐተ ናይታ ኣደ ፍሩስ ይኸዉን።

1. እቲ ወዲ ተባዕታይ ኣብቲ ናይ ድቂ ይኹን ናይ ጥንሲ እዋን ምስታ ጓል-ኣንስተይቲ ጾታዊ ርክብ ክፍጽም ኣጋጣሚ ምስ ዘይኑብሮ (ንኣብነት ህጻን ካብ ዝተወለደሉ መዓልቲ ጀሚሩ ናብ እዋን ድቂ ዝተታሓዘሉ ገጽካ ብምቑጻር ዘሎ 300 መዓልታት እቲ ወዲ-ተባዕታይ ኣብ ርሕቐ ዝበለ መገሻ ወይ ዕስክርና እንተነይሩ ወይ ናይ ሕጊ እሱር እንተነይሩ...)

2. እቲ ወዲ ተባዕታይ ብምኽንያት

ሕማም ወይ ጉድለት ዋህዮ ዘርኢ ክወልድ ክም ዘይክእል (መኻን ምዃኑ) ሕክምናዊ መረጋገጺ እንተኣቐሪቡ

3. ካልእ ዘይተጠቕሰ ዝኾነ ኣእማኒ መረዳእታ ክቐርብ እንተኽኢሉ'ዩ።

ብዙሓት መንእሰያት ደቂ-ተባዕትዮ ብሕልፊ ድማ ካብ መርዓ ወጻኢ ጾታዊ ርክብ ዝፍጽሙ ወይ ዘዘውትሩ እንተኾይኖም ዘይዉላዶም ከይዕደሉ ዓቢ ስክፍታ ይስምዖም። ነቲ "ኣደ ዝሃበቶ ዉህብ'ዩ" ዝብል ከም መበገሲ ዝውሰድ መትከል ሕጊ ተቓውምኦም የስምዑ። እታ ኣደ ነዚ ዕድል'ዚ ተጠቒማ፡ ካብ ዘርብሓ ወይ ዘየሕፍራ ኣቦ ከም ዝወለደቶ ክትመስል እንተሓሰወትከ ይብሉ። ብሕልፊ ድማ ኣብ ሓጺር እዋን ምስ ዝተፈላለዩ ደቂ-ተባዕትዮ ጾታዊ ርክብ ከም ዝፍጽማ ዝጥርጠራ ደቀንስትዮ እተን ስክፍታ ዘዛይዳ ኢየን። እንተኾነ ሕግን ሕብረተሰብን ንክርክር ናይ ኣቦነት ንምዕራፍን ህጻናት ብዘይኣቦ ከይተርፉ ንምርግጋጽን ክግበርዎ ዝኽእሉ እዚ ልዕል ኢሉ ዝተገልጸ ሕጋዊ መረዳእታታት ተኸቲልካ ኣብ ዉሳነ ምብጻሕ ጥራይ'ዩ።

ምናልባት ኣብቲ ያታዊ ይኹን ዘመናዊ ኣገባብ ሓንቲ ኣደ ሓንሳብ "እዚ'ዩ ኣቦ" ኢላ ምስ ዓደለት ሓሳባ ናይ ምቕያር ኩነ ንኻልእ ኣቦ ናይ ምዕዳል ተኽእሎ የብላን። ሕጊ ኣየፍቅደላን ኢዩ። ነዚ ተገንዚባ ኣብቲ ናይ መጀመርያ ዕድላ ነቲ ቅኑዕ ምርጫ ክትወስድ ማለት ነቲ ህጻን ነቲ ናይ ብሓቂ ኣቦኡ ክትህብ ትጽቢት ይግበረላ። ብዘተረፈ ግን መንእሰያት ክልቲኦም ጾታ ኑብሰ-ግትኣት ምዝውታር፡ ኣብ ኪዳንካ ወይ ዕርክነትካ ምጽናዕ፡ ብጉጅለ ካብ ዝፍጸም ዓመጽ ምርሓቕ ወዘተ ዕሽሽ ከበሃል ዘይግባእ'ዩ።

ኣብ ጽምብል መርዓ ቀለቤት ምጥላቕ ባህሊዶ ወይስ ሕጊ?

ካብ ወርቂ ይሰራሕ ካብ ኣልማዝ ወይ ብሩር፡ ቀለቤት ከም ምልክት መርዓ ወይ ምልክት ቃል-ኪዳን ኮይኑ ኣብ ኢድ ዝውደ ሽቦ ወይ ካትም ኢዩ። ቀለቤት፡ መጻምድቲ ኣብ ዕለት ሕጸኦም'ውን ዝዕድግዎ ወይ ዘጥልቕዎ ኮይኑ ቀንዲ ግዜኡ ግን መርዓ ክጸንበል'ከሎ'ዩ።

ቀለቤት ኣብ ብዙሓት ሃገራት ዝዘውተር ኮይኑ ቀለቤት ከም ምልክት መርዓ ኣበይን መኣስን ከም ዝተጀመረ ንኽንጸር መጽናዕቲ ይሓትት። ይኹን'ምበር ዝተፈላለዩ ህዝብታት ኣብ ቀለቤት ዝተፈላለየ እምነታት ነይርዎምን ኣለዎምን።

ብጥንቲ ዝዘውተር ዝነበረ ቀለቤት ካብ ሓጺን ዝተሰርሐ ምንባሩ ይግመት። ሓጺን ዝተመርጸሉ ምኽንያት እቲ ምልክት ጽኑዕ መርዓ ዝኾነ ቀለቤት ብቐሊል ከይሰበር'ዩ። ሮማውያን ንቀለቤት መርዓ ኣብ ማእከላይ ኣጻብዕቲ ይወድይዎ ነበሩ። እዚ ዝገብርሉ ምኽንያት ድማ ካብ ማእከላይ ኣጻብዕ ናብ ልቢ ገጹ ዝውሕዝ ደቂቕ ኣርተሪ ወይ ናይ ፍቕሪ ሸይን (ሱር ደም) ከም ዘሎ ይኣምኑ ስለዝነበሩ'ዩ። እቶም ሓደስቲ ተጻመድቲ ቀቀለበቶም ኣብ ማእከላይ ኣጻብዕ ምስ ዘጥልቕዎ ድማ ብፍቕርን ጽሕፍቶን ናብ ሓደ ይጽንበሩ ዝብል እምነት ነበሮም፡

ተጻመድቲ፡ ቀለቤት መርዓ ዘጥልቕሉ ምኽንያት ብህይወቶም ክሳብ ዘለዉ እቲ መርዓ ጽኑዕ ወይ ዘልኣለማዊ ንክኸውን'ዩ። ስለዚ እቲ ቀለቤት ካብ ምንታይ ይሰራሕ ኣገዳሲ ነበረ። ኣብ ማእከላይ መዋእል፡ ኢጣልያውያን ናይ ሕጸኦም ቀለቤት ካብ ማዕድን ኣልማዝ ክስራሕ ይመርጹ ነበሩ። ኣልማዝ ዝመርጽሉ ምኽንያት ድማ ማዕድን ኣልማዝ ኣብ ሃልሃልታ ፍቕሪ'ዩ ዝርኩብ ወይ ዝፍጠር ዝብል እምነት ስለ ዝነበሮም ኢዩ።

ብዙሓት ሰባት ግን (ዋላ ዝተመርዓና'ውን እንተኾንና) ስለምንታይ ናይ መርዓ ቀለቤት ከም እነጥልቕ ሓደን ዝተጨበጠን መልሲ የብልናን። እዚ ድማ በቲ ሰባት ኣብ ቀለቤት መርዓ ዘለዎም ዝተፈላለየ ኣተረኣጉማ ክረጋገጽ ይከኣል'ዩ። ንገለ ሰባት ቀለቤት ኣብ ዕለት መርዓ ምጥላቕ ማለት ቃል-ኪዳን ምእሳር ማለት'ዩ፡ ብኻልእ ኣዘራርባ እቲ ቀለቤት ማዕረ እቲ ማሕላ ወይ ቃል-ኪዳን ወይ ዉዕል ንወስዶ። ኣብ ገለ እዋን'ውን እቲ ንመርዓ ዝተዳለወ ቀለቤት ቃል-ኪዳን ተባሂሉ ይጽዋዕ'ዩ። ኣብ ካልእ ኣረዳድኣ ድማ ቃል- ኪዳን እቲ ብባህሊ ወይ ብሕጊ ወይ ድማ ብሃይማኖት ዝእቶ ዉዕል፡ ማሕላ፡ ቃል ወይ መብጽዓ ኮይኑ ቀለቤት ግን ከም ምልክት ወይ ትእምርቲ (symbol) ጥራይ ይውሰድ። ንኣብነት ኣብ ገለ እዋን ብምኽንያት ምርሳዕ ወይ ኣቓልቦ ዘይምሃብ ቀለቤት ከይተዳለወ ወይ ከይተቐረበ እንተዘጸንሕ (ኣብ ገለ ውራያት'ውን ዘጋጥም ኢዩ) እቲ መርዓ ንኻልእ እዋን ኣይምተቐጸረን ወይ ኣይምተሰናኸለን።

ብዙሓት ሰባት ቀለቤት ድሕሪ እዋን መርዓ'ውን ከም ናይ ምርዕዋት ምልክትን መከላኸልን ኮይኑ ናይ ምግልጋል ኣገዳስነት ከም ዘለዎ ይኣምኑ። እዚ ማለት ድማ ምርዑው ወይ ምርዕውቲ ብኻልኦት ደለይቲ መውሰቦ ከይሕተቱ ምናልባት ድማ ንዝሙት ዕድመ ከይቀርብሎም ከም መከላኸሊ ወይ ድማ ከም መልሲ ኮይኑ የገልግል ማለት ኢዩ። ይኹን'ምበር እዚ'ዉን ኣጠቓላሊ ሓቂ ኣይኮነን። ምኽንያቱ ድማ ዋላ እቶም ተመርዕዮም ኣብ ኣጻብዕቶም ቀለቤት ክህልዎም ዝግባእ'ዉን ኩሎም ቀለቤት ኣለዎም ማለት ኣይኮነን። ኣብ ሓደ ዕላል፡ ሓደ ንልዕሊ 20 ዓመት ኣብ ሓዳሩ ጸኒዑ ዝርኩብ፡ ኣርባዕተ ቆልዑ ዝወለደ ኣቦ፡ ኣብ ኢዱ ዝርአ ቀለቤት ስለዘይነበሮ ንዝቐረበሉ ሕቶ ክምልስ ከሎ " ቀለቤት ኣብ ኣጻብዐይ ረሃጽ፡ ስሓ (ኣለርጂ) ስለዝገብረለይ ኣብታ ናይ መርዓና ለይቲ ምስ ኣውጻእክዋ ብድሕሪኡ ርእየያ ኣይፈልጥን ይብል።" ገለ ሰባት ድማ ናይ መርዓ ቀለቤቶም ከም ዝኾነ ንብረት እንተድኣ ጠፊኡ ዳግማይ ከስርሕዋ ወይ ክዕድግዋ ሽገርገር ዝብልሉ ምኽንያት ኣይርኣዮምን። ብኣንጻር ናይዚ ድማ ዘይተመርዓዉ፡ ዝተፋትሑ ወይ መጻምድቶም ብሞት ዝተፈለዮም'ዉን ኣብ ኣጻብዕቶም ቀለቤት ክህልዎም ይኽእል'ዩ። ስለዚ ቀለቤት ምጥላቕ ወይ ዘይምጥላቕ

ንምርዑዋት ወይ ዘይምርዑዋት ሰባት ክንፈላልየሉ ኣይንኽእልን።

መርዓ ወይ መውሰቦ ብመንገዲ ሃይማኖታዊ ሕግታት ክፍጸም ዝከኣል፡ ብመንገዱ ድማ ዝሕብሓብን ኣብ ጽሑፋት ዝሰፈረን ምኽኣ ከይዘንጋዕና፡ ብዛዕባ ግዴታታት ቀለቤት ከም ምልክት መውሰቦ ግን ኣብ ቁርኣን ኮነ ኣብ መጽሓፍ ቅዱስ ምዕራፍ ክንድዚ ቁጽሪ ክንድዚ ተባሂሉ ክጥቀስሉ ዝስማዕ ኣይመስልን።

እቲ ቀለቤት ብወርቂዶ ብብሩር ወይስ ብኻልእ ይሰራሕ'ውን ናይ ባህልን ልምድን ጉዳይ'ምበር ሕጋዊ ወይስ ሃይማኖታዊ ትእዛዝ ኣይመስልን። ምኽንያቱ ድማ ብወርቂ ክስራሕ እንተዝመርጽ'ውን ብኣየናይ "ካራተ" ዝብል ሕቶ ምስዓቡ ኣይምተረፎን።

ኣብ መሰጋገሪ ሲቪላዊ ሕጊ ኤርትራ፡ ኣብቲ ናይ ስድራቤታዊ ሕጊ ምዕራፍ ብፍላይ ድማ ኣብ ኣርእስቲ ሕጸን መርዓን፡ መጻምድቲ ቀለቤት ከጥልቑ ከም ዝግባእ ዝጠቅስ ዓንቀጽ የልቦን። መርዓ ብባህሊ ወይ ብሃይማኖት ወይ ድማ ብምምሕዳር ክባቢ ክጽንበልን ሕጋዉነት ክለብሰን ዝከኣል ይኹን'ምበር ኣብ ኩሉ እቲ ኣጋባብት መርዓ ቀለቤት ኣይጥቀሰን ኢዩ።

ዓንቀጽ 604 ሲቪላዊ ሕጊ ብምምሕዳር ናይ ዝካየድ መርዓ ኣጋባቡ ዝገልጽ ኩይኑ፡

• እቶም ናይ መጻኢ ሰብኣይ ሰበይትን ምስ መሳኻኽርም ኣብቲ መርዓ ዝኾነ ዘይሕጋዊ ነገር ከም ዘየልቦ ይምሕሉን ይምስክሩን፡

• እቲ ኑቲ ጽንብል ዘፈጽም በዓል መዚ ካብቶም ናይ መጻኢ ሰብኣይን ሰበይትን ሓደ ኑቲ ሓደ ዝደልዮ ምኻኑ (ኣብ መርዐኡ ክጸንዕ ምኻኑ) ብብሓደ ቃል የእትዎም፡

• ቀጺሉ እቲ በዓል መዚ ብስም ሕግን ስርዓትን፡ እቶም መጻምድቲ ደጊም ብቲ ዝተገብረ መርዓ ሓደ ከም ዝኾኑ ይገልጽ። ናቱ ሓላፍነት እንተኾይኑ ድማ ብሉ ንብሉ ኣብ ናይ መርዓ ክብሪ መዝገብ ይምዝግቦም።

ስነ-ስርዓት መርዓ ድማ ብኸምዚ ይፍጸም። ኣብዚ ዝጠቐሰ ኣጋባብ እቲ ሕጊ ንቀለቤት ዘይምጥቃሱ ኣገዳስነት ቀለቤት ባህላዊ ወይ ልምዳዊ ምኻኑ የረድኣና።

ካልእ ምጥላቕ ቀለቤት ልምዲ ምኻኑ ዘዘኸረና ድማ መጻምድቲ ብሕጊ ተመርዕዮምዶ ኣይተመርዓዉን ኣብ ዘከራኽረሉ እዋን ቤት ፍርዲ ቀለቤትኩም ኣበይ ኣሎ ብምባል ንቀለቤት ከም መርተዖ ናይ መርዓ ዘይሓትተሉ ምኻኑ ኢዩ። ከምቲ ልዕል ኢሉ ዝተገልጸ ድማ ኣብ ፍትሕ ዝበጽሑ ሰብኣይ ሰበይትን፡ እቲ ፍትሕ ብሸማግለታት ይውሰን፡ ጉዳይ ቀልዑትን ቀለቦምን'ዉን ይውሰን። ኣብ ብጽሒት ንብረት ድማ ክርክር ይስዕብን ዉሳነ ይወሃበሉን። "መርዓኹም ይፈርስ ስለዘሎ ኣብ ኢድኩም ዘሎ ቀለቤት ኣራግፉ" ክበሃል ግን ተሰሚዑ ኣይፈልጥን። ዝተፋትሑ መጻምድቲ መምስ ቀለቤቶም ክጸንሑን ድሕሪ ግዜ ድማ ምስ ካልእ መጻምድቲ ክዋሰቡን ዝዕንቕፍ ነገር የልቦን።

ኣብ መደምደምታ ናይ መርዓ ቀለቤት ምጥላቕ ባህላዊ (ልምዳዊ) 'ምበር ሕጋዊ ትእዛዝ ወይ ግዴታ ኣይኮነን ዝብል'ዩ። ናይዚ ጽሑፍ መልእኽቲ ናይ መርዓ ቀለቤት ምጥላቕ ባህሊ ስለዝኾነ ኣገዳስነት የብሉን ንምባል ኣይኮነን። ብኣንጻሩ ባህሊ 'ዉን ኣገዳሲ መመሓደርን መነባበርን ናይ ደቂ ሰባት ስለዝኾነ ኩሉ እቲ ጉዳኢ ዘይኮነ ባህሊ እንተላይ ኣብ ቃል-ኪዳን ቀለቤት ከም ምልክት መርዓ ምጥቃም ክቕጽልን ክኽብርን ከም ዘለዎ ንምምልኻት ኢዩ። እንተኾነ ዋላ እቶም ኣብ መርዓ ቀለቤት ናይ ምጥላቕ ባህሊ ዘይብሎም ወይ ድማ ኣብ ክንዲ ቀለቤት ካልእ ኣገባብ ጽንብል ዝጥቀሙ ኣህዛብ'ዉን ባህሎም ክቡርን ኣገዳስን'ዩ።

ስለምንታይ ካብ ሓዳር ወጻኢ ጾታዊ ርክብ?

ካብ ናይ መርዓ መጻምድቲ ወጻኢ ዝፍጸም ጾታዊ ርክብ ብዙሕ መጸወዒ'ዩ ዘለዎ። ዝሙት፡ ዙረት፡ ውሽምነት፡ ብወሰን ምዉላድ፡ ወዘተ። ኣብ ሕግን ሃይማኖትን ግን እቲ ዝሙት ዝብል ቃል ዓብላሊ ኢዩ። ዝሙት ካብ ናይ መርዓ መጻምድትኻ ወጻኢ ምስ ካልእ ተቓራኒ ጾታ ስጋዊ ርክብ ምፍጻም'ዩ።

ገለ ሰብ ሓዳር ደቂ ተባዕትዮ፡ ሰበይቲ መነባበሪ ገንዘብ ኣይጉደላ'ምበር ሰብኣይ ምስ ካልእ እንተኸደ እንታይ ገደሳ ወይ እንታይ ተበዲላ በሃልቲ'ዉን ኣለዉ። ብመሰረትዚ ሓደ ሰብኣይ ንሓዳሩ ካብ ከኣለን ንበዓልቲ ሓዳሩን ደቁን ብገንዘብ ካብ ኣለየን፡ ምስ ካልእ ጓል-ኣንስተይቲ ስጋዊ ርክብ እንተፈጸመ ወይ እንተወለደ ዘይእሙን ወይ ዘማዊ ክበሃል የብሉን ማለት'ዩ።

ሰብኣይ ካብ ሰበይቱ ሓሊፉ ምስ ካልእ ጾታዊ ርክብ ምስ ዝፍጸም ገለ ሰባት ነታ በዓልቲ ሓዳር ይወቕሱ። "ንሳ ብግቡእ እንተትሕዞዶ ንኻልእ ጠሚቱ" ዝብል ወቐሳ ናብኣ ይቐንዕ። ካብኡ ዝተበገሰ ይመስል ሓያሎ ጽሑፋትን ኣብ ዝተፈላለየ ኣጋጣሚታት ዝወሃቡ ጾታዊ ትምህርትን ኣብቲ "ሰበይቲ ብኸመይ ንሰብኣያ ተሕጉስ ወይ ብኸመይ ክትሕዞ ትኽእል" ኣድሂቦም ይጸሓፉን ከም ምህሮ ይወሃቡን። ኣብ ከምዚ ኣርእስቲ ዝወሃቡ ምኽርታት ድማ ሰበይቲ ተቛያቕት ከይትኸውን፡ ብዝጠቕምን ዘይጠቕምን ምኒን ከይትብል፡ ኑብሳ ክትከናኸን፡ ኣብ ገለ ሃገራት ድማ ንጾታዊ ዕግበት ሰብኣያ ክትብል ኣብ ጾታዊ ኣካላታ ብሕክምና ክትገብሮ እትኽእል ለዉጥታት፡ ከምኡ'ዉን ኣብ ገለ ሕብረተሰባት ዝኽሰቱ ናይ ርሕሚ መስፈይቲ ወዘተ 'ዮም። ብሓጺሩ ጓልኣንስተይቲ ንኻልእ ምእንቲ ከይትጥምት በዓልቤታ ብኸመይ የሕጉሳ ዝመኽሩ ጽሑፋት እቶም ዝወሓዱ ምኻኖም ይግለጽ።

እንተኾነ ምርዑዋት ካብ ምስ መጻምድቶም ወጻኢ ጾታዊ ርክብ ዝፍጽምሉ ምኽንያትስ ብዙሕ'ዩ። ብዉሕዱ ድማ እዞም ዝስዕቡ ክጥቀሱ ይኽእሉ።

• ብሕጽረት ኣታዊ ዝተሃስየ ናብራ

ንምትዕርራይ ሰብኣይ ሰበይትን ናብ ስራሕ ዝወፍሩ ምስ ዝኸኑ ብሕልፊ ድማ ብምኽንያት ዓይነት ስርሖም ኣብ ቤቶም ብሓንሳብ ዝራኽብሉ እዋን ውሑድ እንተኾይኑ ወይ ድማ ብምኽንያት ስራሕ ኣብ በበይኑ ዞባታት ወይ ከተማታት ዝነብሩ ምስ ዝኾኑ፡ ኣብቲ ዘለዉዎ ቦታ ሓደስቲ ዝምድናታታት የማዕብሉ።

• ኣብ ዕላማ መርዓን ጾታዊ መረዳእታን መጺኡ ዘሎ ለዉጢ'ዉን ከም ሓደ ነጥቢ ክጥቀስ ዝኽእል ኢዩ። መሰረታዊ ዕላማ መርዓ ዉላድ ምፍራይ፡ ምዕባይን ናብራኻ ምምራሕን ምዃኑ ርዱእ'ዩ። እዚ ዕላማ'ዚ ሕጂ'ዉን ኣገዳሲኳ እንተኾነ ኣብዚ እዋን'ዚ ግን መርዓ ተወሰኽቲ ዕላማታት እናሓዘ ይኸይድ ኣሎ። ንኣብነት ኣብ ዙረት መኻይድቲ ክህለወካ፡ ኣፍቃሪ ክህለወካ፡ ናይ ሓባር ስምዒትን ዝንባለታትን ክህልወካ፡ ጾታዊ ዕግበት ንምርካብ፡ ወዘተ ኣብ ግምት ስለዝኣቱ፡ እዚ ዳሕረዋይ ድሌታት ምስ ዘይማላእ፡ በዓልቤተይ ናይ ፍቕሪ ሰብ ኣይኮነን ወይ ኣይኮነትን፡ ብግልጽነት ኣየዕልልን'ዩ ወይ ኣይተዕልልን'ያ። ተመሳሳሊ ዝንባለ የብልናን፡ ኣብ ጾታዊ ርክባት ኣይተወሃሃድናን ወዘተ እናተባህለ እቲ ዝድለ ዕግበት ካብ ሓዳር ወጻኢ ይድለ።

• ዓበይቲ ከተማታት ዝሙት ክትመሃር ዝጸልዉን ዝሙት ፈጺምካ ክትሕባሎም እትኽእልን'ዩም። ኣብ ገጠራትን ሓውሲ ከተማታትን ግን ባህርያት ተጻመድቲ ብቀሊል ስለ ዝቓላዕ ወይ ዝተፈጸመ ስለዘይክወል፡ ብመቕርብካ ወይ ደቂ ዓድኻ ክትግናሕ ወይ ክትሕመ ተኽእሎ ስለዘሎ ወዘተ ኑቲ ካብ መርዓ ወጻኢ ዝፍጸም ስጋዊ ርክብ ኣብ ምግታእ ብመጠኑ ይሕግዝ።

• ኣብ ማሕበራዊ ህይወት መጺኡ ዘሎ ለዉጢ ብሕልፊ ድማ ኣብ ደቀ-ንስትዮ ጾታዊ ርክብ ኣብ ምፍጻም እናተቐየረ ዝመጽእ ዘሎ ኣረኣእያን ካብ ማሕለኻ ናይ ቤተሰብን ከባብን ናይ ምውጻእ ሓርነትን'ዉን ከም ነጥቢ ክጥቀስ ዝከኣል ኢዩ። ዝሙት ንሓዳር ዘዕኑ መንሸሮ ምዃኑ እናተፈልጠ ንዝተቐረብልካ ዘይሕጋዊ ዕድመ ብኣወንታ ምምላሽ ይርአ። ጓልኣንስተይቲ ካብ ገዝኣ ወጺኣ ኣብ ቦታ ስራሕ ስለእትርከብ ምስ ብዙሕ ዝባህርያቶም ደቂ-ተባዕትዮ ናይ ምፍላጥን ርክብ ናይ ምምስራትን ዕድል ኣለዋ። ምስ ናይ ቅድሚ 50 ወይ 70 ዓመታት ማሕበራዊ ርክባት ኣነጻጺርካ ናይ ሎሚ ጓል ኣንስተይቲ ጾታዊ ርክብ ናይ ምፍጻም ዝለዓለ ዕድል ኣለዋ። ብኻልእ ኣገላልጻ ኣብ ገዝኣ ብበዓል ቤታ ዘይሕጉስቲ ጓል-ኣንስተይቲ ኑቲ ሓጐስ ካብ መሳርሕታ ከተማልኦ እትኽእል ክመስላ ይኽእል።

• መጻምድቲ ብሕልፊ ድማ ወዲ-ተባዕታይ ኣብ ስራሕን ንግድን ጥራይ ብምድሃብ ወይ ብምኽንያት ነዊሕ ሕማም ወይ ማእሰርቲ ወይ መገሻ ወይ ዕስክርና ንሰበይቱ ዝገብሮ ኣድህቦ ምስ ዘይህሉ ወይ ምስ ዝቕንስ፡ መጻምድቱ ካብቲ ነዊሕ ተነጽሎ፡ ጽምዋ ንምግልጋል ናይ ካልእ ሰብ ልምዲ ከተሕድር ትኽእል።

• ሓደ ካብ'ቶም መጻምድቲ ካብ ሓዳሩ ወጻኢ ምስ ካልእ ዝዘወርን ገዝኡ ገዲፉ ዝሓድርን ምስ ዝኸዉን፡ እቲ ካልኣይ መጻምድቲ ድማ ንሱኳ ዘይገደፈ ንሳኳ ዘይገደፈት እናተበሃሃሉ ወይ ድማ ኣነ'ዉን ሕነይ ክፈዲ ኣሎኒ ካብ ዝብል ዘይቅቡል ሓሳብ ናብቲ ካብ መርዓኻ ወጻኢ ዝግበር ርክባት ከመርሕ የጋጥም። እዚ ተርእዮ'ዚ ኣብቶም ብዕድመ ንእስ ዝበላ ደቀንስትዮ ተመርዕዮም ክንሶም መጻምድተይ ካልእ ከይትምሃር ዝብል ስክፍታ ከየሕደሩ ናይ ሓዳር ዲሲፕሊን ዘይብሎም ይርአ። እታ ንእስቲ መጻምድቲ "ንሱኳ ብዓቢኡ

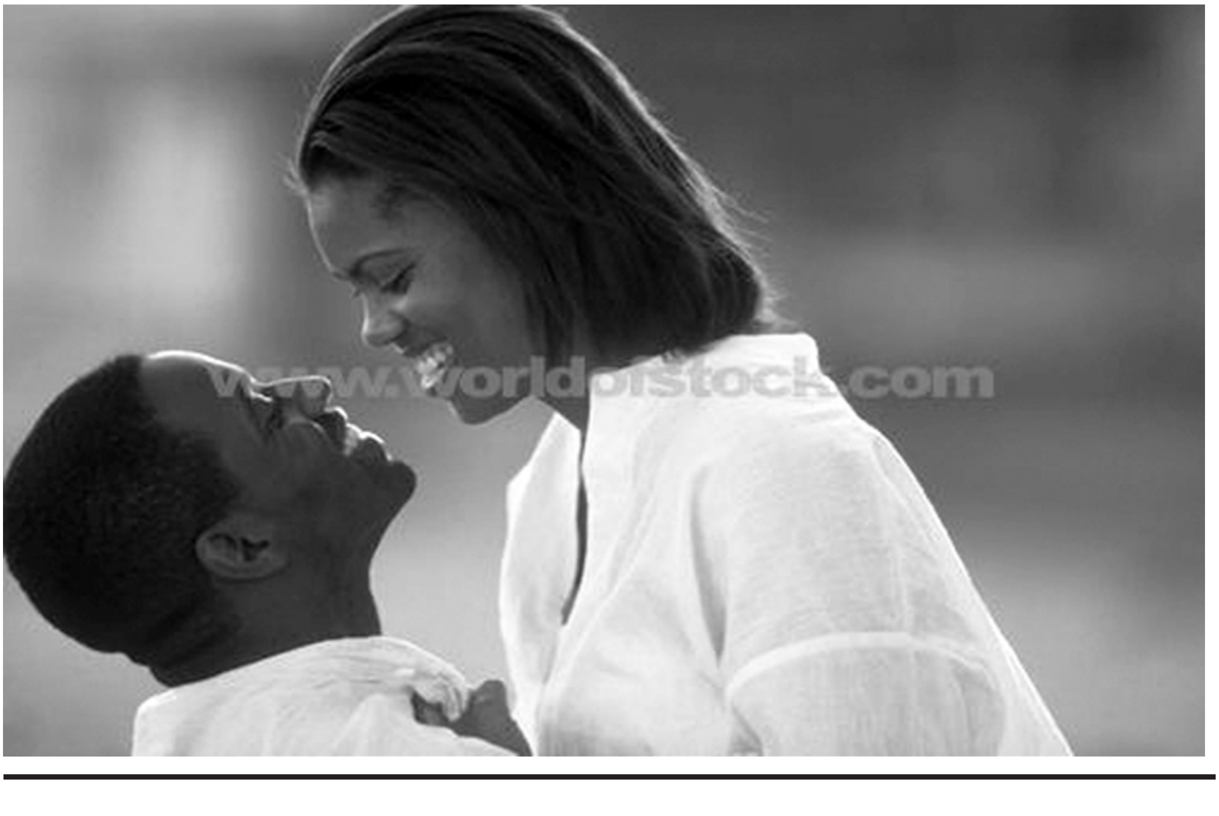

ዘይገደፈ ድኣ ንዓይሲ እንታይ ኣቦይ ቀቲሉለይ” ክትብል ተኽእሎ ይህሉ።

• ኣብ ገለ ዉሑዳት ሰባት እቲ ናይ ሕጋዊ መርዓ ርክባቶም እናተዳኸመ ክኸይድ ከሎ፣ ቀዳማይ፣ ብልብን ኣእምሮን ኣብ ሓዳሮም ብዘይምህላዎም ካልኣይ ድማ እቲ መጻምድተይ ንኽቕበጽ ወይ ናይ ፍትሕ መበገሲ ንኽኸዉን ተባሂሉ ቀዳማይ ሓዳር ብሕጊ ከየፍረሱ ካልእ ጕናዊ ርክብ ይጅምሩ።

ሳዕቤናት ካብ ሓዳር ወጻኢ ዝፍጸም ጾታዊ ርክባት

• መጻምድቲ ዝፍጽሞ ዝሙት ወይ ካብ ካልእ መጻምድቲ ምውላድ ነቲ ተበዳሊ ዓሚቝ ጓሂ ዘሕድርን ቃንዛ ሓንጐልን'ዩ። ሓደ ሞያዊ ሓደ ግዜ “ብዝሙት ዝተበደለ ሰብ ዝህልዎ ቃንዛ ልክዕ ምስቲ ብዘይ መደንዘዚ መሓዉሩ ዝቕረጽ ሰብ ዝመሳሰል'ዩ” ኢሉ። ተበዳሊ ከም ዝተኸድዐ፣ ከም ዝተናዕቐን ዝተታለለን ሰብ ገይሩ ንኑብሱ ይርእያ። ኣብ ገለ ገለ ኣጋጣምታት ድማ ዝሙት ብሕልፌ ብዉዕዩ ሴፍ ዘማዝዘ ወይ ዘቃትል ኲይኑ ንረኽቦ።

• ኣብቲ ዝተበደለ ሰብ ናይ “ኣይብቑዕን'የ፣ ክብሪ ዘይብለይ ዉርደተኛ'የ ትሕቲ ሰብ'የ ዝብል ዘይድለ ናይ ትሑትነት ስምዒታት የስዕብ።

• ብመጻምድቶም ዝተበደሉ ደቀ-ተባዕትዮ ህልኾም ምስቲ ንመጻምድቶም ዝደፈረ፣ ክብሮም ዘሕሰረ ወዲ-ተባዕታይ ኲይኑ ብጕነጽ ናይ ምፍታሕን ናይ ምብኣስን ኩነት ክርእዩ'ከለዉ፣ ጓልኣንስተይቲ ግን ደጊም “ተመንየ'የ፣ በዓልቤተይ ኣብ ልዕለይ ዝነበሮ ኣቓልቦ፣ ኣኽብሮትን ሓልዮትን ኣብቂዑ'ዩ ዝብል ስምዒት ይሓድራ። ስለዚ ሰበይቲ ኣብቲ ናይ በዓል-ቤታ በደል'ያ ተትኩር። እዚ ማለት ግን ኣብ ልዕሊ እታ ንበዓልቤታ ዘስሓተት ጓል-ኣንስተይቲ ቅንእን ጽልእን ኣይስመዓን ማለት ኣይኮነን።

• ምትእምማን ኣብ ዘይብሎም ሰብ ሓዳር ኩሉ ግዜ ናይ ዘይተደልየ ጥንሲ፣ ወይ ብተመሓላለፍቲ ሕማማት ናይ ምልካፍ (ንኣብነት ኣይድስ) ስግኣት ይስምዖም። ብርግጽ ድማ ብሕማም ዝተጐድኡ ስድራቤታት ከም ዘለዉ ኑብሲ ወከፍ ሰብ ነናቱ ትዕዝብቲ ክህልዎ ይኽእል።

• ዝሙት ኣንጻር ሰኒትን ሰላምን ስድራቤታት'ዩ። ጠንቂ ፍትሕን ምዝንባል ቆልዑትን ድማ'ዩ። ፍትሕ ኑብሰ-ምትእምማን ዘይብሎም ቅዙናት፣ ዘይሕጉሳት ቆልዑት ክዓብዩ ጠንቂ ይኸዉን። ካብኡ ሓሊፉ ድማ ኣብ መንጎ ክልተ ወለዶኛታታት ጽልኢ ረጽሚ ክስዕብ ይኽእል። በዚ ከይኩነ ኣይተርፍን ዝሙት ኣብ ገበናዊ ሕግና ከም ግብረ ሰጋዊ ገበናት ዘይኩነስ ከም ገበናት ኣንጻር ስድራቤት ተመዲቡ ወይ ተሰሪዑ ዝርከብ።

• ካብ መርዓ ወጻኢ ዝውለዱ ህጻናት'ዉን ንቀጻሊ ህይወት ምቹእነት ዝፈጥሩ ኣይኮኑን። “ካብ ክልተ ውለድ ከይትሕጐስ፣” “ሰብኣይ ክልተ ኔው ነጀዉ ክብል ሞተ፣” ዝብሉ ምስላታት ምናልባት ነዚ ዘልዓልናዮ ኣርእስቲ ንምብራህ ሓገዝቲ ክኾኑ ይኽእሉ ኢዮም።

• ኣብ መንጎ ሰብ ሓዳር ዝሙት ምስ ዝፍጸም'ሞ እቲ ሓዳር ድማ ናይ ፍትሕ ኣንፈት ምስ ዝሕዝ እቲ ብዝሙት ዝተበደለ መጻምድቲ ነቲ ሓዳር ናይ ምፍራስ ወይ ምሕረት ክገብር፣ ፍትሕ እንተመጸ ኣብ መቕሊ ንብረት ብዝያዳ ክረብሕ፣ ኣብ ፖሊስ ምልክታ ዝሙት ብምቕራብ ድማ ንበዳሊ ብገበን ከቕጽዕ ወይ ክምሕር ኣብ ልዕሊ መጻምድቱ ስልጣን ይህልዎ።

ኣብ መደምደምታ ካብ ሓዳርካ ወጻኢ ጾታዊ ርክብ ምዝውታርን መርዓ ዘስክምና ግዴታታት ዘይምሕላዉን ምስቲ ሕጉስትን ቅስንትን ስድራቤት ናይ ምምስራት ክብርናን ባህግናን ከምኡ'ዉን ኣብ ዕለታዊ ህይወትና ክህልወና እንጽበዮ ዉሽጣዊ ሰላምን ርግኣትን ዝኸይድ ኣይመስልን። ብዘይ ጥዑይ ስድራቤት ጥዑይ ሕብረተሰብ ወይ ሃገር ክህሉ ኣይከኣልን። ስለዚ ኣብ ህይወትና ቅኑዕ ምርጫ ናይ ምውሳድ ሓላፍነትን ብስለትን ንኑብሲ ወከፍ መንእሰያት ክልተ ጾታ ዝግደፍ ኢዩ።

ዋዛ፣ ዘይእምንቲ ሰበይቲ

ሰብኣይ፦ ፍቕረይ እንተመይተስ ካልእ ሰብኣይ ትምርዓዊዶ ትኾኒ?

ሰበይቲ፦ እዋእ.. እወ..ከምኡ ኢልካ ድኣ ይንበርዶ ኲይኑ !!

ሰብኣይ፦ እሞ ምስቲ ትምርዓውዮ ሰብሲ ኣብዛ ናይ ሕጂ ዓራትና ክትድቀሱ ነብስኹም ይገብረልኩም?

ሰበይቲ፦ እወ ከምኡ ኢዩ ዝመስለኒ

ሰብኣይ፣ እሞ ብሓቕስ ሰጋዊ ርክብ ክትፍጽሙ?

ሰበይቲ፦ ከመይ ድኣ ሰብኣየይዶ ኣይኩነን!!

ሰብኣይ፦ እሞ ከምዚ ናተይ ብየማናይ ኢዱ ሓቝፉኪ'ዉን ክትዛወሩ ኢኹም ማለት ድዩ?

ሰበይቲ ፦ ኣይ!! ብየማናይ ኢዱኳ ኣይሓቝፈንን'ዩ። ምኽንያቱ ኣባ ግራይ (ዓኼላይ) ኢዩ።

ሓንቲ ሕቶ ሓሳትኒ

ሕማም ግዜ መገሻ ብኸመይ ንከላኸሎ?

ጾታዊ ርክብ ኣብ እዋን ጥንሲ

ሕቶ፦ ናይ ክልተ-ወርሒ ነብሰ-ጾር እየ። ነብሰ-ጾር ኣብ ግዚ ጥንሲ ጾታዊ ርክብ ክትፍጽም ጸገም ኣለዎ ድዩ? ኣብ'ቲ ዕሽል ዝህልዎ ሳዕቤን'ከ?

ረጂና ካብ ከረን

መልሲ፦ ነብሰ-ጾር ክሳብ ብኽኢልታት ጥዕና ጾታዊ ርክብ ንኸይትፍጽም ዝኾነ ይኹን መምርሒ ዘይተዋህባ፡ ኣብ ግዜ ጥንሲ ጾታዊ ርክብ ክትፍጽም ኣብ ጥዕናኣ ኾነ ጥዕና እቲ ዕሽል ዘምጽኦ ዝኾነ ይኹን ሳዕቤን የለን። እንተኾነ ብምኽንያት ድኻምን፡ ዕግርግር ምባልን፡ ለውጢ ኣብ ዓቐን ሆርሞናትን ብፍላይ ኣብ'ተን ቀዳሞት 14 ሰሙናት፡ ጾታዊ ድሌት እታ ኣንስተይቲ ክጎድል ይኽእል እዩ። እዚ ተርእዮ'ዚ ኣብ'ቲ ዝቕጽል ሰሙናት ናብ ንቡር ክምለስ ስለዝኾነ፡ ምስ ዕቤት ናይ'ቲ ጥንሲ ዝኸይድ ኣገባብ ጾታዊ ርክብ ክትፍጽም ዘጸግም የብሉን። ዘይምችኡነት ምስ ዘኸትል ድማ፡ ብናይ ክልቲኦም ተጻመድቲ ልዝብ ክውገድ ስለዝኽእል፡ ብግሉጽነት ምዝርራብ ኣገዳሲ'ዩ።

ጾታዊ ርክብ ኣብ እዋን ወርሓዊ ጽግያት

ሕቶ፦ ኣብ እዋን ወርሓዊ ጽግያት፡ ጾታዊ ርክብ ምፍጻም ዘኸትሎ ኣሉታዊ ሳዕቤን እንተትሕብሩኒ?

ፍትሓዊት ካብ ኣስመራ

መልሲ፦ ብስነ-ፍልጠታዊ መርትዖ፡ ብዘይካ'ቲ ኣብ እዋን ወርሓዊ ጽግያት ዘጋጥም ዘይምችኡነት፡ ጾታዊ ርክብ ምፍጻም ዝኾነ ጸገም የብሉን። እንተኾነ፡ እቲ ዝጸደድ ርክብ፡ ዘይውሑስ ኪኸውን የብሉን። ምኽንያቱ ኣብ ግዜ ጽግያት ዘይወሐስ ጾታዊ ርክብ ምፍጻም፡ ንምትሕልላፍ ብጾታዊ ርክብ ዝመሓላለፉ ሕማማትን ኤች.ኣይ.ቪን ዘቃልጥፍ ኣብ ርእሲ ምኳኑ፡ ርሕሚ ጓል ኣንስተይቲ፡ ዝወሓደ ኣሲድ ስለዝህልዎ፡ ባክተርያን ፋንጋስን ዝብዝሑ ታህዋሲያን ከማዕብል ተኽእሎ ኣሎ። ካብ'ዚ ወጻኢ፡ ብውሑስ ኣገባብ ዝፍጸም ጾታዊ ርክብ ግና ብፍላይ ነታ ጓል ኣንስተይቲ፡ ነቲ ኣብ'ቲ እዋን ዘጋጥማ ቃንዛ፡ ጸቕጢ፡ ቀጨውጨው ምባል፡ ሕማም ርእሲ ወዘተ ከረጋግኣላ ከም ዝኽእል ክኢላታት ይሕብሩ።

ጠቕምታት ምንባብ ባዮግራፊ

ሕቶ፦ ምንባብ ሕጂ ይጀማምር ኣለኹ። ኣብ ህይወተይ ግብራዊ ለውጢ ንኸምጽእ ዝሕግዘኒ መጻሕፍቲ ኸኣ እየ ከንብብ ዝደሊ። ኣብ'ዚ መዳይ ባዮግራፊ ብዙሕ ክሕግዘካ ይኽእል ኢሎምኒ። ባዮግራፊ ምንባብ ጥቕምታቱ እንተትገልጹለይ።

ሳምያ ነጋሽ ካብ ገጀረት ንእሽቶ

መልሲ፦ ንጽቡቕ ይኹን ንሕማቕ፡ ዘንበብናዮ መጽሓፍ ብገለ ደረጃ ከይቀየረና ኣይተርፍን'ዩ። ባዮግራፊ ወይ ሓቀኛ ዛንታታት ውልቀሰባት ምንባብ ካብ ዘለዎ ቀንዲ ብልጫታት፡ ኣጠማምታና ኣብ ዓለም ክሳብ ክንደይ ዝተደረተ ምዃኑ ክርእየና ዝኽእል ምዃኑ እዩ። ዝርዝራዊ ሓበሬታ ብዛዕባ ከማና ሰባት ኣብ ህይወቶም ዝወሰድዎ ምርጫታትን ዘሕለፍዎ መስገደልን ኣብ ነንበበሉ እዋን፡ ኣብ ዙርያና ዘለዉ ዕድላት ከነስተብህለን ብኸመይ ናብ ረብሓና ቀይርና ዕዉታት ክንከውን ከም ንኽእልን ይበርሃልና። ብሓጺሩ ዓወት ኣብ ህዋ ዘሎ ሓሳብ ዘይኮነ፡ ሓደ ተጨባጢ ነገር ከም ዝኾነ ክንርዳእ የኽእለና።

እቲ ኻልእ ብልጫ ምስ ታሪኽ ክተኣሳሰር ዝኽእል ምዃኑ እዩ። ታሪኻዊ ፍጻመታት ንህይወት ደቂ ሰብ ብኸመይ ከም ዝጸሉን ዝቐርቦ ዕድላትን ብድሆታትን ብምርኣይ፡ ኣብ ግዜና ንዘለዉ ተኽእሎታት ኩብርሃልና ይኽእል። እዚ ኸኣ ቅኑዕ ርድኢት ንኡብሮ ዘለና ጊዜን ታሪኻዊ ኩነትን ክህልወናን የኽእለና።

ብድሆታት ምግጣም ኣካል መስርሕ ህይወት እዩ። ታሪኽ ህይወት ከምዚኣቶም ዓይነት ሰባት ምንባብ እምበኣር ጸገማትና ብመንጽር ጸገማት ካልኦት ክንሪኦምን ብሰንኮም ካብ ድላይና ክንተርፍ ከም ዘይግባእ ክንርዳእ ንኽእል። ታሪኽ ህይወት ደቂ ሰብ፡ ደረት ኣተሓሳስባና ብምስፋሕ ዘለዉና ዕንቅፋታት ዝሰገሩ ምዃናም ስለዘርኢ ንቐጻሊ ዓወት ዘእንፍት'ዩ። ምሉእን ኣዕጋቢን ህይወት ንኽህልወና ቅኑዓት ምርጫታት ንምውሳድ ድርኺት'ውን ይፈጥር።

ሕማም ግዜ መገሻ

ሕቶ፦ ብማኪና ኣብ ዝገሽሉ እዋን ዕግርግር ይብለኒ። ብሰንክዚ ኣብ መገሻ ጽልኣት ኣሕዲሩለይ። ስለዚ ኣብ ግዜ መገሻ ዝስዕብ ሕማም ዕግርግርን ተምሳስን ካብ ምንታይ እዩ? ብኸምይከ ክቁጻጸር እኽእል?

ዓንቀጸብርሃን ወልደኣብ ካብ ዓዲኳላ

መልሲ፦ ኣብ ግዜ መገሻ፡ ብመኪና፡ ነፋሪት ወይ'ውን ብመርከብ ኣብ እትጉዓዘሉ እዋን ዚፍጠር ግዝያዊ ዘይምችኡነት ኩነት ጥዕና'ዩ። ከም'ዚ ዓይነት ተርእዮ ዚኽሰት ድማ ገያሻይ ገና ጉዕዞ ከይጀመረ ኸሎ ወይ ድማ በታ ዚጉዓዘላ መሳለጢ ኪብገስ ምስ ጀመረ፡ እቲ ዘይንቡርነት ወይ ዘይምችኡነት ይፍጠር።

ቀንዲ መበገሲ /ጠንቂ/ ናይ ከም'ዚ ዓይነት ግዝያዊ ናይ ጥዕና ጸገም፡ ኣብ ግዜ ምንቅስቓስ ብመኪና፡ ነፋሪት ወይ ድማ መርከብ ርክብ ጠመተ ዓይኒ ምስ ሓቀኛ ግዳማዊ ደረት ትርኢት /Horizon/ ግርጭት ኣብ ዚፍጠረሉ ህሞት ከም ዝኾነ ሕክምናዊ መረዳእታታት የገንዝቡ። በዚ ምኽንያት'ዚ ድማ ሚዛን ክፋል እዝኒ (centre of inner ear) ብቐጽበት ኣብ ሞንጎ ጠመተ ዓይንን ግዳማዊ ትርኢትን ግርጭት ተፈጢሩ ከም ዘሎ ናብ ሓንጎል መልእኽቲ የተሓላልፍ። ከም ግብረ-መልሲ ድማ ሓንጎል ነቲ እተፈጥረ ግርጭት ሚዛኑ ንምሕላው (Equilibrium)

ቃንዛ ርእሲ፣ ዕግርግር፣ ተምላስን ድኻምን የኸትል። ብፍላይ ተምላስ መዕገቲ ይስኣኖ። በዚ ምኽንያት'ዚ'ዩ ድማ ተጕዓዝቲ ወይ ገያሾ ብመስኮት ክሳዶም ኣቕልቂሎም ቀጻሊ ኬምልሱ ዘጋጥሙና።

ስለ'ዚ እቲ ቐንዲ ምኽንያት ሕማም ኣብ ግዜ መገሻ (ብተለምዶ ተምላስ ኣብ ግዜ መገሻ) ጽልኣት ናይ'ታ መሳለጢ (መኪና፣ ነፋሪት መርከብ...) ዘይኮነስ ግርጭት ኣብ ሞንጎ ጠመተ ዓይንን ግዳማዊ ትርኢትን እዩ።

እቲ ካልእ ኣብ ግዜ መገሻ ብሰንኪ ሕማቕ ሽታ (ልኻይ፣ ሕማቕ ሽታ እግሪ... ረሃጽ ሰብነት) ዘጋጥም ዕግርግር ወይ ተምላስ'ዩ። ገለ ገለ ተሳፍርቲ ወይ ገያሾ ኣብ ኣብ ጥቓኦም ኮፍ ዝበሉ ወይ እተጸግዑ ዘጽልእ ሕማቕ ሽታ ምስ ዚሽትቱ፣ ሓንጎል ኑቲ ዘፈንፍን ሽታ (Neurotoxines) ብቐጽበት ኣለልዩ ሚዛን ውሽጣዊ ኣካል (Equilibrium) ንምሕላው ኣብ ዝወስዶ ግብረ-መልሲ ተምላስ ከም ሳዕቤን ይኸሰት።

ነዚ ዝተጠቕሰ ጸገማት ኣመልኪቶም ዝተገብሩ መጽናዕትታት ከም ዘሕብሩዎ፣ ኣብ ሓደ ሰሶ ክሳዕ ፍርቂ ተጓዓዝቲ ነፋሪት ብሕማም መገሻ ከም ዚሽገሩን፣ ፍርሕን ጭንቀትን ድማ ከም ኣጋደድቲ ረቛሒታት ንዕግርግርን ተምላስን ከም ዝኾኑ ይፍለጥ።

ፍወሳን ኣገባብ ምክልኻልን

ሕክምናዊ ሓበሬታታት ከም ዘረጋግጹዎ፣ ሓደ ተሳፋራይ ወይ ገያሻይ ብሕማም ግዜ መገሻ (Motion sickness) ዚሳቐ እንተኾይኑ፣ ወይ ብኸም'ዚ ዓይነት ተርእዮ ክይጥቃዕ ዘሰግእ እንተ ኾይኑ፣ ብመስኮት ኣንፈት እታ መኪና ትገሽሉ /ትጕዓዝሉ/ ናብ ደረት ትርኢት ኪጥምት ይግባእ። ምኽንያቱ፣ ውሽጣዊ ሚዛን ስምዒት ኣካላት፣ ግርጭት ኣብ ሞንጎ ጠመተ ዓይንን ግዳማዊ ትርኢትን ከይፍጠር ንስምዒት ጠመተ እኹል መረጋገጺ ይኾኖ። እዚ ኪገብር እንተ ዘይክኢሉ ግና፣ ተጓዓዛይ ኣብ ግዜ መገሻ ኣብ'ታ ኮፍ ኢሉዋ ዘሎ ሰድያ ኣዒንቱ ዓሚቱ ንእሸቶ ቀምታ (Snap) ኪወስድ ይግባእ። ኑቲ ኪፍጠር ዚኽእል ግርጭት ጠመተ ዓይንን ሚዛን ውሽጣዊ ሰብነት ስለ ዚፈትሖን ኣብ ሰክፍታ ድማ ስለ ዜድሕንን ተመራጺ ኣገባብ ምክልኻል ንሕማም መገሻ እዩ።

መድሃኒት፦ ሓደ ገያሻይ በዚ ሕማም ዚሽገር ምዃኑ ዚፈልጥ እንተ ኾይኑ፣ መገሻ ኣብ ዝሓሰበሉ ግዜ ቅድሚ ምብጋሱ ሓደ ሰዓት ኣቐዲሙ መድሃኒት ኪወስድ ሰብ ሞያ ጥዕና ይመኽሩ። ምስ በዓል ሞያ ሕክምና ብምልዛብ ድማ እቲ መድሃኒት ኣብ ኣገልግሎት ኬውዕሎ ይኽእል።

ንእግረ-መገዲ

ኣብዚ ቐረባ ዓመታት እተዳህሰሰ ሓድሽ ርኽበት ከም ዘረጋግጾ፣ ጅንጅብል ብሰንኪ ሕማም መገሻ ንዚፍጠር ምልክታት ዕግርግር፣ ተምላስን ፍቱን መድሃኒት ከም ዝኾነ ተፈሊጡ ኣሎ። ጅንጅብል፣ ብሰሪ ሕማቕ ጨና ኣብ መኪና ንዚስዕብ ተምላስ ይኹን ቀጨውጨው ምባል ጽቡቕ ውጽኢት ከም ዘምጽእ ሕክምናዊ ምንጮታት የረድኡ። ጅንጅብል ብመልክዕ ሻሂ ኪውሰድ ይከኣል።

እዚ ሕማም ኣብ ዝርኣየሉ እዋን፣ ዝሑልን ሓድሽን ኣየር ኣብ ግዳም ናብ ውሽጢ መኪና ከም ዚኣቱ ምግባር እውን ሓደ ካብ ኣገባብት ሜላ ፍወሳን ምክልኻልን'ዩ።

<u>ሕማም ልቢ</u>

ሕቶ፦ ሕማም ልቢ ሓደ ካብ'ቶም ንብዙሓት ሰባት ዘሳቕዩ ዘሎ ሕማም'ዩ። ብዙሓት ከም ዘለዎም ዘይፈልጡ፣ ሃንደበት ብሕማም ልቢ ሓደጋ ዝወርዶም'ውን ብዙሓት'የም። ስለዚ ሕማም ልቢ ብኸመይ ክንከላኸሎ ከም ንኽእልን ኣብ ሕማም ልቢ ንምድሓን ክንገብሮ ዘሎና ጥንቃቐታትን ክትሕብሩና ምደለኹ?

በረኸት ደቦሳይ ካብ ዒላበርዕድ

<u>መልሲ</u>፦ እዛ ሕቶ ቅድሚ ሕጂ'ውን መጺኣትና ነይራ'ያ። ከም ዙብልካዮ ሕማም ልቢ ሓደ ካብ'ቶም ንደቂ ሰባት ዘሳቕዩን ዝቐትሉን'ዩ። ንምክልኻሉ ኸኣ ብእተኻእለና መጠን ምስ እንምገቦ መግብን ባህላዊ መንባብሮናን ዝተኣሳሰር ኣገባብ ምክልኻል ሕማም ልቢ ክነዘውትር ኣገዳሲ እዩ።

ንሕቶኻ ብዝሰፍሐ ንምምላስ ESCCU Newsletter ኣብ ዝበል በራሪ ጽሑፍ ዝተረኽበ፣ ሕማም ልቢ ንምክልኻል ዘኽእሉ ሓበሬታታት ቀጺልና ነቕርበልካ፦

1. <u>ምቁራጽ ምትካኽ ሽጋራ</u>

ሓደ ካብ'ቶም ዓበይቲ ሳዕቤናት ምትካኽ ሽጋራ ሕማም ልቢ እዩ። መጽናዕቲ ከም ዘረጋግጾ ሓደ ወልቀሰብ ሽጋራ ምትካኽ ምስ ዘቋርጽ ካብ 50-70% ካብ ሕማም ልቢ ናጻ ክኸውን ይኽእል።

2. ስሩዕ ምውስዋስ ኣካላት ምዝውታር

ኣብ ሓደ ሰሙን ካብ ፍርቂ ሰዓት ዘይውሕድ ዝተፈላለዩ ስፖርት ዘዘውትሩ ሰባት ናይ ልቦም ጥዕና ጽቡቕ ይኸውን። ከም ምዝዋር ብሽግለታ፣ ምሕንባስ፣ ጸወታ ኩዕሶ እግሪ፣ ኤሮቢክስ፣ ጉያ.. ኣዝዩ ጠቓሚ እዩ።

3. ምቁጽጻር ክብደት

ክብደት ሓደ ሰብ ምስ ቁመቱ ዝተመጣጠነ ክኸውን ይግባእ። ካብ መጠን ንላዕሊ ግዝፊ ዘለዎ ሰብ ብሕማም ልቢ ናይ ምጥቃዕ ዕድሉ ኣዝዩ ዝለዓለ እዩ።

4. ኣልኮላዊ መስተ ብብዝሒ ዘይምዝውታር

ሓደ ካብቶም ሕማም ልቢ ከማዕብሉ ዝኽእሉ ጠንቅታት፣ ካብ መጠን ንላዕሊ ኣልኮላዊ መስተ ምዝውታር እዩ። መስተ፣ ብፍላይ ቀይሕ ወይኒ፣ ብዓቀን ምስ መግቢ ምዝውታር ሕማም ልቢ ከም ዘጉድል ገለ ምጽናዕትታት ዝድግፍዎ እኳ እንተኾኑ፣ ኣልኮላዊ መስተ ምዝውታር ኣሉታዊ ሳዕቤንትን ጉድ ኣትን ከም ዘለዎ ምግንዛብ የድሊ።

5. ካብ መጠን ንላዕሊ ዘይምጭናቕ

ብብዝሒ ምርባሽን ምጭናቕን ናይ ልቢ 'ሀርት ኣታክ' ከስዕብ ስለዝኽእል፣ ዘጨንቑን ዝተሓሳሰቡን ኩነታት ኪጋጥመና ከሎ ዘዘናግዑ ኩነታት ምዝውታር።

6. ስብሒ ዝበዝሖም መግብታት ካብ ምብላዕ ምቁጣብ

እነዘውትሮም መግብታት ከም ጸብሒ ደርሆ፣ ዝግኒ፣ ገዓት፣ ብዙሕ ጠስምን ስብሕን ክህልዎም ኣይግባእን። ኣብ ግዜ ንእስነትን ማእከላይ ዕድመን ዕቤትን እንበልያ ብዝሒ ጠስሚ ክንቆጻጸር ይግበኣና። ቀይሕ ጸብሒ ኣብ ሰሙን ክልተ ግዜ ምብላዕ፣ ብዝሒ ኣሕምልቲ ምዝውታር ዝሓሸ እዩ። ብዙሕ ጨው ኣብ መግቢ ዘይምብዛሕ፣ ጻዕዳ ሽጉርቲ ብብዝሒ ምውሳድ፣ ሻሂ ብመጠኑ ኣብ መዓልቲ ብምስታይ ካብ ሳዕቤናት ሕማም ልቢ ክከላኸሉልና ይኽእሉ።

ብዘይዳ ሕማም ልቢ ንምክልኻል ናይ ሽንትን ደምን መርመራ ምውሳድ ጠቓሚ እዩ። ካብኡ ሓሊፉ፣ ሓኪም ብምውካስ ዝያዳ ሓበሬታ ብዛዕባ ጥዕና ልብና ክንረክብ ንኽእል።

***

ወግዒ ብሐሳባት

ተስፋዬ ጉብረኣብ ብ28 ነሓሰ 1968 ኣብ ኢትዮጵያ ከተማ ደብረዘይት ተወሊዱ። ወለዱ ካብ ኤርትራ ናብ ኢትዮጵያ ብስደት ቅድሚ ምኻዶም፣ “ገዛሕድሩ” ኣብ ዝተባህለ ዓዲ ብማሕረስን መጓሰን ይናበሩ ነበሩ። ተስፋይ ጉብረኣብ ደራሲ ሓያለ መጻሕፍቲ ቋንቋ ኣምሓርኛ ኮይኑ፣ ብሕልፊ ድማ “የቡርቃ ዝምታ”፣ “የጋዜጠኛው ማስታወሻ”፣ “የደራሲው ማስታወሻ”ን “የጀሚላ እናት”ን ዝብላ መጻሕፍቱ ምስ ኣንበብቲ ብዝሰፍሐ ኣላልየናኦ እየን። ሓይሊ ሓሳብ ጽሑፋት ተስፋዬ ንኣንበብቲ መጽሔት መንእሰይ ዘለዎም ኣገዳስነት ብምስትብሃል፣ ንገሊኦም እናተርጎምና ከነውጽእ ተበግሶ ክንወስድ ተበጊስና ኣሎና። ንሎሚ ብደርፍታት ንዝካየድ ስነ-ኣእምሮኣዊ ኲናት ዝምልከት ትሕዝቶ ንዘለዋ ጽሕፍቲ መሪጽና ኣሎና። ሰናይ ንባብ፦

ፈያሜታ

<u>ተስፋዬ ጉብረኣብ</u>

ኲናት ኢትዮ-ኤርትራ ይካየድ ኣብ ዝነበረሉ እዋን ኣብ ኣዲስ ኣበባ'የ ነይረ።

ሓደ ቅዳም ምሸት፣ ‘ወሎ ሰፈር’ ኣብ ዝተባህለ ከባቢ ኣብ ዝርከብ ለይታዊ ትልሂት ምስ'ላገስኩ፣ ሓደ ዘስሕቕ ነገር ገጢሙኒ። ኣብ'ቲ ለይታዊ ትልሂት፣ መብዝሕትኡ እዋን ናይ ኣምሓርኛ ደርፍታት'ዩ ዝውላዕ። ኣብ ሞንጎ ድማ ናይ ትግርኛን ኣሮምኛን ደርፍታት ሕውስ የብሉ'ዮም።

ትግርኛ ተራኡ ሓልዩ ክድረፍ ጀሚሩ። ንሽዑ ዝተመርጸት ደርፌ “ማርቸዲስ ሸዊት” እትብል ናይ ወዲ ትኹል'ያ ነይራ። ትሕዝቶ ናይ'ታ ደርፌ ብሕጽር ዝበሉ፣ ጅግና ህዝባዊ ሰራዊት (ሻዕብያ) ኣብ ኩሉ ቦታታት ኣብ ልዕሊ ጸላኢ ዓወት ይሓፍስ ከም ዘሎ'ያ ትገልጽ።

እቲ DJ ትግርኛ ከም ዘይክእል ፍሉጥ'ዩ ነይሩ። ምኽንያቱ ቋንቋ ትግርኛ ዝፈልጥ ነይሩ እንተዝኸውን፣ ኢትዮጵያን ኤርትራን ኣብ ከቢድ ውግእ ተሸሚመን እናሃለዋ፣ ነታ ደርፌ ኣይምመረጻን።

ኣብ'ቲ ለይታዊ ትልሂት ሓደኳ ቋንቋ ትግርኛ ዝኽእል ሰብ ዝነበረ ኣይመስለንን። ደቂ ኣዲስ ኣበባ ብናይ ወዲ ትኹል ደርፌ ረሃጽ ብረሃጽ ክሳብ ዝኾኑ ክለሃዩ እናረኣኹ፡ ክዘናጋዕ ኣምስየ። “ቋንቋ ዘይምፍላጥ ዓሻ ይገብር” ከም ዝበሃል።

ምዝንጋዕ ወዲአ ክወጽእ ከለኹ፡ ናብ'ቲ ዲጄይ ኣላገሰ ትሕዝቶ ናይ'ቲ ወዲ ትኹል ዘደርፎ ዝነበረ ደርፌ እንታይ ምዃኑ ሓቲተዮ። ከምዘይፈልጥ ምስ ነገረኒ ኣሕጺረ ተርጎመሉ። ብሰንባደ ኣእዳዉ ረድረድ ክብሎ ጀሚሩ። ክምስታ ለገሰ ሓዲጎዎ ክኸይድ ክብል፣ ኢደይ ሐዚ ሓቲቱኒ፦

“ኩብኦም ዲኻ?”

“ካብ መን?”

“ካብ'ዞም ናይ መንግስቲ”

“ኣይኮንኩን። ካብ ካልኦት'የ”

ጸገሩ እናሓሰየ፦

“ብዘይ ፍላጥ ዝጉበርክዎ'ዩ። ስለዝተገርካኒ ኣመስግነካ። ምናልባት ተጋሩ (ትግሬ) ኣብ'ዚ እናተሃልዮም ግና፣ ኮነ ኢለ ዝገበርክዎ ክመስሎም ይኽእል'ዩ” በለኒ ብርቡሽ መንፈስ።

“ክሳዕ ክንድኡ ኣይትሻቐል፣ ብጌጋ ከም ዝገበርካዮ ኣይክጠፍኦምን'ዩ” ኢለ ኣደዓዒሰዮ ወጺአ።

•••

ድሕሪ ነዊሕ ዓመታት ከኣ ኣብ ኣስመራ ክልተ ግዜ ተመሳሳሊ ነገር ኣጋጢሙኒ።

እቲ ናይ መጀመርታ ኣጋጣሚ፣ ካብ ኣስመራ ቅሩብ ውጽእ ኢሉ ኣብ ዝርከብ ማእከል መዘናግዒ'ዩ ነይሩ። ኣብ'ቲ ኣጋጣሚ ቡብዓይነቶም ዝተፈላለዩ ደርፍታት ይውልዑ ነይሮም። ኣብ ሞንጎ፣ ናይ ቴድሮስ ኣፍሮ “አበባዬ ሆይ” ትብል ደርፌ ተፈንያ። ቴድሮስ ነታ ደርፌ ክጅምራ እንከሎ፣ “የኢትዮጵያ ትንሳኤ” እዩ ዝብል። ተኣንገድቲ መንእሰያት ኣስመራ፣ ንትሕዝቶ ናይ'ቲ ደርፌ ከየገናዘቡ፣ ብደርፌ ቴድሮስ ኣፍሮ ተበራህዎም ይስዕሰዑ ነይሮም። ኣብ'ቲ እዋን፣ ነታ ጉዳይ ደርፍታት ትቈጻጸር ዝነበረት ካሽር ጸዊዐ ሓቲተያ፦

“ትርጉም ናይ'ዚ ደርፌ ትፈልጥዮዶ?”

“ኣምሓርኛ ኣይፈልጥን'የ” ድሕሪ ምባላ፣ እታ ደርፌ ግና ናይ ቴዲ ኣፍሮ ምዃና ነጊራትኒ።

“ጽቡቕ ኣለኺ፣ ‘ቲ ደራፋይ ቴድሮስ ኣፍሮ'ዩ ዝበሃል። ንፋዕ ድምጻዊ'ዩ። ግና ብጥጥምታቱ ገይሩ እንታይ ይብለኪ ከም ዘሎ ዶ ክንግረኪ፦

ንኤርትራ ብጓል፣ ንኢትዮጵያ ድማ ብወዲ ገይሩ ምድራፉ፣ ፖለቲካዊ መልእኽቲ'ዩ ዘለዎ። ደግሲ ናይ'ቲ “ኤርትራ ኣካል ኢትዮጵያ'ያ” ዝብል'ዩ። ዳህላክ ከልዕል ከሎ፣ ሕቶ ኣፍደገ ባሕሪ'ዩ። “ናብ ዳህላክ ኬድና ኣጉዶ ንሰርሓሉ ግዜ ክምጽእ'ዩ” ክብል ከሎ ንጹር መልእኽቲ'ዩ ዘለዎ፣ ንትንሳኤ ኢትዮጵያ እዩ ዝትንበይ ዘሎ።” ኢለ ንሕልኽላኽ መልእኽቲ ቴድሮስ ተርጎምላ።

እታ ጓል ኣብ ዘይተጸበየቶ ሓሳብ ተሸሚማ። ግና ኸኣ ኣይተወላወለትን። ጎይያ ናብ'ታ መወልዒት ሙዚቃ ከይዳ፣ ነታ ደርፌ ኣጥፊኣታ። ኣምሲያኡ ሄለን መለስ ክትደርፍ ጀሚራ። ኣብ'ቲ እዋን ካብ'ቶም ቤታ ቐዲማ

ዝበረት ደርፌ ተመሲጦም ዝበሩ ሰባት ምጉርምራማት ተሰምዑ። ገለ ናብ ሽምግልና ዝዘዘዉ ሰባት ግና ናይ "ጽቡቕ ገበርኪ" ዝዓይነቱ ምልክት ሃብዋ።

እታ ደርፌ ብምቁራጻ ደስ ዘይበሎ ዝመሰል ሓደ መንእሰይ፥ ናባይ ገጹ ምጥማት መሰ'ብዘሐ ኣዛረበየ፦

"ብምቁራጽ ናይ'ታ ደርፌ ቅር ዝበለካ ኢ'ኻ ትመስል?"

"እንታይ ኢ'ኻ ኢልካያ ነታ ጓል?" ሓቲቱኒ።

"ትርጉም ናይ'ታ ደርፌ'የ ነጊረያ?"

"እንታይ ደዩ ትርጉም ናይ'ታ ደርፌ?"

ብስም ስነ-ጥበብ መልእኽቲ ስነ-ኣእምሮኣዊ ኩናት ከም ዘለዋ ኣሕጺረ ኣረዲአዮ።

ሽጋራኡ እናሰሓበ ከምዚ በለኒ፦

"ቛንቋ ኣምሓርኛ ኣይክእልን'የ። ቴዲ ክደርፍ ከሎ ግና ማራ'ዩ ኬፍ ዝህበኒ። ደርፍታት ቴዲ ብዙዕባ ፍቕሪ ምዃኑ'የም ሰባት ዝዛረቡ። ንናይ ቴዲ ደርፍታት ብኸምዚ ንስኻ ትገልጾ ዘሎኻ ገይሩ ዝገልጾ ሰብ ገጢሙኒ ኣይፈልጥን'የ። እኳ ደኣ በኣንጻሩ ገለ ግዱሳት ኤርትራውያን 'ህዝቢ ምስ ህዝቢ ዘቀራርብ' ትሕዝቶ ብምድራፉ ከም ዝሸለምዎ'የ ዝፈልጥ። ብወገነይ ምስ'ዚ ንስኻ ትብሎ ዘሎኻ ፍጹም ኣይሰማማዕን'የ።"

ተዛረብ ምስ ወድኣ፥ ኣይመለስኩሉን። ሰቕ ብምባለይ ቀጸለ፦

"በል እስከ ነታ 'ፍዮሪና ጓል ኣስመራ' ትብል ደርፈ፥ ከመይ ፖለቲካ ከትከውን ከም ትኽእል ኣረድኣኒ።" ሓቲቱኒ።

"ምናልባት ንወየንቲ ከሕርቖ ወይ ንሓንቲ ኤርትራዊት ጓል'ንስተይቲ ስለዝፈተወ ደርፍዋ ክኸውን ይኽእል'ዩ። ደርፍታት ቴድሮስ ኣፍሮ ኣሐፊሸካ እንተርኢ'ኻዮም ግና፥ ናይ ፍቕሪ ኣይኮኑን። ኣብኡ ከምጽኣልካ 'ጥቁር ሰው' ትብል ደርፉ ሰሚዕካያ'ለኻ?" ሓቲተዮ፦

"ሰሚዐ'ያ 'ለኹ። እንታይ ኢ'ኻ'ሞ ኩተውጽኣላ ንዕኣ?"

"ከም መረዳእታይ፥ እታ ደርፌ ንህዝቢ ኦሮሞ ተቐይዶም'ያ። ቴድሮስ ኣፍሮ ኣብ ጥቓኡ ንዘለዉ ደቂ ኦሮሞ ዘኖኽበረን ዘይፈተወን፥ ከመይ ጌርካ ንናይ ሰግረዶብ ጎረባብቱ ክፈቱ ትጸበ? ብጽባቑ ኤርትራዊት ጓል'ንስተይቲ ኣምሲሉ፥ ብዛዕባ ኤርትራን ቀይሕ ባሕርን'ዩ ዝደርፍ። ብዛዕባ ሰብ ዘይኮነ - ብዛዕባ መሬት፥ ብዛዕባ ባሕሪ'ዩ። ገለ የውሃት ኤርትራውያን መንእሰያት ድማ ንደገሲ ወራሪ ባህርያት ናይ'ቲ ደርፌ ከየስተብሃሉ፥ ሓቢሮም ምድራፎም'ዩ 'ቲ ዘገርም ..."

ውድያት ክትዕ ክቕጽል ኣይደለየን። ገጹ ክጸዋውግ ጀሚሩ። ከም ዘይማእማእክዎ ተረዲኡኒ። ብመረዳእታይ፥ ምስ ገለ ኣድነቕቲ ቴድሮስ ኣፍሮ ክጋጮ ዘኽእል ምኽንያት ኣይሰኣንትክዎን። ትሕዝቶ ደርፍታቱ ነታ ሞይታ ዝተደብየት ናይ ቀደም ኢትዮጵያ ንምምላስ ሃንቀው ናይ ዝብሉ ወገናት ሰይጣናዊ ሓሳብ ምዃኑ ምስ ተረድኡ ግና፥ ክስንብዱ ምኽንያቱ ርግጸኛ'የ።

•••

ካልእ ግዜ ኣብ ኮባቢ ቴራቨሎ ኣብ ዝርከብ ሓደ ባር ዘጋጠመኒ'ውን ኣሎ። ኣብ ባልኮኒ ኢና ኮፍ ኢልና ኔርና። ደወል ሞባይል ኣብ ጥቓይ ናይ ዝነበረ ዕድመ ድፍእ ዘበለ ሰብ፥ "ፊያሜታ" እትብል ናይ ጃኪ ደርፌ ተሰምዕ ነይራ። ተቐቢሉ፥ ተዛሪቡ ክሳዕ ዝውድእ ተጸቢየዮ። ምስ ወድአ ብሓውሲ ዋዛ ገይረ ከዕልሎ ፈቲነ፦

"ደወል ጻውዒት ሞባይልካ ደኣ ናይ መን ደርፌ ከም ዝኾነት ትፈልጥ ዲኻ?"

ቅሩብ ከም ሰጋእመጋእ ድሕሪ ምባል፦

"ኣይፈልጥን'የ። ጓለይ'ያ ገይራትለይ?" መለሱ ሓቲቱኒ፥ "... ንምንታይ ሓቲትካኒ?"

"ብዛዕባ'ታ ፊያሜታ ትብሃል ጓል'ንስተይቲ ገለ ትፈልጦ ነገር እንተሎ'የ ክሓትትካ ደልየ" ኢለዮ።

"ክጠቕስዋ ሰሚዐ'ለኹ።" በለ። ቅሩብ ጸኒሑ ድማ፥ "... ኦሮማይ ኣብ ትብሃል መጽሓፍ ዘላ ገጸ-ባህሪ ምዃና ሰሚዐ'ለኹ።"

ጽንሕ ኢለ ከረድኦ ፈቲነ፦

"ልክዕ ኣለኻ። በዓሉ ግርማ ኣብ ኦሮማይ መጽሓፉ ከም ገጸ-ባህሪ ተጠቒሙላ ኣሎ" ኢለዮ ሰቕ ኢሉ። ኣነ ሰቕ ኢለ፥ እቲ ሰብኣይ ዘረባኡ ክቕጽል ከም ዝኾነ ግና ቼንቶ ፔር ቼንቶ ርግጸኛ'የ ነይረ። ብርግጽ ድማ ከምቲ ዝተጸበኽዎ፥ ሰብኣይ እቲ ኩነታት ኣይፀበርሃሉን ወይ ኣይተብርሆን ስለዝነበረ፥ ክዛረብ ጀሚሩ።

"እንታይ ክትብል ኢ'ኻ ደሊ'ኻ?"

"ኦሮማይ ትብል መጽሓፍ ኣንቢብካያዶ?"

"ኣየንበብክዋን።"

"እንተተንበባ ኔርካ፥ ደወል ጻውዒት ቴሌፎንካ ፊያሜታ ክትከው ፍቓደኛ ኣይምኾንካን ኔርካ። እዛ ሃገር ብበሬን ሰማይ ናይ ዝቐደዱ፥ ናይ ከም በዓል ጸገሬዱ፥ በዓል ፎውዚያ፥ በዓል ደሃብ ሃገር'ያ። ሽሕኳ ዝመረጸካዮ ደርፌ ክትሰምዕ መሰልካ እንተኾነ፥ ኣብዚ ሃገር ናይ ፊያሜታ ጊላይ ደርፌ ክድረፍ ክትሰምዕን ብእኡ ክትሰዕሰዕን ግና ኣገዩ ዘሕንኽ'ዩ።

ግንባሩ ጸዊጉ ሓቲቱኒ፦

"ፊያሜታ መን ድያ ነይራ ኣብቲ መጽሓፍ?"

"ኣይትፈልጥን?"

"ነታ መጽሓፍ ከም ዘየንበብክዋ ኣቐዲመ ነጊረካ'የ"

ዓሚቝ ድሕሪ ምስትንፋስ ክምልሰሉ ጀሚረ፦

"ፊያሜታ ሓንቲ ኣመንዝራ'ያ ነይራ" በልክዎ።

"ፊያሜታ ኣብ'ታ መጽሓፍ ክትሰሕቕ፥ ክትሰቲ፥ ሴክስ ክትፍጽም፥ ክትሰዓዓም ኮታስ ኣንጻር ኤርትራዊ ባህሊ ብዝኾነ መገዲ ክትብዕልግ'ያ ትረኣ። ስራሕ ኣውጺኣ ኣመዓራርያ ናይ ምቕማጥ፥ ክዓውንታ ናይ ምሕጻብ ልምዲ ዘይነበራ፥ ኢጣልያውያን ነበርቲ ኣስመራ ላቡታና ቤላ ኮምቢሽታቶ (ሽርሙጣ ኮምቢሽታቶ) ዝብልዎ ዓይነት ጓል'ንስተይቲ'ያ ነይራ።"

ነዚ መሰ'ረዳእክዎ፥ ብጽፈዒት ከም ዘላደድክዎ ዓይነት፥ ክሹቕረር ኣስተብሂለሉ።

ምንም ኣይተዛረበን።

ኣነ'ውን ኪኖኡ ኣይከደኩን። ቁሩብ ጸኒሑ ሕሳቡ ከፊሉ፥ ካብ'ቲ ባር ክወጽእ ምስ ረኣኽዎ በይነይ ሰሓቕ። ድሕሪኡ ኢደይ ናብ ጁባይ ሰዲደ፥ ነታ ብኽቡር ዋጋ ዝተዓደግት፥ ፌራሪ ዝዓይነታ ብርዐይ ኣውጺአ ....

Gada Ghebreab
email: ttgebreab@gmail.com

ኣዶልፍ ሂትለር

“ሓደ ካብ’ቶም ታሪኽ ዝለወጡ 10 ጸለውቲ ሰባት” ፧

መትከል ይትባረኽ

ስነ-ታሪኽ ንሕሉፍ ፍጻሜታት ደቂ-ሰባት ዘጽንዕ ዓውዲ’ዩ። ዝ. ዓውደ-ፍልጠት ዘጽንዖ ሊቃውንቲ ድማ፣ ነቲ ኣቐዲሙ ዝተሰነደ ፍጻሜታት ብምጽናዕን ብምትንታንን ነቲ ዘሎ ህሉው ኩነታት ድማ ንርእሱ ታሪኽ ብምኻኑ ይሰንድዎ።

ጽቡቕ ነገር ናይ ታሪኽ፣ እንታይነቱን በዓል መን ፈጺሞሞ፣ እወንታዊ ደዩ’ኸ ኣሉታዊ ብዘየገድስ፣ ንኹሲ.ወከፍ ዝተፈጸመ ፍጻሜታት ከም ዘለውዎ ዝሰነድ ምኻኑ’ዩ። ስለዚ ድማ ወሎዶታት ክመሃርሉን ክኸቕሕሉን ዝሕግዝ ኣገዳስን ዓብን ዓውዲ’ዩ። ኣብ’ዚ ጽሑፍ’ዚ ንትርጉም ታሪኽን ኣገዳስነቱን ክገልጽ ዘይኮንኩ፣ ካብ ታሪኽ ብምብጋስ ዝ. ብሓደ ምሁር ስነ-ታሪኽ፣ ኣብ ታሪኽ ተሞርኪሱ ዝቐረበ መጽናዕታዊ ጽሑፍ ንምስዓብ ዝኣክል እዩ።

ዓለምና ፍጥር ካብ እትብል ኣብ ክርሳ ዝተፈላለዩ ኣሕጎስቲ፣ ኣሕዘንትን፣ ኣገረምትን ወዘተ. . . ፍጻሜታት ተዓዚባ’ያ። ደቂሰባት ግን ብባህሪኦም ካብ ንጽቡቕ ነገራት ምዝካር ዚያዳ ንኣሉታውያን ፍጻሜታት ምዝካር ስለዝቐለሎም ኣብ ታሪኽ ዓለም ብዝገዝፎ ልዑል ጽልዋ ቀንዲ ተዘካሪ ዝኾነ ፍጻሜ ካልኣይ ኲናት ዓለም እዩ።

ካልኣይ ኲናት ዓለም ካብ’ቶም ቅድሚኡን ድሕሪኡን ዝተኻየዱ ዓውደ-ኲናት ብዝወረዶ ዕንወት ኣብ ቅድሚት’ዩ ዝስራዕ። ብሰንኪ’ቲ ኲናት ብ10ታት ሚልዮናት ዝግመት ህይወት ደቂ-ሰባት ክጠፍእ እንከሎ፣ ከምኡ’ውን ብትሪልዮናት ዶላራት ዝግመት ከቢድ ቁጠባዊ ዕንወት ኣስዒቡ። ንዘጠዘሐ ሚእታዊት ህዝቢ ዓለምና’ውን ብኣሉታ ዝጸለወ ኣሰቃቒ ኲናት’ዩ ነይሩ።

እቲ ኲናት ግን ማዕረ’ቲ ዘውረዶ ዕንወት ኣይኾኑን ድኣ’ምበር፣ ኣብ ገለ ጽላታት ሞያ ናይ ዓለምና እወንታዊ ጽልዋ ከምዝገበረ፣ ገለ ተመራመርቲ ስነ-ታሪኽ ይገልጹ’ዮም። ኣብ እዋን ካልኣይ ኲናት ዓለም መራሒ ጀርመን ዝነበረ ኣዶልፍ ሂትለር ጠንቂ ምውላዕ እቲ ኲናት ምንባሩ’ዩ ዝፍለጥ። ንሱ ብዘይካ’ቲ ጠንቂ ምጅማር እቲ ኲናት ምንባሩ፣ ኣብ ልዕሊ ኣንጻር ሓይሉ ዝነበሩ ሰለማውያን ሰባት ዝኸይዶ ዝነበረ ናይ ምርሻን፣ ምስቃይ፣ ምጭኳን፣ ምእሳርን ተግባራቱ፣ ካብቲ ዝጨከነ ውልቀ-መላኺ ዓለም ክስምዮ ዝኽእል እዩ።

ብኣንጻር እዚ ኣብ ላዕሊ ክግለጽ ዝጸነሐ ግን፣ ጀይ ኬኒ ዝተባህለ ኣብ ስነ-ታሪኽ ዝግደስ ተመራማሪ፣ “ታሪኽ ዝለወጡ 10 ጸለውቲ ሰባት” ኣብ ዘርእስቱ ነዊሕ እዋን ዝወሰደሉ ምርምራዊ መጽናዕቲ፣ንዓለም ብእወንታዊ ንጥፈታቶም ወይ ኣበርክቶኦም ቀይሮማ ዝበሎም ዓሰርተ ሰባት፣ ንሃሙራቢ፣ ኣሾካ፣ ሄራን ኮርትስ፣ ሪቻርድ ትራቪቲክ፣ ፍሪደሪክ ሀለር፣ ቻርለስ ዳርዊን፣ ካርል ማርክሰን ካልኦትን ካብ 1ይ ክሳብ 9ይ ደረጃ ክሰርዖም እንከሎ ንኣዶልፍ ሂትለር ድማ ኣብ መበል ዓስራይ ተርታ ኣቐሚጥዎ ይርከብ።

ጀይ ኬኒ ድሕሪቲ መጽናዕታዊ ጽሑፍ ምዝርግሑ፣ ካብ ብዙሓት ወገናት ብፍላይ ከኣ ካብቶም ንሂትለር ከም ቀንዲ ጸላኢኦም ዝሓስብዎ ማሕበረ-ሰብ ምዕራብ፣ ሂትለር ምልክት ጭካነን፣ ኣረሜንነትን፣ ዕንወትን ድኣ’ምበር ከመይ ኣቢሉ’ዩ ንታሪኽ ብእወታ ዝለወጠ ሰብ ተባሂሉ ምስ 10 ብሉጻት ውልቀ ሰባት ክስራዕ ዝኽእል ዝብል፣ ተሪር ሞጉተን ወቐሳን እዩ ኣሰዒቡሉ።

ኬኒ ንጉብረ-መልሲ ዝጠዘሑ ተዓዘብቲ ክምልስ እንከሎ፣ ጭብጥታት እናኣሰየ ዝ. ዝስዕብ ይጠቅስ፣ ሓቂ’ዩ ሂትለር ብሰንኪ ዘወለዶ 2ይ ኲናት ዓለምን ዝበሮ ሕሉፍ ጭካነን ዓለም ርእይቶ ዘይትፈልጥ ዕንወትን፣ ጸገማትን ከውርደላ ክኢሉ’ዩ። እንተኾነ ይብል ኬኒ፦

ድሕሪ ምዝዛም ቀዳማይ ኲናት ዓለም ጀርመን ቡቲ ኲናት ንዘወረዶ ዕንወት ሓላፍነት ወሲዳ፣ ቡቲ ኲናት ንዝተጎድኣ ሃገራት ክትክሕስ፣ ኣብ 1918 ብቨርሳይለስ (Versailles treaty) ዝፍለጥ ውዕል ብምኽታማ ኣብ እንግድዓ 11 ቢልዮን ፓውንድ ዝበጽሕ ዕዳ ብምንባሩ፣ ዝ. ዕዳውን ክትከፍል ዓቕሚ ስለዘይነበራ፣ ህዝባ ብፍላይ ድማ መንእሰያታ ኣብ ሕሉፍ ተስፋ ምቑራጽ ብምእታው ግዳይ ማሕበራዊ ሕሰምን ሸቕለት ኣልቦንነትን ክኾኑ’ዮም ተቐሲቦም። ሂትለር ድማ ነቲ ኣብ ፈለማ ዘበኑ ስልጣኑ ንዝነበረ ዝተጠቕሰ ስምዒታት ህዝቡ ብምልዋጥ፣ ንብምልእታ ዓለም ናይ ምቁጽጻር ትልሙ ንምትግባርን ነተን ዝነበራ ወተሃደራዊ፣ ምርምራዊ፣ ቴክኒካውን ማእከላት ሃገሩ ብምሉእ ዓቕመን ክሕይላን ኣብ ስነ-ፍልጠታዊ ምርምራት ተሞርኲሰን ክዕብያን ሳላ ኣበርቲዑ ዝጸዓተ፣ እተን ማእከላት ርኡይን ብደረጃ ዓለም’ውን ጹብለልነት ዘርኣየ ምዕባለ ከመዝግባ ከኢለን እየን።

ሓፈሻዊ ጻዕሪ ሂትለር ቴክኒካዊ ማእከላት ሃገሩ ክምዕብላን ሓደስቲ ምህዞታት ክቕርባን’ኳ እንተነበረ፣ ዚያዳ ትኹረት ሂቡ ዝከታተሎ ዝነበረ ጽላት ግን እቲ ብውድድር ጠፈር (space race) ዝፍለጥ፣ ኒክሌሳዊ ቦምብ ጽዒነን ኣሻሓት ኪሎሜተራት ክሰንጥቃ ዝኽእላ ሮኬታት ንምስራሕ እዩ። ሂትለር ኣብ 2ይ ኲናት ዓለም ኣንጻሩ ዝነበራ ኣባላት ሓይልታት ኪዳን ብፍላይ ከኣ ኣመሪካን ብሪጣንያን ንወተሃደራውን ቴክኖለጂያውን ዕብየት ሂትለር ብዓቢ ስግኣት ይጥምትኦ ብምንባረን ከይቀደመና ብዝመስል ኣብ ስነ-ፍልጠታዊ ምርምራት ተሞርኪሰን ምዕቡል ወተሃደራውን መጓዓዝያውን ንዋት ከፍርያ ክኢለን እየን። ስለዚ ዓቢ ስግኣት ሂትለር ንሓይልታት ኪዳን ዓቢ ምርቓ ብምንባሩ፣ ነቲ ሂትለር ኣቐዲሙ ክውንኖ ሓሊኑ ዝነበረ ኒኩለር ተሰኪሙ ኣሽሓት ኪሎሜተራት ክውንጨፍ ዝኽእል ሮኬት ቀዲመንኦ ብምስናዕ፣ ኣብ ፈተነ’ውን ከውዕልኦ ከኢለን’የን ብምባል ጀይ ኬኒ ይገልጽ።

ኣብ መወዳእታ ኬኒ ሓሳቡ ክድምድም እንከሎ፣ ወሃደራውን ቴክኖሌጂያውን ምዕባለን ሂትለር ክፉእ ትልሙ ንምትግባር ብዝገበሮ ጻዕሪ ዝመጸ ይኹን ድኣ’ምበር፣ ጽልውኡ ወይ ውጺኢቱ’ስ ማዕረ’ቲ ኣብ ዓለም ዘኸተሎ ዕንወት፣ ዝ. ዘለናዮ እዋን ዓቢ መሰረት ወይ ድራኺ (Motivation) ዝኾነ ቴክኖሎጂያውን ምርምራውን ኣበርክቶ ገዲፍልና’ዩ ኢሉ ብምባል፣ ምኽንያት ምስራዕ ሂትለር ኣብ ዓስራይ ተርታ ይገልጽ። ኣንበብቲ ብወገንኩም’ከ እንታይ ትብሉ?

መወከሲ (Ten people who changed history)

ዓለመ-ፍልስፍና

ቅዱስ ቶማስ ኣኳይናስ

“ሰብ፡ ርትዓዊ ክሳብ ዝኾነ፡ ናጻ ምርጫ ኣለዎ።”

ሚኪኤል ኣዳም

ቶማስ ኣኳይናስ (1225-1274)፡ ሓደ ካብቶም ዓለምና ዝረኣየቶም፡ ኣገደስቲ ሓሳብትን ሰብ ብሉጽ ኣእምሮን ማእከላይ ዘመን እዩ። ኣብ ጥቃ ናፕለስ ጣልያን ኣብ 1225 ድ.ል.ክ፡ ካብ ልዑላን ስድራ ተወልደ። ወዲ ሓሙሽተ ዓመት ምስ ኮነ፡ ንኽምሃር ናብ ደብረ ሞንተ ካሲኖ ተላእከ። ኣብቲ ደብሪ ድማ ንዓሰርተ ዓመታት መመላእታ ጸንሐ። ኣኳይናስ ወዲ ዓሰርተ ሓሙሽተ ዓመት ምስ ኮነ፡ ኣብ ዩኒቨርስቲ ናፕለስ ተመዝገበ። ካብ 1239 ክሳብ 1244 ኣብ ዩኒቨርስቲ ናፕለስ ትምህርቱ ተኸታተለ። ኣብ’ዚ ዩኒቨርሲቲ ድማ እዩ፡ ንፈለማ እዋን ምስ ጽሑፋት ኣሪስቶትል ዝተላለየ። ጽሑፋት ኣሪስቶትል፡ ንዘመናት ዝኣክል ተጸቒጦም ድሕሪ ምጽናሕ፡ ኣብቲ እዋን’ቲ እዮም ንኤውሮጳውያን ክፉታት ኮይኖም። ኣኳይናስ፡ ኣብ ናፕለስ ከሎ ምስ ማሕበር ዶመኒካውያን ሕብረት መስረተ። እዚ ድማ ንስድራኡ ዘጉሃየ ተግባር’ዩ ኔሩ። ሓሳቡ እንተ ቀየረ ብምባል፡ ስድራኡ ንኽልተ ዓመታት መመላእታ ኣብ ናይ ገዛ ማሕዩር ኣጽኒሖዎ። ሽለል ምስ በልዎ ድማ፡ ኣኳይናስ ኣብ ትሕቲ ኣልበርት ማግኑስ (ወይ ኣልበርት ዓቢ) ክምሃር ናብ ከለንን ፓሪስን ከደ። ካብ 1245 ክሳብ 1252 ኣብ ትሕቲ ጀርመናዊ ተመራማሪ ስነ-ሃይማኖት ቅዱስ ኣልበርቱስ ማግኑስ ፍልስፍናን ስነ-ሃይማኖትን ኣጽንዐ። ኣብ 1256፡ ኣብ ዩኒቨርሲቲ ፓሪስ ፕሮፌሰር ስነ ሃይማኖት ኮነ። ኣኳይናስ፡ ካብ 1252 ክሳብ 1259 ኣብ ዩኒቨርሲቲ ፓሪስ ምሂሩ እዩ። ኣብዚ ዩኒቨርሲቲ እዚ ድማ’ዩ ኑቲ ድሒሩ ህቡብነት ዘጥረየሉ ኣእምሮኣዊ ክእለት ዘማዕበለ።

ኣብ 1258 ቶማስ ‘summa contra-gentiles’ ዝብል ዕዮ ኩዓሉ ጀመረ።እዚ ኑቶም ኣብ ክርስትና ዘይኣምኑ ሰባት፡ ክርስትና ምስ ርትዒ ከም ዘይጻረር ንክረድእ ተባሂሉ ዝተዳለወ እዩ። ካብ 1259 ክሳብ 1268 ኣብ ዘሎ ጊዜያት ድማ፡ ኣብ ጽሑፋት ናይቲ ህቡብ ግሪኻዊ ፈላስፋ ኣሪስቶትል ዝርዝራዊ ርእይቶታት ጽሓፈ። ኣብ 1265፡ ነታ ህብብቲ ስርሑ ዝኾነት ‘summa theologica’ ክጽሕፋ ጀመረ። ኣብዛ ዕዮ እዚኣ ድማ’ዩ ንስነ-ሃይማኖት ክርስትና ግቡእ መግለጺ ክህበሉ ዝፈተነ። እንተ ኾነ፡ ኣብ 1273 ብዝተሞኮሮ ሚስጥራዊ መለኮታዊ ራኢ፡ ንዕዮኡ ኣብ መፈጸምታ ከየብጽሐ ኣቋረጾ። ‘ኩሉ’ቲ ዝጸሓፍክዎ፡ ምስ’ቲ ዝተሞኮርኩዎ ብምውድዳር ሓሰር’ዩ፡’ ብምባል ተዛረበ።

‘ካብ ናይ ምርታዕ ስሕተት እንተ ዘይኮይኑ፡ ኣብ መንጎ መለኮታዊ ራእይን ፍልስፍናዊ መደምደምታን ፍልልይ ክህሉ ኣይክእልን እዩ፡’ ዝብል ጽኑዕ እምነት ነበሮ። ርትዒ፡ ንእምነት ከም ዝድግፍ’ውን ይገልጽ። ቶማስ፡ ንህልውና እግዚኣብሔር ብእምነት’ዩ ዝቕበሎ። ንህልውና እግዚኣብሔር ዘረጋግጹ ሓምሽተ መርትዖታት’ውን የቕርብ። እዞም መርትዖታት’ዚኣቶም፡ ኣኳይናስ ኣብ ልዕሊ’ቶም ካብ ኣሪስቶትል ዝተለቕሖም እማረታት (concepts) ዝሃነጾም እዮም። ንሳቶም ድማ፡ ምንቅስቓስ፡ ጠንቅን ሳዕቤንን፡ ዘይርጉጽ መጻኢ ኩነት (contingency)፡ ደፋእታዊ ለውጥን ኣገዛዝኣን (governance) እዮም። ኣኳይናስ፡ ንነፍሲወከፍ መገዲ ክገልጾ ከሎ፡ ብተመኩሮ ብዝረኸቦ ትዕዝብቲ’ዩ ዝጅምር። ንኣብነት፡ ኣብቲ ቀዳማይ መገዲ ማለት ምንቅስቓስ፡ ኣኳይናስ፡ ነገራት ከም ዝንቀሳቐሱ ኣስተውዓለ። ድሕሪ’ዚ፡

ሓሳባት ቶማስ

ኣኳይናስ ኣብቲ ብተዛማዲ ሓጺር ዓመታት ህይወቱ፡ ልዕሊ ሱሳ ዝበጽሕ ስርሓት ደሪሱ እዩ። ኣብ ስርሓት ከም ኣሪስቶትልን ፐተር ሎምባርድን ዝመሰሉ ሓሳብቲ ድማ ርእዮትን ሰፊሕ ሓተታን ጌሩ’ዩ።

ቶማስ፡ ንትምህርታት ኣሪስቶትል፡ ምስ ሰረተ-እምነት ክርስትና ብምውህሃድ ክምርምሮ ይፍትን ነበረ። ንሱ፡ ኣብ መንጎ ርትዕን እምነትን ዝኾነ ይኹን ምግርጫዊት ከም ዘየልቦ’ዩ ዝኣምን። ፍልስፍና ኣብ ርትዒ ክምርኮስ ከሎ፡ ኣብ መለኮታዊ ራእይ ዝህሉ እምነት ድማ ምንጪ ስነ-ሃይማኖት እዩ። ስለዚ ኣምላኽ፡ ምንጪ ፍልስፍናን ስነ-ሃይማኖትን’ዩ፡ ብምባል ይድምድም። ቶማስ ኣኳይናስ፡

'ንዘኾነ ዘንቀሳቕስ፡ ኣንቀሳቓሲ ኣለዎ፡' ዝብል ርትዒ የምጽእ። ኣብ ኑብሲወከፍ ህሞት ዘጋጥም ምንቅስቓስ፡ ቅድሚኡ ብዝነበረ ምንቅስቓስ እዩ ዝፍጠር። ኣኲይናስ፡ 'እዚ ኣሰራርዓ'ዚ (sequence) ክሳብ ኢታእላውነት (infinity) ክቕጽል ኣይክእልን እዩ ... ኣብ መወዳእታ ናብቲ ቀዳማይ ኣንቀሳቓሲ ንበጽሕ። እዚ ቀዳማይ ኣንቀሳቓሲ፡ ብኻልእ ዘንቀሳቕስ ኣይኮነን። ንሱ ድማ፡ እቲ ኩሉ ሰብ ኣምላኽ ዝብሎ እዩ፡' ናብ ዝብል መደምደምታ ይበጽሕ። (ሱማ ቴሎጂካ ቀዳማይ ክፋል፡ ካልኣይ ሕቶ፡ ኣንቀጽ 3) እዚ ኣኲይናስ ዝበጽሖ መደምደምታ ግን፡ ከም ኢማኑዌል ካንት ዝመሰሉ ዘመናውያን ነቓፍቲ ንጹግ እዩ።

ቶማስ ኣኲይናስ፡ ሰባት ሕጉስ ህይወት ንኽመርሑ ክቱር ባህጊ ከም ዘሎዎም፡ እቲ እንኮ ነዚ ባህጊዚ ዘስምር መንገዲ ድማ ምስ ኣምላኽ ሕብረት ብምፍጣር እዩ፡ ብምባል ይመክር። ከም እምነት ቶማስ፡ ኣምላኽ፡ ደቂ-ሰብ፡ ንሓጥያት ስዒሮም፡ ምስኡ ሕብረት ንኽምስርቱ ዘኽእሎም ጸጋ ይህቦም እዩ።

ኣኲይናስ፡ ንገዛእ ርእሱ ከም ተማራማሪ ስነ-ሃይማኖት ደኣ'ምበር፡ ከም ፈላስፋ ይቖጽራ ኣይነበረን። ከም ኣረኣእያ ኣኲይናስ፡ ፍልስፍናን ርትዕን ንስነ-ሃይማኖት ኣገደስቲ እዮም። ኣኲይናስ፡ ነቲ ኣብ ዘመኑ ዝነበረ፡ 'ፍልስፍና ንእምነት ዝጻረር ብምዃኑ፡ ክጽቀጥ ኣለዎ፡' ዝብል ግጉን ኣተሓሳስባ ብምብዳህ፡ ፍልስፍና ናይ እምነት መእተዊ (pre-amble) እዩ ዝብል ምጉት ኣቕረበ።

ከም ኣተሓሳስባ ኣኲይናስ፡ ደቅሰብ ክልተ ርትዓውያን ኣእምሮኣዊ ክእለታት ኣለዎም። እቲ ቀዳማይ፡ ርትዒ ወይ ናይ ምሕሳብ ክእለት እዩ። እዚ ክእለት'ዚ ንህዋሳዊ ዳታ ብምምስራሕ፡ ሓፈሻዊ መደምደምታ ንምግባር የገልግል። ንኣብነት፡ ሓዊ ርሱን እዩ። እቲ ካልኣይ ቀልቢ እዩ። ኣኲይናስ ነዚ ቀዳማይ መትከል ብምባል ይጽውዖ። 'ሰናይ ምግባር፡ ንእኩይ ምርሓቕ' ዝብል መደምደምታ ሓደ ኣብነት እዩ። ካብ ህዋሳዊ ተመኩሮ ምምሃር ንኹሎም ዝማዕበለ ኣእምሮ ዘለዎም እንስሳታት ዝተዋህበ እዩ። ቀልቢ ግን ንደቅሰብን መልኣኽትን ጥራይ እዩ ተዋሂቡ ይብል ኣኲይናስ።

መንግስታት፡ ንህዝቢ ከገልግሉን፡ ዜጋታቶም ብጽቡቕ ጠባይ ዝሰነ ህይወት ንኽመርሑ ክደጋገፍዎምን ዘገድድ ሞራላዊ ሓላፍነት ኣሎዎም፡ ብምባል ቶማስ ይምጉት። ብተወሳኺ፡ መንግስታት፡ ነቲ ንሱ ሰብኣዊ መሰላት ኢሉ ዝዘርዘሮም ማለት፡ ናይ ምንባር መሰል፡ ናይ ትምህርቲ መሰል፡ ናይ እምነት መሰልን ናይ መርዓን ወሊድን መሰል ክይግህሱ ይመክር። ብተወሳኺ፡ ብሰባት ዝረቀቕ ሕጊ፡ ፍትሓዊ ምእንቲ ክኸውን፡ ምስ መለኮታዊ ሕጋጋት ዝጻረር ክኸውን ኣይግባእን፡ ይብል።

"ኣብ'ዛ ምድሪ፡ ካብ ሓቀኛ ዕርክነት ንላዕሊ ዝበልጽ ሓንቲ'ኳ የልቦን።"

ቅዱስ ቶማስ ኣኲይናስ፡ ካብ ናይ'ዚ ዓለም'ዚ ድኻምን ጻዕርን፡ ብ 7 መጋቢት 1274 ኣዕረፈ።

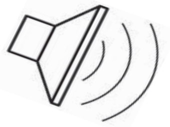

<u>ቋንቋ ጥቅሲ</u>

"ንኽትህብትም ኢልካ ጥዕናኻ ኣብ ሓደጋ ኣይተውድቃ። እቲ ምንታይ ካብ ጥዕና ዚበልጽ ሃብቲ ስለዘየልቦ!"

ሪቻርድ ቤክር

ጽባሕ ንኽርህወካ፡ ሎሚ ፋሕተርተር ምባል ሰናይ ነገር'ዩ። ጉልበትካን ፍልጠትካን ከይበቐቕካ፣ ብኹሉ ጸዓትካ ንራህዋ ጽባሕ ከተማዕዱ ከሎኻ ግና፡ ንነብስኻ ክትርስዓ ኣይግባእን። እቲ ምንታይ ኑብስኻ'ያ ነቲ እትምነዮ ባህታ እተምጽእን እተስተማቕርን። ስለዚ፡ እቲ ዘድልያ ዘበለስ ኣይትብቀቐላ ደኣ! ልዕሊ ኹሉ ኸኣ ጥዕናኣ ሓልወላ።

ጥዕና፡ እታ መዳርግቲ ዘይብላ ሃብቲ ወዲ ሰብ'ያ። ብዘይ ጥዕና ኩሉ ኸንቱ እዩ። ኣብ ትሕቲ ዝኾነ ይኹን ኩነት ከኣ ንጥዕናና ልክዕ ከም ብሌን ዓይንና ክንከናኸና ይግባእ። ምኽንያቱ እናሓንሳእ ኣብ ጽዑቕ ስራሕ ንጽመድ'ሞ፡ ኩለንትናና ኣብቲ ብዋጋ ጻዕርና ክንረኽቦ እንኽእል ነገር ጥራይ የተኩር። ንኽንጽዕር ኮነ ፍረ ጻዕርና ንኸነስተማቕር ግና ጥዑያት ክንከውን የድሊ። እምበር ብዘይ ጥዕናስ ስድሪ'ኳ ክንስጉም ኣይንኽእልን ኢና። ንጥዕናና ሎሚ እንተዘይሓሊናያ ድማ ጽባሕ ከተግድዓና እያ። ሓንሳእ ዝተሰናኸለ ጥዕና ድማ ናብ ንቡር ንምምላሱ ቀሊል ኣይኮነን። ስለዚ...

"ንኽትህብትም ኢልካ ንጥዕናኻ ኣብ ሓደጋ ኣይተውድቓ። እቲ ምንታይ ካብ ጥዕና ዚበልጽ ሃብቲ ስለ ዘየልቦ!"

ሳይንስን ተክኖሎጅን

ለይላ ኻልድ

ዕዉት ሂወታዊ ዋህዮ ብሶፍትዌር

ቅድሚ ቅሩብ እዋን ሳይንሳውያን እታ ቀዳመይቲ ዕውትቲ ሞዴል ዋህዮ ናይ ብንጽል ዋህዮ ዝቖሙ ሂወታውያን ብሶፍትዌር ከዳልዉ ብምኽኣሎም፡ ሂወት ብኸመይ ከምእትሰርሕ ንምጽናዕ ዘኽእሎም ዓቢ መሳርሒ ክውንኑ በቒዖም ኣለዉ።

ንሂወታዊ ዋህዮ ብናይ ኮምፕዩተር ሶፍትዌር ምውካሉ፡ ዋላ'ኳ ፍጹምነት ዘለዎ ስራሕ እንተዘይኮነ ኣዝዩ ኣገዳሲ መሳርሒ ምዃኑ ተመራመርቲ ስነ-ሂወት ይገልጹ። እታ መሳርሒት ተመራመርቲ ንዘካይድዎ መጽናዕቲ ቅድሚ ምስ ናይ ግዜን ገንዘብን ሃልኩ ኣብ ቤተ-ፈተነ ብግብሪ ምፍታኖም፡ ናይ ፈተነ ሓሳቦም ብኮምፕዩተር ኣቢሎም ንከካይዱ ሓጋዚት እያ። ክኢላታት ስነ-መድሃኒት'ውን ብወገኖም፡ ኣብ ምምዕባል ጸረ ታህዋስያን ኣብ ዘገድስዎም ኣካላት እቶም ሂወታውያን ጥራይ ኣተኩሮም ክሰርሑ ክኽእሉ እዮም። ተመራመርቲ ሂወታዊ ምህንድስና ድማ ተወርሶኣዊ ጅናት ብምስግጋር ፍሉይ ባህርያት ዘውንኑ ታህዋስያን ብምስራሕ ክሳብ ሃይድሮጅን ጋዝ ካብ ነዳዲ-ዘይቲ እተውጽኣሉ መስርሕ ክብጻሕ ከምዝከኣል ይዛረቡ። ብልጭኡ ድማ፡ ኣብ'ቶም ናይ ብሓቂ ሂወታውያን ዝኾነ ናይ ፈተነ ሓደጋ ከይወሰድካ ክረጋገጽ ዝከኣል ምዃኑ'ዩ። ካብዚ ሓሊፎም'ውን ብዝተራቐቐ መንገዲ ናይ ወዲ-ሰብ ዋህዮ ዘውክል ሞዴል ብሶፍትዌር ከማዕብሉ እንተክኢሎም፡ ንምርምር ዓውደ-ሕክምና ናብ ካልእ መድረኽ ዘሰጋግር እዩ ክኸውን። ዋላ'ኳ ግዜ ዝወስድ መስርሕ እንተኾነ፡ ኣብዚ እዋን'ዚ ኣብ ቤተ-ፈተነ ክምዕብሉ ዘይክእሉ ዋህዮታት ወዲ-ሰብ ብምህላዎም፡ እቶም ኣቓዲሞም ፈጺሞም ዘይግብራውያን ዝነበሩ ፈተነታት ንክዉንነት ክበቕዑ እዮም።

ብሓፈሻ ንዕማማት ነፍሲ-ወከፍ ጅናትን ሞለክዩላትን ዘውክሉ ሞዴላት ብኮምፕዩተር ፕሮግራም ምምዕባል፡ ኣብ ስነ-ሂወት ዝጸንሑ ኣገባባት መጽናዕቲ፡ መረዳእታን ምትእትታውን ናብ ካልእ ደረጃ ዘሰጋግር መቓይሮ ምዃኑ ሳይንሳውያን እቲ ዓውዲ ይሰማምዑ።

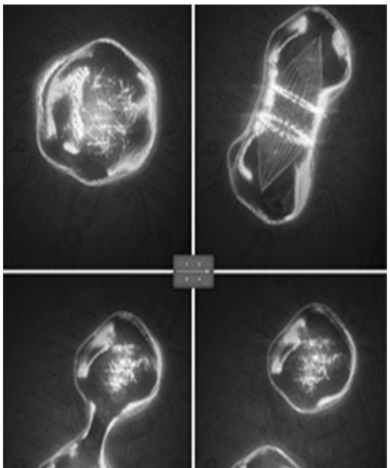

ስምዒታዊ መጽሓፍ

ሓደ ዘመናዊ መጽሓፍ ገንጺልካ ብዛዕባ ሓደ ኣብ ጸሓይ ረጊጹ ዝንቀሳቐስ ዘሎ ሰብኣይ ተንቡብ ከም ዘለኻ እሞ ሕሰብ። ኣካላትካ ከመ ቅጽበት ክመውቕ ምተሰመዓካ፡ እዚ ሰብ ኣብ ሓደጋ ይወድቕ ዶ ይኸውን ኣብ ትብለሉ ድማ ኣብ ዓንዲ ሕቖኻ ቁሪ ቁሪ ዘብል ምንቅጥቃጥ ክስመዕካ ምጀመረ።

እዚ ግን ከመይ ኢሉ እዩ ክኸውን ዝኽእል?

እዚ ብመጽናዕታውያን ኢንስቲትዩት ቴክኖሎጂ ማሰቹሰት ዝተማህዘ ሓድሽ መጽሓፍ እዩ። እቲ መጽሓፍ ብሰንሰር ዘለዎም መዓጥቖ ኣቢሉ ምስ ኣካላት ኣንባቢ ዝተተሓሓዘ እዩ። እቶም ሰንሰራት ድማ ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ገጽ ናይ'ቲ መጽሓፍ ዘሎ ስምዒታት ገጸ-ባህርያት ኣለልዮም ኣብ ኣካላት ኣንባቢ ከምዝድገም ይገብሩ። እቶም ሰንሰራት ንምቖት፡ ምንቅጥቃጥን ድምጽን ዝኣመሰሉ ስምዒታት ዝደግሙ እዮም። ብተወሳኺ ኣብ ገጻት እቲ መጽሓፍ 150

ኤልኢዲ (LED) ዝበሃሉ ብርሃን ምስ ዓለቦም ኤለክትሪክ ዘመንጬዉ ከም ውጺኢቱ ድማ መጽሓፍ ኣብ እትግልገለሉ እዋን ዝበርሁ ሙብራህታት ይርከቡ። ክሳብ ሕጂ በዚ ኣገባብ'ዚ 'ዘ ገልርል ሁ ዎዝ ፕላግድ ኢን' ዘርእስታ ብጀይምስ ትሪፕቲ ዝተጻሕፈት መጽሓፍ ጥራይ እያ ተዳልያ ዘላ። ኣብ ቀጻሊ ድማ ብዙሓት ክሰዕባ ምዃነን ተፈሊጡ ኣሎ።

ብሃይድሮጅን ዝሰርሕ ባትሪ

ብቐዓትን ጥቕምን ናይ ተንቀሳቓቕስቲ ተሌፎናት ካብ እዋን ናብ እዋን እናዓበየ ኣብ ዝኸደሉ ዘሎ እዋን ብዙሕ ኣቓልቦ ዘይተገብረሉ ዝመስል ክፋለን ባትሪ ኮይኑ እዩ ጸኒሑ፣ ካብዚ ተበጊሶን ድማ ገለ ትካላት ብዙሓ. ምልኣታት ክሕዝ ዝኽእል ተንቀሳቓሲ. ባትሪ ክምስርሓ ጀሚረን ኣለዋ፣ ከም ኣብነት ናይ'ዚ ኢንተሊጀንት ኤነርጂ(Intelligent Energy) ዝተሰምየ ኣብ ሎውግቦሮ ብሪጣንያ ዝመደበሩ ትካል ብጸዓት ሃይድሮጅን ዝሰርሕ መምልኢ(charger) ምህዙ'ሎ፣

እዚ ኣፐ ቻርጀር(Upp Charger) ዝተሰምየ ምህዞ ወላ'ኳ ብመሰረቱ ንእ'ኹል ቀረብ ኤለክትሪሲቲ ዘይብሉ ክፋል ኣፍሪቃ ተባሂሉ ዝተማህዘ እንተኾነ፤ ደሮ ኣብ ዕዳጋታት ሕቡራት መንግስታት ኣሜሪካ ክወርድ ምኳኑ ተፈሊጡ'ሎ፣ እዚ ሓድሽ መምልኢ ዘይከምቶም ልሙዳት ናይ ሊትየም-ኣዮን ባትርታት ብዙሓትወን ዝወጹን ሃይድሮጅን ዝተመልኡ ታኒካታት ዝሰርሕ እዩ፣ ኣዳለውቱ ከምዝሕብርዎ ንዝጠዝሓ ሞባይላት ዩኤስቢ ተሰኪዒ(USB port) ብምጥቃም ሓሙሽተ ግዜ ምሉእ ቻርጅ ክገብር ዝኽእል'ዩ፣ ኣፐ ቻርጀር ብቴክኒካዊ ኣሰራርሓኡ ባትሪ ዘይኮነ ሃይድሮጅንን ኣየርን ብምሕዋስ ጸዓት ዝፈጥርን ከም ውጽኢቱ ድማ ሃፋ ማይ ዝምስርሕን ቴክኖሎጂ እዩ፣ ስለዚ ዘይከም ካልኦት ተመሳሰልቲ ባትርታት ኣብ ክንዲ ምልኣት ኤሌትሪክ ብሓድሽ ሃይድሮጅን ምምላእ ጥራይ የድልየ፣ እተን ተተካእቲ ታኒካታት ዳግማይ ብዘበርቱዕ ማግዜት ሃይድሮጅን ክምልኣን ብቐለሉ ክሰኩዓን ከም ዝኽእላ ኮይነን እየን ተዳልየን፣ እዛ ምህዞ ኣብ ቀረባ እዋን ብ199 ዶላር ኣብ ዕዳጋ ክትወርድ ትጸቢት ይግበረላ ኣሎ፣

ኣብዚ ግዜ'ዚ ብጸዓት ሃይድሮጅን ዝሰርሑ ባትርታት ኣብ ብዙሕ ካልእ መዓላታት ክውዕሉ ጀሚሮም ኣለው፣ ኩባንያ ቶዮታ'ውን ብወገና ብሓይሊ ሃይድሮጅን እትኸይድ ማኪና ኣብ'ዚ ዓመት ንዕዳጋ ንምውራድ ትሸባሸብ ኣላ፣

ኣደናቒ ምንጪ ወርቂ ዓለምና

ኣብ ማእከል ኣስትሮፊዚክስ ሃርቨርድ ዩኒቨርሲቲ ዝተገበረ መጽናዕቲ፡ ምንጪ ናይ ዓለምና ወርቂ ካብ ምምኽጊው ናይ ዝሞቱ ከዋኽብቲ ክኸውን ከምዝኽእል ይሕብር፡፡ እቲ መጽናዕቲ ኣብ ልዕሊ ኣብ ቀረባ ርሕቐት ዘጋጠመ ናይ ጸርጊ ጋማ ኑትገ ዝተገበረ ትዕዝብቲ ዝተመርከሰ ኢዩ፡፡ ኑትገ ናይ ጋማ ጸርጊ፡ ምስ ምንታጉ ዝተተሓላለዘ ብርቱዕ ደገኣሓ. ናይቶም ልዑል ጸዓት ዘለዎም ጨረራታት ጋማ ኢዩ፡፡ እቶም መጽናዕታውያን እቲ ኑትገ፡ ወጽኢት ናይ ዝተጋጨዋ ከዋኽብቲ፡፡ ወይ ሕመረት ናይ ኣቓዲመን ዝሞተን ከዋኽብቲ ከምዝኸሳ ኢያም ዝኣምኑ፡፡

ብትዕዝብቲ'ቶም ሳይንሳውያን ኣብቲ ናይ ጋማ ኑትገ ን2 ሰከንድ ናይ ሓደ ካልኢት ዝጸንሐ ብልጭታ ከም ዝተዓዘቡን ቀጺሉ ብ ትሕተ-ቀይሕ (infra-red) ዝተዓበለለ ደገኣሓ. ብርሃን

ንውሑዳት መዓልታት ከምዝቐጸለን ይሕብሩ፡፡ ብቓላቶም ድማ "ደምቀቱን ባህርያቱን ከም ተራ ብምምኽጊው ናይ ፍጡናት ባኢታታትን ኣከቡበን ዝፍጠር ጸላየ ምውታን ማለት ኣብ ዕራርቦ ዝርአ ቀይሕ ሕብሪ ክመሳሰል ኣይከኣልን፡፡ እኳ ደአ እቲ ደገኣሓ. ካብ ጓና ራድዮኣክቲቭ(radioactive) ባኢታ ዝመጸ ዝመስል ኢዩ ኔሩ"፡ ክብሉ ይዛረቡ፡፡

ኣቦት'ታ ጉጅለ ገለ ዓቓን ናይ ከም ወርቂ ዝኣመሰሉ ከበድቲ ባኢታታት ኣብቲ ቦታ ተፈጢሮም ከምዝነኣፍፋ ኢያም ዝኣምኑ፡፡ መራሒ ናይታ ጉጅለ ኢዶ በርገር'ውን ብወገኑ "ብዕምምትና 2 ናይ ኒውትሮን ከዋኽብቲ ኣብ ዝጋጨዋሉ እዋን ዝፍጠር ዓቓን ወርቂ ክንዲ ክብደት 10 ወርሒታት ክበጽሕ ዝኽእል'ዩ" ይብል፡፡ ምድግጋም ናይዚ ፍሉይ ክስተት ኣብ ግምት ብምእታው ድማ በርገርን ጉጅልኡን ኩሉ ኣብ ኣድማስ ዝርከብ ወርቂ ካብ'ዚ ፍጻመ'ዚ ከምዝመንጨወ ይግምግሙ፡፡

ደረጃታት ምምሃር ቃላት ኣብ ህጻናት

መጽናዕታት ከም ዝሕብርዎ 18 ኣዋርሕ ዝዕድሜኦም ህጻናት መዓልታዊ ብኸምጋም ካብ 2 ክሳብ 5 ሓደስቲ ቃላት ይመሃሩ፡፡ ሓብሬታ ብኸመይ ኣሰሳሰሎም ከምዝጽንዕዎ ዝገልጽ ሓብሬታ ግን ኣይጸንሐን፡፡ ኣብ ዩኒቨርሲቲ ሚዝዮሪ ኣብ ዝተገብረ ሓድሽ መጽናዕቲ ግን ህጻናት ኣብ ዝተፈላለየ ዕድመ ብዝተፈልየ መንገዲ ቃላት ከምዝመሃሩን፤ ደረት ኣብ ሓደ መዓልቲ ክመሃርዎ ዝኽእሉ ብዙሓ. ቃላትን ክፍለጥ ተኻኢሉ ኣሎ፡፡ እዞም ርኽበታት ወለዲ ህጻናት ደቆም ንዘመሃርዎ ብዙሓ. ቃላት ከሁብትሙን፤ ኣብ ዘረባን ቋንቋን ንዘድንገዩ ህጻናት ድማ ኣብ ምምሕያሾም ክተሓባበሩን ዝሕግዝ እዩ፡፡

ኣብቲ መጽናዕቲ ካብ 18 ክሳብ 36 ኣዋርሕ ዝዕድሜኦም ህጻናት ተሳቲፎም፡፡ መዓልታዊ ድማ ሽዱሽተ ሓደስቲ ቃላት ብንጹል ወይ ብጽምዲ ምስ ነገራት ብምትሕሓዝ ተማሂሮም፡፡ ንሓደስቲ ቃላት ብልክዕ ናይ ምምጣት ክእሎቶም ድማ ተመዚጊቡ፡፡

ኣብቲ መጽናዕቲ ዝተሳተፈት ተሓጋጋዚት ፕሮፌሰር ጁዲዝ ጉድማን፤ ህጻናት ትርጉም ናይ ዘይፈልጥዎ ቃል ብልክዕ ናይ ምምጣት ተኽእሎኦም ካብ 18 ክሳብ 30 ኣዋርሕ እናወሰኸ ከምዝኸይድ ትገልጽ፡፡ ንውጽኢቱ ድማ ብከምዚ ትገልጾ፣ "እቶም ህጻናት ሓደ ሓድሽ ቃል ተዋሂቦም ኣብ መንጎ ዝፈልጥዎን ዘይፈልጥዎን ኣቕሓ ክመርጹ ምስ ዝቐርበሎም፡ ብቐጥታ ምስቲ ዘይፈልጥዎ ኣቕሓ የተሓሕዝዎ፡፡ ብተወሳኺ ንሓደ ቃል ምስ ምሉእ ሓሳብ(context) ኣተኣሳሲርካ ናይ ምርዳእ ክእሎቶም ምስ ደረጃ ዕድመ እናወሰኸ ዝኸይድ እዩ፡፡ እቶም ብዕድመ ዝያዳ ዝዓበዩ ምስቶም ንእስ ዝበሉ ብምውድዳር ሓታታይ ዝበሎን ዝጥምቶን ነገራት ብዙሕ ኣየተኣሳስሩን እዮም፡፡" ክትብል ተብርህ፡፡

ጉድማን ብተወሳኺ ንደረት ብዙሓ. ቃላት ብዝምልከት፡ እቶም ህጻናት ድሕሪ ሓደ መዓልቲ ካብተን ዝተመሃርወን ሽዱሽተ ቃላት ነተን ቀዳሞት ሰለስተ ጥራይ ክዝክሩ ከምዝኽእሉ ትሕብር፡፡ ህጻናት ኣብ ከበቢኦም ንምምሃር ዝሕግዝ ንዋት ክቐርበሎም ኣገዳስን ብዝያዳ ቃልን ምስሉን ኣተኣሳሲሮም ንኽመሃሩ ከም ዝኽእሉ'ምን ትጸቅጥ፡፡ ካብዚ ተበጊሳ ድማ እታ ተሓጋጋዚት ፕሮፌሰር፡ ወለዲ ነዞም ኣብዚ ዕድመ ዝርከቡ ህጻናት ደቆም ብቐጻሊ ክዛረቡዎምን ኣሶማት ነገራት እናኣመልከቱ ክምህርዎምን ከምዝዮባእን ንዕቤት ምምሃርን ምርዳእን እቶም ህጻናት ድማ ኣዝዩ ሓጋዚ ምኳኑ ተዘኻኽር፡፡

ባህልን ስነ-ጥበባትን

ዕላል ምስ ወይኒሓረግ ሃይለ

“ነቲ ቃንዛኻ ነቲ ቁስልኻ ከም ትጻወሮ ዝገብርካ ህዝቢ እዩ”

ብዘርእሰናይ ዓንደብርሃን

ወይኒሓረግ ሃይለ፡ ሓንቲ ካብተን ህቡባትን ፍቱዋትን ከዋኽብቲ ተዋሳእቲ ሃገርና እያ። ኣብ 1973 ኣብ ሰታንታኦቶ - ኣስመራ፡ ተወሊዳ ዓቢያ። ካብ 1992 ጀሚራ ከኣ፡ ኣብ ብዙሓት ናይ መድረኽ ድራማታት፡ ተኸታተልቲ ድራማታት ቴሌቭዥንን ፊልምታትን ክትሰርሕ ዝጸንሐት’ያ። ብመገዲ ስራሓታ ኣቢላ ከኣ፡ ኣብ ልቢ ኣፍቀርቲ ስነ ጥበብ ዝኣተወት ተዋሳኢት’ያ። ።

ወይኒሓረግ፡ ንልዕሊ ሓደ ዓመት ብሰንኪ ዘጋጠመ ሕማም መንሸሮ ጡብ፡ ኣብ ውሽጢ ሃገር፡ ሱዳንን ምስርን ሕክምና ክትከታተል ድሕሪ ምጽናሕ፡ ሕክምናኣ ዛዚማ ናብ ሃገራ ተመሊሳ ኣላ። ሕማም ወይኒሓረግ፡ ኣብ ህዝቢን ኣፍቀርታን ልዑል ሻቕሎት ፈጢሩ ዝጸንሐ እዩ።

ብዛዕባ ኩነታት ጥዕናኣ፡ ንዝሓለፈ ዓመትን መንፈቕን ካብ መንሸሮ ንምድሓን ዘቖጸረቶ ቃልሲ ብሰፊሑ ከተዕልለና ናይዚ ሕታም ጋሻና ገይርናያ ኣለና። ንእርሓታ ዝድህሰሰን ወይኒሓረግ ከም ሰብ መን’ያ ዝገልጸን ሕቶታት’ውን ኣካል ናይዚ ጻንሖት እዩ። ወይኒሓረግ እውን፡ ቡቲ መለለዩኣ ዝኾነ ግሉጽነታን ዋዛኣን ንሕቶታትና ምላሽ ሂባትሉ ኣላ። ሰናይ ንባብ!

*** መጀመርታ እንቋዕ ብደሓን መጻእኪ። እንቋዕ ኣደ ደቅኺ ክትከውኒ ኣብቃዓኪ።**

- የቐንየለይ! ቀዳምነት ናብዚ ንኽበቅዕ ዘኽኣለኒ፡ ምድርን ሰማይን ዝፈጠረ ኣምላኽ የመስግኖ። ቀጺለ ነቲ ኣብ ትሕቲ ጉይታ ኩሉ ዝካኣሎ ዝገበረለይ ህዝቢ ኤርትራ ከመስግን ይደሊ።

*** ዝሓለፈ ሓደ ዓመት መመላእታ፡ ኣብ ሱዳንን ግብጺን ሕክምና ኣብ ምክትታል ኢኺ ነይርኪ። ብዛዕባዚ ከተዕልልና?**

- ቀድሚ ዓመትን ሽዱሽተ ወርሕን ኣቢሉ ዝኾነውን እየ ፈሊጠ። ሕማመይ ሃንደበት እዩ ነይሩ። ብውሽጢ ነይራ’የም ዝበሉዋ እምበር፡ ብደገ ዝርአ ነገር ኣይነበረን። ሃንደበት እያ ተረኺያ። እታ ዝተፈለጠትኒ ምሸት፡ ብዘይ ድቃስ እየ ኣውጊሐያ። ንጽባሒቱ ስእሊ ናይ ድራማ “ሰድራ” ነይሩኒ። ንሰዶን ኣብ ጠባይ ገለ ጥረ ወጺኣትኒ ይብሉ። ጸኒሔ ኸኣ ንመሓዛይ ሰናይት ተኽላይ ይደውለላ። ንሳ ሓኪይም ተዘራርበለይ። ደም ተወሲዱ - ካንሰር ኣላትኪ ተባሂለ። ሰንቢደ!

- ኩሉ ነገር ሃንደበት’ዩ ኩይኑኒ። ክቕበሎ

ኣይከኣልኩን። ምኽንያቱ ኣቡቲ እዋን ኣብ ስራሕ፣ ኣብ ጉያ፣ ደቀይ ኣብ ምዕባይ እየ ዘለኹ። ፈጺመ ክጻወር ኣይከኣልኩን። ከቢድ እዩ፣ ኣይትጻወርን ኢኻ፣ ኩሉ ነገር እዩ ዝጽልምተካ፣ ካብ ስራሕ ደው ኢሉ ነጠፍጠፍ ምባል ኣቋሪጹ። ቅድም ይፍለጠኒ ወይ ይሰቐ ነይረ እንተዝኸውን ምተቐበልኩዎ፡ ግና ኩሉ ነገር ካብ ትጽቢተይ ወጻኢ. ብምንባሩ፣ ክሳብ'ታ መጥባሕቲ ዝግበረሉ እዋን ኣይተቐበልኩዎን። መጥባሕቲ ንምግባር እውን ተደናጒየ እየ።

* እቲ ምኽንያት እንታይ እዩ ነይሩ?

- ሓቂ ዘይኮነሉ፣ ክመውት'የ እምበር ክሓዊ'የ ዝብል ትጽቢት ኣይነበረንን። ኣጋጣሚ ኣብ'ቲ እዋን ኣብ ሬድዮ ኑማ ቃለ መጠይቕ ኣግቢሮሙኒ፣ ድሕር ሕጂ ክሰርሕ ኣይክእልን እየ ጠጠው ኩብሎ'የ ኢለዮም ነይረ። ምኽንያቱ ኣቡቲ እዋን ዝበረኒ ስምዒት ንሱ'ዩ ነይሩ። ሸዑ ንሸዑ ተዋሂቡኒ ዝበረ ስርሓት ምምላስ ጀሚረ።

ካልእ ጓለይ ሳዋ'ያ ነይራ፣ ወደይ ኣገልግሎት እዩ ነይሩ። ምሽ ኣሎ ሰብ ዝብሎ'ውን ብዙሕ'ዩ። ብፀሀልና ካንሰር እንተኾይና ካራ ኣይትፈቱን'ያ፣ በሊሕ ነገር እንተተንኪፍዋ ክትመውት ኢኻ ስለዝበሃል፣ እዚ ኣብሂላ'ውን ጸልዩኒ ስለዝጸንሐ፣ ዝተፈላለዩ ሰባት'ውን ኦፕረሽን ክትገብሪ የብልክን ይብሉኒ ስለዝበሩ፣ ኣይገብርን'የ ኢለ ኣብዩ። ክመውት'የ ኢለ ስለዝውዳእኩዎ ከኣ፣ ቢቃ ደቀይ ክኣኻኽብ ጥራይ እየ ዝብል ነይረ፣ ንኽመውት ማለት'ዩ።

ድሕሪ ሽዱሽተ ወርሒ ኣቢሉ፣ ጓለይን ወደይን መጺኦምለይ። ቢቃ ሽዑ፣ ምሽት ምሽት ንዕኦም እናኣኩበኩ፣ ክመውት ስለዝኸኑኒ ተፋቐሩ፣ እዞም ዓበይቲ ንኣሽቱ፣ ተኸናኸብንዎም ይብሎም። ቢቃ ከም ስራሕ ሓዚዩ። ዝውረሰን ዝምቀልን ስለዘይነበረኒ፣ ቢቃ እዚኣ ጥራይ ይላበዎም። ተተሓሒዝና ኸኣ ብኽይ ነምስ።

ደሓር ግን፣ ብኽንደይ ሓይሊ. መጥባሕቲ ገይረያ። ኣዝዩ ነዊሕ ግዜ'ዩ - ሸዓኣ ክገብራ ነይሩኒ። ኣነ ግን ኣቐቢጸ።

ንዶክተር ኣብርሃም ተኽለን መሓዛይ ሰናይትን 'ኣይገብርን'የ' ኢለ ኣቐቢጸዮም ነይረ። ሕሉፍ ሓሊፉስ ኑታ ጸቒጣ መጥባሕቲ ግበሪ ትብለኒ ዝነበረት መሓዛይ፣ "እንታይ ኢኺ ክትወርስለይ እባ!?" ክሳብ ምባል በጺሐ። ንሳ ኸኣ፣ "ሽውዓተ ቁልዑኺ ይወርስ እምበር፣ እንታይ ካልእ ዝውረስ ከይህልወኪ" ኢላትኒ። ምኽንያቱ ዝመውት ጥራይ ኩይኑ'ዩ ዝስማዓኒ ነይሩ። መወዳእታኡ ግን ዶክተር ኣብርሃም ተኽሉ፣ መጥባሕቲ ገይሩለይ። ዕወት ከኣ ነይሩ። ንዶክተር ኣብርሃም ከማስግኖ እንደየ ዝደሊ፣ ግን ዝተገበረልካ ነገር እንተበዚሑካ … ምሽ ክትገልጾ የጸግመካ። ብዘኾነ ንዕኡን ንሰናይት ተኽሊይን ብልቢ የማስግኖም።

* ብድሕርዚ መጥባሕቲ ደኣ እንታይ ስለዝተረኽበ ኢኺ ናብ ሱዳን ኣምሪሕኪ?

- እወ … ኣብዚ መጥባሕተይ ምስገበርኩ፣ ተቐላጢፈ ስራሕ ክጅምር ኢለ። ግን ደመይ ናብ ደገ ተሰዲዱ ተወሲኺ መርመራ ይኻየደሉ ነይሩ። እቲ ጸኒታት ክጸሪ ስለዝነበሮ፣ ናይ'ቲ ምድንጓያይ ዘኸተሎ ሳዕቤን'ውን ተወሲኺ ሕክምና ክገብር ስለዝነበረኒ ንሱዳን ተባሂለ። ንዓይ'ውን ካብ ትጽቢተይ ወጻኢ. እዩ ነይሩ።

እቲ ንሱዳን ዝተባሃልኩሉ መዓልቲ ልክዕ … ልክዕ ከምታ ካንሰር ኣለኪ ዝተባሃልኩላ መዓልቲ እየ ሰንቢደ። ደንጊየ ዘምጻእኩዎ ሰቡብ እዩ፣ ሸዓኣ ገይረያ እንተዝኸውን ሱዳን ኣይምኸድኩን ኩይኑ ይስምዓኒ።

ብድሕሪኡ ኩሉ ጸልሚቱኒ። ክንደየ ኣለኒ፣ ካብ'ቲ ቀዳማይ ጌጋይ ክማሃር ኣለኒ ኢለ። ግና እቲ ሽግር ዝኻኣል ኣይነበረን። እቲ ናብራ ናብራ ስጉጥጦጦዊ እዩ - ዓቕሚ የለን። ቁልዑ ኣለው (ሽውዓተ ቁልዑ - ቀደም ኣዴታትና ከማን ክንድ'ዚ ኣይወልዳን እየን ነይረን። ንሰኻ ኸኣ ናተይ'ኳ ፍሉይ እዩ)፣ ብዘይብኡ ብፀሀሪያይ ካብ ዓደይ ምውጻእ ኣይፈቱን'የ ነይረ። ግን ደቀይ ክርኢ፣ ንዕኦም ከድሕን ኣለኒ ኢለ።

ብኽንደይ ጉያ እዩ፣ ብምትሕብባር በዓል ደብሳይ ወልዱ፣ ሰናይት ክንፈታትን ጀሚርና። ምስ ንብዖት ዓይንኻ እዩ፣ ኑቲ ሓደ ኑታ ሓንቲ ደቅኻ እናረኣኻ ምንባዕ እዩ። መቸም ተጓይዮም። ከይደ።

ኣብ ሱዳን ምስ ከደኩ ዝረኣየኒ ዶክተር ዑመር ፋሩቕ ይበሃል። ኑቲ ዝተገበረለይ መጥባሕቲ ኣዝዩ ጽቡቕ ምንባሩ ገሊጹለይ። ንዶክተር ኣብርሃም'ውን ኣዝዩ ኣድኒቕዎ። ምሽ ኣሎ፣ ሕጂ ጸኒታት ገለ ኢና ክጸሪ እምበር፣ ንሳስ ምሉእ ብምሉእ ዳርጋ ቦርቂቑ ሰዲድዋ እዩ ኢሉኒ።

* ሱዳን'ሞ ከመይ ተቐቢላትኪ?

- ከምቲ ዝበልኩኻ፣ ካብ ቀደመይ ፍጹም ደገ ናይ ምውጻእ ባህሪ ኣይነበረንን። ሱዳን ክኸይድ እንክለኹ ሰንቢደ እየ ደፍን ኢለ። ወርሒ. ምሉእ ካብ ገዛ ኣይወጻእኩን። ሰብ ኣይረኸብኩን። ቁጽሪታት ናይ ኤምባሲ. ገለ ጥራይ ወሲደ ነይረ። ዕድል ክገብር ኣጋጣሚ ደምጻዊ ቃልኣብ ተወልደመድህን ሕክምና ክገብር ኣብኡ ነይሩ፣ ምምጻኣይ ሰሚዑ ይደውለለይ። ተራኺብና፣ ኣዕሊልና። ኣቐዲማ ካንሰር ሓሚማ ዝነበረት'ሞ ኣብ ጉረቤቱ ተኻርያ ትሕከም ሩታ ትበሃል ከምዝነበረት ይነግረኒ። ብናቱ ሓገዝ ከኣ ንሳ ናብቲ ዝሕክማ ዝነበረ ዶክተር ወሲዳትኒ። ሕክምና ጀሚረ … እንተዘይቀልጢፍካ እናገደደ'ዩ ዝኸይድ። ኣነ ኣብ ክልተ ሰለስተ ወርሒ. ክውድእ'ዩ ትጽቢተይ ነይሩ። ደሓር ግን ዓመት ወሲዱለይ።

* መንሽሮ ሓደ ካብ'ቶም ከቢድ ቃልሲታት ዝሓቱ ሕማማት'ዩ። ከመይ ነይሩ ብወገንኪ?

- ናይ ብሓቂ ከቢድ ቃልሲ. እዩ። ናፍቖት ኣሎ፣ ክብደት ናይ መድሃኒት ኣሎ፣ ተስፋ ናይ ምርካበን ምስኣንን ቃልሲ. ኣሎ - ከቢድ እዩ።

ዝገበርኩዎ ቃልሲ. ንምግላጽ ዓሰርተ መጽሓፍ እውን ኣይኣኽለንን እዩ። መድሃኒት ኣዝዩ ሓያል እዩ። የድሕነካ ስለዝኾነ እምበር ኣዝዩ ከቢድ እዩ። ሽዑ ኩሉ ነገር እዩ ዝጽልምተካ፣ ደቅኻ ኣብ ቅድመኻ ገይርካ ምጽማም'ዩ። እዋእ … ልዕሊ. ኩሉ ከኣ ህዝቢ. ነይሩኒ። እምበር በይነይ ደኣ ከመይ ገይረ?

ኣብ ዓለም ምሉእ ዘሎ ኤርትራዊ ብፍላይ ኤርትራውያን ኣብ ሱዳንን ግብጺን ብኣካል ይኹን ብቴሌፎን ካብ ንግሆ ክሳብ ምሸት፣ እንታይ ትገብሪ ኣለኺ፣ እንታይ ከምጽኣልኪ. ሕጂኸ እንታይ ደስ ይብለኪ. ይኸውን እናበሉ ደጊፎሙኒ እዮም። ምስ ዶክተራት የራኽቡኒ ዘድልየኒ ይቐርቡለይ ነይሮም።

ኑቲ ቃንዛኻ ኑቲ ቁስልኻ ከም ትጻወሮ ዝገብርካ መን'ዩ እንተይልካ ህዝቢ. እዩ። ደስ ክብለካ ኩሉ ዓይነት ነገር ይገብረልካ፣ ካብዚ ወድሓትነይ እዩ ወዲ ክስታየይ እዩ ዝብሎ ሰብ ኣይነበረን። ግን ኣብታ ዝተሳእኩላ ክሳብ ምሸት ህዝቢ. ምሳይ ነይሩ። ገለ ሰባት ደቂሰ እንትጸንሐ እውን … ክጸበዩኒ ይጸንሑ። ከምዚኣ ሓሊፉያ ኣነ፣ እቲ ዋና ጉዳይ ሱዳናዊ፣ ግርም እዩ ዝብሎ ነይሩ። ደሓር መዓልቲ፣ 'እዚ ኩሉ ሰብሲ፣ ከመይ ከመይ እዩ፣ እዚኣ መን'ያ ይብል ነይረ። ደሓር ፈሊጠ ይብለኒ። ንመዓልቲ ክንደይ ህዝቢ. ኣሎ ምሳይ፣ እንድሕር መድሃኒት ወሲደ ክንደይ ህዝቢ. ይሓድር ምሳይ፣ ምገረመካ፣ መድሃኒት እንተወሲደ ብፍላይ ሃለዋት ምጥፋእ ስለዝነበረ ኣይኣምኑኒን እዮም ነይሮም፣ ይፈርሑ ነይሮም፣ ክሕልወኒ ይሓድሩ፣ ክሳብ ክንደዚ'ዩ ህዝቢ. ዝከናኸነኒ ነይሩ።

ናብ ግብጺ. ኣብ ዝምራሕኩሉ እዋን እውን ብተመሳሳሊ፣ ናይ ኤምባሲ. ኤርትራ ኣብ ሱዳን ምስ ናይ ግብጺ. ኤምባሲና ተረዳዲኦም ኩሉ ኣጣጢሖሙለይ። በኒያም ዝበሃል ኩሉ ኣዳልዩ ተቐቢሉኒ። ገዛ ኣዳልዮሙለይ ነይሮም። ይኹን እምበር፣ ሰላምን ኣዜብ (ሚሚ)ን ዝበሃላ ኤርትራውያን ኣሕዋት፣ ገዝና እያ ትኣቱ በዪና ኣይትኸውንን እያ ኢለን ኣብየን። ኣብ ገዝአን

ምስ ኣተኹ፥ ክልተ ወርሒ ኣይወጻእኩን።

ቀዳማይ ሕብጥ ከሲ'የ ናብ ግብጺ ከይደ ነይረ። ሰሙን ከይገበርኩ ግን ኑብሰይ ክምለስ ጀሚሩ ጸጉረይ'ውን ክቡቁል ጀሚሩ። ኣብ ግብጺ ብዙሕ ኣይተሳቐኹን። ኣምላኽ ዓቢ ነገር እዩ ገይሩለይ። ህዝበኛ'ውን ዘይርሳዕ ጦብላሕታ እዩ ገዲፉለይ።

* ገለ ካብቲ ጦብላሕታታት እስከ ኣዕልልና?

\- ናይ'ተን ኣብ ሱዳንን ግብጺን ዘጸንሓኒ ንኣብነት ዘይኮነርካ። ኣብኡ ዘለዋ ኣሕዋትና ልዕሊ ዓቕመን እየን ዝሰርሓ - ሰራሓን ከቢድ'ዩ። እተን ኣብ ግብጺ ዝከታተላኒ ዝነበራ ሕጂ ግርም'ዩ ዝነበረኒ። ናይ ግብጺ እንዳ ማዳም እዩ ዝበሃል። ኣብኡ ደው ኢለን ክሰርሓ ውዒለን ከሉ ኣካላተን'ዩ ብድኻም ዘቖንዝወን። ኣብ ከምኡ ውዒለን ኣብታ ዘዕርፋላ ንዓይ ይከናኸናኒ ።

ድኻመን ከርተትን ደርእየን። መዓልቲ መዓልቲ እዩ ሰብ ዝመጽኣኒ። ዝኢ'ውን ንሰን እየን ዝቕበላለይ። በዚ ከኣ ሕማመይ ኣረሲዔናኒ እየን። ከምዚ ካብ ሰዓል ዝሓዊ ዘለኹ እምበር ካብ ካንሰር ኩይኑ ደስምዓኒ ኣይነበረን።

ንብዖት ኣሎ፡ ምሕራኽ ኣሎ። ካንሰርን ሓንጎልን ዝገርመካ ቀጥታዊ ምትእስሳር ኣለዎ። ሓሪቕካ እንተወዒልካ ብቖጥታ እናተፈለጠካ እዛ ጡብካ ክትከብ፥ ተዛሪኻ እንተምሲኻ . ብኣንጻሩ ሩፍ ኢልካ ትድቅስ። ኣነ ከኣ ቁልዑ'የ ገዲፈ ነይረ። ብዙሕ ነገር ኣሎ። ብዙሓት ሰባት ግን ደዊሎም የረስዑኒ ነይሮም። ሕሉፍ ሓሊፍወን ገሊኤን ደዊለን እንታይ ይብላኒ ነይረን ማስለኹ፥ 'ንስኺ ብዛዕባ ሕማምክን ኑብስኽን እንተዘይከይኑ፥ ብዛዕባ ደቅኺ ኣይትሕሰቢ። ከይድና ርኢናዮም ጸቡቕ ኣለዉ ዝብሉኒ ነይሮም። ሽዑ እንድሕር ደቀይ ህዝቢ ሓዚሉለይ ኣሎ፡ ንዓይ'ውን ህዝቢ ሓዚኒ እንተደኣሃልዩ፥ ናተይ ሕማም ኣይነበረን። ተመስገን! ንኣምላኽ እውን ጥራይ ካብዚ ኣውጽኣኒ እምበር፥ ዘሕለፍኩዎ ከም መከራ'ውን ኣይዝክሮን'የ እየ ዝብሎ ነይረ። ኣቕሽሹቲ ኣይትብል መሻይኽ ኣይትብል ፈለስቲ . ኩሉ ሰብ ጸሎት ገይሩለይ። ዱዓ ተገይሩለይ። ብፍሉይ ንዓይ ተባሂሉ ብዙሕ እዋናት፡ ኣብ ዝተፈላለየ ክፋላት ዓለም ናይ ጸሎት መደብ ከምዘተገብረለይ ይነግሩኒ ነይሮም። እዚ ከኣ ነቲ ሕማም ከም ዝወጽኦ ገይሩኒ እዩ። ብዛዕባ ደቀይ፥ ብዛዕባ ማተርያል እንተዝሓስብ . ግን እንድዒ!

ናይ ዓድና ገለ ነገር፥ ሓንቲ ስገምቲ ከይከድካ ኢኻ ትናፍቕ። ህዝቢና ይፈትወና'ዩ። ገለ እዋን ንሕናስ እንታይ ኴይንና ከም ናይ ሆሊውድ ተዋሳእቲ ዘይረኸብና ገለ ዝብሉ እዋናት ነይሩ። ግና ካብ ውድቀትና ዘልዕለና ህዝቢ ኣሎና - ሚልዮናት ኢና። ዕድለኛታት ኢና።

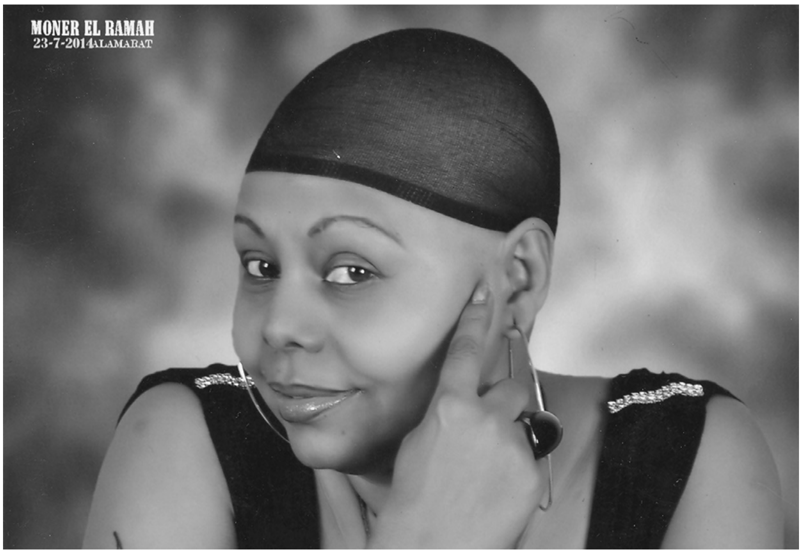

* ደገፍ ናይ ስድራቤትኪ ከመይ ይመስል ነይሩ?

\- ናተይ ሓገዝ ልዑል እዩ ነይሩ። ስድራቤትኪ ክትብለኒ እንከለኹ፥ ንዓይ ስድራቤተይ ዓባየይ፥ ኣደይን ደቀይን እዮም። ዓባየይ፥ ብድሕረይ ነዊሕ ኣይጸንሐትን ብሞት ተፈልያትኒ። ተራ ናይ ደቀይ ከኣ ብፍላይ ናይቶም ዓበይቲ፥ ኑቶም ንኣሽቱ ንምልዓል ሓላፍነቶም ወሲዶም እዮም። ቀጻሊ'ውን ንሳቶም ብላዕሊ ኩይኖም፥ 'ኣጆኺ ብኣና ኣይትሕሰቢ' እናበሉ ሞራል ከምዝጉብር ገይሮሙኒ እዮም።

ናይ ኣደይ ነገር ግን ፍሉይ እዩ ነይሩ። ኣብ ዓዲ ጥልያን እያ ትቕመጥ። መዓልታዊ ክትድውለለይ እንከሎ፥ ፈውሲ በርቲዑኒ ወይ ኣብ ሕማቕ ኩነታት ኣብ ዘለኹሉ ኣብ ትድውለለይ እዋን 'ከምኡ'ዩ ባህሪ ናይቲ ፈውሲ. እዩ' ኢያ ትብለኒ ነይራ። ከምኡ'ዩ ዝጉብር ተቐበልዮ ኢያ ትብለኒ ነይራ። ኣነ ግን 'እውይ ኣነ ጓለይ!' ክትብለኒ እየ ዝደሊ ነይረ። ንሳ ግን ናይቲ ሕማምን ፈውሲን ብዙሕ ኣፍልጦ ነይሩዋ። ዋላ ክቡደት ናይቲ መድሃኒት እናፈለጠት፥ 'ከምኡ'ዩ' እናበለትያ ተፋኹሰለይ ነይራ።

ደሓር ግን ሕክምናይ ወዲኤ ናጻ ተባሂለ ንዓደይ ይብጽሕ ኣለኹ ምስ በልኩዋ፥ ቢቃ እቲ ሓቀኛ ስምዒት ወጺኡ። ንዓመት ምሉእ ዓቒሪቶ ዝነበረት ስምዒት ሽው ወጺኡ። ቴሌፎና ደርብያ፥ ብዓውታ በኺያ። ብጠዚሓ፥ 'እውይ ኣነ ጓለይ፥ እውይ ጓለይ' ትብል ነይራ። ለካ ዓመት ምሉእሲ እቲ ጨጓር ንውሽጢ እዩ ነይሩ ኢሉ። ስምዒታ ሓቢኣ ስለዝደገፈትኒ የመስግና።

ገለ ገለ ሕማምሲ ንሰናይካ'ውን ይኸውን እንደዩ፥ እቲ ካብ ግዜ ቁልዕነተይ ዝተፈለየኒ ኣቦይ ሃይለ ኣብርሃ፥ መጺኡ ኣብ ሱዳን ምስረኣየኒ፥ ዝተሰምዓኒ ስምዒት ሕጂ ክገልጾልካ ኣይክእልን እየ።

* ናይ ሃገርና ፊልምታት ኣብ ትርእየሉ እዋናት እንታይ ይስምዓኪ ነይሩ - ከይሓሰኺ?

\- ተመሊሰ ክሰርሕ'የ ትብለሉ እዋናት'ኳ ውሑድ እንደዩ፥ ብፍላይ መድሃኒት ክትወስድ እንከለኻ ኩሉ ነገር ጸልማት እዩ።

ግን ዝሰምዓካ ስምዒት ከቢድ እዩ። ንኣብነት ንተኸታታሊት ድራማ "ሰድራ" ብዓይኒ ቀንኢ እየ ዝርእያ ነይረ።

ከም ሰብ፥ ኣነ ፍጹም ቀናእ ኣይኮንኩን። ኣብኡ ግን ይቐንእ ነይረ። ካብ ምሐር ቀንኢ ከኣ እንታይ ይደጋግም ነይረ ማስለኹ፥ (ሰሓቕ) "ኣነ ከኣ'ኮ ሙብዛሕትኡ እዋን በቲኣ እየ ኩፍ ዝብል ነይረ። እዋይ እዛ ገዛ ከኣ ቅደርደር ኣብሎማ. . ገለ ገሊ፥ ዋላ ሓወየ እንተኸይደኩ'ኸ ተወዲኣዶ ትጸንሓኒ" ይብል ነይረ። ብፍላይ ሰድራ፥ ናይ ብሓቂ ናይ ልቢ ሰድራ ኢና ኩይንና። ዋላ ሓንቲ ክገልጸልካ ኣይክእልን እየ። ንሀለትካ ስምተኛ ሽሕ ናይ ቀንኢ ኣርኪቢትኒ ነይረ።

ኣነ እንተሃልየ፥ ደንጉየም እዮም ዝሸዱ። ነዕልል . . ግዜ ከይተፈልጠና እዩ ዝሓልፍ ነይሩ። "እዋይ . . ኣነ ሰለዘየለኹሉ፥ ሰኢል ኣብሎም ቀልጢፎም ከይዶም ኣለዉ". . እንታይክ ዘይብል?

ኩሉ ናይ ስራሕ ዝኸሪታት ደረኣየ። ትዕንድረሉ ዝነበርካ መድረኽ፥ ኣብ ዓራት ብቁስሊን ቃንዛን ተታሒዝካ ክትርእየ፥ ጸቡቕ ስምዒት ኣይሰምዓካን እዩ።

ኣብኡ እንከለኹ ብዙሓት ኣነ ዝተሳተፍኩለን ፊልምታት ከም በዓል ሻቕሎት፥ ሰብ ምኽንያ. . ተፈኒዎን ነይረን። ንዓይ መሊሱ መደፋፍኢ እዩ ነይሩ።

* ኣብቲ ናይ መጀመርታ ናብ ሱዳን

ዝሸደኽሉ እዋናት፡ 'ወይኒ-ሓረግ ሞይታ' ዝብል ዘሰንብድ ወረ ተፈንዩ ነይሩ፡፡ እንታይ ተሰሚዑኪ ሽዑ?

- መጀመርታ፡ ሞይታ ከምዝተባህለኩ ኣይሰማዕኩን ነይረ፡፡ ደሓር ኣብ ቤተ ክርስትያን - ኣብ ሱዳን ተዘሪቡ፡፡ እታ ተዋሳኢት ቤኪ ሞይታ ምስ ተባህለ፡ ኣይ ሰንቢደ ኣይ ገለ . ኲይነ፡፡ ኣለኹ እንድየ ኣለ - እዋእ የለኹን ደየ - ኣነ ደየ ኣይኣነን? ክብል ጀሚረ (ሱሓቕ)፡፡ ቀዳማይ ዘሻቕለኒ፡ ናይ ደቀይ ነገር እዩ ነይሩ፡፡ ካብቲ ዝፈራሕኩዎ እውን ኣይወጻእኩን፡ ነታ ንእሽተይ ጓለይ 'ሬሳ ቤኪ መዓስ'ዩ ዝኣቱ?' ኢለን ሓቲተንኣ፡፡ ንሳ ግን፡ 'ኣይሞተትን ደዊላትልና እያ' ኢላተን፡፡ እዚኣ ሓንቲ ካብተን ከቢደይ ዝበልዓኒ ኣጋጣሚታት እያ፡፡ ዘስደመመትኒ ከኣ፡ ኣብ ሱዳን ንሓደ ሓውና 'ሞይታ' ይብልኦ፡፡ ንሱ ከኣ ቅድሚ ክልተ መዓልቲ ምስኣ እንድየ ነይረ ይብሎም፡፡ እታ ጓል ከኣ፡ 'ሬሳ ዘፋነወት ጓል እንድያ ነጊራትኒ' ትብሎ፡፡ ሰንቢዱ፡ ደዊሉለይ ምህላወይ ምስ ኣረጋገጸ፡ ነተን ከምኡ ዝበላ ተምጽእኣን ኢሉ ኣብ ዕግርግር ኣትዩ፡፡

ብዘሸኹነ ሕማቕ ወረ እዩ ነይሩ፡፡ ከምዚታት ወረ፡ ኣባይ ኣይኮነን ተጀሚሩ፡፡ ቅድሚ ሕጂ'ውን ንብዙሓት ዓበይቲን ፍሉጣትን ሰባት ከምዚ ዓይነት ወረ ተወርዩሎም ምንባሩ ንዝክሮ ኢና፡፡ ግን'ሲ ንምንታይ እዩ ሓንጐልና ክንደይ ነገር ክሓስብ እናኸኣለ ኣብ ከምዚ ነዋፍር? ዘዩጋጠመ ነገር ከምዝጋጠመ፡ ገይርና ንዛረበሉ፡፡ እሞ ከኣ ጽባሕ ንግሆ ዝይንደግሞ ነገር፡፡ ውሑዳት ሰባት ከምዚ ኢሎም ከውርዩ ኣይገርመኒን'ዩ፡ ህዝቢ ግን ነዚ ዘይተረጋገጸ ዘረባታት ኣብ ክንዲ ምቕባል ክምርምሮ ኣለዎ፡፡

*** ሕጂ ኩነታት ጥዕናኺ ኣብ ከመይ ደረጃ'ዩ ዘሎ?**

- ከምቲ ኣቐዲመ ዝበልኩዎ፡ ኣብዚ መጥባሕቲ ገይረ እየ ከይደ፡፡ ምሉእ ብምሉእ እታ ጥረ ተሰዲዳ እያ፡፡ ብድሕሪኡ ኣብ ሱዳን ኬሞ ዝበሃል ፍወሳ ይኽታተል ነይረ፡፡ ተወሳኺ ፍወሳን ምጽራይ ጸኪታትን ነይሩ፡፡ ብድሕሪኡ'ውን ኣብ ግብጺ ከይደ ናይ ጨረር ፍወሳ ንኽልተ ኣዋርሕ ተገይሩለይ፡፡ ሕጂ 85% ተኣልዩለይ ኣሎ፡፡ ነቲ ዝተረፈ ከኣ ኣብ ውሽጢ 5 ዓመታት ዝወሰድ መድሃኒት ተዋሂቡኒ ኣሎ፡፡ ብዘይካ'ዚ፡ ኣኣብ ሰለስተ ወርሒ ናብ ሱዳን ከይደ ምክትታል ክገብር'የ፡፡

*** ህዝቢ እሞ ንወይኒ-ሓረግ ዳምማይ ኣብ ፊልምታትን ድራማታትን ክርእያ ደዩ?**

- ብርግጽ እምበር፡፡ እቶም ሓገዝ ዝገበሩለይን ደሃዩይ ዝገብሩ ዝነበሩን ሰባት፡ ከምትሓወዩ ርግጸኛታት ኢና ጸሊናልኪ ኢና፡፡ ጥራይ ንሸኺ ከድ ኢልኪ፡ እንተውሓደ ኣብ ሰድራ ክንርእየኪ ኣለና ኢሉ'ዩ ቃል ዘእትዉኒ ነይሩ፡፡ ኣነ'ውን ቃለይ ኣየዕበርኩን፡፡ ድሮ'ኳ ናይ ሰድራ ሰእሊታት ተሳኢለ ኣለኹ፡፡

ኣምላኽ እንተፈቒድዎ እውን ከም ቀደመይ ክሰርሕ መደብ ኣለኒ፡፡ እንተተኻእሉ'ውን ምስ ክኢላታት ኰይነ ነቲ ዘሕለፍኩዎ ቃልሲ እትድህስስ ፊልም ወይ ዶኩመንታሪ ክዳሉ ሓሳብ ኣለኒ፡፡

ህዝቢ ይኹን መሳርሕትኺ ስለ ጥበበኛታት፡ ምምሳስኪ ብዝንቀውታ ክጸበዩዎ'የም ጸኒሖም'ሞ፡ ከመይ ዓይነት ኣቀባብላ ጸኒሑኪ?

ልዕሊ ትጽቢተይ እዩ ኲይኑኒ፡፡ ክሳብ ሕጂ ህዝቢ ይኹን መሳርሕተይ፡ "እንቋዕ ብደሓን ተመለስኪ፡ እንቋዕ ኣደ ደቅኺ ገበረኪ" እናበሉ፡ ጽቡቕ ኣቀባብላ'የም ዝገበሩለይ ዘለው፡፡ ሕጉስ ኢለ እየ ዘለኹ - ክሳብ ክንደዚ ኣብ ልቢ ሰብ ክትህሉ ዓቢ ዕድል'ዩ፡፡

መዕርፎ ነፈርቲ ኣስመራ ኣብ ዝኣተኹሉ፡ ብዙሓት መሳርሕተይን ፈተውተይን መኻይናም ሸሊሞም፡ ዓጃቢም እዮም ገዚይ ኣእትዮሙኒ፡፡ ዓቢ ክብሪ'የም ሂቦሙኒ፡፡ ብድሕሪኡ'ውን ናይ ባህሊ ምሸት ኣዳልዮም ዘሐጕስ ምሸት ከምዝሕልፍ ገይሮሙኒ፡፡ ብልቢ የማስግኖም፡፡

ክሳብ ሕጂ'ውን ጽቡቕ ምጽዋት ብዘገልጹለይ ሰባት ገዛይ ኣየዕረፈን ዘሎ፡፡ ንኹሎም ከኣ የማስግኖም፡፡

ኣብቲ ናይ ባህሊ ምሸት ኣብ ዘስማዕክዮ ቃል፡ 'ኣይርድኣናን እዩ እምበር ክንፋቶ መዓት ኢና' ኢልኪ ነይርኪ'ሞ፡ እንታይ ማለትኪ ይኸውን?

ብፍሉይ እቶም ተቐበልቲ መኒ፡ ንዓይ ክብሉ ናይ ባህሊ ምሸት ገይሮሙለይ፡፡ ፍቕሪ ኣርእዮሙኒ፡፡ ኣብዚ ከለኹ ኣይርድኣካን እዩ፡ ሓንቲ ስጉምቲ ምስ ከድካ ግን ኩሉ ነገር ኢኻ ትናፍቕ፡፡

ሽሕ'ኳ ኣርት ብዙሕ ኣታዊ ኣይሃልዎ፡ ግን ሱሓቕ ኣለዎ፡፡ እሱ'ዩ ከኣ ደሞዝና፡ ህዝብና'ዩ ደሞዝና. . ገዛዝብና፡፡ ኣርቲስት ሱሓቕ'ዩ ደሞዙ፡፡ ኣብ ሓንቲ ፊልም እንተተጠርኒፍና፡ ትፈላለ ኩይኑ'ውን ኣይሰማማዕካን እዩ፡፡ ምስቶም መሳርሕተይ ፍቕሪ ኢና ኣትሪፍና፡፡ እዚ ከኣ ምስ ተፈለኻ እዩ ዝርድኣካ፡፡

ኑቶም ፍሉይ ሓገዝ ዝገበሩልኪ ከተማስግኒ ዕድል ክንህበኪ?

- ኩሉ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ምሕዋየይ ፍሉይ ሓገዝ ገይሩ እዩ፡፡ ምስጋናይ'ውን ወሰን የብሉን፡፡ ብምሉኦም ደኣ እዛ መጽሓት እውን ኣይኣኽላን እያ፡ ነታ ህይወተይ እንደየም ጐይደምም፡ ኣብ ልበይ እየ ዝጽሕፎም፡፡

ካብኡ ናብኡ ግን፡ ሳምሶን ትኳቦ (ወዲ ትኳቦ) ካብ ኣመራ፡ ሓብተይ ቤትኤል ሃይለ (ኩኩ)ንሸዋ ቢተው (ጓል ቢተው)ን ከማስግኖም ይደሊ፡፡ ከምዚ ኢለ ናብ ዓደይ ንኽምለስ ዝበርም ተራ እምብዘ ዓቢ እዩ፡፡ እቶም የዕሪፍኪዶ ደቂስኪዶ፡ ቁልዑ ደሃዮም ገይርና ኢና ኣይትሰከፊ ዝብሉኒ ዝበሩ ከም በዓል ናይ ቀደም ናይ መድረኽ ተዋሳኣይ ዝበረ ሕጂ ኣብ ስዑዲ ዓረብ ዘሎ ፈረጅ መሓመድ፡ ሰለሞን ኢሳቕ፡ ረዘነ ተስፋይ፡ ግርማይ ሓወይ ዓመት ምሉእ፡ ብውሑዱ ኣብ መዓልቲ ክልተ ግዜ እናደወሉ ደሃየይ ይገብሩ ነይሮም፡፡ ዓቢ ምስጋና ይግበኣዮም፡፡

ኣብ ዓዲ እንግሊዝ እትቕመጥ ምሕረት የማኑ ኣቐዲመ ዘይፈልጣ ዝነበርኩ፡ ልክዕ ኣደ ደቀይ ኩይናትኒ እያ፡፡ ከማስግና ይደሊ፡፡ ኣብ ምምጽኣይ እያ ሰጂልኺ ሰደድለይ ኢሊያ፡፡ ካልኦት ብዙሓት ኣሕዋት'ውን ኣለዉ፡፡ ማማ ብርሃን ካብ ግብጺ ዝገበራለይ ሓገዝ'ውን ዝርሳዕ ኣይኮነን፡፡

ናይ ካንሰር ሕሙማት ነይሮም ዝሓወዩ ከም በዓል ፍረወይኒ፡ ብዘዕባ'ቲ ሕማም ብዙሕ ኣፍልጦ ዘለዎ ክፍሎም ባህታ፡ ሩታ ዓዲ እንግሊዝ - ሕማመይ ዝገልጹለይን ሞራል ዝሀቡኒን ኣዝዩን ኣዝዩን ብዙሓት'የን መግለጺ የብሉን፡፡ ኤምባሲ ኤርትራ ኣብ ሱዳን ኣቶ ኢብራሂም ከዩማስገንኩዎ ኩሓልፍ ኣይደልን እየ፡፡ ከምኡ'ውን ኣብ ግብጺ ዝተቐበለኒ በኒያም የማስግኖ፡፡

ኣይውድኡን እዮም፡፡. . ናይ ቀደም መሓዛተይ፡ ኣብዘ ጉደና ኣነ እየ ዘዋጽእ ኣነ'ባ

እናበሉ ዝሓዝዙኒ ብዙሓት እየም፡፡ ከምኡ'ውን ናብ ደቀይ እናተመሳለሱ ኣጆኺም ዝበሉዎም መሓዛተይን መሳርሕተይን የመስግኖም፡፡

ልዕሊ ኩሉ ከኣ ኣደይን ደቀይን ብሞራል ስለዝደገፉኒ የመስግኖም፡፡ ብፍላይ ብፍላይ ነታ ኩለንትናይ ዝኾኑኒ፡ መሓዛይ ሰናይት ከኣ ክሳብ ብህይወት ዘለኹ ዝርስዓኪ ከይመስለኪ! (ዝሒኣ ብፍላይ ኣጸቢቓካ ጸሓፈለይ) . . . እወ ክትርስዒ ኢልኪ ከይትሓስቢ በለለይ፡፡

ኣደ ደቀይ ክኸውን ዝሽበረ ህዝቢ እንደዩ፡ ኣብ ዓለም ምሉእ ዘሎ ኤርትራዊ ዘይሓዝዘኒ ኣሎ ክበሃል ኣይካኣልን እዩ፡፡

II

ካብዚ ሰዒቡ ምስ ወይኒሓረግ፡ ብዛዕባ ናብ ሕክምና ቅድሚ ምኻዳ ዝሰበረ ሰራሒታ ኢና ኣዕሊልና፡፡

*** ቅድሚ ነዊሕ እዋናት፡ ከም በዓል 'ቤኪ'፡ 'ብሪ' . . ካልኦትን፡ ዳርጋ ንስምኪ ዝተካእ ገጸ ባህርያት ሒዝኪ ኢኺ ተዋሲእኪ ነይርኪ፡፡ ኣብዚ ቀረባ ዓመታትከ?**

- መብዝሕትኡ ዘወሃበኒ ገጸ ባህሪ፡ ትፈልጥ ኢኻ ምሽ. . ውዕይቲን ዘራጊቶን እዩ ዘወሃበኒ፡፡ ዳርጋ ፍሉይ ባህረስ ኣይወሃበንን እዩ፡፡ ኣብ "ወርቃዊት" ትብል ፊልም ፍሉይ ባህሪ ሒዘ ሰሪሐ ነይረ፡፡ ግን ህዝቢ ኣይተቐበለንን፡፡ ከምዚስ ኣየጹብቐልክን እዩ ዝብል ርእይቶታት እዩ መጺኡኒ፡፡ እንድዕለይ ድሕር ሕጂ'ውን ከምኡታት ክሰርሖ ደየ እየ ዝብል፡፡

ኣብ "ደበስ" ትብል ፊልም እውን ነይረ፡፡ ካልእ ባህሪ ተዋሂቡኒ ሰሪሐ፡፡ ግን ኣብኣ'ውን ተመሳሳሊ ርእይቶ እዩ መጺኡኒ፡፡ ሓደ ሓደ ግዜ ዘየምጽእኩዎ ደየ ኩይነ ኣለ እየ ዝሓቶ፡፡

ኣብ ከም በዓል፡ ሱብ ምኽንያቱ ሽሎ ዝበላ ፊልምታት ግን ከምቲ ዛህረይ ዓይነት ማለት፡ ውዕይቲ፡ መዋቐዲትን ገበርት ክፉእን ገለ ኩይነ ሰሪሔ ነይረ፡፡ ኣብ ሽሎ ዘላ ገጸ ባህሪኣ፡ ክፉእ ዘለዋ ኣይኮነትን፡ ክቱር ፍቕሪ ሽሎ ዘለዋ እያ ነይራ፡፡ ብኮሚድያዊ መገዲ ዝቐረበት እያ ነይራ፡፡ ብፍሉይ ዝዝከራ ድማ'ያ፡፡

ከምቲ ኩሉ ግዜ ዝዛረበሉ፡ ሓደ ብፍቕሪ ዝተሰርሐ ነገር ገና ኣብ ስራሕ እንከሎ፡ ውጽኢቱ ይፍለጦ'ዩ፡፡ ንሳ ከኣ ሓንቲ ካብኣተን እያ ነይራ፡፡ ዝገርመካ ንሳ ክትሰርሖ እንከላ ናይ ገዛ ጸገማት ነይሩኒ በዚ ነይረ፡፡ ክህበኒ ምስ መጽኡ ክኸውን ኣይክእልን'የ ኢለ ኣቕብጸዮም ነይረ፡፡ ንሶም ግን ዋላ ኣይትሰርሒያ ኣንብብያ ኢሎም ገዲፎሙለይ ከይዶም፡፡ ምሉእ ለይቲ ከንብቡ በይነይ ክስሕቕ ሓዲረ፡፡ እዚኣ እንተሓሊፋትኒ ደኣ ሰቕ ኢልካ እንደዩ ኢለ፡ (የቕናኣካ እንደዩ ሓደ ሓደ ግዜ ምሽ?) ንሱየም'ውን፡ ኣብ ጸገመይ እናደገፉ ሰሪሕናያ፡፡ ብዘዮቦእ ከኣ ተረዲኦሙኒ፡፡ ደራሲ ናይታ ፊልም ሰምኦን ሓጎስ ከምኡ ከኣ ዳይረክተር ሚዙራ ክሳብ ኣብ ገዛይ እናመጽኡ ከኣ የለማምዱኒ ነይሮም፡፡

*** ሓደ ተዋሳኣይ ውሱን ወይ ተወራረሲ ገጸ ባህሪ ጥራይ ዝሰርሕ እንተኾይኑ፡ ንበቕዓቱ ኣብ ምልክት ሕቶ ኣየውድቖን?**

- እንድዒ ርግጸኛ ኣይኮንኩን፡፡ ንኣብነት፡ ኣብ ናይ ዓድና ፊልምታት ኩነ ተዋሳእታት ዝተፈላለየ ባህርያት ሒዘን ብበቕዓት ክዋስኣ ዝረኣኹዎም ኣለዉ፡፡ ኣጸብሀት ንኣብነት ኣብ ሓንቲ ፊልም ርግምቲ ሓማት ኩይና ኣብ ካልእ ከኣ ብኣንጻሩ ለዋህን ርህሩህትን ኩይና ክትሰርሕ ርእየያ ኣለኹ፡፡ ካልኦት ብዙሓት'ውን ከምኡ፡፡

ተዋሳኣይ እንተኾይንካ፡ ግድን ኑቲ ዝተዋሃበካ ተራ ክተምጽኦ ኣለካ፡፡ ኣነ ሕጂ፡ መጠፋፍኢት፡ መዋቐዲት ገበርት ክፉእ . ስለዝኾንኩ ኣይኮንኩን እቲ ባህርያት ዘወሃበኒ፡፡ ምስተወሃበኒ እየ ዘምጽኦ፡፡

በቲ ካልእ ወገን ዋላ ኣብቲ ዝማዕበለ ናይ ፊልም ኢንዱስትሪታት ከም በዓል ሆሊውድ፡ እቲ ተጻዪ (ኣሳሲኖ) ከም ተጻዪ፡ እቲ ቅኑዕ እውን ከም ቅኑዕ ኩይናም ኣብ ብዙሕ ፊልምታት ክሰርሑ ትርእየም ኢኻ፡፡ ዕዉታት'ውን ይኾኑ፡፡ ብኽልቲኡ መገዲ ክርኣ ዝካኣል እዩ፡፡

*** ተዋሳኢት እንተዘይትኾኒ እንታይ ምኾንኪ ነይሩ ትብሊ?**

- እዋእ! እንታይ ፈሊጠ ... ከም ህዝበይ ዝኾነ ዓይነት ስራሕ ምሰራሕኩ ነይረ ይኸውን፡፡

*** ኣብ ምኽባር ግዜ ትሕመዩ ኢኺ?**

- እወ፡፡ ምስ ምግፋሕ ሓዳር ደዩ ዋላስ ባህርያይ እዩ እንድዒ ይደንጉ እየ፡፡ ኩልሳዕ ከመሓይሾ እየ ዝብል፡፡ ከመሓይሾ ይኽእል ደየ ኣይክእልን ግን. . . (ሰሓቕ)

*** ብልጫታት ወይኒሓረግ እንታይ እዩ?**

ፈቃር ምኻና!

*** ወይኒሓረግ ብሓንቲ ቃል ግለጽያ?**

ጥዕምቲ . . . (ኣደይ ፍቓዱ)

*** ድኽም ሸነኽ ወይኒሓረግከ?**

- ግዜ ዘይምኽባር ጥራይ

*** ትፈትውዮ ዓይነት መዚቃ?**

- ዝሕል ዝበለ መዚቃ'የ ዝፈትዎ፡፡ ብፍላይ ናይ የማነ (ባርያ) ደርፍታት ከኣ፡ ኣብ ደመይ ኣትየም እዮም፡፡

*** ትፈትውዮ ዓይነት ፊልም?**

- ዘይተጋነነ ፍቕራዊ ዛንታታት ዝሓዘ

ደቂ ወይኒሓረግ

*** ትፈትወዮ ዓይነት መግቢ?**

- ስጋ እዩ ነይሩ። ሕጂ ግን ተኣጊደ ኣለኹ። ሓምሊ ወዲ ሓምሊ ምብላዕ ጀሚረ ኣለኹ። ፍቕሪ ስጋ ከይተርፍ ግን ዋላ ኣይብሳጽዮ. . ኣብ መንገዶ እቲ ሓምሊ ኩፍ ኣቢሉ ንዕኡ እናራኣኹ'የ ዝበልዕ።

*** ትፈትወዮ ዓይነት ማስተ'ኻ ምሕታት ዘድሊ ኣይመስለንን?**

- ጽሟቕ ስጉም ዲኻ ክትብል (ሱሓቕ) ነይሩ ... እንታይ'ሞ ይዓብስ ንሱ'ውን ካብቶም ዝተኣገደኩዎ ኩይኑ። ካብቲ ዝፈትዎ ይፈላልዩኒ ኣለዉ (ሱሓቕ)

*** ዝበለጸ ገጽ ባህርያት?**

- ብሩ፣ በኪ፣ ፈዮራተ (ቬሎ)፣ . . .

*** ተድንቕዮም ተዋሳእቲ?**

ብሓፈሻኡ ኣብ ሜዳ ዝፈረዩ ተዋሳእቲ እየ ዘድንቕ። ንምንታይ ንሕናስ ንዕኣም ንምምሳል ኢና ንገዩ ዘለና - እንተ'ኽኢልናዩ።

*** ዝዝሃቕሉ ኣጋጣሚ?**

- ካንሰር ኣለኪ ዝተባሃልኩላን እታ ንሱዳን ክብገስ ዝተነገርኩላን።

*** ዝተሓጎስኩሉ?**

- ኩልግዜ - ብዘይካ እዘን ክልተ ኣጋጣሚታት

*** ወይኒሓርግ ከም ሰብ ከመይ እያ?**

- ኣነ ክርእያ እንከለኹስ ጥዕምቲ ኩይና ትሰምዓኒ።

*** ኣዚኺ ትፈትውየን ክልተ ፊልምታት ሃገርና?**

- ሃይስኩልን ኣፍሮን (ሳልሰይቲ ክውሰኽ እየ) መን ከም ህያብ

*** ካብ ናይ ደገኸ?**

- Pretty woman ከምኡ ኸኣ my best friend's wedding

*** ኣብ ህይወትኪ ክትረኽብዮ እትደልዩ ሰብ?**

- ኣሚታ ቢቻን

*** እንታይ መዕለልክዮ?**

- ትምህርቲ እናብኩርና ንርእዮ ምንባርና ምንገርኩዎ። ኣደናቑተይ'ውን ምገለጽኩሉ።

*** ክትርእይዮ ትብህጊ ካብ ከተማታት ዓለም?**

- ዋላ ሓንቲ የላን።

*** ሓዊኺ ምስተባህልኪ መጀመርታ ክትሓቕፍዮ ዝተመነኺ ሰብ?**

- ንዓባየይ (መዋስእተይ) - ኣነ ናብ ሕክምና ንሱዳን ምስኣምራሕኩ'ያ ብድሕረይ ዓሪፋ። ናጻ ምስተባሃልኩ፡ ዋላ ንሓንቲ ሰሙን ክትጸንሓለይ ተተምንዩ። ዕድል ግን ኣይገበርኩን።

*** ኣብ መወዳእታ ክትብልዮ ትደልዩ?**

- እወ። ብዙሓት ሕማም መንሽሮ ብፍላይ'ኳ መንሽሮ ጡብ ክዛረብ ምደለኹ። ኣብ ዓድና፡ መንሽሮ ኣይትሓውን እዩ፡ ካራ ክትንክፍ የብላን ዝበሃል እምነት ኣሎ። እዚ ከኣ ንብዙሓት ደቀንስትዮ ኩፍ ኢሉን ሞተን ከምዝጸብየ ገይሩወን ኣሎ። እዚ ግን ጌጋ እዩ። ናተይ ተመኩሮ እኹል መምሃሪ ክኸውን ይኽእል እዩ። ብቕልጡፍ ናብ ሕክምና እንተኸይደን ክሓውያ ይኽእላ እየን። ክፈርሓ የብለንን። ንብዙሓት ከምዚ ዝበለ ጸገማት ዘጋጠመን ደቀንስትዮ ዝረኽበኩወን ኣለዋ። ብሓፈሻኡ ተቐላጢፈን ሕክምና እንተኪይደን ክሓውያ ከምዝኽእላ ከረጋግጸለን እደሊ።

ነማሰግነኪ!

ካብ ዳየሪ ወይኒሓርግ

31-12-2013

ሰዓት 10፡00

ኣብ ሱዳን ካብ ዝመጻእ ወርሒ ኣቑጺረ ኣለኹ። ሎሚ ናይ መጀመርታ ሕክምናይ ኣካዩደ። ናይ ራጅን ኤሌትራሳውንድን መርመራ ገይሮሙለይ። ናብ ዶክተር ቀሪበ ቋንቋ ስለዘይፈልጥ ዝረኸብኩዎ ሽግር ባዕለይ ይፈልጦ። ዘሎኒ ፍርሒ እውን ሰጋይ እዩ ዓሪጉ ዘሎ።

ሕጂ ኣብ'ዛ ሰዓት እዚኣ፣ ጋውን ገይረ ኣብ ኣፍደገ እቲ ሕክምና'የ ዘለኹ። ሓደ ሸውዓተ ዝኾና ኣንስቲ ሱዳናውያን ልክዕ ከማይ ጋውን ዝገበራ፡ ምሳይ ኣለዋ። ኩለን ሕጉሳት ኣይመስላን። ፍርሒ ኣብ ነፍሲወከፍ ሰብ ነይሩ። ኣነ ኸኣ ብኸዩ ብኸዩ ይመጽኣኒ ኣሎ። ንምንታይ?

ኣደይ፣ ደቀይ፣ ኣሕዋተይ፣ ደቂ ገዛውተይ፣ ጐረባብተይ ንፍቕ ኣቢለዮም። ንምንታይ ሎሚ ድሮ ሓድሽ ዓመት እዩ፡ ምስኣም ስለዘሕልፎ ዝበርኩ። ሕጂ ግን ኣብ ዘይፈልጦ ዓዲ ምስ ዘይፈልጦም ሰባት ኣለኹ። ሓድሽ ዓመት ደቂ ገዛውተይ ከመይ የሕልፍዎ ይኾኑ? ደቀይከ እንታይ ይሰምዖም ይህሉ? ሓድሽ ዓመት ብዘይወላዲት!?

ዓሚ ኣበይ ነይርና? ደገ ወጺእና ተዛዊርና፡ ልክዕ ኣብ ኣፍደገ ገዛና ክንዝልፈሕ ተተኩሱ። ኣብ ኣፍደገና እታ ዝፈትዋ ጐረቤተይ - ኤደን ጸኒሓትና። ጸቡቕ ትምኒት ብምምናይ ድሙቕ ገዛና ኣቲና። ክልቴና ኸኣ እዛ ዓመት፡ ዓመትና ክትኩነልና ትምኒትና ተገላለጽና። ንዓይ ግን ዓመተይ ኣይገበረለይን።

(ድሕሪ ሒደት ኣዋርሕ ናይ'ዛ ጽሑፍ፡ ጐረቤት ወይኒሓርግ ዝኾነት ኤደን እውን መንሽሮ ሓሚማ ናብ ሱዳን ሰዲባ። ሕጂ'ውን ኣብኡ ሕክምናኣ ኣብ ምክትታል ትርከብ።)

***

21-1-2014

እታ ተሃዊኸላ ዝበርኩ፡ 'ዕለተይ' ሎሚ ተኻኢሩ። እቲ ዶክተር ክሳብ ዘረብኡ ዝውድእ ተሰፋ ኣይቁረጽኩን ነይረ። ዋላ ሓንቲ የብልክን ክብለኒ ተጸብዩ። ኩሉ ግን ብኣንጻሩ ኩይኑ። ኦፕረሽን ከምዝጉብርን ከምኡ'ውን 8 ኬሞ መድሃኒት ክወስድ ተነጊሩኒ። እቲ ብዕላል ዝፈልጦ መድሃኒት፡ ክወስድ ምኻነይ ምስተነገርኩ ሰንበደ። ኣቢዔ - ብኸንደይ ሓይሊ እየ ተኣቢደ። እቲ ዘፍርሓኒ መድሃኒት - ጸጉርኻ ዝመልጥ፡ ኑበሰኻ ዘቐስል፡ መግቢ ዘዩብልዕ ምኻኑ ስለዝተነገረኒ ክፈርሕ ግድን'ዩ።

ከመይ ከምዝኾንኩ ንባዕለይ ኣይርድኣንን እዩ። ኩሉ ስራሕ ኣምላኽ እንደዩ፡ ሰቓይ ግን ፈጺመ ኣይፈቱን እየ። ንሞት ግን ፈጺመ ኣይፈርሓን እየ። ሕጂ ኩሉ ነገር ተቐቢለዮ እየ። ኣቢዔ፡ በኽየ ሓዚነ ዘምጽኦ ለውጢ ስለዘየሎ፡ ጉዳይ ደቀይ ንስላሴ ሂበ ተቐሪበ ኣለኹ።

ስፖርት

ቱር ደ ፍራንስ

* ጉዕዞ 101 ዓመት ብዘይ ኣፍሪቃዊት ጋንታ

ኤርምያስ ገብረልኡል

ኣብ ውድድር ሻምፕዮን ኤርትራ 2008 እዩ። ድሕሪ ሰዓታት ዝወሰደ ውሳነ ዕዉት ናይቲ ውድድር፡ ሻምፕዮን ምዃኑ ዝተበሰረ ተቐዳዳማይ ክሉብ ዞባ ደቡብ ዳንኤል ተኽለሃይማኖት፡ ናብ መቕረጺ ድምጺ ብምቕራብ፡ "ሻምፕዮን ኤርትራ ብምዃነይ ሕጉስ እየ። ሕልመይ ግን ኣብ ውድድር ቱር ደ ፍራንስ ምውድዳር እዩ" ክብል እዩ ምስ'ቲ ዝቐጸ ርሃጹ ተዛረበ። ብዙሓት ኣብ ኮረሻ ብሽክለታ ተቐማጦም፡ ብዛዕባ 'ቅልጣፈ' ጥራይ ዘውግዑ ተቐዳደምቲ ብሽክለታ፡ ሕልሞምን ባህጎምን ቱር ደ ፍራንስ ካብ ዝኾነ ዓመታት ኣሕሊፉ እዩ - ብፍላይ ኤርትራውያን መንእሰያት ተቐዳደምቲ። እነሆ ድማ፡ እቲ ንልዕሊ ሓደ ዘመን ብዘይ ኣፍሪቃዊት ክሉብ ክካየድ ዝጸንሐ ቱር ደ ፍራንስ ታሪኽ ክሰንድ ወሲኑ ኣሎ። ብመገዲ'ታ ንሰለስተ ኤርትራውያን ተቐዳደምቲ ዳንኤል ተኽለሃይማኖት፡ መርሃዊ ቁዱስን ናትናኤል ብርሃነን ዝሓቖፈት ኤምቲኤን ኩቤካ፡ ሕልሚ ዳንኤልን ብጾቱን ድማ ግሁድ ክኾውን ኣብ ጥርዚ በጽሐ።

ኣብ መፋርቕ ወርሒ ጥሪ 2015፡ ወደብቲ ቱር ደ ፍራንስ፡ ኤምቲኤን ኩቤካ ምስ ቦራ ኣርጎን፡ ብሬታኝ ሴቸ ኢንቫይሮመንት፡ ኮፊድስን ዩሮፕካርን ዝርከብኦን 17 ክለባት ክትወዳደር ቀጠልያ መብራህቲ ወልዑላ። ሓላፊ ውድድር ቱር ደ ፍራንስ ዝኾነ ክርስትያን ፕሩድሆም ግን እቲ ዝሰርሓሉ ትካል ካብ ባዶ ተበጊሱ ነታ ክሉብ ናብቲ ዓቢ ውድድር ከምዘየእተዋ እዩ ዘረድኤ።

"ኣብ ደቡብ ኣፍሪቃን ኢጣልያን ዝመደበራ ኤምቲኤን ኩቤካ፡ እታ ቀዳመይቲ

ኣፍሪቃዊት ክለብ ናብ ቱር ደ ፍራንስ ዝኣተወት ክትከውን እያ። እዛ ጋንታ’ዚኣ ንከም ኤርትራዊ ተቐዳዳማይ ናትናኤል ብርሃ ዝሓቖፈት እያ። ንሱ፡ ክልተ ግዜ ሻምፕዮን ኣፍሪቃን ተዓዊቲ ውድድር ዙር ቱርኪ 2013ን ኣብ ርእሲ ምኳኑ፡ ደቂ ሃገሩ እውን ኣብ ከም ቱር ኣሚሳ ቦንጎ ዝኣመሰሉ ዓበይቲ ውድድራት ብሸክለታ ኣፍሪቃ ብተደጋጋሚ ዓቢ ዓወት ከመዝግቡ ዝኸኣሉ እዮም” ክብል እዩ ክርስትያን ን ለ ኢኮፕ ዝተባህለት ጋዜጣ ፈረንሳ መረዳእታኡ ክብርህ ዝጀምር።

“ኤርትራውያን ተቐዳደምቲ ምስቶም ኣብ 80’ታት ዝነበሩ ኮሎምብያውያን ተቐዳደምቲ ተምሳል ኣለዎም። ኣብ ጸቡቕ ቀመና ንዘሎ ተቐዳዳማይ ዝሓዘት ክለብ ዕድል ክትረክብ ኣለዋ። ተቐዳዳማይ፡ ኣብ ጸቡቕ ቀመና እንከሎ፡ ዕድላት ምስ ዘይረክብ፡ ንዓመታት ዝሃለኾ ከንቱ ክኸውን እዩ። እዞም መንእሰያት ምብራቕ ኣፍሪቃ እውን ኣብ ጸቡቕ ቀመና እንከለው፡ ከምዚ ዓይነት ዕድል ምስ ዝስእኑ፡ ክህሰዩ እዮም። ብተወሳኺ ኤምቲኤን ንኸም ኖርወጅያዊ ባሶን ሃገን፡ ኣስትርያዊ ማቲው ጎስ፡ ኣመራጺ ፋራር ንኣመሰሉ ምኩራት ተቐዳደምቲ ዝሓዘት እያ። በዚ ምኽንያት ድማ እታ ኣብ ሓጺር እዋን ኣብ ቅድድም ብሽክለታ ድሙቕ ኣሰር ተንበር ዘላ ፕሮ ኮንቲነንታል ጋንታ፡ ኣብ ውድድር ቱር ደ ፍራንስ 2015 ክትሳተፍ ፈቒድናላ” ይብል ሓላፊ ውድድር ቱር ደ ፍራንስ ክርስትያን ፕሩደሆም።

ቀዳማይ ፕሮፈሽናል ተቐዳዳማይን ኣብ ውድድር ኦሎምፒክ ክሳተፍ ዝኸኣለን ዳንኤል ተኽለሃይማኖት፡ ክለብ ኤምቲኤን ኣብ ቱር ደ ፍራንስ ብምስታፉ ሕቡን ምኳኑን እቲ ውድድር ድማ ኣብ ቅድድም ብሽክለታ ኣፍሪቃ ብፍላይ ድማ ኤርትራ ዓቢ ጽልዋ ከምዝህልዎ እዩ ጸብሒ እታ ክለቡ ዝተበሰረትላ ዕለት ተዛሪቡ። ንሱን ደቂ ጋንታኡን ድማ ብሉጽ ብቕዓት ሒዞም ናብቲ ውድድር ከምርሑ ከም ወትሩ ልምምዶም ብዕቱብ ከምዘቕጽሉ እዩ ኣረዲኡ።

ኣብ 2007 ዝተመስረተት ክለብ ኤምቲኤን ኣብዚ ሕጂ እዋን ሓደ እግራ ኣብ ደቡብ ኣፍሪቃ እቲ ኻልኣይ ድማ ኣብ ኢጣልያ ገይራ ኣላ። እታ ምስ መሰልጠኒ ቅድድም ብሽክለታ ዩ.ሲ.ኣይ ኣፍሪቃ ጥቡቕ ዝምድና ዘለዋ ክለብ፡ ኣብታ መጋቢት ኢላ ዘቖመታ ንእሽቶይ ክለብ እውን ንከም ተስፎም ዑቕባማርያም፡ ሜሮን ተሾመን መትከል እዮብን ዝኣመሰሉ መንእሰያት ተቐዳደምቲ ሓቚፉ ትርከብ። ቀዳማይ ዕላማኣ ድማ ብቕዓት ኣፍሪቃውያን ተቐዳደምቲ ክብ ምባልን ዝዓበዩሉ ባይታ ምጥጣሕን ምኳኑ እያ ብመገዲ ሓለፍታ ትገልጽ። ብሓፈሻ 22 ተቐዳደምቲ ሒዛ ዘላ ክለብ ኤምቲኤን፡ 13 ተቐዳደምታ ካብ ኣፍሪቃ እዮም - ካብ ኣርባዕተ ሃገራት ኣፍሪቃ ደቡብ ኣፍሪቃ፡ ኤርትራ፡ ሩዋንዳን ኣልጀርያን።

ንከም ሜሮን ርእሶም፡ ጃኒ ተወልደ፡ ፍረቓልሲ ደበሳይን ንዝኣመሰሉ ኤርትራውያን ተቐዳደምቲ ሓቚፉ ዝነበረትን ኣብ 2014 ንመጀመርታ ግዚኣ ኣብ ‘ግራንድ ቱር’ ቬሉታ እስጳኛ ዝተወዳደረት ኤምቲኤን ከቢኣ፡ ኣብቲ ንመበል 102 ግዜኡ ዝካየድን ካብ 4 ሓምለ ጀሚሩ ድማ ዝሰላሰልን ውድድር፡ 18 ሓምለ ንዝበዓል መዓልቲ ማንዴላ ብድሙቕ ጽምብል ክትዝክሮ ምኳና ብኢጋኡ ወሲና ኣላ።

ኣፍሪቃ ዋላ’ኳ ብደረጃ ክለብ ኣብ ውድድር ቱር ደ ፍራንስ ኣይትሳተፍ፡ ብከም ዳርሊይ ኢምፐይ ብዝኣመሰሉ ተቐዳደምቲ ምውካላ ይግለጽ። ደቡብ ኣፍሪቃዊ ኢምፐይ ኣብቲ ዓቢ ውድድር ብጫ ማልያ ክወዲ እንከሎ፡ ገለ ገለ ድማ ኣብ ኬንያ ዝተወለደ ክሪስ ፍሩም እውን ንኣፍሪቃ ወኪሉም ምስ ዝተሳየፉ ተቐዳደምቲ ዝሰርዕዎ እውን ኣይተሳእኑን። እንተ ብክለብ ግና . . .

ብሓፈሻ ናይ ሎሚ ዓመት ውድድር 21 መድረኻት ዝሓዘ እዩ። 22 ክለባት ድማ ኣብቲ ትሸዓተ ጎላጉል ዝዕበለሎ መድረኻት፡ ተረርቲ ዓቐብ ዘጠቓልል ሰለስተ መድረኽ፡ ሸውዓተ ምሉእ ዓቐብ ውድድር (ሓሙሽተ ካብኡ ኣብ ዓቐብ (ሓውሲ ዓቐብ) እዩ ዝዛዘም) ዝሓዘ መድረኻት፡ ሓደ ናይ ውልቂ ናይ ግዜ ውድድር (ክሮኖ ሜተር) ከምኡ እውን ሓደ ብጋንታ ዝካየድ ናይ ግዜ ውድድር (ክሮኖ ሜተር) ዝሓዘ ጸወታታት ተመዲቡለን ኣለው። እቲ ናይ ክልተ መዓልቲ ዕረፍቲ ዘለዎ ውድድር፡ ናብ ሆላንድ እውን ክበጽሕ እዩ። 3,344 ኪሎሜተር ዝሸፍን ውድድር ቱር ደ ፍራንስ 2015፡ ብተወሳኺ ንኽልተ መዓልታት ኣብ በልጁም ውድድራቱ ከሳስል ምኳኑ ኣቐዲሙ ዝወጸ መደብ የገጽር።

መሐሳ

ወግዒ ምስ ካርቱናት ግላስበርገን

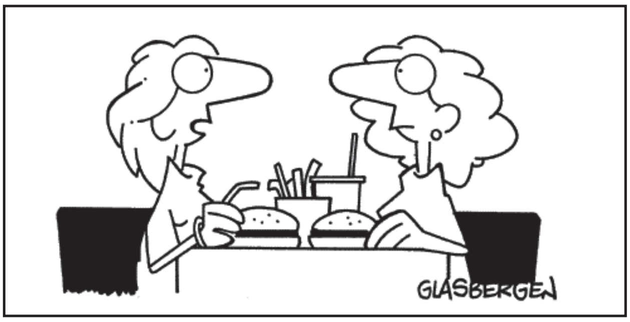

ኣፍቃሪየይ ምሳይ ዘረባ ካብ ዘቋርጽ ሽዱሽተ ኣዋርሕ ኣሕሊፉ ኣሎ። ቴሌፎን እንተ ደወልኩሉ እውን ኣይቕበለንን እዩ። ስለዚ እንተ ሸንዳሕኩዎስ እንታይ ‘መሰለኪ!

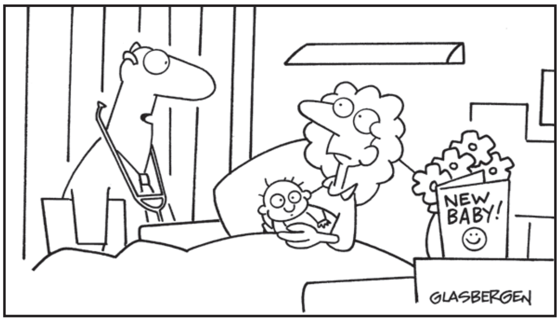

ሎሚ ሳላ ቴክኖሎጂ ዘጸግም ነገር የለን። ብኽያት ቈልዓኺ እንተ ጸሊእክዮ፡ ንውላድኪ ዝመረጽክዮ ቶን-(ዓይነት ሙዚቃ) ክንመልኦ ንኽእል ኢና!

ጽሑፍ ቃል ኪዳንና ንዘልኣለም ብሓደ ክንነብር እዩ ዚእዝዝ። ስለዚ ዋላ'ውን እንተ ተፋታሕና ክንረሓሓቕ ኣይግባእን!

‘ዝ ወደይ ሎሚ ምሸት ካብ ገዛ ክትወጽእ ኣይደልየካን እየ። ምኽንያቱ ኣገልግሎት ሚትዮሮሎጂ፣ ከቢድ ዝኾነ ጸቕጢ መዘና ብምዕራብ ይነፍስ ከም ዘሎ ይሕብር ኣሎ!

ዋዛ ምስ ቁም-ነገር

ጆን ንሓደ ሽማግለ ሰብኣይ ሰዓት ይሓቶም። ሽማግለ ሰብኣይ ሰዓቶም ርእዮም፡ ምንም ከይመለስሉ ትም ኢሎም መገዶም ይቕጽሉ።

በዚ ዝተገረመ ጆን፡ ድምጹ ቕሩብ ዓው ኣቢሉ፡

“ኣቦ፡ እንታይ ደኣ ትም ኢልኩም ቸኹዩ? ንገሩኒ ‘ባ” ይብሎም።

እቶም ሰብኣይ ናብ ጆን ቀው ኢሎም ድሕሪ ምጥማት

“ኣንታ ወደይ ዘይትምሕረኒ! ... ሕጂ ሰዓት ክንደይ ምህላዉ እንተነጊረካ፡ ጸኒሕካ ድማ ኣበይ ከም ዝነብር ክትሓተኒ ኢኻ ... ምስነገርኩኻ ምናልባት ናብ ገዛይ ትብጽሓኒ ቸኸውን ... ኣብኡ ነታ ምሒር ጽብቕቲ ጓለይ ምስ ረኸኻያ፡ ብፍቕራ ክትተሓዝ ስለዝኾንካ ... ንመርዓ ክትሓታ ምዃንካ ፍሉጥዩ ... ንሳ ጉብዝናኻ ጥራይ ርእያ፡ ክተፍቅረካ ቸኽእል እያ ... ኣነ'ውን ክኣብየካ ከጸግመኒ ይኽእልዩ ... ካልእ ተተረፈስ ናይ ኢድ ሰዓት ንምግዛእ ዓቕሚ ዘይብሉ ሰብኣይ-ጓል ክህልወኒ ድማ ፍጹም ፍቓደኛ ኣይኮንኩን ብርግጽ” በልዎ።